
P. IGNATOV
VIAȚA UNUI OM SIMPLU
EDITURA TINERETULUI

P. IGNATOV

VIAŢA UNUI OM SIMPLU

Ediţia II-a

Traducere de. LARISA ¡I GHEORGHc iOLCANESCU

1951
E D I T U R A   T I N E R E T U L U I   A   C. C.   A L   U.   T.   M.

Titlul lucrării tn original: **n. HrHATOB**
HÎH3HB nPOCTOr0 HEJIOBEKA
MOJIOflAHA TBAPAHH 1948
Nr. 4170
P. IgnatoT — Viaţa unul om simplu ediţia II. — Red. resp. al cărţii Dan Faur — Editura Tineretului — Bucureşti — 1951 — 312 pag. + 11 fig. — format 215X152 mm.; — (Biblioteca Tânărului Muncitor) Intrepr. Poligrafică Nr. 17 Dat în lucru: 22.VIII. 1951 — Bun de tipar 13.IX. 1951 — Hârtie tipar de 52 gr./mp. — ft. 16X61X86 — Tiraj 40.000 + 100 exemplare _ Coli de tipar 19,5 - Coli de editură 18,8.

A 501

8DIN PARTEA EDITURII

În anul 1944 s'a tipărit la „Molodaia Gvardia" („Tânăra Gardă"), editura Comitetului Central ai comsomolului, prima carte a lui P. Ignatov intitulată „însemnările unul partizan".

După doi ani a, apărut continuarea acestei cărţi, partea a doua şi a treia a „însemnărilor unui partizan", intitulate : „Organizaţiile ilegale din Cras- nodar" şi „Linia Albastră".

P. Ignatov, autorul acestei cărţi, azi deputat în sovietul Suprem al U.R.S.S., a fost nu numai martor, dar şi participant direct la lupta dreaptă a poporului sovietic, pentru onoarea şi libertatea sa, împotriva cotropitorilor fascişti. El a fost comandantul detaşamentului de partizani dinamitori, care o luptat cu duşmanul la poalele munţilor Caucaz Alături de el au luptat ca partizani soţia şi copiii săi, Evghenie şi Ghenia. Cel de al treilea fiu, Valentin, lupta în rândurile Armatei Sovietice.

Evghenie şi Ghenia au căzut eroic în îndeplinirea unei misiuni, aruncând în aer un eşalon nemţesc, cu oamenii şi materialul ce-l compuneau. După moarte li s'a conferit înaltul titlu de „Eroi ai Uniunii Sovietice."

Cărţile lut P. Ignatov au fost primite cu căldură de cititorii sovietici şi mai ales de tineret. Editura a

i Introducerea s'a tradus din originalul apărut în Editura „Tânăra Gardă", în 1948. <N.R.) primit numeroase scrisori ăela cititorii săi, În *care aceştia îşi arătau dorinţa ăe a afla cum au copilărit, ce educaţie au primit şi cum au trăit fraţli-eroi. lată dece editura a hotărlt să publice o nouă carte a lui P. Ignatov, „Viaţa unul om simplu", în care el povesteşte viaţa familiei sale.*

Această povestire despre simplii luptători pentru cauza comunismului, care au trăit şi au participat la măreţele evenimente din istoria omenirii, este interesantă şi instructivă pentru tineretul nostru, nu atât pentrucă ar fi interesantă şi instructivă viaţa acestei familii în deosebi, ci pentrucă În desfăşurarea ei, la fel ca

în desfăşurarea vieţii milioanelor de oameni sovietici, şi-au găsit expresia adevăratul patriotism sovietic, dragostea de patrie credinţa în marile idei ale Partidului lui Lenin şi Stalin

.T E

P A R
A Î N T Â I A

CAPITOLUL INTA1 I N   Z O R I L E   V I E Ţ I I

M'am născut acum mal bine de o jumătate de veac, în anul 1894, în vechea Rusie ţaristă pe care tovarăşul Stalln a numit-o „focarul a tot felul de asupriri — atât capitaliste cât şi coloniale şi militare — În forma lor cea mal odioasă şi cea mal barbară" '.

7. *V. Stalin :* „Problemele leninismului", ed. II, Ed. P.M.R., pag 14—15. (N. R.)

Din fericire pentru tineretul nostru de astăzi, el cunoaşte asuprirea aceasta numai din cărţi şi din povestirile părinţilor. Mie Însă mi-a fost dat să simt din primii ani ai copilăriei greutatea acestei blestemate urgii. Pe atunci, în Rusia se aprindeau din ce în ce mai viu zorile mişcării revoluţionare muncitoreşti. Muncitorii Înaintaţi înfiinţau primele cercur? social-democrate din Rusia. La Petersburg, tânărul Lenin pu nea bazele partidului muncitoresc revoluţionar marxist. Stalin, adolescent pe atunci, păşea şi el pe

drumul mişcării revolu ţionare, stabilind legătura cu grupurile ilegale ale marxiştilor ruşi din Transcaucazia.

Toate acestea le-am înţeles, bineînţeles, mult mai târziu Din primii mei ani, mi-am însuşit insă temeinic un adevăr simplu şi aspru : atât tata cât şi mama trebuiau să muncească din zori până'n noapte ca să avem o bucată de pâine şi grozăvia cea mal mare era atunci când ei nu aveau de lucru.

M'am născut în stepă, într'un sat de mineri, anume Alexandrov-Gruşev, care a devenit mai târziu oraşul Şahtl Astăzi, această localitate ocupă un loc de frunte în industria cărbunelui din ţara noastră.

Tatăl meu, Policarp Ignatievici, era mecanic-maşinist la una din minele de cărbuni din localitate.

În ziua când am venit pe lume, el se afla la lucru în galeriile adânci de sub pământ. Trebuia să rămână acolo, în fundul minei, mai multe zile, ca să repare pompa care urca apa în conducta principală.

Mai târziu, mama îmi povestea că întorcându-se acasă obosit şi chinuit, tata. când a aflat că are un fiu, s'a spălat repede, m'a luat în braţe cu grijă şi neîndemânare. Iar faţa l s'a luminat de bucurie.

— Ei, maică. Îţi mulţumesc, a zis el, apropiindu-se de fereastră şi privindu-mă cu luare aminte. Aşa da, mai înţeleg şi eu I Pe ăsta o să-i fac ajutorul meu I..

.Primul copil al părinţilor mei fusese o fetiţă, care se prâ pădise cu mult înaintea naşterii mele. Dar la naşterea ei, tat» nu-şi putuse ascunde amărăciunea. Dorise cu tot dinadinsul să aibă un băiat. Asta trăda, cred, obârşia lui ţărănească. E fapt cunoscut că pe vremuri, în multe familii ţărăneşti, a avea o fată era socotit aproape o nenorocire.

Tatăl meu se trăgea dintr'o familie de ţărani din fosta gubernie a Smolenscului. Familia lui era numeroasă : erau nouă fraţi. Uneori tata ne povestea că în satul său natal, când prânzeau, la masă se aşezau numai bărbaţii, iar femeile mâncau intinzând lingurile spre strachina de ciorbă, peste capetele şi umerii soţilor şi fraţilor lor. Mama mea, o femeie veselă din fire şi căreia îi plăcea libertatea, deşi simţea că tata o necăjeşte, se supăra :

— Ce-ţi tot aduci aminte de asta ? întreba ea. Pe vremuri erau tot felul de ciudăţenii. N'ai vrea să mănânc şi eu de-a'n picioarelea...

Tata zâmbea şi tăcea.

Părinţii mei se înţelegeau de minune şi se iubeau mult. Numai că'viaţa le era foarte grea şi mohorîtă : viaţa chinuită de mizerie a muncitorului rus din vremea aceea. Tata se bucurase de o stare oarecum mai bună numai pe vremea când trăia taică-său — bunicu' meu. Când a murit însă bunicul, au început în familie zâzania şi desbinarea. Familia s'a risipit şi a sărăcit. Pe tata — care deabia împlinise unsprezece ani — l-au dat văcar la un chiabur hapsân. Neputând îndura viaţa aceea grea, trăind mai mult flămând, băiatul fugi dela chiabur şi ajunse tocmai la Chiev, despre care auzise vorbindu-se ca de o ţară din basme, unde curge lapte şi miere... Dar şi aici viaţa nu se dovedi deloc mai uşoară.

începură anii de ucenicie în tot felul de ateliere, fabrici şi uzine — viaţa chinuită a copilului-ucenic pe care numai cine nu vroia nu-l bătea... Altfel nu puteai învăţa vreo meserie în vremurile acelea. Trebuia să rabzi... şi tata a răbdat.

Pe la douăzeci de ani, tata ajunsese un mecanic destul de bun. Atunci a auzit el că în îndepărtatul „Fiter" i un muncitor poate găsi oricând de lucru. Cu o legăturică pe umeri, tata o porni spre capitala nordică...

E locul să spun că tata a rătăcit toată viaţa, pribegind când dela miazăzi la miazănoapte, când dela miazănoapte la miazăzi. Acest lucru se datora în primul rând firii sale îndărătnice şi dârze care îl împiedica să se supună fără murmur

[1] Piter-Petersburg — Leningradul de azi. (N. R.)

p

bunului plac al patronilor, cum şi dorinţei sale arzătoare de a scăpa din menghina de fier a mizeriei.

La „Piter" tata întâlni o tânără fată. El venise dinspre miazăzi să-şi găsească de lucru ; ea — dinspre miazănoapte, din gubernia Vologda, tot ca să-şi găsească de lucru şi intrase slujnică la „boieri". Nu ştiu unde şi cum s'au întâlnit ei, ştiu doar că şi după ce s'au căsătorit au trăit multă vreme despărţiţi — el într'o baracă pentru muncitori şi ea pe la „boierii" ei.

Asta a şi fost una din cauzele care l-au hotărît pe tata să plece din Petersburg. Porni cu tânăra sa nevastă înspre Donbass şi ajunse în sătucul acela prăfuit şi posomorit în care mi-a fost dat să văd lumina zilei. Dar tata nu era în largul lui nici aici. Nu împlinisem bine doi ani, când se simţi atras de alte meleaguri. De data aceasta, „pământul făgăduinţei" i se păru a fi Caucazul.

În acele vremuri îndepărtate, ţărmul caucazian de abia se popula şi era mare nevoie de braţe de muncă. Pregătirile nu durară mult: de împachetat nu prea aveau ce împacheta şi iată-ne în drum spre Caucaz.

Calea ferată mergea atunci doar până la Rostov-pe-Don. De alci-incolo, după buzunar : ori cu caii (ceeace era foarte costisitor), ori pe jos. Tata şi mama aleseră mijlocul acesta din urmă. Trecând Donul,

o luară încetişor pe malurile Mării de Azov spre Marea Neagră şi mai departe, de-a-lungul ţărmului Mării Negre, spre Suhumi

.Astăzi, când privesc harta şi urmăresc drumul pe care l-au făcut, mă minunez cum de au putut ei străbate sute de kilometri, cu un ţânc de doi ani în braţe şi cu calabalâcul În spate, fie el cât de puţin. Mergeau bineînţeles foarte încet, cătându-şi tovarăşi de drum. Se opreau adesea în satele şi oraşele de pe ţărm, ca să câştige şi ei o pâine. Azov, Elsc, Tem- riuc... Şi, în sfârşit, dealurile Caucazului (care dela Novo- rosiisc încolo, coboară până la mare) luară locul malurilor Joase şi nisipoase ale Mării de Asov. Drumul acesta lung n'a fost deloc uşor, dar Îmi aduc aminte că, mulţi ani după aceea, mama vorbea despre acest drum cu o tristeţe plină de duioşie. Se pare că tinereţea şi dragostea înfrumuseţaseră totul. Doi tineri mergeau mână'n mână în căutarea fericirii... La dreapta lor se Izbeau şi vuiau valurile mării. Trecură de No- vorosiisc, apoi de Ghelenglc. Natura darnică a Sudului se des- făşura în faţa lor în toată bogăţia şi frumuseţea ei. Tuapse, Soci şi deodată — prin desişul verde al pădurilor bătrâne de fag, care acoperă cu o hlamidă întunecată munţii de lângă ţărm, dincolo de chiparoşii svelţi şi de livezile argintii de măslini — sclipiră uşor turlele vestitei mănăstiri Noul-Atos. Pătrunseră în mănăstire odată cu gloata de credincioşi. Nu simţământul religios îi mâna pe ei aici ; voiau doar să se odihnească de oboseala drumului şi să afle dela oamenii umblaţi cum trăeşte un muncitor pe meleagurile acelea.

Tata izbuti în curând să se angajeze ca mecanic la pompa de apă de pe întinsele grădlnării ale generalului Gaideburov. întreprinzătorul general stăpânea vaste plantaţii de trandafiri din ale căror petale se extrăgea preţiosul ulei. Mal târziu, tata trecu la

uzina de apă a oraşului Suhuml, instalată chiar pe malul mării, în mijlocul ruinelor vechii cetăţi ge- noveze.

Marea albastră şi caldă a fost cea mal puternică şi mai vie impresie din frageda mea copilărie. Mergeam pe cinci ani. Mi-aduc bine aminte de golful Suhumi, care intra în ţărm ca o semilună tivită de dantela albă a valurilor ce se izbeau de stânci, sclipind orbitor în razele soarelui fierbinte. Mi-amin- tesc de albastrul nesfârşit al cerului de deasupra golfului, fără umbră de nor... Cât de plăcut era pentru noi copiii, arşi de soare ca nişte mici negrişori, când — după ce ne prăjeam pe nisipul fierbinte — ne aruncam chiuind prin ploaia de stropi în apa caldă a mării, atât de curată şi de străvezie, încât vedeai toate pietricelele de pe fund I Cu toate că eram un puşti, nu mă lăsam mai prejos de cei mari. După ce am învăţat să înot şi să mă dau la fund ca un pui de delfin, petreceam zile întregi pe malul mării. Mama mă aducea cu greu acasă ca să mănânc.

Viaţa la Suhuml a fost cea mai fericită epocă din primii ani ai copilăriei mele. Viaţa se scurgea veselă şi fără griji, lângă marea caldă şi mângâietoare. Toate aceste Impresii pline de viaţă ale copilăriei mele mi-au rămas adânc săpate în suflet: iubesc şi azi marea şi soarele din Sud. Nu pot să uit cât de trist am fost când am aflat că suntem gata să părăsim aceste locuri binecuvântate.

Tata primise o scrisoare dela un prieten de-al său din Petersburg, care îi soria că acolo se construesc fabrici şi uzin noi, că poate găsi de lucru şi-l chema să vină. În sufletul tate se aprinse dorinţa de a se întoarce în îndepărtata capital; nordică., să-şi încerce iarăşi norocul. Am Început din nou s: ne pregătim de drum. Călătoria dela Suhumi la Petersburi costa scump şi părinţii mei au fost nevoiţi să-şi vândă toat lucrurile, oprindu-şi doar îmbrăcămintea necesară.

Şi iată-ne la Petersburg 1 Am sosit într'o zi urâtă, plo loasă. Nu m'au impresionat sgomotul şi forfota marelui ora şi nici străzile lui largi şi casele înalte — ci gândeam îndurera că aici nimic nu seamănă cu Sudul cald şi luminos 1 Cerul er; apăsător, plumburiu, ploaia plictisitoare, frigul pătrunzător umed. Şi oamenii păreau aici altfel — posomoriţi, îngrijoraţi

Străzile frumoase, centrale, ale oraşului le vedeam numa în treacăt. Locuiam în cartierul fabricilor, într'o casă de că rămidă, posomorită ca o temniţă, pe o uliţă murdară şi tristă Dincolo de şirurile colibelor sărace se întindeau gardurili cenuşii, nesfârşite şi clădirile afumate ale fabricilor şi uzine lor. Acolo, În aceste clădiri, ceva urla, vuia şi zăngănea. Dimi neaţa, în zori, mă trezeau sirenele pătrunzătoare şi răguşite Seara, ferestrele fabricilor se

luminau straniu cu lumini găl bui, şterse. Aerul de aici era încărcat de funinginea care ieşes din coşurile înalte şi care duhnea a păcură, vopsele şi căr bune.

Mă simţeam foarte trist şi singur. Prieteni n'aveam Seara, când mă culcam în aşternutul rece, îmi trăgeam pla poma peste cap şi plângeam încetişor, gândindu-mă la Suhumi

A trecut multă vreme până ce tata a putut să găseasc? de lucru. Trudea din greu, muncind cu ziua. Mama trebuia *şi* lucreze şi ea, ca spălătoreasă. Mergea pe la casele bogaţiloi şi spăla rufele. Neavând cu cine să mă lase, mă lua adesea cu dânsa. Mi s'au întipărit în minte pentru toată viaţa subsolurile acelea întunecoase, cu ferestre mici, prăfuite,'cu tavane Joase, boltite, de pe care picura apa. În aceste subsolur muncea de obicei mama. Eu îi ajutam după putere, spărgând lemne, despicând surcele pentru foc, cărând apă şi când ni aveam ce face, mai ales dacă afară era frig, şedeam lângî vatra deschisă în care era zidit cazanul pentru fiertul rufeloi şi care mai totdeauna scotea fum. Moţăiam într'un colţ, pe grămezile de rufe murdare, sau mă uitam la mama care muncea încovoiata deasupra alDiei, învăluită într'un nor de aour. urmaream tăcut cum se mişcau iute în spuma alDă a săpunului mâinile ei negricioase, puternice, care mai păstrau inca ceva din culoarea buduiui. Mă durea s'o văd astfel, închideam ochii şi îmi apărea cu totul antei — vesela, râzând, cu o Dasma pestriţa pe cap, stând pe ţărmul mării albastre...

Cana ooosea, mama îşi ştergea mâinile de şorţ, se aşeza lângă mine, desfăcea basmaua curată, scotea pâine, o scrumbie şi castraveţi. Mâneam, aducându-ne aminte de viaţa din Sud, după care tânjea probabil şi ea, la fel ca mine.

Tata izbuti sâ găsească un loc de montor-şef la construcţia podului Troiţchi de peste Neva. Acest fapt îmbunătăţi jarecum starea noastră materială. Şi astfel mama putu sâ ase spălatul, care o obosea peste măsură, mai ales în ultima rreme, când aştepta un copil. În puţinele ceasuri de răgaz pe :are i le ingăduia gospodăria, începu să mă înveţe carte. Cu- •ând familia noastră spori cu încă o gură : veni pe lume ¡urioara mea cea mică.

Când tata isprăvi lucrul la pod, ne mutarăm la Cronstadt. Uci tata intră într'un atelier de construcţii navale. Mi-a fost lat astfel sâ văd din nou marea. Aceasta era însă o mare ce- luşie, rece, cu totul deosebită de cea din Sud, pe care o iu-)eam. Dar era totuşi marea I Întinderea ei nesfârşită se unea n depărtare cu cerul plumburiu.

Tata mă duse la şcoala din port. îmi cumpără ghiozdan, :ărţi, caiete. Şi iată-mă şcolar. Învăţam destul de bine.

Aveam nemorie, eram silitor, dar şi mama mă mai ajuta când îmi ăceam lecţiile.

Dimineaţa, tata pleca la lucru, iar eu la şcoală, unde în-'ăţam citirea, adunarea, scăderea şi unde eram puşi să învă- ăm pe de rost rugăciuni. Deşi viaţa se scurgea pe făgaşul ei, otuşi, chiar şi noi, micii şcolari, simţeam un fel de nelinişte îelămurită, care se răspândea în jurul nostru. După cum se tie, începând cam de prin 1902, sub înrâurirea propagandei evoluţlonare, printre marinarii din Cronstadt creşteau fră- nântările revoluţionare de massă. Mi-aduc aminte că într'o i cenuşie de toamnă, mergând spre şcoală, am dat de o pri- elişte neînţeleasă şi ciudată. Din corpurile de gardă — care uiau de glasuri ca nişte stupi — marinarii scoteau afară sobe le tuci şi saltele de paie şi le aruncau în canalurile din Jurul unităţilor flotei. Unul dintre camarazii mei de şcoală alergă spre mine :

— Azi nu'nvăţăm — imi strigă el bucuros. S'au răsculai marinarii I

Mă luai după el, dar, deodată, undeva în apropiere se por-niră împuşcături. Străzile se goliră. Mă speriai şi o luai la fugă spre casă.

A doua zi, Cronstadtul mişuna de soldaţi cu feţe încrun-tate, îmbrăcaţi în mantale lungi, cenuşii. Pe străzi' se auzea bocănitul cismelor lor ţintuite, iar baionetele armelor, cu luciul lor mat, se vedeau peste tot.

Din când în când, vedeam soldaţi ducând pe marinarii arestaţi, cine ştie unde...

La şcoală, copiii povesteau că lângă piaţă avusese loc o „bătălie" intre marinari şi soldaţi. Umbla chiar svonul că mulţi marinari fuseseră împuşcaţi. O tristeţe apăsătoare coborî peste oraş. Astfel se sfârşi una din răbufnirile de revoltă, sau cum se spunea pe atunci — răscoala marinarilor din Cronstadt...

Bineînţeles că nu pricepeam cauzele şi nici împrejurările care determinaseră evenimentele acestea ; dar ţin minte că mi-era milă de marinari, cu atât mai mult cu cât ştiam dela părinţii mei ce grea era meseria lor. Puţin după aceea, sosi la Cronstadt ţarul. Mi-l închipuisem pe ţar într'o mantie de hermină. purtând o coroană de aur cu marginile zimţuite. Şi am fost tare desamăgit când am văzut un omuleţ mic de statură, cu picioarele scurte, cu o bărbuţă roşcată şi cu un obraz somnoros şi lătăreţ.

Pe noi, şcolarii, ne inşiruiseră într'un loc mal în faţă, lângă chei. Coborând de pe vaporul pavoazat, ţarul trecu încet prin dreptul nostru, fără să ne arunce măcar o privire.

Repet că eu nu înţelegeam fondul evenimentelor din vremea aceea, dar li auzisem pe cei în vârstă spunând : „Călăii ţarului au împuşcat pe marinari." Şi sărbătorirea aceasta, ca şi drapelele, nu se împăcau deloc în mintea mea cu vorbele ce se spuneau despre ţar şi despre călăii lui. Mă întrebam : „De ce oare să ne bucurăm întâmpinând pe omul acesta rău ?" şi-i căutam pe călăi în mulţimea generalilor din jurul ţarului.

Poate că acesta a fost primul simţământ lăuntric al nedreptăţii. primul irrSunte de protest pe care l-a sădit răscoala marinarilor În sufletul meu sensibil de copil...

Curând după, aceea, întâmplător, ml-a iost dat să fiu martorul altor evenimente mai groaznice, care n'au lăsat acest grăunte să se piardă şi l-au ajutat să dea primele lăstare.

În anul 1904, tata fu mutat pe un şantier la Sevastopol, la construcţia unui mare cuirasat.

Am văzut din nou marea din Sud, pe care începusem s'o uit şi care îmi apărea doar din când în când în minte, ca un vis aproape şters... Aici la Sevastopol, în acest port al gloriei navale ruseşti, totul era altfel decât la Suhumi. În radă se afla flota de război şi prezenţa ei se resimţea în toată viaţa oraşului.

Am stat numai un an şi câteva luni la Sevastopol, dar l-am păstrat amintirea toată viaţa. Aici am început să-mi dau seama pentru prima dată despre Înţelesul înflăcăratului cuvânt „revoluţie". începeam să înţeleg că în viaţă există multă nedreptate.

Era pe vremea războiului ruso-japonez, război atât de odios poporului. Armata ţaristă prost înarmată, prost Instruită, condusă de generali incapabili şi trădători, fu înfrântă. Printre locuitorii cartierului marinăresc (Carabelnaia Slobotca) unde locuiam, se vorbea despre rezistenţa eroică dela Port- Arthur, despre vitejia marinarilor de pe torpilorul „Stere- guşcii" care, nevrând să cadă prizonieri în mâinile japonezilor, au deschis sabordurile [1] şi au scufundat vasul.

Firi neastâmpărate — noi ştrengarii, hoinărind în timpul liber prin port, eram la curent cu toate evenimentele.

În aceste zile, Rusia fierbea ca un cazan. Toţi aşteptau ceva. Se apropia anul de neuitat 1905...

Furtuna se deslănţui la Petersburg. la 9 Ianuarie 1905, când mulţimea de muncitori neînarmaţi a pornit SDre Palatul de

---

1 Sabordurl — uşlţe în pereţii navelor, sub linia de plutire. (N. T.)

Iarnă ca să caute la ţar „dreptate şi ocrotire." Ţarul îi întâmpină ru gloanţe. Fl făcu să curgă pe străzile Petersbur- gului **sângele** muncitorilor...

Răsunetul acestor întâmplări ajunse curând până la Se- vastopol. Svonurile neliniştitoare în legătură cu sângeroasa represiune împotriva muncitorilor se adeveriră. Ml-aduc aminte cât de plânsă era mama şi ce încruntat era tata. Către seară trecu pe la noi o vecină. Sora ei, care locuia la Peter- sburg, fusese ucisă în piaţa Palatului de Iarnă. Vecina plângea. se crucea şi repeta întruna : „Ei s'au dus cu rugăciuni şi cu icoane şi dumnealui i-a întâmpinat cu gloanţe..."

— Cu rugăciuni I Cu icoane I strigă tata, palid. Nu aşa trebuia ! Nu aşa I — şi ieşi trântind usa.

Era pentru întâia oară că 11 vedeam pe tata atât de înfuriat.

Trecu câtăva vreme şi evenimentele acelea furtunoase — care în mintea mea însemnau un singur lucru, ce-mi înfierbânta închipuirea — „revoluţia" — se apropiară şi de noi.

În Carabelnala Slobotca şi în port se vorbea numai despre răscoala de pe crucişătorul Potemchin. „Potemchin", cel de pe ..Potemchin", cuvintele acestea însemnau pentru mine „revoluţia". Aici undeva, (poate că aproape de tot) în largul însorit al Mării Negre, plutea sub drapelul roşu al revoluţiei corabia pribeagă, singuratică. Zile întregi nu mă îndepărtam de pe ţărmul mării: poate că o voi zări în depărtare ! Deasupra liniei orizontului se înălţau şuviţe negre de fum. Dar nu era Potemchin. ci vasele de război care îl urmăreau ca pe o fiară hăituită. Curând se află că Potemchin se predase autorităţilor româneşti.

În oraş şi la noi în Carabelnaia Slobotca, acestea au fost zile de mare sbucium. începuseră percheziţiile, mulţi marinari fuseseră arestaţi. Viaţa parca se oprise, parcă murea...

Îi admiram pe eroii de pe Potemchin şi, împreună cu ceilalţi, eram cu inima alături de ei. Erau doar

oameni care locuiau aici, în jurul meu, în cartierul marinăresc, oameni pe care ii vedeam în port şi care îmi deveniseră apropiaţi, ca nişte rude. Jocul cel mai drag al nostru, al băieţilor, era acum „de-a potemchiniştii". În jocul acesta, fiecare voia să fie Ma- tiuşenco, marinarul curajos şi viteaz

.Tot pe atunci se mai petrecu ceva. Într'o zi, disdedimineaţă, intrai în grădiniţa vecinului. Acolo, sub cireşul bătrân, căutam de obicei în pământul reavăn râme pentru undiţă ; răscoleam tocmai pământul gras cu un cuţit, când dădui peste o carte Învelită într'o pânză. Auzisem despre cărţile „interzise" ; uitându-mă în toate părţile, o bâgai repede sub cămaşă, sării gardul scund de piatră şi mă strecurai în şopronul din curtea

noastră, care slujea în acelaşi timp de coteţ şi de magazie de lemne. Desfăcui pânza. Aveam în faţă o carte în care se vorbea despre istoria Comunei din Paris, din anul 1871. Am priceput îndată că este o carte interzisă. Se vede că, temându-se de percheziţie, cineva o îngropase în pământ sub cireş. Mi se uscase gâtul de emoţie I Mi se părea că am aflat un lucru pe care tovarăşii mei de joacă nu-l ştiau, dar care era desigur cunoscut de eroii potemchinişti 1

Mi-a fost teamă să duc cartea în casă. În curtea noastră, lângă gard, într'un tufiş umbros de urzici şi de brusture, era un bolovan mare, alb, pe care şopârlele veneau să se prăjească la soare. Am săpat o groapă mică sub piatra aceea şi am ascuns acolo preţioasa carte.

Şcoala se închise pentru vacanţa de vară. În flecare dimineaţă, plecam afară din oraş după guvizi. Mă sculam cu noaptea'n cap, mă îmbrăcam repede şi luând un coltuc de pâine neagră, vreo două cepe şi undiţele pregătite de cu seară, ieşeam încetişor din casă. Privind cu băgare de seamă împrejur, scoteam din locul tăinuit cartea, o ascundeam în sân şi sburdând, o tuleam pe uliţele încă pustii în orele acelea, îndreptându-mă spre un loc singuratic între stânci, în fundul golfului, care îmi era atât de drag.

Soarele de abia răsărea când eu şi ajungeam pe ţărm. Cât de răcoroase şi pline de bucurie erau ceasurile acelea de dimineaţă lângă marea liniştită, în aburul ceţii uşoare !...

Primele raze ale soarelui aruncau pe întinsul mătăsos al golfului sclipiri de aur şi smarald. Dealurile învecinate prindeau culori trandafirii. Soarele se ridica tot mai sus şi deodată, totul începea să strălucească şi să scânteieze ca un şuvoi în razele lui dogoritoare.

Mă desbrăcam, rămânând doar în chiloţi, şi mă grăbeam să arunc undiţele ; dar cu toate că eram un pescar pasionat, uitam îndată de ele. Culcat pe piatra netedă şi încă rece, spălată de apa limpede, verzuie a mării, deschideam cartea şi mă cufundam în viaţa clocotitoare a acelor măreţe evenimente, pasiuni şi frământări.

Citeam cum în Parisul asediat de vrăjmaşi, muncitorii luaseră puterea în mâinile lor, proclamaseră Comuna şi luptau eroic pentru onoare şi libertate. Prin faţa ochilor mei se perindau pe străzile Parisului mulţimi entuziaste, vedeam mărşăluind batalioanele gărzii naţionale, cu stindarde împo-

dobite de bonetele frigiene, cu ciucuri roşii la arme. Gorniştii sunau, tobele răpăiau, poporul cânta Marseilleza... De pe o estradă împodobită cu flamuri roşii, răsuna un glas care domina sgomotul : „În numele poporului, Comuna este proclamată 1..." şi ca răspuns, din mulţime se ridicau strigătele de entuziasm izbucnite din sute de mii de piepturi. Bubuitul ne- inti erupt al tunufilor, fanfara, sunetele de trompetă, ropotul tobelor — toate se contopeau într'un imn al bucuriei...

Dar duşmanul nu doarme. El bombardează Parisul Co- munei. Parisul arde. Pe străzi se ridică baricade. Pe fortificaţii, comunarzii au instalat tunuri grele. Se încinge o bătălie îndârjită şi sângeroasă... Cu inima sugrumată de emoţie, citeam cum alături de bărbaţi şi femei, pe baricade luptau şi copiii, micii parizieni viteji. Îi invidiam. Cum aş fi dorit să fiu şi eu cu ei I Ce eroi erau aceşti comunarzi 1 Iată un tânăr de şaptesprezece ani : doctorii i-au amputat mâna dreaptă ; el o ridică pe cea stângă şi strigă : „mi-a mai rămas încă una pentru a servi Comuna !" Multe lacrimi am mai vărsai pe paginile acestei cărţi 1

Nu-mi era prea uşor s'o citesc : era scrisă într'o limba grea pentru mine şi, fără îndoială, foarte multe lucruri din- tr'însa rămâneau neînţelese, iar multe le interpretam greşit. Nici prin minte nu-mi trecea însă să rog pe cineva să-mi lămurească toate lucrurile pe care nu le înţelegeam. Mă temeam mai mult decât de orice că mi se va lua cartea şi nu mi se va mai da voie s'o citesc. Cartea mă pasiona aşa de tare, încât mama — băgând de seamă că m'am schimbat şi punându-mi mâna pe frunte ca să vadă dacă nu cumva am febră — m'a întrebat de câteva ori dacă nu sunt bolnav. Eu răspundeam că sunt sănătos. Şi ea, în cele din urmă, rămase încredinţată că m'am scăldat şi că am stat prea mult la soare... Bineînţeles că eu îmi dădeam seama, în primul rând, de faptele eroice, de isprăvile vitejeşti ale comunarzilor. Dar în acelaşi timp, înţelegeam că dreptatea era de partea lor ; că aceşti viteji neînfricaţi procedau bine şi drept atunci când luptau pentru libertate, pentru fericire, pentru dreptate pe pământ. Nu puteam să nu compar lupta comunarzilor cu evenimentele care se abătuseră de curând ca o furtună pe ţărmul Mării Negre. Lupta comunarzilor era numită în cartea mea, „revoluţionară". Cuvântul „revoluţie" îl auzisem de mult, peste tot se vorbea de „potemchinişti". Deci (mă gândeam «u), este ceva asemănător intre lupta comunarzilor şi cea a marinarilor noştri.

O întâmplare veni să-mi lămurească nedumeririle pe care le aveam.

Când citeam cartea, uitam de tot ce mă înconjura. Gu- vizii mâncau nada, ba uneori rupeau şi aţa, fugind în mare cu cârligu'n

gât... Nu era deci de mirare că, prins de lectură cum eram, n'ara auzit cum cineva se apropiase de piatra pe care şedeam şi se oprise în spatele meu. Umbra lui căzu pe piatră ; mă întorsei, sării în picioare strângând cartea la piept. În faţa mea stătea un bătrân, cu umeri largi, bine făcut, într'un'tricou vărgat, sdrenţuit, cu o barbă căruntă, tăiată rotund, cu un cercel de aramă în ureche şi cu o lulea neagră, arsă, în colţul gurii. Privirea ochilor săi mici şi lumi-noşi mă sfredelea 'printre pleoapele strânse, privindu-mă ţintă. Recunoscui în acest bătrân marinar pe unul din paznicii portului. Primul meu gând fu să sar în apă. Dar îmi dădui seama îndată că voi prăpădi cartea. Bătrânul, văzându-mi turburarea, zâmbi, îşi scoase luleaua din gură şi arătă cu ea spre carte :

— Se vede că-i tare interesantă, băiete, dacă nu vezi şi n'auzi nimic 1... Ia arată-mi-o ! Şi întinse mâna bronzată şi păroasă spre carte. Făcui un pas îndărăt până la marginea pietrei şi strânsei mai tare cartea la piept.

— Bine, bine — murmură el. Dacă nu vrei, nu trebue...

Arăta atâta bunăvoinţă şi simplitate, încât mă cuceri şi nu-mi mai fu frică de dânsul.

Intrarăm în vorbă. Nu ştiu de ce, dar acum aveam deplină încredere în bătrânul marinar.

Asta poate că şi din pricină că doream atât de mult să-mi Împărtăşesc cuiva gândurile şi emoţiile. I-am povestit bătrânului tot ce ştiam despre carte şi i-am citit pe nerăsuflate pa- sagiul acela în care se povestea moartea bătrânului comunard Delescluze : cum acesta, cu pletele albe fluturând în vânt s'a ridicat în picioare pe baricadă, înfruntând o moarte sigură. Glasul întretăiat de emoţie îmi tremura. Când am terminat, bătrânul a rămas multă vreme tăcut, îngândurat, în- cruntându-şi adesea sprâncenele cărunte şi trăgând din luleaua lui stinsă. Aşteptam cu nelinişte să aud ce va spune, într'un târziu se ridică de pe piatra pe care şedea şi privind pe deasupra capului meu în zarea albastră, vorbi incet, ca pentru sine :

— Da, au fost nişte oameni adevăraţi 1 Am auzit despre ei... Da, dar şi băieţii noştri sunt plini de vitejie. Nu-s mai prejos decât comunarzii...

Şi de-atunci mă întâlneam adesea cu bătrânul marinar pe stâncile de lângă mare. Ii citeam fragmente din cartea „Comuna din Paris". Mă asculta atent, sprijinindu-şi capul în mâini şi trăgând din pipa de care nu se despărţea niciodată. Fedoseici — aşa îl chema pe unchiaş — ştia carte, dar nu putea să citească, deoarece avea vederea slabă, iar ochelari nu-i plăcea să poarte.

La rândul său, îmi povesti despre călătoriile sale pe mări, cum slujise pe corăbiile cu pânze şi despre trudită viaţă marinărească.

— Opt ani îşi duce din greu marinarul viaţa de ocnaş, istorisea el. Toţi se sgâiesc la el ca la un animal. Am văzut pe bulevardul Primorschi un afiş : „E interzisă plimbarea câinilor şi a marinarilor..."

Vorbea cu ură şi dispreţ despre comandantul flotei din Marea Neagră, amiralul Ciuhnin, şi despre alţi „diavoli" de ofiţeri. Povestea despre frământările revoluţionare ale marinarilor, despre turburările din luna Noembrie a anului trecut, care au avut loc în cazărmile flotei Mării Negre, turburări înăbuşite cu tunurile crucişătorului „Mercur". Pe „Potem- chin" se afla şi fiul lui Fedoseici, care rămăsese în România. Bătrânul cunoştea multe amănunte despre această răscoală, amănunte de care eu nu auzisem niciodată până atunci.

Din aceste convorbiri cu bătrânul marinar care tânjea după fiul său şi care, uitând uneori că sunt un băieţaş, vorbea cu mine ca şi când aş fi fost un bărbat în toată firea — mi-am dat seama de un lucru : că omul trebue să lupte pentru o viaţă mai bună, mai dreaptă şi, mai presus de orice, că nu trebue să lupte numai pentru sine, ci şi pentru alţii, pentru ca întregul popor muncitor să fie fericit.

În Septembrie şi în Octombrie, vremea e minunată în Cri- meia ! Soarele nu mai arde atât de nemilos ca în lunile de vară, ci revarsă asupra pământului ars de atâta dogoare o căldură molcomă, binefăcătoare. Mai e mult până la furtunile de toamnă, dar marea nu te mai toropeşte acum, ci se simte într'insa un suflu viguros, o răcoare pătrunzătoare.

În anul acesta, în Crimeia erau puţini din vizitatorii ele- ganţi şi trândavi care veneau aici din ţinuturile nordice pentru sezonul „catifelat", ca să prelungească vara şi să se bucure de darurile toamnei din Crimeia. Nu-i mai ardea nimănui de asta ! Ştiam din ce-mi povestea tata că viaţa ţării era paralizată de greva ce cuprinsese aproape un milion de lucrători şi câteva sute de mii de funcţionari. Fabricile, poşta, telegraful nu mai funcţionau. Trenurile şi vapoarele nu mai circulau. Magazinele şi' şcolile se închiseseră. Din ordinul comitetelor de grevă, nu mai lucrau decât apeductele, canalizarea şi spitalele.

La noi În Sevastopol totul părea mort. Mai ales în port se aşternuse o linişte şi o pustietate neobişnuită : intraseră în grevă marinarii din flota comercială a Mării Negre. Această grevă făcu să fie bine cunoscut printre marinarii Mării Negre numele locotenentului Schmidt, comandantul torpilorului Nr. 253, sosit nu

de mult la Sevastopol. Se vorbea despre Schmidt ca despre cel care pusese la cale greva marinarilor din flota de comerţ.

Am rămas mirat când am auzit pentru prima dată numele lui şi am aflat că este ofiţer, adică, după concepţia marinărească, „diavol"... Mi-am exprimat această mirare faţă de Fedoseici, de care mă legasem mult şi cu care continuam să mă întâlnesc. Terminasem de multă vreme cititul cărţii, pe care acum o ţinea la el, în fundul lădiţei sale de marinar.

— Ei, mă prostuţule, 'nu-s toţi „diavoli", spuse moşul. Piotr Petrovici e un comandant drept. Intreabă-i pe băieţii de pe „Irtiş"... Ei il cunosc 1 A fost mare jale când l-au mutat pe Schmidt dela ei.

începând din Octombrie, faima locotenentului Schmidt se întinse nu numai printre marinarii Sevastopolului. Se vorbea acum de el în toată Rusia, ziarele îi pomeneau numele aproape zilnic.

După cum se ştie, speriat de greva generală, ţarul dădu la 17 Octombrie un manifest prin care promitea poporului „temeiuri de nesdruncinat ale libertăţii cetăţeneşti." La Sevastopol se aflǎ despre această proclamaţie â doua zi, la 18 Octombrie. încă dela amiază câteva mii de oameni se adunară lângă muzeul „Apărării Sevastopolului." La meeting luă cuvântul Schmidt.

îndată ce auzii dela băieţi că poporul „năvăleşte în valuri" spre muzeu, am vrut s'alerg şi eu acolo. Mă opri glasul aspru al tatii :

— încotro ? Marş acasă ! O să se iaca treaba şi fără tine !

M'am Întors abătut spre casă şi m'am aşezat bosumflat lângă fereastră. Tata îşi luă şapca şi fără să spună o vorbă, plecă petrecut de privirea neliniştită a mamei. Lipsi toată ziua şi se întoarse acasă de abia spre seară. Trecu întunecat pragul, aruncă şapca prăfuită pe o laviţă şi ceru mamei apă de spălat. Il auzii curn îi povestea că soldaţii trăseseră în poporul care pornise după meeting spre închisoare să ceară eliberarea deţinuţilor politici. Mulţi fuseseră ucişi sau răniţi...

— Halal de asa libertate ! zise tata înfuriat, aşczându-se la masă. Bine spunea Schmidt la meeting : „E prea de vreme ca să ne bucurăm..."

Din ziua aceea, vi-aţa oraşului se învolbură ca o furtună deslănţuită. Evenimentele se precipitau. Mare lucru nu prea Înţelegeam eu din cele ce se petreceau. Mi se părea adesea că tot ce citisem în carte se înfăptuia acum nemijlocit, apro- piindu-se de viaţa noastră. Aceleaşi mulţimi înflăcărate, aceleaşi drapele şi fanfare, aceleaşi cuvântări pline de avânt, aceleaşi feţe emoţionate, bucuria unei strânse apropieri între oameni, până

ieri'străini unii de alţii... Şi peste toate acestea, un simţământ nou, îmbătător, o aprigă dorinţă de libertate. Să nu credeţi că exagerez acum simţămintele, ce-mi turburau atunci inima de băieţandru. Nu ! Copiii sunt uşor impresionabili, foarte sensibili, se molipsesc îndată de atmosfera din jurul lor şi îşi dau foarte bine scama de tot ceeace nouă, adulţilor, ni se pare adesea că e străin şi de neînţeles pentru ei...

Peste două zile, poporul înmormânta victimile căzute. La înmormântarea lor participară aproape patruzeci de mii de persoane. Mama nu băgă de seamă şi mă furişai pe stradă. Alergai într'un suflet spre spitalul oraşului, unde erau înşiruite sicriile celor ucişi. Deodată simţii o mână grea pe umărul meu. Ridicai ochii: în faţa mea era Fedoseici, cu nelipsita lui lulea...

— Încotro ? mă întrebă el tot atât de aspru, ca şi tata. Mă uitai rugător la dânsul şi, agitat, începui să-i spun că la Paris băieţii au luptat pe baricade şi eu, adică, de ce trebue să stau acasă •

Bătrânul marinar zâmbi şi faţa lui arsă de soare se acoperi de sbârcituri mărunte.

— Ei, ce mai comunard 1 mormăi el blând şi luându-mă de mână pornirăm într'âcolo unde mergea mulţimea.

Şi iată-ne mergând în rândurile cortegiului care cobora încet spre cimitir. Orchestra intona ceva solemn şi trist, care iţi sfâşia inima şi îţi umplea ochii de lacrimi. În fruntea cortegiului fâlfâiau'în 'vânt flamuri roşii cu panglici negre. Oamenii păşeau tăcuţi. Şiruri de muncitori, ţinându-se de mâini, păzeau'laturile convoiului. Pe străzi nu se zărea nici armată, nici poliţie.

Mulţimea umplu cimitirul. Toţi, ca unul, se descoperiră. Flamurile se aplecară spre mormântul comun. Deodată, pe movila de pământ se urcă un om înalt, slab, în uniformă de locotenent de marină. Avea faţa obosită, palidă. Vântul îi flutura prin păr. Fedoseici îrni strânse mâna mai tare şi noi schimbarăm o privire... „locotenentul Schmidt !" mă dumirii eu. Brusc, el ridică mâna şi spuse ceva. În cimitir se făcu o tăcere atât de adâncă, încât se auzea ciripitul unei păsăruici în crengile uscate ale salcâmului.

Schmidt arătă cu mâna spre sicriele rânduite pe marginea gropii. Eram destul de departe şi nu-i auzeam tocmai bine vocea, emoţionată, surdă. Dar răsbiră până la noi cuvintele : „...Să jurăm că ne vom da tot sufletul şi chiar viaţa pentru libertate!..."

„Jurăm !" răspunseră într'un singur glas miile de oameni. „Jurăm !" spusei şi eu laolaltă, cu ceilalţi. Bătrânul marinar se aplecă spre urechea mea. Barba lui albă îmi gâdila obrazul.

— Ţine minte, nepoate, jurământul acesta ! îmi şopti el. .Mă uitai la dânsul în tăcere, neavând putere să-i răspund nimic. Nu văzusem niciodată atâta bunătate şi atâta lumină întipărite pe faţa unchiaşului. Ochii lui mici erau plini de la- crămi şi el şi-i ştergea cu pumnul lui mare, păros...

În aceeaşi seară, se răspândi svonul că după cuvântarea dela cimitir, din ordinul amiralului Ciuhnin, Schmidt fusese arestat, şi dus sub escortă pe cuirasatul „Trei Ierarhi." Tata povestea că mairinarii, soldaţii şi muncitorii ceruseră cu dârzenie şi stăruinţă eliberarea lui şi amiralul trebuise să cedeze. Schmidt fu pus în libertate.'

Oraşul continua să freamăte. Pretutindeni se ţineau meetinguri : în grădina publică, pe bulevardul „Primorie", în cartierele muncitoreşti. Se spunea că amiralul Ciuhnin dăduse un ordin care interzicea militarilor să ia parte la mee- tingurile muncitorilor. În apropiere de bulevardul „Primorie" umblau patrule înarmate, iar porţile cazărmilor regimentelor de marină erau închise cu străşnicie. Toate aceste măsuri nu putură însă stinge vâlvătaia ce izbucnise. Marinarii se agitau, turburarea cuprinse şi o parte din soldaţii regimentului „Brest" şi echipagiile câtorva vase. Şi deodată — un svon nou : se hotărîse începerea unei greve generale şi organizarea în oraş a unui soviet de deputaţi ai muncitorilor, marinarilor şi soldaţilor.

Pe multe din vasele care staţionau î.n radă, marinarii ri- dicau pavilioane roşii. Crucişătorul „Ociacov" deveni cartierul general al revoltei ce se punea la cale. Ofiţerii au încercat să dezarmeze „Ociacovul". Echipajul se împotrivi. Atunci ofiţerii părăsiră crucişătorul răsvrătit şi acesta rămase în mâinile marinarilor, care aleseră drept comandant pe iubitul lor timonier-şef, Ciasnic. În oraş se declară starea de asediu. De pretutindeni, din Simferopol, Odessa, Feodosia, se concentrau trupe de încredere...

Acasă mi se porunci ca nu cumva să scot nasul în stradă. Tata voia chiar să mă trimită cu mama la Balaclava, unde pe vremea aceea se refugiaseră multe familii din Sevastopol. Dar iată că veni ziua când cele mai aspre oprelişti aveau să se arate neputincioase ; disdedimineaţă eu fugii de acasă, fără să mă mai gândesc la urmări.

Asta s'a întâmplat în ziua memorabilă de 15 Noembrie. Atunci, la ora opt dimineaţa, pe „Ociacov" se înălţă pavilionul roşu şi se arboră semnalul : „Iau comanda flotei, Schmidt."

Multe vase se alăturară răsvrătiţilor şi răspunzând prin semnalul : „Văd limpede", ele ridicară deasemenea pavilioane roşii.

Toate acestea se petreceau sub ochii unei mulţimi imense ce se adunase pe bulevardul „Primorie", împânzind tot malul golfului Sevastopol.

Aici pe bulevard venisem şi eu în fugă când auzisem dela prietenii mei că locotenentul Schmidt ridicase pavilionul roşu pe „Ociacov". Din spusele mulţimii ştiam că Schmidt sosise pe „Ociacov" încă din ajun, după ce aflase că amiralul Ciuh- nin inspectează escadra, desarmând vasele care nu sunt „de Încredere" şi că artileria de câmp a înconjurat cazărmile. În noaptea de 14 spre 15 Noembrie, răsculaţii începură să pună stăpânire pe vase. Spre dimineaţă marinarii ocupară crucişătorul „Grideni", contratorpiloarele „Scorii" şi „Svirepii", trei torpiloare şi alte câteva mici nave. Pe acestea fâlfâiau acum pavilioanele roşii. Era o privelişte minunată şi de neuitat: pe fondul cerului palid de toamnă, ardeau vii drapelele purpurii — simbol al lupei şi libertăţii.

Ajuns la ţărm, m'am alăturat mulţimii chiar în clipa când Schmidt, îmbarcat pe un torpilor, pornise pe la toate vasele, ca să le convingă să treacă dc partea sa. Aborda lângă fiecare îndemnând pe marinari să se alăture răsculaţilor. Ofiţerii înarmaţi îl întâmpinau cu înjurături şi ameninţări. Pe unele vase se ridicau drapele roşii, dar după câteva clipe coborau şi în locul lor se ridicau iar flamurile albe cu crucea albastră. Mulţimea urmărea în tăcerc această luptă.

După aceea, Schmidt trecu pe un cuterSe spunea că se îndreaptă spre închisoarea plutitoare „Prut", ca să-i elibereze pe cei ce luaseră parte la răscoala de pe „Potemchin" şi care se chinuiau acolo de o jumătate de an. Eliberaţii fură aduşi pe „Ociacov", iar Schmidt plecă spre fostul „Potemchin" şi înălţă pe cuirasat pavilionul roşu. În acelaşi timp, pavilioane roşii se ridicară pe canoniera „Uraleţ" şi pe „Prut".

Un murmur de aprobare trecu prin mulţime...

Uitând totul pe lume, urmăream cu înfrigurare ce se petrecea în golf. Vasele se apropiau şi se îndepărtau, printre ele se strecurau mici cutere. Toate acestea îmi păreau foarte interesante şi frumoase.

Era patru după amiază. Deasupra golfului se aşternuse o tăcere sinistră. Părea că totul amorţise, aşteptând parcă ceva — amorţiseră navele în radă, amorţise mulţimea de pe mal.

Deodată liniştea aceasta încordată fu ruptă de o bubuitură răsleaţă de tun. După cum am aflat mai târziu, se trăsese de pe 'canoniera „Tereţ" — desigur că în scop de provocare...

Din ordinul lui Schmidt, contratorpilorul „Svirepii" ii atacă pe „Tereţ", dar cuirasatul „Rostislav" deschise foc asupra lui „Svirepîi" şi acesta fu scos din luptă.

Şi atunci începu canonada î Lovitura de pe „Tereţ" servise drept semnal. Un uragan de foc se abătu peste vasele răsculate şi peste cazărmile marinarilor. Bubuiau tunurile bateriilor de coastă şi ale artileriei de câmp, tunau scuipând foc tunurile de pe „Rostislav". Lătrau mitralierele de pe Bulevardul Istoric.

În văzduh mirosea a ars, deasupra golfului pluteau nori ae fum de praf de puşcă.

Toate gurile de foc erau acum îndreptate asupra lui „Ociacov". I se făceau semnale în numele lui Ciuhnin : „Ordon să te predai!" — „Nu mă predau!" răspundea „Ocia eov".

Crucişătorul ardea. Se mai împotrivi un timp, dar pe urmă tăcu. Drapelul roşu însă continua să fluture deasupra lui.

Când începură împuşcăturile, bulevardul „Primorie" râmase pustiu. Am fugit şi eu. Habar n'aveam încotro... M'arn oprit pe o uliţă liniştită, năpădită de iarbă. Picioarele mi se mulaseră : nu mai puteam nici să merg. Am mai făcut câţiva paşi, apoi am căzut în iarba uscată, prăfuită, de pe maidan, unde păştea o capră albă, bearcă... Inima îmi bătea puternic, gura îmi era amară, iar în faţa ochilor îmi juca crucişătorul cu trei coşuri ce ardea învăluit în fum, iar pe catargul lui, fâlfâind. drapelul roşu. Acolo, în mijlocul vâlvătăii, se găsea omul acela înalt şi slab cu faţa lui obosită. Acolo se aflau tovarăşii lui, marinarii...

Nu ştiu ce s'a mai petrecut cu mine, ori că am dormit, obosit de tot ce văzusem şi de toate prin câte trecusem, ori că mi-am pierdut cunoştinta câtăva vreme, dar când m'am trezit, se întunecase deabinelea. M'am- ridicat. Apoi m'am aşezat din nou. Cu mirare şi spaimă m'am uitat împrejur : „unde sunt ?..." În jurul meu. linişte. întuneric, nicio lurainiţă. Numai deasupra golfului mai stăruiau ultimeie pâlpâiri ale incendiului. Pe cer trecea fâşia pală a unui proiector.

M'am ridicat şi, clătinându-mă de slăbiciune, m'am îndreptat spre golf. Pe stradă nu era ţipenie de om. Din când în când treceau în marş forţat detaşamente de soldaţi. Mă trăgeam atunci în umbră, lipindu-mă de zidurile caselor şi aşteptam să treacă. Deasupra oraşului plutea un nor uriaş de fum. Din când în când, îl despicau fâşiile albăstrii ale proiectorului şi atunci părea că sus, pe

cer se da o luptă surdă între nişte' monştri înaripaţi, încleştaţi de-a-valma.

Am' ajuns în bulevardul „Primorie". Drumul era liber. Ca şi în timpul zilei, mulţimea se adunase aici. De pe bulevardul '„Primorie" se vedea golful în toată întinderea lui. În mijlocul golfului ardea o păiălaie uriaşă : era „Ociacov"-ul. Marea părea groasă şi neagră ca smoala. Tot cuirasatul era o văpaie. Doar prova nu fusese cuprinsă încă de foc şi sta luminată de vâlvătaia incendiului şi de razele albe ale proiectoarelor îndreptate într'acolo de pe cuirasatele „Kostislav" şi „Trei Ierarhi". Deodată se auzi o trosnitură asemănătoare unei lovituri de tun. Mulţimea de pe bulevard se cutremură, apoi încremeni. Nu mai erau împuşcăturile : crăpa blindajul încins.

Eu stam şi ascultam povestirile care treceau îri şoaptă din gură în gură : se zicea că marinarii de pe „Ociacov-ul" În flăcări săreau în mare, că erau împuşcaţi cu mitraliere şi cu puşti când se apropiau de mal sau de alte vase, că Schmidt încerca să scape pe răniţi şi pe cei ce se înecau-. Unde era el acum ? Nimeni nu ştia...

Mă uitam spre vasul care ardea şi desluşeam limpede pe turela sa blindată siluetele mici, negre, ale oamenilor... Cru-cişătorul nu era prea departe şi se vedea bine în lumina orbitoare a incendiului. Poate că şi Schmidt se mai afla acolo ?...

În mulţimea tăcută de pe mal se produse o rumoare...

— Uitaţi-vă, uitaţi-vă, fraţilor, se auziră glasuri în întuneric.

Dinspre debarcaderul Graf se ivise o luntre. Se desluşea limpede în lumina incendiului. Aluneca repede pe apa neagră şi se îndrepta spre crucişătorul în flăcări. Doi vâslasi lopătau din răsputeri. Unul din ei era un tânăr, iar celălalt... mi se puse un nod în gât, nu mai puteam respira ; îl recunoscui pe Fedoscici ! Da, el e ! Uite capul lui mare, vânjos, barba lui albă, rotundă. Ce au de gând vitejii aceştia ? Barca se indepărta repede de mal — nu mai încăpea nicio îndoială — vâsleau spre „Ociacov" : voiau să-i salveze pe cei rămaşi acolo. De pe mal se auziră împuşcături; mitralierele pârâiau. Vâslaşul cel tânăr scăpă lopata şi căzu în luntre cu faţa în. jos. Bătrânul vâsli mai departe, fără să se întoarcă.

— Bunicule, Fedoseici ! strigai eu şi căutai să fug în-tr'acolo.

— încotro, zăpăcitule ? Or să te împuşte ! auzii o voce necunoscută. Dădui să scap, dar mâinile mă ţineau puternic. Ultima imagine de care îmi aduc aminte este barca goală, luminată de incendiu, care se legăna pe valuri.

Am zăcut mai bine de o lună după noaptea aceea cumplită. Curând începu procesul lui Schmidt şi al celorlalţi „ociacoviştii". Iar mai târziu, când într'o dimineaţă de primăvară timpurie răsunară pe insula pustie „Berezani" împuşcăturile care puseră capăt acestor vieţi de eroi, noi părăsisem demult Sevastopolul.

Mutat din nou la Petersburg, tata începuse să lucreze ca. montor de vas pe şantierul de construcţii navale.

Mi-aduc aminte că am sosit la Petersburg într'o zi senină, geroasă, când grădinile şi parcurile lui minunate străluceau sub vestmântul argintiu al brumei. Fără să-mi fie teamă că mă voi rătăci, umblam ceasuri întregi pe străzile largi şi pe bulevarde, pe cheiurile de granit ale Nevei, încătuşate de ghiaţă, printre palate şi monumente vechi, asemănătoare unor decoruri de teatru.

În anul 1906, am terminat ca premiant cele patru clase primare. Voiam să învăţ mai departe. Tata se bucura de succesele mele şcolai-e. Uneori, seara, îmi povestea despre viaţa sa grea de muncitor. îmi spunea că dacă el n'a putut învăţa, ar vrea măcar pe mine să mă vadă om cu carte. În acelaşi timp, căuta să mă atragă şi spre meseria lui de mecanic. „Meşteşugul, zicea el, nu este o piedică ; în schimb, la nevoie, totdeauna te ajută să poţi câştiga o bucată de pâine."

Il iubeam foarte mult pe tata, cu toate că era aspru cu mine, uneori chiar prea aspru şi exigent. Din primii ani ai vieţii fusesem obişnuit să socotesc vorba tatei drept lege. La aceasta a contribuit foarte mult faptul că tata îşi ţinea întotdeauna cuvântul dat. Era neobişnuit de corect, de drept şi cinstit. Nu putea suferi slugărnicia, linguşirea şi prefăcătoria.

Tata nu lua parte făţiş la mişcarea muncitorească revoluţionară, dar nu se temea niciodată să spună patronului „adevărul curat." De obicei, echipele pe care le conducea erau printre primele care se alăturau protestelor organizate ale muncitorilor împotriva concedierilor, a amenzilor sau altor asupriri ale exploatatorilor. Tata mergea cu plăcere la meetinguri şi la adunările muncitorilor, dar nu lua niciodată cuvântul. Mi-amintesc că într'o vreme, pe când trăiam la Pe- tersburg, adesea trăgeau noaptea la noi nişte oameni tăcuţi, care dimineaţa plecau şi nu se mai întorceau niciodată ; se vede că lucrau în ilegalitate. Odată, tata luă parte la o răfuială cruntă cu membrii „Uniunii poporului rus" şi harţa se termină râu.

După această întâmplare, el îşi procură de undeva un mic revolver „Smidt & Vesson". Mama ii făcu dintr'o bucată de catifea

un toc şi tata îl purta totdeauna la el. Citea cu interes ziare şi manifeste revoluţionare. Odată, în timpul pauzei dela prânz, pe când şedea sub vasul în construcţie şi citea cu glas tare un manifest bolşevic, apăru deasupra, pe schelă, silueta cuiva. De sus se prăbuşi o bucată de fier şi-l răni grav pe tata drept în cap. El căzu scăldat în sânge. Il transportară la spitalul marinei, unde a zăcut vreo două săptămâni.

Prietenii îl sfătuiră ca măcar un timp să plece din Petersburg. Vânzând câteva lucruri, am putut porni cu toată familia în gubernia Riazan, unde tata primi postul de contabil la o moşie.

M'a bucurat schimbarea aceasta neaşteptată din viaţa noastră. Era o vară călduroasă şi eu îmi petreceam toată ziua prin pădure, pe câmp sau pe malul gârlei.

Dar tata nu se astâmpără nici aici. Ajută ţăranilor să scrie o jalbă împotriva administratorului şi acesta se plânse la poliţie de noul contabil, cum că ar face „agitaţie" printre ţărani. Tata începu să fie urmărit. într'o noapte cineva se plimbă pe sub ferestrele locuinţei noastre. Mama se sperie. Strânse toate broşurile politice ale tatii, îi luă revolverul din tocul de catifea şi îngropă totul în bucătărie, unde podeaua era de pământ. Dimineaţa, casa noastră fu împresurată de poliţişti şi un comisar dădu buzna peste noi. El ne ceru să predăm armele. Tata ridică liniştit din umeri şi răspunse că n'are arme.

— Avem un topor în magazie ! adăugă mama.

Comisarul se răsti la ea ; „Treaba ta e la cratiţe. Nu te băga unde nu-ţi fierbe oala 1" şi ordonă să se înceapă percheziţia. Răscoliră toată casa, dar nu găsiră nimic. Pe locul acela'de lângă sobă, unde erau îngropate broşurile şi armele, mama mă aşezase pe mine şi pe surioara mea ; noi ne. prefăceam că ne jucăm...

Poliţiştii il ridicară pe tata. Zile dearândul mama alergă pe la po'st'ul de poliţie, la zece verste depărtare. „Cinstea" cu ceva pe temniceri, care îi îngăduiau astfel să-l vadă pe tata. După câte spunea, tata era liniştit, chiar vesel. în lipsa vreunei dovezi de vinovăţie, fu eliberat curând. Ne întoarserăm la Petersburg.

Tata fu angajat mecanic-la o mică fabrică de carton, dincolo de bariera Moscovei. Îi ajutam adesea la lucru : că- ram cărbuni cu roaba, supravegheam cazanul. îmi plăcea să ne întoarcem Împreună acasă dela lucru, să mă spăl de funingine şi de praful de cărbune şi să mă aşez ca să mănânc o ciorbă fierbinte. Odată, fiind de gardă la cazane, luai cu mine cartea „Piraţii mărilor" de Louis Jaqueliot. Într'atâta mă pasionaseră întâmplările curagioşilor piraţi, încât mi-am adus aminte de îndatoririle mele doar atunci când aburii, cu un şuierat asurzitor,

începură să ţâşnească prin ventilul de siguranţă. Sala cazanelor se umplu îndată de aburi. Mă repezii spre fcazanui cel mare : acul manometrului trecuse cu mult linia roşie. închizând ochii de groază, m'aşteptam ea din clipă în clipă cazanul să explodeze şi toată fabrica să sară în aer... Dar frica şi uluiala durară doar câteva clipe. Deschisei robinetul de scurgere, stabilii legătura cu pompa de apă şi dădui drumul apei reci în cazan. Acul porni repede înapoi. Mai rămânea numai să deschid uşa şi să aerisesc camera cazanelor. Dar în clipa aceasta intră tata. Auzise şuierul aburului şi pricepuse că s'a întâmplat ceva. Era palid. Privirea lui trecu dela manometru la mine şi se opri apoi jos, pe cartea rămasă deschisă. Dintr'odată înţelese totul.

— Pleacă numaidecât acasă, spuse el scurt şi se postă lângă cazan.

Aş fi preferat să ţipe la mine, să mă ocărască, să mă bată chiar 1

Nimic nu era mai trist pentru mine decât să pierd stima şi încrederea tatii.

Şedeam abătut şi nu mă puteam urni din loc. Tata stătu un timp lângă cazan, apoi plecă şi se întoarse din nou. Se purta ca şi cum nici n'aş fi fost în sala cazanelor. Şi eu stăteam mereu, fără să ridic capul. Se scurse aşa aproape o oră. în fine, tatei i se făcu milă de mine.

— Du cartea acasă, şi întoarce-te să păzeşti cazanul.

M'am simţit uşurat de parcă mi s'ar fi luat un munte de pe umeri ! N'am uitat toată viaţa această lecţie...

Toamna, tata începu să facă demersuri să fiu primit la şcoala tehnică de marină militară de lângă podul Calinchin. Era tare greu pentru un fiu de muncitor să intre acolo, dar când tata îşi punea ceva în cap, ducea treaba până la sfârşit. Aşa se întâmplă şi de astă dată.

Eram în culmea fericirii. Mi se părea că înaintea mea se deschide acum un drum larg în viaţă. Eu, un băieţandru dc "¡2 ani, voiam să pot lucra la fel ca tata : să construesc şi eu corăbii uriaşe de oţel, care să nu se teamă de niciun fel de uragane şi furtuni. Eu năzuiam însă nu numai să construesc corăbii, ci să le şi plăzmuesc, adică să alcătuesc schiţele pentru construirea lor.

La şcoala tehnică de marină militară am intrat într'un mediu cu totul nou pentru mine. Preocupările elevilor erau aici mult mai vaste şi mai serioase decât la şcoala din port. Noii mei colegi îmi povestiră în mare taină că există în şcoaiă un cerc ilegal al tineretului revoluţionar, *a.* cărui activitate era condusă de elevii din clasele mari i Doream cu aprindere să pătrund în acest cerc.

Deşi tovarăşii îmi spuseră că un „puşti" ca mine n'are ce căuta acolo, mă hotărîi totuşi să-mi încerc norocul. Câteva zile la rând mă ţinui scai după un elev din ultima clasă, anume Arbuzov, despre care mi se spusese că ar fi unul din conducătorii cercului. Nu mă puteam hotărî să-i vorbesc. În cele din urmă, băgă de seamă că mă ţin ca umbra de el şi mă întrebă deadreptul :

— Ce te tot ţii după mine „puştiule" ? Ce pofteşti ?

îmi spusese „puşti" ! De furie şi de indignare' roşii şi bâlbâindu-mă, îi răspunsei că : în primul rând, nu sunt deloc „puşti", iar în al doilea... în al doilea : „primiţi-mă în cerc 1"

Arbuzov mă privi pătrunzător, apoi ridică sprâncenele mirat şi pufni în râs.

— Care cerc ? Ce tot îndrugi acolo ? Baţi câmpii, măi băiete 1

Spunând acestea, el îşi trecu mâna în răspăr prin „pletele mele" şi se întoarse să plece. Dar eu ştiam ce însemnează „conspiraţia". Alergai în faţă, ii ţinui calea şi cu lacrimi în ochi ii spusei că n'are dreptul să nu mă primească în cercul lor, pentrucă eu ştiu că revoluţionarii sunt oamenii cei mai curajoşi şi mai drepţi: că am citit cartea „Comuna din Paris"; că îi iubesc pe comunarzi şi îi urăsc pe blestemaţii de „Versail- lezi" ; că am văzut răscoala marinarilor dela Sevastopol şi că locotenentul Schmidt e omul cel mai minunat...

— Mai încet, nu striga aşa, mă opri aspru tânărul, uitân- du-se repede în jur. îmi puse mâna pe umăr şi adăugă că va sta de vorbă cu mine, însă nu acum, ci mai târziu şi nu aici la şcoală. Mă despărţii de el plutind pe aripile nădejdii.

Dar această întrevedere nu avu loc. Peste câteva zile se abătu asupra şcolii noastre furtuna. Jandarmii arestară pe câţiva elevi din clasele superioare — membri şi conducători ai 'cercului — printre care şi pe Arbuzov. Instituţia fu pusă sub supraveghere specială.

Se apropiau anii întunecaţi ai reacţiunii. După avântul luptei revoluţionare, care a sdruncinat temelia ţarismului, se porni prigoana sângeroasă a contrarevoluţiei. Sute şi mii de oameni fură svârliţi în închisori, osândiţi la muncă silnică. Toată ţara se umplu de spânzurători.

Eram acum la o vârstă când evenimentele exterioare nu puteau să nu mă atingă. Observam oamenii care mă înconjurau şi vedeam la unii frică şi descurajare, la alţii furie mocnită şi ură. Auzeam povestindu-se despre revoluţionari chinuiţi în închisori, despre groaznicele „cravate aJe lui Sto- lîpin" — cum numea poporul spânzurătorile. Il uram pe ţar. îi uram pe poliţişti. Doream

din tot supletul să-i ajut cu ceva pe părinţii mei, care trăiau din greu, dar nu ştiam ce aş putea face pentru ei.

Asupra familiei noastre se abătu o mare nenorocire : muri tata. În urma unei grave răceli căpătate la lucru, vechea boală de ficat i se înrăutăţi. O săptămână zăcu în spital, iar apoi... apoi, noi copiii şi cu mama îl conduserăm pe drumul cel din urmă, la cimitirul Bogoslavsc. Era o zi de toamnă limpede, aurie, dar mie mi se părea oă

totul se întunecase în
jurul meu..

.întorşi deia cimitir, mama rămase multă vreme tăcută, cu mâinile împreunate pe genunchi, desnădăjduită. Nu plângea, nu se văicărea — îşi depăna gândurile amare de văduvă. Şi spuse în cuvinte simple tot ce avea pe suflet :

— Cum o să trăim acum, copilaşii mei ?

Eram cel mai mare. înţelegeam că trebue să răspund ceva mamei, s'o îmbărbătez. Dar ce l-aş fi putut spune ? Fără voie, lacrimile îmi picurau pe obraz şi de abia acum înţelesei pe deplin cât de greu o să ne fie fără tata şi ce liniştit trăiam noi sub ocrotirea lui. Ei, dar acum va trebui să răspund singur de mine — şi nu numai de mine, dar "de toţi : eu sunt doar cel mai mare...

După rugăminţi lungi şi umilitoare şi după multă alergătură, mama căpătă dreptul la o pensie de pe urma tatei. Nu era însă cu putinţă să trăieşti numai din aceşti bani, având doi copii. A trebuit deci să meargă din nou să lucreze ca spălătoreasă. De dimineaţă şi până în noapte îşi încovoia spatele deasupra albiei. Spăla foarte bine şi era foarte preţuită ; dar pentru 14—16 ore de muncă primea o simbrie de batjocură. În unele case, ca răsplată pentru sârguinţă, i se dădea şi mâncare. Mama lipsea de-acasă cu zilele, astfel că toate grijile casei căzură asupra noastră — a copiilor. Surioara mea era încă mică, aşa că „gospodina" eram eu. Eu făceam piaţa, eu alergam la prăvălie, eu spălam podelele, ba, la nevoie, mă învăţasem să şi gătesc câteva feluri mai uşoare.

Toată munca aceasta o îndeplineam cu plăcere, ştiind că o ajut pe mama şi că o scutesc astfel de o parte din griji.

Eu, însă „stăteam ca pe ghimpi." Pentru învăţătură aproape nu-mi mai rămânea timp. În curând înţelesei că învăţătura, cu cheltuielile ei mari pentru uniformă şi cărţi, nu mai era acum pentru punga noastră. Şi iată că după multă gândire şi frământare (despre care nimeni nu ştia nimic) am ajuns la o hotărîre mare, care, deşi mă umplea de desnădejde, mi ss părea singura posibilă şi potrivită : să las învăţătura şi să caut de lucru.

Nu i-am spus nimic mamei despre planurile mele ; m'am dus la unul din prietenii tatălui meu — vechi lucrător — şi l-am rugat să-mi găsească de lucru. El mă ascultă, apoi clătină din cap : „Ei, dragule I... de-ar fi trăit Policarp Igna- tievici, altul ţi-ar fi fost viitorul..." îmi încuviinţă însă hotă- rîrea şi-mi făgădui ajutor. Peste câteva zile intrai ucenic la un cunoscut al său, meşteşugar, într'un atelier mecanic de pe bulevardul Zabalcanschi, lângă Fontanca.

Eram bucuros că mi-am găsit repede de lucru şi visam la vremea când voi aduce acasă bani agonisiţi de pe urma muncii mele.

Cu lacrimi în ochi şi cu durere în suflet am răsfoit ultima oară manualele, apoi le-am pus pe poliţă, interzicându-i cu străşnicie surioarei mele să se atingă de ele. Mi-am desbră- cat uniforma şi am păturit-o grijuliu în ladă. Când am îmbrăcat cămaşa spălăcită şi am pus o haină veche — din elev al şcolii tehnice mă transformasem dintr'odată într'un ucenic de atelier, într'o fiinţă amantă şi fără drepturi, aşa cum erau în acea vreme cei mai mulţi, prin toate atelierele.

Mare a fost amărăciunea mamei când, înapoindu-se acasă seara târziu, află dela mine toate acestea : că am hotărît să părăsesc şcoala şi că m'am angajat ucenic într'un atelier mecanic. A plâns toată seara, încât am fost nevoit s'o mângâi eu, cu toate că eu însumi aveam nevoie de mângâiere. Îi spuneam că asta e vremelnic, că îndată ce voi începe să câştig voi continua să învăţ şi voi deveni — precum dorea tata — un om cu carte.

— Ei, fiule, spuse mama, ce să te mai amărăsc ? Eu ştiu că dacă ai pornit-o pe drumul acesta, o să mergi aşa pe el, până la moarte !... O să te înăbuşe viaţa. Nu, se vede că la de-alde noi nu le e dat să aibă o viaţă mai fericită!...

Biata mamă ! Desigur că ea nu putea să ştie şi nici să prevadă că, în mai puţin de zece ani, roata istoriei. împinsă de sforţările puternice ale poporului nostru, se va întoarce în aşa chip, încât pe pământul rusesc fiecare muncitor va avea întotdeauna dreptul la o viaţă fericită.

N'am dormit aproape deloc în noaptea aceea. În primul rând eram neliniştit, căutând să-mi închipui ce mă aşteaptă a doua zi ; în al doilea rând, mă temeam că nu mă voi trezi la timp. Am sărit din pat când prin fereastră răsbătea lumina turbure a unei dimineţi ploioase de toamnă. Şi am fugit spre capătul celălalt al oraşului.

Atelierul mecanic al lui Ivanov se afla în fundul unei curţi mari, plină cu tot soiul de vechituri. Am deschis cu sfială uşa grea care scârţâia şi m'am trezit într'o încăpere mare, cu ciment pe jos, murdară şi cu pereţii afumaţi. Prin ferestrele îmbâcsite de praf, nespălate de mult, pătrundea de afară, o lumină palidă, cenuşie. Oamenii munceau aplecaţi deasupra bancurilor de lucru, a bormaşinilor şi a strungurilor. În atelier era un sgomot asurzitor de ciocane şi hârşâit de pile. Într'un colţ, pe o vatră mică, o flacără albastră pâlpâia printre cărbunii încinşi. Stăteam lângă uşă, neputându-mă hotărî să fac un pas înainte. Până atunci fusesem de multe ori în atelierele unde lucra tata. Dar atunci totul părea altfel. Puteam în orice clipă să plec acasă, ori în oraş. Aici însă va trebui să

lucrez, aici voi fi silit să-mi petrec cea mai mare parte a timpului, şi şopronul acesta de piatră, jalnic şi mo- horît, îmi părea de-a-dreptul o temniţă.

Multe poveşti mişcătoare şi triste s'a-u scris despre viaţa fără bucurii a băieţilor daţi la „ucenicie", despre felul cum îşi încep ei această „ucenicie", cu alergături în piaţă, la du- ghiană, la crâşmă după votcă, despre bătăile şi batjocurile pe care le îndurau, despre lipsa de mâncare şi de somn.

Mie, trebue să spun, mi-a mers bine : aproape că am scăpat de aceste triste începuturi. Munca mea era anevoioasă, în schimb nu eram trepăduş sau dădacă la plozii stăpânului. În mod formal, ziua de muncă a meseriaşilor era de zece ore. De fapt însă, noi lucram câte patrusprezece ore pe zi. Spre sfârşitul zilei de muncă, cădeam rupţi de oboseală şi oricât aş fi dorit să economisesc fiecare copeică, nu mai aveam puterea să merg aproape o oră şi jumătate până în cartierul Vî- borg. Trebuia să cheltuiesc cinci pitaci cu tramvaiul.

În atelierul lui Ivanov se făceau lucrări de ornamentaţie care cereau precizie mare şi acurateţe. Lucram şi cizeluri de artă. Bronzul era metalul principal pe care urma să-l prelucrăm. Când am început eu să lucrez, atelierul executa o comandă de ornamentaţii de bronz pentru teatrul de varietăţi Moulin-Rouge care tocmai se construia.Ucenicia mea începu aşa : meşterul, căruia îi fusesem repartizat de către patron, mă punea ba să-i dau, ba să-i aduc, ba să-i ţin ori daita ori burghiul. îmi aduceam aminte cu recunoştinţă de tata şi de dorinţa lui de a mă face să deprind meseria'lui ! Multe din cele ce mă învăţase el îmi prindeau bine acum... Curând începu să mi se încredinţeze şlefuirea simplă a pieselor, cu o pilă. Meşterul meu, un bătrân aspru şi pretenţios — un adevărat artist în meseria sa — mă făcea să trec prin toate năduşelile, cerându-mi să şlefuesc fără cusur un candelabru de bronz. Lui, primului meu învăţător, îi sunt recunoscător pentru faptul că mi-a dat putinţa să-mi însuşesc pentru toată viaţa deprinderea unei munci delicate şi îngrijite.

Se ştie că „metoda" obligatorie a uceniciei de atunci era bătaia. Pentru fiecare greşeală cădeau ca o ploaie asupra bieţilor ucenici, palme, ghionturi, pumni. Bineînţeles că n'aş fi putut ocoli nici eu această „metodă", dacă nu i-aş fi retezat-o dela început patronului. Când acesta, supărându-se pe mine pentru o greşeală, mă apucă de ureche, eu — cu toate că eram mic de statură şi nu prea arătos — m'am uitat la el ca un pui de lup, în aşa fel, încât degetele stăpânului se desfă- cură şi el plecă cu o mutră plouată, mormăind ceva în barbă. Scena fusese văzută de toţi meşterii şi de atunci nu mă mai atinse nimeni. După o lună lucram ca „ucenic-şef".

Succesele mele în atelierul mecanic se datorau faptului că atunci când intrasem acolo aveam o pregătire destul de bună. În

şcoala tehnică de marină militară eu învăţasem şi ceva lăcătuşerie. În timpul vacanţelor şcolare mă uitam la munca tatălui meu şi el îmi explica tot ce rămăsese neînţeles. Meşterului meu nu-i convenea bineînţeles să mă ţină pentru alergături, atunci când eu eram în stare să îndeplinesc singur lucrări mai simple de lăcătuşerie.

Astfel s'a terminat copilăria mea fără griji şi a început viata de muncă. Aşa am pornit pe drumul acela pe care trebuia — după spusele mamei — să merg până la mormânt. Dar cine oare se gândeşte la moarte, la vârsta pe care o aveam când am intrat în atelier ? Mă bizuiam pe mine şi eram plin de nădejdea unei vieţi mai bune.

CAPITOLUL AL DOILEA

PORNESC LA DRUM

Cinci ani de zile am lucrat În atelierul mecanic şi în vremea aceasta am căpătat calificarea de lăcătuş-mecanic. Mama nu mai credea acum c'o „să mă înnăbuşe viaţa." Era mândră de mine şi-i părea rău că nu mai trăeşte tata ca să vadă şi să se bucure şi el ce meşter bun am ajuns I îmi povestea că atunci când m'am născut, tata mă luase în braţe şi spusese : „Uite, pe ăsta o să-l fac ajutorul meu 1" Chiar eu îmi ziceam, nu fără mândrie, că dacă ar fi trăit tata, i-aş fi fost un ajutor destul de preţios: în afară de sudură şi de turnătorie, cunoşteam toate meseriile de bază în legătură cu prelucrarea metalului.

Este foarte important ca omul să aibă încredere în sine, în puterile sale, mai ales când această credinţă are drept temei seriozitatea cunoştinţelor şi meşteşugurilor pe care le posedă.

Mă bucuram îndeosebi de faptul că tot ceeace învăţasem şi ştiam mi le însuşisem eu singur, prin munca şi prin râvna mea.

Într'o zi am socotit că am stat destul în atelierul acesta primitiv şi că ar fi timpul să progresez şi să-mi încerc puterile într'o altă întreprindere, mai mare, unde aş fi avut mai multe posibilităţi să învăţ ceeace nu ştiam încă.

Primind referinţe bune asupra felului cum muncesc, am reuşit să intru la fabrica de telefoane „Ericson", din cartierul Vîfcorg (azi uzina „Zorile Roşii"). Am trecut proba cu succes şi am fost primit ca lăcătuş-mecanic, în atelierul mecanic. Ori de câte ori mai târziu mi-a fost dat să fiu supus la alte probe, de fiecare dată, orice aş fi lucrat (fie la ornamente, fie la menghinea de lăcătuşerie, fie la piesele unui avion) totdeauna mi-a folosit deprinderea acelei munci minuţioase şi grijulii pe care am căpătat-o în acel mic atelier. Totuşi, de fiecare dată eram neliniştit : mă temeam să nu fac de ruşine „onoarea familiei", experienţa tatălui meu şi cea a muncii mele personale.

Fabrica „Ericson" aparţinea unei societăţi suedeze pe acţiuni. Acolo se făceau comutatoare pentru centrale telefonice, aparate telefonice şi, în sfârşit, tot ce servea la legăturile prin fir de joasă tensiune. În fabrică se executau şi comenzi militare, printre care unele mecanisme complicate şi fine, necesare rotirii turelelor de tun pe vasele mari de război.

Uzina se găsea în centrul raionului Vîborg, pe bulevardul Samsonievschi. Clădirile imense, luminoase, cu şase etaje cuprindeau cele mai felurite secţii. Atelierul nostru mecanic era la etajul al doilea. Dedesubt se găseau : atelierul de instrumente, cel de presaj, de şlefuit, de perforat, de frezat, atelierul cu strunguri de finisaj şi atelierul de prelucrare a lemnului. Deasupra noastră se aflau atelierele de montaj şi atelierul de strungărie.

Cu o emoţie tot atât de mare ca aceea pe care o încercasem în ziua când am int-rat pentru întâia oară în atelierul lui Ivanov — am pătruns şi în această uzină şi am privit în jurul meu, fără să vreau, cu sfială. Era o sală enormă, luminată din amândouă părţile, lungă de vreo două sute de metri. Ferestrele erau înalte dela podea până la taran. Plafonul era susţinut de coloane de beton. În mijlocul atelierului se afla cuptorul de fierărie cu patru vetre, destinat lucrărilor mărunte de atelier. Tot aici mai erau o baie de arămit şi strungurile. La intrarea în atelier, de-a-lungul pereţilor, se găseau dulapurile pentru îmbrăcămintea lucrătorilor. Nu departe de intrare — amintind un felinar cu geamlâc jur împrejur — se găsea biroul maistrului, din care se vedea tot atelierul. De-a-lungul ferestrelor, pe toată lungimea atelierului, se găseau tejghele cu menghini de lăcătuşerie. Lângă fiecare tejghea era câte un taburet înalt, pe trei picioare, cu locul de şezut rotund, tocit. La una din aceste menghine trebuia să lucrez şi eu.

„Ei, frate Ignatov, ţine-te bine I Să nu te faci de râs I" îmi spusei mie insumi în drum spre biroul maistrului, un suedez bătrân, pe nume Vosberg...

încă din primele zile de muncă am văzut şi am preţuit toată deosebirea dintre munca din uzină şi cea din atelierul primitiv al lui Ivanov. Fără să mai vorbim de munca în stil mare şi de uneltele perfecţionate, aici mai era ceva care îmi atrase curând atenţia.

În micile ateliere primitive, unde fiecare lucrător era controlat permanent şi se găsea de dimineaţă până seara sub ochiul neadormit al meşterului sau al patronului, nici nu se putea gândi cineva să-şi manifeste tendinţele sale revoluţionare. În afară de asta, lucrătorii din micile ateliere, despărţiţi cum erau unii de alţii, lipsiţi de forţa unitară a unui colectiv mare, se integrau mai puţin în mişcarea revoluţionară decât cei din fabrici şi uzine. Simţisem tot timpul cu durere că stau departe de lupta muncitorilor, de

preocupările care îi însufleţeau, pe care ,le cunoşteam şi care pe măsura desvol- tării conştiinţei mele, mă cuprindeau tot mai mult.

În timpul liber citeam broşurile politice care îmi cădeau în mână. Dar asta era puţin...

Mă copleşeau o seamă de îritrebări, simple dar arzătoare : erau probleme despre viaţă, despre adevăr şi dreptate, despre lupta pentru adevăr şi dreptate. Auzisem şi citisem că există bolşevici, menşevici şi eseri, [1] dar În ce consta deosebirea dintre ei, asta nu ştiam. La toate aceste întrebări doream să primesc un răspuns precis şi limpede.

După ce am început să lucrez în uzină, unde erau mulţi muncitori tineri, de aceeaşi vârstă cu mine, am intrat curând cu ajutorul lor în vâltoarea preocupărilor revoluţionare. Asta era pentru mine ceva nou, încântător, ce mă captivă cu totul.

Pentru început, tovarăşii mei cei noi mă introduseră în societatea — importantă la vremea ei — „de cultură şi Instruire" din ulicioara Baburin. Cred că mulţi dintre vechii muncitori din Petersburg ţin minte ulicioara aceasta I îşi mai amintesc de casa cu şase caturi, de poarta pe unde trebuia să intrăm. Pătrundeam în gang, coboram câteva trepte şi dădeam în vestibul. Apoi veneă sufrageria. La stânga era o sală mare cu ferestrele spre grădină, la dreapta odăi în care activau diferite cercuri. Seara aici era întotdeauna forfotă mare, sgomot şi veselie. Din dosul uşilor închise se auzea din- tr'o parte un cor de glasuri tinere care cântau cântece populare, dintr'altă parte sunetele unei orchestre cu coarde : erau lecţiile cercurilor de cor şi de muzică.

Era pe vremea când bolşevicii — trecând în ilegalitate şi ducând o intensă activitate ilegală — foloseau toate posibilităţile legale pentru a păstra legătura cu massele muncitoreşti : asociaţii profesionale, cluburi muncitoreşti, case populare, şcoli duminicale, cooperative, societăţi de asigurare, societăţi de cultură şi instruire (ca aceea care se găsea în ulicioara Baburin) se găseau aproape în toate raioanele oraşului. Mulţe din ele întruneau pe muncitori din ramuri de producţie Înrudite. Societatea noastră de cultură şi instruire era compusă mai ales din metalurgişti, deoarece în cartierul Vîborg erau numeroase uzine ale industriei prelucrătoare de metale.

Sarcina cea mai importantă a societăţii era aceea de a duce o muncă instructiv-culturală. Tinerii muncitori — membri ai societăţii — activau în diferite cercuri, în care pe lângă studiile de cultură

---

1 Eseri — membri al Partidului Social-Revoluţionar al intelectualilor mici burghezi, cu un program de acţiune contrarevoluţionar. (N. R.)

generală (se găseau, de pildă, cercuri pentru pregătirea examenului de absolvire) luau contact şi cu bazele socialismului ştiinţific. Ni se dădea să citim broşuri şi cărţi ilegale, ascultam lecţiile unor bolşevici de frunte, dintre care mulţi se aflau în ilegalitate.

Membrii societăţii erau admişi după un control destul de sever şi numai cu recomandaţia a doi membri activi. Curând am devenit unul din cei mai aprigi „patrioţi" ai societăţii de cultură şi instruire din ulicioara Baburin 'şi căutam să nu scap nicio lecţie interesantă, niciun festival din cele care se organizau sâmbăta.

În anii aceea se trezi în mine o pasiune deosebită pentru învăţătură. Doream să-mi învăţ cât mai bine meseria, să-mi însuşesc toate subtilităţile ei, voiam să ştiu tot ce se petrece pe lume, cum trăiesc oamenii din alte ţări, cum luptă ei pentru libertate, ce noi descoperiri a mai făcut ştiinţa. Era o sete sănătoasă şi tinerească de viaţă, de acţiune şi de învăţătură şi pentru a o potoli mă aruncam asupra cărţilor, care de atunci mi-au devenit prietenii şi tovarăşii cei mai credincioşi. Şi acum îmi răsună în minte cuvintele lui Gorchi : „Tot ce e bun în mine datoresc cărţilor".

îndrăgeam cărţile încă de când eram pe băncile şcolii, înainte, cititul era doar o distracţie plăcută; acum, însă, căutam în cărţi răspunsuri la întrebările ce mă turburau. Fiecare clipă liberă o consacram cititului. Nu cunoşteam bucurie mai mare decât atunci când îmi cădea în mâini o carte bună I Le luam de obicei din biblioteca orăşănească sau dela tovarăşii mei, iar când aveam în buzunar un ban de prisos îl dădeam la anticar, neîndrăsnind (nu ştiu dece) să intru în librăriile mari şi bogate ale lui Wolf şi Sîtin.

Neavând o bună îndrumare, neştiind să aleg cărţile, citeam desigur şi multe din acelea care nu meritau să-ţi pierzi vremea cu ele. Nimeream unele ce stârneau în mine un simţământ de protest interior şi de revoltă. Aceasta se întâmpla mai ales cu operele scriitorilor „la modă" în acea vreme, care inundaseră piaţa literară cu aiureli mistice, imorale, ce-l îndepărtau pe cititor de problemele importante ale vieţii. În epoca aceea de decădere şi descompunere, astfel de cărţi apăreau ca ciupercile după ploaie ! Şi nu e de mirare că asemenea lucrări mă indignau şi mă scârbeau pe mine, băiat tânăr şi sănătos, care ştiam acum că viaţa este, înainte de toate, muncă şi luptă.

Mi-aduc aminte că citeam cu nesaţ cărţile de aventuri. Fenimore Cooper, Mayne-Read, Stevenson şi alţi scriitori de acest gen au rămas pentru multă vreme autorii mei favoriţi. De fapt nici astăzi nu am pierdut gustul pentru el. Ce mă atrăgea în operele lor era descrierea caracterelor acelor oameni puternici şi curajoşi, cercetători şi descoperitori ai unor meleaguri noi, descrierile unor ţări îndepărtate, călătoriile peste mări şi ţări. Uneori, e drept, miă

îndurera faptul că bravii eroi ai acestor romane erau în realitate nişte mărunţi şi lacomi căutători de averi, preocupaţi mai presus de orice de buzunarele proprii şi de fericirea lor personală... Jules Verne însă nu mi-a plăcut... Am citit romanul său din viaţa rusească — „Mihail Strogoff". În el am găsit atâtea minciuni despre Rusia, încât dintr'odată am încetat să mai am încredere în el şi nici n'am mai vrut să citesc alte cărţi de ale lui.

Am citit numeroase cărţi în anii aceea. Multe din ele mă turburau şi mă emoţionau, îmi stârneau acea bucurie înaltă şi curată pe care ţi-o dă o carte bine scrisă şi frumoasă. Printre acestea sunt trei cărţi, care nu numai că m'au zguduit şi copleşit, dar au însemnat un eveniment în tinereţea mea şi a căror lumină a dăinuit pentru mine toată viaţa.

Două din acestea au unul şi acelaşi titlu : „Ce-i de făcut ?" de Lenin şi „Ce-i de făcut ?" de Cernîşevschi. A treia carte este „Mama" de Maxim Gorchi. Pe câţi oameni nu i-au luminat aceste opere, pe câţi nu i-au ajutat să se scuture de egoism, de lăcomie, de mocirla vieţii, pe câţi nu i-au învăţat dragostea pentru om şi lupta pentru libertatea şi fericirea lui !

Mi-aduc aminte de cartea lui Lenin, acest plan genial de creare a unui partid unitar de luptă I Ea mi-a deschis ochii spre drumul pe care trebue să meargă un muncitor revoluţionar, mi-a ajutat să-mi găsesc şi să-mi statornicesc odată pentru totdeauna locul meu în viaţă.

Mulţi ani mai târziu, după Revoluţia din Octombrie, am dat peste volumul „Ce-i de făcut ?" de Cernîşevschi. cu un scurt articol introductiv de G. Dimitrov. Am citit acest articol cu un sentiment ciudat şi turburător. Mi se părea că retrăiesc clipele neasemuite ale tinereţii mele când am deschis pentru prima oară cartea.

Romanul „Ce-i de făcut", scrie G. Dimitrov, a avut o înrâurire deosebit de adâncă asupra mea, încă acum 35 de ani când, tânăr muncitor fiind, făceam primii paşi în mişcarea revoluţionară din Bulgaria. Şi trebue să spun că nici înainte, nici după aceea, n'a fost vreo lucrare literară care să fi avut o înrâurire mai puternică asupra formării mele revoluţionare, ca romanul lui Cernîşevschi. Luni întregi am trăit cu eroii lui. În deosebi, îmi plăcea Rahmetov. îmi propuneam ca ţel în viaţă să devin ferm, puternic, neînfricat, plin de abnegaţie, să-mi călesc voinţa şi caracterul în lupta cu greutăţile şi nevoile, să pun interesele marii cauze a clasei muncitoare mai presus de viaţa mea personală..."

Aceste simţăminte îmi erau apropiate şi pe înţelesul meu, cum de altfel erau şi pe înţelesul tuturor acelora care în zilele tinereţii au citit cartea nemuritoare a lui Cernîşevschi. Cât despre „Mama" de Gorchi, aceasta m'a impresionat atât de puternic, încât

citind-o plângeam pe paginile ei. Şi Pavel Vlasov, ca şi Rahmetov, a devenit pentru mine idealul pe care doream să-l ating, iar pe bătrâna Nilovna multă vreme am socotit-o judecătorul faptelor mele. îmi spuneam : „Aceasta nu e bine. Nilovna n'ar fi încuviinţat fapta asta l..."

În timpul acela locuiam în raionul Vîborg, aproape de fabrică. Mama şi sora mea locuiau în Malaia-Ohta. Odată pe săptămână mergeam s'o văd pe mama. Îi dădeam o mare parte din ceeace câştigam, oprindu-mi numai atât cât îmi trebuia pentru existenţă.

Ca să fac economii, am închiriat un colţ din odaia mea la doi studenţi dela institutul politehnic. Aceştia erau băieţi simpli, veseli şi ne-am împrietenit repede.

Sdravăn, cu o claie de păr vâlvoi — cel mai mare, Max, era bolşevic şi îmi plăcea mai ales pentru tăria convingerilor şi pentru curajul cu care privea viaţa. Se trăgea dintr'o familie de muncitori şi îşi croia singur drumul în viaţă. Celălalt, Serghei, era fiul unui biet încasator de percepţie din Luga. înalt, cu părul bălai, foarte vesel şi prietenos, era cam nestatornic î,n convingerile sale. Uneori se iscau între el şi Max certuri aprinse în care mă amestecam şi eu, luând totdeauna parte lui Max. Acesta îmi dăduse cartea lui Lenin : „Ce-i de făcut ?" — iar după ce o citii, mă lămuri cu răbdare asupra tuturor problemelor pe care nu prea le înţelesesem. Dela el am auzit pentru prima dată numele lui Plehanov, al Rozei Luxemburg, al lui Karl Liebknecht ; tot dela el am auzit pentru prima oară despre „Capitalul".

Prietenia cu aceşti tineri mi-a fost foarte folositoare. În primul rând, ei îmi recomandau cărţile pe care trebuia să le citesc. Apoi, privindu-i cu câtă răbdare învaţă ei serile şi nopţile, am început să învăţ şi eu, pe apucate. Mă îndemnau să mă prepar pentru intrarea la cursurile serale ale institutului politehnic, ce se ţineau pe Ligovca. Ca să fi putut urma aceste cursuri, se cerea să fi terminat o şcoală secundară. Cursurile dădeau absolventului dreptul să devină subinginer.

Legătura cu prietenii mei cei noi mă introducea fără să vreau în viaţa şi preocupările institutului politehnic — unul din institutele de frunte ale Petersburgului, care, în pofida vremurilor acelea de reacţiune şi descompunere, păstra tradiţiile revoluţionare.

Punându-mi tunica veche a lui Max şi şapca studenţească a lui Serghei, mergeam uneori împreună, la adunările şi întrunirile lor studenţeşti.

îmi plăceau foarte mult serile când ne adunam tustrei În cămăruţa noastră strâmtă, sărac mobilată dar curată şi plăcută, iar gazda ne aducea samovarul de aramă care susura. Beam ceai cu

covrigi (uneori doar cu pâine) şi şedeam discutând până noaptea târziu.

Cine n'a cunoscut în tinereţe aceste nopţi petrecute în discuţii nesfârşite, când sufletul' se deschide atât de liber şi de uşor, când te simţi în stare să destrami viaţa şi s'o croeştl din nou, astfel încât toţi oamenii să trăiască fericiţi, ca dreptatea să domnească pe pământ — acela a pierdut mult I

Ne întreceam în planuri curajoase de cucerire şi transformare a vieţii şi eram pregătiţi pentru orice jertfă.

Uneori samovarul se răcea, ferestrele se luminau, iar noi tot şedeam la masă şi chibzuiam...

Dar oricât de târziu ne-am fi culcat, trebuia să ne sculăm devreme, la ora şase. Eu trebuia să fiu la şapte la fabrică şi studenţii la opt, la institut.

Dimineaţa, urmând exemplul prietenilor mei, făceam gimnastică după metoda, renumită în acea vreme, a lui „Müller" şi mă fricţionam cu apă rece. Duceam o viaţă spartană ; umblam îmbrăcaţi uşor, chiar când era foarte frig (aceasta desigur şi din lipsa unui palton călduros I), dormeam cu fereastra deschisă până dădea gerul. Mi-amintesc că odată, — era toamnă târzie — m'am trezit cu o senzaţie de frig puternic. Mi-era lene să mă scol să închid fereastra şi mă temeam ca prietenii mei să nu-şi bată joc de mine pentru o astfel de „dovadă de slăbiciune". M'am acoperit cu plapoma peste cap şi am adormit din nou. Dimineaţa, trezindu-mâ cel dintâi, am 'văzut că în timpul nopţii se adunase pe podea, sub fereastră, un troian de zăpadă !

Duceam o viaţă tovărăşească şi oricât de aprinse ar fi fost discuţiile noastre, nu ne certam niciodată.

Când 'a început războiul, Max şi Serghei au intrat în şcoala de subofiţeri şi mult timp n'am mai auzit nimic de ei.

De cele mai multe ori, îmi petreceam serile libere, în ulicioara Baburin, care mi-era tare dragă. Aici m'am legat foarte strâns cu tinerii muncitori bolşevici. Cu timpul, m'au introdus în cercul marxist ilegal.

În afară de asta, începuse să mă pasioneze muzica şi am intrat în cercul coral. Repertoriul cercului era alcătuit în deosebi din cântece ucrainiene. La diferite ocazii, mergeam la cercurile din alte raioane ale oraşului să cântăm — şi asta ne îngăduia să facem cunoştinţă şi să strângem legăturile cu rândurile largi ale tineretului muncitoresc.

Una din cele mai de seamă preocupări ale societăţii de cultură şi instruire era organizarea adunărilor de massă ale muncitorilor în afara oraşului. Mi-erau foarte dragi aceste întruniri.

Căutam să nu pierd niciuna şi mărturisesc că şi azi ele înseamnă pentru mine amintirea a ceva atrăgător şi romantic.

Tinerii mei cititori au fost desigur de multe ori la întruniri în afara oraşului şi ştiu cât de vesel şi liber te simţi în atari împrejurări. Dar în zilele tinereţii mele, întrunirile în afara oraşului mai aveau şi o altă semnificaţie, deosebită, unică. Noi, tineretul muncitoresc, ne simţeam ca şi cum ne-am fi smuls din robie, liberi de supravegherea neadormită a patronilor, a meşterilor şi a poliţiei, care aveau privirile aţintite necontenit asupra vieţii noastre, asupra purtării şi asupra fiecărui pas pe care l-am fi făcut. Căutam să uităm şi munca grea şi nevoile, şi năzuiam s'avem măcar o zi numai a noastră 1 Mai era apoi şi felul tainic în care părăseam oraşul, fapt ce dădea Întâlnirilor noastre un aer de mister şi romantism, — lucru de care tineretul a fost atras întotdeauna.

Plecam din oraş sâmbătă seara, cu trenuri diferite, câte unul sau în grupuri mici, pentru ca să nu atragem atenţia poliţiei şi ne îndreptam spre locul dinainte hotărît. Era destul să coborîin din tren la staţia periferică, liniştită şi înverzită, să tragem în piept aerul curat, neotrăvit de funinginea fabricilor şi a uzinelor, era deajuns să ne dăm seama că nimeni nu ne urmăreşte şi că ne aflăm în mijlocul prietenilor, ca să fim fericiţi şi să simţim cum ne cresc aripi I înaintea noastră aveam o noapte caldă şi scurtă de primăvară şi o zi lungă, lungă, de libertate !

Tineretul se strângea în acelaşi loc ; cei care nu se cunoş-teau intrau repede în vorbă. Fiecare se simţea dela început ca între ai săi. Nimeni nu se gândeai că trebue să se îngrijească unde să înnopteze. Era şi păcat să dormi într'o asemenea noapte, când amurgul aproape se îngâna cu zorile. Mergeam în pădure, adunam vreascuri. În albastrul palid şi străveziu al nopţii de primăvară se aprindeau luminile focurilor. În jurul lor jucau umbre negre. Reflexul roşu al flăcărilor lumina feţele tinere şi vesele. Armonica, părtaşa de totdeounp a bucuriilor noastre, cânta încetişor ca şi cum s'ar fi temut să nu turbure liniştea pădurii întunecate. O voce puternică, tânără, începea să cânte şi cântecul se ducea până departe, stârnind privighetorile ce foşneau în tufişurile de mălin înflorit ca un nor alb, înmiresmat, plutind deasupra râpei.

...Pentru draga libertate Tineretu-i adunat !...

Până târziu în noapte se auzeau lângă foc râsete, chiote, cântece. Treptat însă, totul se potolea. Jarul focurilor stinse lucea roşu-trandafiriu sub copacii înalţi şi bătrâni. Noaptea scurtă îşi cerea drepturile...

Odată cu răsăritul soarelui, totul reînvia. Era plăcut să te trezeşti în pădurea proaspătă, înrourată, care scânteia în bătaia primelor raze, şi înfiorându-te de răcoarea dimineţii, s'a- lergi să te

speli în pârâul din pădure sau în vreun râuşor ce şerpuia liniştit pe câmpia verde, printre tufişuri de arini şi mălin.

La amiază ne adunam toţi la un loc dinainte ales, bine tăinuit — şi aici ascultam o conferinţă sau un referat care trata de cele mai multe ori despre mişcarea muncitorească revoluţionară. Se discutau apoi chestiuni la ordinea zilei, situaţia internaţională. Pe urmă, până seara, ne plimbam prin pădure, prin crânguri şi câmpii, ne scăldam şi jucam tot felul de jocuri...

La aceste întruniri luau parte până la şase sute de tineri. Toţi erau veseli, sgomotoşi, dar în acelaşi timp domnea o disciplină tovărăşească şi nimeni nu-şi îngăduia ştrengării grosolane.

Pentru mine era deasemenea o încântare să merg la cursurile cercului social-democrat ilegal. Au trecut de atunci mai bine de treizeci de ani, dar până azi mi-au rămas în minte problemele de bază ale economiei politice şi ale marxismului, de care am luat cunoştinţă pentru prima dată la aceste cursuri.

Frecventând cercul şi învăţând în acelaşi timp, îmbinam teoria cu practica luptei revoluţionare ; în primul rând — cu munca în ilegalitate şi conspiraţia.

Conducătorul cercului ne aducea, din vreme, la cunoştinţă că în prima duminică, la colţul unei anumite străzi s u ulicioare, la o anumită oră, se va găsi un om, îmbrăcat într'un anumit fel, cu un ziar, o carte, o umbrelă sau un baston în mână. Trecând pe lângă el, trebuia să spunem o frază dinainte convenită. Ca răspuns, el dădea adresa unde urma să se ţină lecţia următoare a cercului. Apropiindu-ne de acea casă, ne uitam dacă la ferestre nu sunt semnalele care indicau primejdia. Dacă totul era în ordine, puteam intra... Bătând la poartă, rosteam din nou fraza care servea drept parolă pentru ziua aceea. Şi numai atunci uşa se deschidea. Cel din urmă intra tovarăşul care preda lecţia.

Parcă văd şi acum camera în care se ţineau cursurile cercului. În general lecţiile aveau loc în diferite raioane ale oraşului, în diferite case şi locuinţe, dar camerele în care ne adunam se asemănau grozav intre ele, căci toate erau la fel de simplu şi sărăcăcios mobilate : o masă şi câteva scaun? îungul pereţilor. La lecţii eram decsebit de atenţi şi serioşi. Ne-o impunea nivelul ridicat şi oarecum solemn al cursurilor. Deşi majoritatea membrilor cercului eram aproape nişte băie- ţandri — nu se făcea niciun sgomot şi se vorbea în şoaptă. Mi-amintesc de unul din conducătorii cercului, căruia noi îi spuneam „tovarăşul Ivanov". Era un om mic de statură, cu o faţă palidă şi bolnăvicioasă. Purta deobicei o pălărie în genul lui Gorchi şi o tunică neagră. Ştiam că fusese deportat, că evadase din Siberia şi acum trăia în ilegalitate. Purtam un deosebit respect

omului acesta simplu, modest şi mă gândeam că aşa trebue să fie un adevărat revoluţionar. El ne preda economia politică, dar ştia să o facă în aşa chip — clar şi pe înţelesul tuturor — încât ne pasiona.

După o jumătate de an, am trecut în cercul de înaintaţi.

La uzină eram socotit drept un lăcătuş-mecanic destul de bun. Cu timpul am fost numit şef de echipă. În echipa mea, alcătuită din optsprezece persoane, erau şi muncitori în toată firea, oameni bărboşi, cărora le-aş fi putut fi copil. Dar eu mă împăcăm foarte bine cu ei. Pregătirea pe care o primisem la şcoala tehnică de marină militară şi faptul că mă puteam descurca în schiţe şi evaluări îmi ajutau să nu mă fac de ruşine în faţa lor.

Curând mi s'a dat o muncă socială la care visam de multr Am fost numit staroste într'un atelier în care lucrau peste două sute de mecanici.

Starostele de atelier reprezenta toate brigăzile atelierului în faţa administraţiei, în ceeace privea concedierile nedrepte, anularea amenzilor, nevoile de trai ale muncitorilor. Tot el ţinea legătura cu ceilalţi, cu fiecare staroste al atelierelor şi astfel era la curent cu toate doleanţele şi preocupările muncitorilor din fabrică.

Eu ştiam că în uzină există o organizaţie ilegală bolşevică şi cunoşteam chiar doi-trei muncitori, despre care, din auzite, ştiam că fac parte din ea. Doream fierbinte să intru şi eu în organizaţie, dar mă simţeam nepregătit. Revoluţionar-bolşevic! Fentruca să ai dreptul să te numeşti astfel, trebue să înveţi mult, să lucrezi mult. Deaceea îndeplineam cu o râvnă deosebită toate însărcinările care mi se dădeau, chiar cele mai neînsemnate, şi fiecare clipă liberă o consacram cititului.

De multe ori am strâns bani printre muncitori, pentru fondul ziarului „Pravda".

În timpul când creşterea mişcării revoluţionare începuse să provoace nelinişte şi spaimă deosebită satrapilor

ţarişti, „Pravda" noastră era foarte des amendată. Noi, muncitorii, râdeam de gluma care circula în acea vreme, privitoare la aceste amenzi: „De-i poruncă dela împărăţie, ia mai scoate încă o mie I

"Gluma e glumă, dar banii pentru amenzi trebuiau găsiţi. „Pravda" avea un mare succes printre muncitori şi toţi cei care puteau dădeau bani cu plăcere. Şi cum ar fi fost oare cu putinţă să nu iubim „Pravda" 1 Ea era călăuza şi prietenul nostru, ea trezea conştiinţa noastră de clasă, ne unea şi ne conducea în lupta care ne'era dragă !

Comitetul orăşenesc de Partid hotărî o grevă generală, închinată aniversării tristelor evenimente deia Lena. În raionul Vîborg, ca iniţiatoare a grevei era desemnată uzina noastră, iar începutul trebuia să-l facă însuşi atelierul mecanic. Ca staroste al atelierului, am primit sarcina să organizez greva ; pentru a duce la bun sfârşit aceasta, trebuia să procedez cu chibzuială, cu prevedere, astfel ca să nu atrag atenţia asupra mea şi în acelaşi timp, să asigur, la momentul hotărit, încetarea totală a lucrului în atelier. .

Aceasta era o sarcină de răspundere şi eu m'am frământat mult, gândindu-mă cum s'o îndeplinesc mai bine. Vorbisem cu unii din muncitorii în care aveam încredere, totuşi eram foarte neliniştit de izbânda misiunii ce mi se încredinţase.

îmi amintesc că în dimineaţa aceea am venit la uzină, ca totdeauna, înainte de sunetul sirenei ; mi-am scos paltonul şi haina, le-am atârnat în dulapul meu, mi-am îmbrăcat halatul de lucru şi m'am îndreptat spre locul de muncă. Am aşezat sculele şi m'am pregătit de lucru. Toate acestea se repetau zl de zi, dar astăzi, fiecare din aceste mişcări obişnuite mi se păreau lucruri de o importanţă deosebită. Eram nervos, îmi tremurau chiar mâinile şi mă uitam mereu la ceas, cu toate că până la ora hotărîtă mai era mult.

Am început prin a chema ucenicii : sub conducerea mea directă lucrau, pe acea vreme, doi tineri de nădejde, veniţi nu de mult deia ţară.

Vreme cam de un minut l-am privit pătrunzător, drept în ochi. Aveau feţe deschise, bune, de băieţandri. Apoi dintr'odată le-am spus :

— Uite ce e, măi băieţi : azi o să înceapă la noi greva. Fiţi cu ochii la mine : îndată ce-mi voi strânge sculele în sertar, duceţi-vă în grabă pe platforma scării — dar faceţi în aşa fel ca să nu vă vadă meşterul — şi strigaţi cât vă ţine gura : „încetaţi lucrul 1..." Aţi înţeles ?

— Am înţeles I spuseră ei fără şovăire, într'un glas. Şi

după focul care le ardea în ochi, am înţeles că pot să mă încred lntr'înşii, ba mai mult chiar : părea că ei bănuiseră că se pregăteşte ceva şi aşteptau acum doar semnalul.

Băieţii plecară la locurile lor şi începură să lucreze. Toate tml scăpau din mână în ziua aceea şi — culmea — se apropie de mine şi meşterul şef. Ori îl înştiinţase cineva de ce se pregătea ori a înţeles el singur, dar în orice caz a făcut el ce a făcut şi sub un'pretext oarecare nu s'a deslipit de mine. Ce era ee făcut ?...

Acele ceasornicului se apropiau nemaipomenit de iute de ora fixată. Infierbântându-mă şi devenind din ce în ce mai neliniştit, am început să-i spun că între materialele care ne veneau dela alte ateliere erau multe rebuturi. Nedându-i timp să-mi răspundă, am continuat :

— Uite, să vă aduc imediat mostre de astfel de rebuturi.

Cu aceste cuvinte, dintr'o singură mişcare am svârlit în sertar sculele de pe masă şi cu paşi repezi m'am îndreptat spre uşă. N'apucasem bine să ies din atelier când cei doi băietani care îmi urmăreau fiecare mişcare şi care văzuseră că îmi strânsesem sculele, alergară într'un suflet pe platforma scării. Alţi câţiva ucenici li se alăturară.

— încetaţi lucrul 1 încetaţi lucrul ! Ieşiţi în curte I — Vocile puternice ale tinerilor răsunau prin toate cele şase etaje ale uriaşei clădiri.

Când m'am întors în atelier, acesta aproape se golise. Meşterul, indignat, mă luă de mână şi mă duse în biroul său.

— Uite ce e, Ignatov, spuse el. Cred că n'ai să te iei după ei ? Dumneata ai un viitor strălucit, eu te-aş lua chiar acum, cu plăcere, maistru-ajuior !... De ce să te încurci cu astfel de oameni fără căpătâi ? Cu ei n'o să ajungi departe... afară doar de Siberia. Dă-ţi seama cât nu e încă prea târziu I Mi s'a întâmplat şi mie să fac prostii în tinereţe, dar acum mi-a venit mintea la cap...

— Iertaţi-mă, domnule Vosberg; am răspuns eu zâmbind, n'am timp de discuţie, mă grăbesc : cred că trebue să fim totdeauna alături de popor I

Am ieşit de după paravan, m'am schimbat repede şi am coborît în curtea fabricii, unde se adunaseră într'o forfotă sgomotoasă şi agitată aproape toţi lucrătorii noştri. Deodată, murmurul glasurilor încetă. Un tânăr, pe care nu-l cunoşteam, cu o bărbuţă scurtă, cârlionţată, cu ochelari cu şnur, se ridică deasupra mulţimii. El vorbi cu glas puternic şi aprins, despre represiunea dela Lena şi spuse că muncitorii trebue să-şi amintească totdeauna de această sângeroasă crimă a ţarismului.

Când işi încheie scurta cuvântare şi cobori' de pe lăzile unde se urcase, mulţimea se îndreptă spre porţi. Bătrânul paznic, speriat, se ascunse undeva, luând cu el şi cheile ; dar lucrătorii sfărâmară într'o clipă zăvoarele. Porţile se deschiseră larg şi iată-ne în stradă I

Drept în faţa noastră, pe două rânduri, erau poliţiştii. În spatele lor, săltând pe cai focoşi, bine hrăniţi, plesnind din nagâice ' — poliţia călare. Dar asta nu ne turbură şi nu ne opri. Rupserăm uşor rândurile poliţiştilor (care dealtfel nu prea manifestară un zel deosebit) şi' fără să ne oprim, pornirăm pe ulicioară.

Cineva din rândurile din faţă strigă : — Mergem la fabrica „Tarşilov" ! Acolo lucrătoarele au fost închise în clădire şi nu pot ieşi I

După câteva minute eram în faţa porţilor bine zăvorite ale fabricii. Cu toate strigătele şi loviturile'în porţi, nimeni nu deschise, ca şi cum ar fi fost cu toţii morţi în clădirile de cărămidă roşie. Atunci începură să sboare pietre în ferestrele fabricii. Uşile clădirilor se deschiseră şi lucrătoarele năvăliră afară cu strigăte şi râsete. Ele se amestecară cu noi şi această massă, acum aproape dublă, porni spre uzina „Novîi-Lessner". Oând ne apropiarăm de bulevardul „Bolşoi-Samsonievsc", văzurăm că celălalt capăt al stradelei Helsingfors e barat de un detaşament de poliţişti. Am rupt şi această piedică, tot atât de uşor ca şi pe cea dintâi. În frunte mergeau flăcăi din uzina noastră, fete dela fabrica „Tarşilov" şi se părea că nu există putere pe lume care să stea în calea avântului lor tineresc, în faţa curajului lor.

Lângă porţile fabricii „Novîi-Lessner" văzurăm un detaşament şi mai mare de poliţişti, care nu ne lăsa să ne apropiem de intrare. încercarăm să străbatem şi aici, dar poliţiştii ridicară armele şi le îndreptară spre cei care mergeau în frunte.

Mi-aduc aminte ca acum că mergeam în rândurile din dreapta, chiar dealungul zăbrelelor gardului regimentului „Moscova". Văzui un gealat, ciupit de vărsat, lat în spate cum mă ochia. Şi lucru ciudat, nu simţeam niciun fel de teamă, — cu toate că îmi trecu prin minte : „Acum trage 1"... Atât era

[1] Nagalcă — bici împletit din piele, folosit de poliţia ţaristă. (N. T.)

de năvalnică starea mea de spirit, atât de mare era înflăcărarea ce mă cuprinsese 1 Totuşi, poliţiştii nu traseră niciun foc ; iar când le sburară peste capete bolovani — această veche armă a proletariatului — ei se retraseră în grabă. Iată că şi prin porţile fabricii „Novîi-Lessner" năvăli massa de muncitori ce ni se alătură. Acum coloana noastră reprezenta o forţă impunătoare, un şuvoi puternic de oameni care ieşiseră pe străzi să-şi exprime ura şi indignarea, să-şi manifeste uriaşa lor putere.

Luam parte pentru prima dată la o demonstraţie muncitorească şi încă la una atât de mare. Mergeam parcă sburând, mi se părea că mă poartă o forţă mânioasă, imensă, căreia nimic nu i se poate împotrivi. Repet, nu mă temeam de nimeni şi mi se părea că nu există nimic de care să nu fiu în stare I...

Deodată, deasupra rândurilor se înălţă un drapel mic roşu. Răsună, crescând copleşitor, cântecul de luptă :

„Furtuni duşmănoase se-abat peste noi"...

În luna Aprilie a anului 1913, s'a petrecut un eveniment care a determinat hotărît drumul meu în viaţă. Am fost primit de organizaţia noastră de fabrică, ca membru al Partidului Bolşevic. În viaţa fiecărui om nu e greu să defineşti etapele cele mai însemnate ale creşterii şi desvoltării lui. Tot aşa şi eu, privind în trecut, socotesc că începutul lucrului în atelierul meşterului, adică începutul vieţii mele de muncă, a fost prima etapă, prima treaptă pe care m'am urcat. Apoi urmă însuşirea profesiunii, a meşteşugului, munca în atelier ; mai departe, trezirea conştiinţei revoluţionare, primii paşi în activitatea revoluţionară — au însemnat încă o etapă a vieţii. Şi acum iată: intrarea în Partid !

Depănându-mi trecutul, văd multe date însemnate şi pe plan personal şi pe plan social : exilul, participarea la războiul civil, trecerea prin diferite ateliere, conducerea detaşamentului de partizani în zilele Marelui Război pentru Apărarea Patriei. E adevărat că naşterea copiilor şi feluritele amărăciuni şi bucurii mi-au rămas şi ele întipărite în minte. Dar pot spune cu deplină convingere şi din toată inima că niciodată în viaţă nu mi-a fost dat să trăiesc o zi mai însemnată ca ziua aceea când eu, băietan de 19 ani, am devenit membru al Partidului Bolşevic. Dacă evenimentul acesta nu s'ar fi întâmplat, n'aş fi avut simţământul de împlinire, fără de care viaţa omului ests înegurată şi, pustie. Partidul m'a condus, Partidul m'a învăţat. Şi dacă am ajuns să realizez ceva, dacă am ajuns om, îi sunt recunoscător numai lui, măreţului nostru Partid Bolşevic I

Amintirea acelei zile am păstrat-o toată viaţa în cel mal scump ungher al inimii mele.

Odată, în timpul lucrului, se apropiară de mine Pastuhov, starostele celui de-al doilea atelier mecanic şi mecanicul Vai- vaz.

Pentru Pastuhov nutream de mult un sentiment de adâncă simpatie şi de stimă. îmi plăcea vioiciunea şi energia care caracterizau mişcările sale iuţi. îmi plăcea faţa lui slabă, bărbierită cu grijă. Ştiam că este un om citit, că e bolşevic, că se desvoltase multilateral — şi doream să mă împrietenesc cu el. Letonul Vaivaz era în totul opusul lui. înalt, slab, molatic, purta o haină jerpelită şi pantaloni cu manşeta ruptă. Erau buni prieteni — şi toţi cei din atelier se obişnuiseră să-i vadă nedespărţiţi pe aceşti doi oameni, atât de deosebiţi unul de celălalt.

— Tovarăşii noştri au hotărît să-şi propună. Ignatov, să intri în organizaţia de Partid a uzinei, spuse Vaivaz. Eu şi cu Pastuhov suntem gata să răspundem pentru dumneata. Nădăjduim că ai să ne îndreptăţeşti încrederea... Cum priveşti propunerea aceasta ?

Era atât de neaşteptată, încât m'am zăpăcit.

— Dac'ar fi s'o priveşti cu ochii justiţiei ţariste, spuse zâmbind Pastuhov, atunci aderarea la Partidul Bolşevic se pedepseşte cu patru ani de ocnă 1

Am râs împreună cu ei şi strângându-le mâinile, le mulţumii fierbinte şi bâiguii ceva nu prea clar, din care reieşea că prin toată activitatea şi munca mea voi căuta în viitor să justific încrederea ce mi s'a arătat.

Sâmbăta următoare, cu un ceas mai înainte de încetarea lucrului, Pastuhov se apropie de mine şi-mi zise :

— Să plecăm împreună dela uzină.

Şedinţele de Partid ale organizaţiei ilegale bolşevice din uzină aveau loc în condiţii de tainică conspiraţie şi odată cu venirea verii, se ţineau în general afară din oraş, în pădure.

M'am întâlnit cu Pastuhov la colţul bulevardului Samsonievsc şi am mers spre podul căii ferate finlandeze. Într'un parc micuţ, pe o bancă, şedea un om cu un palton negru, cu şapcă în cap şi care citea „Gazeta Copeica". Pastuhov se opri în faţa lui şi numi titlul unuia din articolele tipărite în acest număr al ziarului. Acela răspunse : „Am văzut ziarul, se vinde"... apoi îi şopti lui Pastuhov ceva ce n'am mai putut auzi.

După asta ne îndreptarăm spre parcul „Udelnensc". Ne-am apropiat de parc prin partea dinspre luncă, cea mai singuratică. Pe o aleie pătrunserăm într'un crâng golaş, cu vegetaţie rară. Pe sub copaci, zăpada se topea sub razele soarelui. Curând văzurăm doi muncitori din uzina noastră, care şedeau pe un butuc şi fumau fără grijă. Pastuhov le spuse parola şi ei ne arătară drumul spre adâncul pădurii. Într'o râpă umedă, acoperită de copaci, găsirăm vreo douăzeci de muncitori. Numai unul dintre ei era străin ; pe toţi ceilalţi îi cunoşteam din uzină.

Aproape îndată după noi veni Vaivaz.

— Declar şedinţa deschisă, rosti unul din muncitori şi la aceste cuvinte mă cuprinse emoţia : „Iată I A sosit clipa cea mai importantă, cea mai hotărîtoare din viaţă 1..."

Pastuhov ceru cuvântul şi mă prezentă organizaţiei. Vorbi scurt ; toţi cei de faţă mă cunoşteau bine. Eu, emoţionat şi încurcat, le povestii viaţa mea. Apoi se votă şi cu asta se termină.

Recunosc că întrucâtva, m'a desamăgit lipsa de solemnitate la luarea unei hotărîri atât de importante pentru mine. În vremea aceea, bineînţeles, eu nu ştiam că înainte de a mi se propune să intru în Partid, fusese dusă o muncă minuţioasă pentru verificarea mea.

Dela şedinţă am plecat unul câte unul. Mi-aduc aminte că mergeam singur prin pădurea pustie. Soarele apunea. În pădure era linişte, răcoare şi începea să se întunece. Auzeam o pasăre

cântând ; şedea pe vârful unui pui de brad şi ciripea voioasă. Mă cuprinse dintr'odată o bucurie atât de mare încât mă podidiră lacrimile. Doream să îmbrăţişez tot universul, codrul ăsta pustiu şi cerul de aur. Doream'să trăiesc, să muncesc, să lupt...

De câte ori mai târziu, de-a-lungul întregii mele vieţi, conştiinţa faptului că sunt în Partid nu m'a înălţat şi nu mi-a dat puteri noi I

Se ştie că începând din primăvara anului 1912 s'a produs o puternică creştere a mişcărilor revoluţionare de massă. Muncitorii, organizând greve politice, economice şi meetinguri, îşi exprimau ura şi revolta împotriva represiunii dela Lena.

împuşcăturile dela Lena au rupt ghiaţa tăcerii şi a pornit şuvoiul mişcării populare.

„A pornit !..."' scria tovarăşul Stalin în 1912 în ziarul bolşevic din Petersburg, „Zvezda".

În fruntea mişcării revoluţionare muncitoreşti, se afla proletariatul din Petersburg.

Iată de ce în aceste împrejurări, în anul 1913, se făcea o deosebit de intensă pregătire pentru ziua de 1 Mai. Se plănuise şi o grevă generală.

Mi se dădu sarcina să vorbesc la uzina „Aivaz", în scopul mobilizării muncitorilor la grevă şi la demonstraţia de 1 Mai. Aceasta a fost prima mea sarcină de Partid, prima încercare şi am început să mă pregătesc din vreme, temeinic. Mi-am scris scurta mea cuvântare şi am recitit-o de mai multe ori.

În ziua fixată, disdedimineaţă, am trecut prin ghereta de control a uzinei „Aivaz" şi am pus în cutie fişa de control ce mi se înmânase în ajun. M'am îndreptat direct spre camera de fumat, unde m'am aşezat pe pervazul unei ferestre şi am aşteptat cu nerăbdare să se adune muncitorii.

Nu am fost nevoit să aştept multă vreme. Mă chemară,. Muncitorii încetaseră lucrul şi se adunaseră pe platformele scărilor. Am ieşit pe platforma dela etajul al treilea şi am privit în jur. Sute de chipuri mă priveau de sus şi de jos. Am simţit că mă cuprinde o căldură lăuntrică şi că mi-e gâtul uscat. Cuvântarea pregătită îmi pierise din minte într'o clipă. Nu-ml puteam aminti niciun cuvânt I... Totuşi, am început să vor- besc ; nu ştiu cum îmi veneau cuvintele 1 Am vorbit despre grevă, despre scopurile şi problemele el. îndată ce terminal, toţi o porniră în jos pe scară în curte, şi de acolo în stradă,.

Aici ne aştepta o mulţime uriaşă de muncitori dela alte întreprinderi. Pornirăm înainte. Mergeam pe şoseaua construită pe un terasament înalt ; pe margini, în şanţuri, era zloată, rămasă de pe urma topirii zăpezii. Până acum, poliţia nu încercase să ne oprească. Numai că, în tot timpul demons-

[1] *I. V. Stalin*: „Opere", voi. 2, Ed. P.M.R. pag. 250 (N.R.) traţiei noastre, pe marginile coloanei, mergeau înşiraţi într'un lanţ rar poliţiştii. Când ieşirăm pe terasament, „curcanii" se găsiră într'o situaţie anevoioasă. Ei trebuiau să meargă chiar pe margine. Deodată, unul din ei lunecă pe pantă şi căzu în şanţul plin cu apă, împroşcând totul în jurul lui. O explozie de râs salută bala lui neaşteptată. Nu ştiu ce credeau ceilalţi, dar eu observasem că această cădere nu se datora numai ne- îndemânării sale. Nu I Eu văzusem cum una din fete (probabil dela „Aivaz") îl împinsese pe poliţist de pe terasament. Ea trecea acum prin faţa mea ca şi cum nu s'ar fi întâmplat nimic şi când se întoarse ca să râdă încă odată de înfăţişarea jalnică a victimei sale, am observat pe faţa ei tânără, îmbujorată, un zâmbet atât de şăgalnic şi de vioi, încât îmi veni şi mie să râd. Cine să fie fata aceasta şi unde am mai văzut-o ?

Apoi, după primul poliţist, alunecă de pe terasament al doilea şi apoi alţii şi alţii... Iată că acum nu mai puţin de zece „curcani" odioşi se bălăceau în mocirlă pe amândouă laturile terasamentului, blestemând pe muncitorii care hohoteau de râs.

Dar demonstraţia, care începuse atât de vesel şi de promiţător, sfârşi rău. Pe când treceam pe bulevardul „Bolşoi-Samsonievsc", pe lângă circumscripţia de poliţie; porţile circumscripţiei se deschiseră şi de acolo năvăli afară un detaşament mare de poliţişti călări. Ei începură să lovească cu nagaicile pe muncitorii neînarmaţi şi să-i calce în picioarele cailor. Trebui să ne retragem : de data aceasta forţa era de partea inamicului. Demonstranţii se risipiră în toate părţile ; unii săreau peste garduri, alţii se ascundeau în ganguri.

Privii în jur, aducându-mi aminte, nu ştiu de ce, de fata care îl îmbrâncise pe poliţist în şanţ. Dar ea nu se zărea în mulţimea care fugea.

Cunoşteam în raionul acesta toate ieşirile. Mă strecurai cu un grup de muncitori în spre curtea interioară a unei case. De astă dată scăpai, din fericire, de „botezul" nagaicei poliţieneşti.

Adesea se întâmplă ca un om, de abia intrat în clocotul vijelios al vieţii, să fie deodată desrădăcinat, târît şi răsucit ca frunza'n furtună. În sborul acesta impetuos, el găseşte însă bucuria şi sentimentul puternic al unei vieţi libere ! Aşa a fost şi cu mine ; întâmplări peste întâmplări şi iată fiecare zi nouă mă ducea tot mai departe pe drumul pe care-l alesesem.

La uzina noastră, ca şi la altele, se stabilise repaosul de o eră pentru masă. În timpul acesta noi reuşeam să mâncăm într'un birt şi să mai discutăm un sfert de oră cu prietenii la câte un colţ al uzinei.

Astfel odată, într'o după amiază însorită, pe când stăteam pe lângă uzină, se apropie de mine Pastuhov, însoţit de un om în vârstă pe care nu-l cunoşteam, cu o pălărie moale şi cu o pelerină

neagră. Pastuhov ne făcu cunoştinţă, iar omul cu pelerină mă lămuri repede despre ce era vorba.

— Vorbesc cu dumneata din însărcinarea comitetului de Partid, zise el. Ce-ai spune, tovarăşe Ignatov, dacă ţi s'ar propune să iei asupra dumitale o sarcină care — trebue să ţi-o spun dinainte — o să-ţi atragă destule griji şi chiar neplăceri?

Spunând aceasta, el se uita pătrunzător la mine şi citeam în ochii lui de culoare deschisă, măriţi de lentilele ochelarilor, o deosebită încordare.

— Nu ştiu despre ce este vorba, am spus eu, dar indiferent de ce-mi cereţi, dacă este necesar cauzei Partidului, fără îndoială că sunt gata !

— Foarte bine I încuviinţă omul cu pelerină. Iată pe scurt despre ce e vorba : avem nevoie de un redactor pentru unul din organele noastre de publicitate. înţelegi dumneata ce înseamnă asta ?

înţelegeam foarte bine ! Ştiam că existau aşa zişii „Sitz-redactori", oameni de paie, care ori de câte ori apăreau articole neîngăduite, erau daţi în judecată, amendaţi, ba chiar condamnaţi la închisoare.

— 'înţeleg, răspunsei eu, şi repet că dacă trebue, am s'o fac.

Cu acestea, conversaţia noastră se încheie. Mult timp mi-am frământat mintea despre care organ de publicitate o fi vorba : oare despre „Pravda" sau, poate, despre vreo publicaţie nouă

Timpul trecea, dar convorbirea mea cu omul cu pelerină nu avea nicio urmare.

Primăvara era în toi. Vremea se încălzise şi copacii din parcurile Petersburgului începuseră să înfrunzească. În zilele acestea de primăvară, mă simţeam, atras cu o putere de neînvins afară din oraş. Tânjeam după marea din Sud. În rarele ceasuri libere plecam la Peterhof şi rătăceam într'o linişte şi singurătate deplină pe malul pustiu al golfului azuriu, printre pietrele cenuşii îmbrăcate în catifeaua muşchiului verde.

Şi iată că acea convorbire cu necunoscutul cu pelerină despre sarcina mea de redactor căpătă deodată o urmare şi un sfârşit neaşteptat.

Mai târziu am aflat că pe căi lăturalnice, comitetul de Partid se interesase la poliţie de aşa zisa „buna mea credinţă", fiindcă era obiceiul ca numirea unui redactor nou să fie legalizată la poliţaiul şef. Şi aici se află că „buna mea credinţă" nu numai că era pusă la îndoială, dar că la siguranţă exista chiar un mandat de arestare

împotriva mea. Pastuhov îmi comunică îndată acest lucru şi mă sfătui să nu mai dorm acasă.

Mărturisesc că această ştire m'a turburat.

Desigur că nu am vorbit cu nimeni despre primejdia care se abătuse asupra capului meu, n'am spus nimic nici chiar celor mai apropiaţi tovarăşi din atelier. Dar toată ziua am fost tare neliniştit.

— Ce umbli aşa cu capul în nori ? îmi ziceau tovarăşii, glumind.... O fi ziua ta de naştere ?

În loc de orice răspuns, zâmbeam doar cu un aer misterios.

După lucru am fost reţinut la şedinţă şi am plecat târziu acasă. Era lună plină, linişte, niclo adiere de Vânt şi înnăbu- şitor de cald. Mergeam încet pe strada pustie şi mă tot frământam cu gândul la cele ce se puteau întâmpla. Neliniştea care mă cuprinsese în timpul zilei, acum parcă se mai risipise. Totuşi mă mai apăsa ceva pe suflet. Apropiindu-mă de casa unde locuiam, mă oprii ca fulgerat : „Dar dacă asta se va întâmpla chiar azi ?"... Mă uitai cu grijă spre casa unde locuiam, căutând să prind orice sgomot. Nu-mi auzeam însă decât bătăile inimii. Lătratul unui câine destrăma când şi când liniştea. Mă întorsei şi, păşind pe vârfuri, ca şi cum un duşman ascuns m'ar fi pândit, plecai în grabă de lângă casă. Am rătăcit pe străzi mai bine de un ceas. „De ce oare mă tem că mă vor aresta chiar astăzi ? încercam să mă liniştesc. Asta poate să se întâmple mâine, poimâine, peste o săptămână... Am să intru în casă pentru o clipă, o să-mi iau un schimb de rufe şi am să mă duc apoi să dorm la un tovarăş..." Mă apropiai din nou de casă — de astădată pe un drum mai dosnic — şi căutând să nu fac sgomot, sării peste gardul scund şi, ascunzându-mă în umbră, mă apropiai de fereastra camerei mele. Uitându-mă în odaie, mă aplecaj brusc ca şi cum cineva m'ar fi tras cu putere în jos. Pe fereastră, văzusem foarte limpede în lumina lunii umărul cu epolet al comisarului de poliţie I Iar în fundul odăii se mai zăreau două figuri întunecate — poliţişti desigur... oare m'au văzut când m'am uitat pe fereastră ? N'aveam timp de gândit. Âplecându-mă şi *mei* mult, dintr'o săritură am fost lângă gard şi cu o repeziciune de neînchipuit, sării peste el. Mă oprii şi ascultai... Era linişte deplină. Cu greu m'am stăpânit să n'o iau la fugă. Cu paşi iuţi, dar liniştiţi, traversai strada, trecui un colţ, apoi altul, şi după aceea : „ia-l de unde nu-i I"

Mi-aduc aminte că mergeam pe stradă şi în suflet mi se topise orice urmă de nelinişte. „Nu m'aţi prins", repetam eu în sinea mea, „nu m'aţi prins 1" Mă simţeam puternic şi curajos şi îmi închipuiam cu o bucurie răutăcioasă .cum stau şi se plictisesc în odaia mea poliţiştii păcăliţi, în timp ce eu, liber şi vesel, merg pe stradă, privesc luna şi stelele, simt mirosul de răşină al frunzelor din grădina pe lângă care trec fluierând un cântec.

„Nu m'aţi prins 1"

Noaptea'am tras la unul din tovarăşii mei dela uzină.

Astfel a început viaţa mea în ilegalitate — şi o s'o spun deschis — o viaţă de pribegie, viaţă de conspiraţie fără un colţ al tău, gata să fii prins în orice clipă şi închis...

Continuam să lucrez la uzină, unde nimeni nu mă turbura — căci poliţia nu făcea de obicei arestări în fabrici, temându-se să nu stârnească revolte sau încetarea lucrului muncitorilor. Nu risca să facă arestări nici pe stradă în apropierea uzinei, fiindcă muncitorii ar fi putut scăpa deîndată pe cel arestat.Aşa mi se întâmplă odată şi mie. Pe când mă Înapoiam dela masă, nişte poliţişti îmbrăcaţi civil m'au înşfăcat şi acum mă duceau undeva, probabil spre circumscripţie... întâmplarea Începu să mă îngrijoreze, mai ales că niciunul dintre băieţii noştri dela uzină nu se afla prin apropiere. Dar spre norocul meu, trebuia să trecem pe lângă uzina „Starîi-Baranovschi". Lângă poartă era adunat un grup destul de mare de muncitori. În momentul când am ajuns lângă ei, m'am smucit într'o parte şi m'am aruncat în mulţime. Poliţiştii fugiră după mine, dar muncitorii, care au înţeles pe dată despre ce era vorba, i-au oprit. În încăierarea ce s'a produs, unul din muncitori îmi strecură în mână numărul său de tabel, cu care trecui fără piedici prin ghereta de control, în uzina „Starîi-Baranovschi". Până la încetarea lucrului, mă ascunsei în vestiar, care servea aici, ca şi în alte uzine, ca un fel de „club" şi loc de difuzare a tuturor noutăţilor. Seara, amestecat într'un grup de muncitori, am ieşit din uzină.

CAPITOLUL AL TREILEA
P R I E T E N A

Mă voi întoarce puţin îndărăt, la demonstraţia de 1 Mal. În seara acelei zile, după ce m'am spălat şi m'am schimbat, m'am dus în ulicioara Baburin. Aici se vorbea numai despre Întâmplările din timpul acestei zile furtunoase. Se povestea că în alte raioane ale oraşului avuseseră loc încăierări sângeroase între muncitori şi poliţişti. La una din aceste încăierări lângă monumentul lui Petru I, un bătrân sobar ucisese pe un subcomisar care lovise cu cruzime pe participanţii la demonstraţie. Într'alt loc, tineri muncitori vârîseră într'un beci pe un alt subcomisar ticălos şi-l bătuseră până ce acesta îşi pierduse cunoştinţa.

Eu stăteam într'un grup de muncitori tineri şi schimbam tocmai impresii din timpul zilei când, deodată, o văzui în faţa mea pe fata aceea care Il îmbrâncise de pe terasament pe poliţist. În aceeaşi clipă mi-am adus aminte că o mai întâlnisem şi Înainte, la festivalurile din ulicioara Baburin.

Mă uitam la înfăţişarea ei delicată, la faţa ei proaspătă, tânără, încadrată de un păr des, castaniu şi fără să vreau mă minunam cum de fusese'n stare fata aceasta să dea brânci „curcanului" aceluia mătăhălos şi greoi. Privirile noastre se întâlniră. Ea zâmbi şi, venind spre mine, mă Întrebă :

— Dumneata ai vorbit la noi la uzină ?

— Da I Iar dumneata eşti aceea care i-ai făcut baie în noroi „curcanului" ? răspunsei eu printr'o întrebare la întrebarea ei.

Ea zâmbi şi îmi întinse mâna :

— Hai să facem cunoştinţă : Ghelia.

— Ghelia ? întrebai eu.

— Ei da, în ruseşte : Elena, Lena, iar în limba bielorusă- Ghelia 1 Eu sunt din Bielorusia, răspunse ea şi râse.

Când râdea, parcă i se lumina faţa ; ochii îi străluceau, obrajii i se îmbujorau şi făceau gropiţe, dinţii îi străluceau proaspăt.

„Ghelia I repetai eu în gând, Ghelia 1 Un nume frumos şi impunător I"

În clipa aceea am fost chemat în altă parte şi în tot restul serii n'am mai revăzut-o pe noua mea cunoştinţă. Când toţi plecară acasă, am ieşit şi eu în stradă cu câţiva tovarăşi. Trebuia s'o iau spre Lesnaia, unde voiam să dorm la unul din prietenii mei. Lângă poartă o văzui pe Ghelia şi aflând că avem acelaşi drum, i-am cerut îngăduinţa s'o conduc. Peste câteva minute mergeam pe străzile întunecoase şi vorbeam ca nişte vechi prieteni. Bineînţeles că discuţia noastră privea tot evenimentele zilei. Ne aminteam diferite episoade. Ghelia mărturisi că se speriase rău când poliţiştii călări au început să-i împrăştie pe demonstranţi.

— Picioarele mi se' muiaseră de tot şi parcă se lipiseră de caldarâm. Voiam să fug şi nu izbuteam. Bine că s'a găsit un om bun care m'a luat la braţ şi m'a tras într'un gang...

— Şi cine e „omul acesta bun" ? întrebai eu.

— Nu ştiu, dădu Ghelia din umeri, un muncitor tinerel, cu ochi albaştri...

O, ce rău îmi părea în clipa aceea că soarta nu mă alesese pe mine s'o „salvez" pe Ghelia. I-am spus că am căutat-o când au apărut călăreţii, dar că n'o găsisem.

— M'ai căutat ? se miră ea sincer. Pentru ce m'ai căutat ? Nu mă cunoşteai doar I

Eu imi pierdui cumpătul, bolborosii ceva neînţeles şi tăcui.

Fata aceasta tânără nu avea nicio umbră de prefăcătorie sau de poză. Era atât de sinceră, de simplă şi curată la suflet, încât era cu neputinţă să fii faţă de ea viclean sau nesincer. Dar nici nu-i puteam spune că-mi plăcuse dela prima vedere, chiar acolo, pe terasament şi că astăzi, toată ziua avusesem în minte figura ei îmbujorată, zâmbitoare. Şi de aceea am tăcut...

În jur era linişte. Mergeam încet dealungul unui parc, pe lângă un gard frumos, care împrejmuia o vilă. Vântul de abia foşnea prin frunzişul întunecat al copacilor ; printre crengi deasupra noastră, se vedeau lucind stelele.

Ghelia îmi povesti că în momentul acela ea nu mai lucrează la uzina „Aivaz", dar că se mai duce uneori pe acolo la prietenele ei. „Trebue doar să ţin legătura cu colectivul", explică dânsa. Fusese concediată dela uzină încă cu un an înainte, după o grevă mare de trei luni, la care luase parte activă. Ea îmi spuse că e trecută pe „lista neagră" şi că nu poate intra la nicio uzină.

— Şi cum trăieşti atunci ? o întrebai fără voia mea.

— Lucrez pe la casele oamenilor, răspunse fata, ocolind.

Îi propusei să încerc s'o angajez la uzina noastră, care era socotită ca o uzină de frunte atât prin componenţa muncitorilor, cât şi prin purtarea „liberală" a administraţiei, faţă de muncitori.

— Mulţumesc, îmi răspunse simplu Ghelia. Numai că nu cred că are să iasă ceva : toţi sunt pe acelaşi calapod.

A doua zi, cum am sosit la uzină, m'am dus la etajul al cincilea, la maistra-şefă a atelierului de montaj în care lucrau numai femei şi fete. I-am spus că sunt brigadier la atelierul mecanic şi am rugat-o să angajeze la lucru pe sora mea, venită

de puţină vreme din provincie

.— Bine, chiar avem nevoie de lucrătoare, spuse maîstra-şefă şi scrise un permis pentru intrarea în uzină. Să aducă mâine sora dumitale şi actul de identitate.

Seara alergai dela uzină de-a-dreptul în uliciora Baburin. Aşteptai cu nerăbdare sosirea Gheliei, iar îndată ce apăru, mă repezii la ea şi fără niciun fel de introducere, îi înmânai cu un aer grav permisul. Ea îmi mulţumi, ascunse permisul în buzunăraşul bluzei, dar clătină din cap cu îndoială. Faţa el fină se îmbujoră când mă privi pe sub sprâncene.

În seara aceea, plecarăm din ulicioara Baburin într'un grup mare de tineri şi pornirăm din nou spre Lesnaia. Ghelia, ca şi în prima seară a cunoştinţei noastre, mergea cu noi. Era o noapte caldă şi luminoasă, una din acele nopţi de primăvară când e cu neputinţă să dormi, mai ales dacă ai douăzeci de ani şi eşti în tovărăşia unor prieteni veseli. Intrarăm în parc, pe lângă institutul Lesnoi şi aici furăm cu toţii cuprinşi (aşa cum se întâmplă tineretului) de o bună dispoziţie atât de mare, încât râdeam de fiece fleac. Am cântat, am dansat, apoi ne-am jucat ,,de-a v'aţi ascunselea", „de-a baba oarba" uitând că e târziu oă se apropie zorile şi că a doua zi trebue să mergem toţi la lucru. În jurul nostru, în liniştea neclintită a naturii, se zăreau doar arborii bătrâni, iar deasupra sclipea cu o lumină palidă cerul curat de primăvară.

Pentru mine, aceasta era un fel de sărbătoare a tinereţii, a primăverii şi a libertăţii, presimţirea unei fericiri încă nedefinite, dar apropiate. M'am desmeticit de abia atunci când se luminase de-abinelea şi când deasupra parcului strălucea cerul Înalt, auriu. Uitându-mă la ceas, văzui că e timpul să mă duc la lucru !...

I-am explicat Gheliei cum să intre în uzina noastră şi cum trebue să se comporte în timpul convorbirii cu maistra- şefă. Apoi ne-am despărţit : Ghelia şi câţiva din grupul nostru plecară spre Colomiaghi iar eu, prin parcul Udelnensc, spre Vîborg.

Trebue să spun că în vremea aceea nu mai dormeam acasă, iar ultimele două, chiar trei nopţi, pribegind pe la tovarăşi, nu dormisem aproape deloc. Rămas singur, am simţit că mă cuprinde o toropeală de neînvins... Picioarele nu mă ascultau şi mi se împleticeau. Ochii mi se lipeau, dormeam de-a'npicioarelea şi ca un făcut, peste tot erau bănci care mă îmbiau să mă culc...
Dar ştiam că e destul să mă aşez pe una ca să adorm buştean. Mă încordam din răsputeri şi mergeam înainte, prăvălindu-mă din când în când într'un gol întunecat şi moale. Copacii mi se închinau şi se învârteau într'un dans ient ; cărarea pe care mergeam se clătina ca puntea unei corăbii. Deodată zării în faţa mea obrazul Gheliei : zâmbea şi îmi spunea ceva.... Simţii o lovitură în frunte, căzui, mă rostogolii şi mă lovii straşnic în umăr. Sării în picioare... Ce s'a întâmplat ? Cum de am nimerit în şanţ ?... Ei, asta e ! Am adormit

mergând şi m'am lovit cu toată puterea de un felinar ! Bravo ! Fruntea mă durea zdravăn. O pipăii. Aveam un cucui solid. Durerea mă trezi, îmi curăţai hainele, ieşii repede din parc, mă urcai în tramvai şi curând — cu o durere straşnică de cap — şedeam în faţa mesei mele de lucru. Băieţii mei vedeau că pic de somn. Mă convinseră să mă culc în colţul cel mai întunecat al atelierului, îl baricadară cu lăzi şi cu piese şi vreo două ceasuri dormii acolo minunat.

În timpul pauzei dela prânz, o întâlnii pe Ghelia la poarta uzinei. Ea se sperie văzându-mi podoaba din frunte şi pe urmă, după ce îi istorisii provenienţa acestui cucui roşu-vânăt, nu se putu abţine şi râse din toată inima cu râsul ei sonor, molipsitor. Pe mine mă înciudă puţin veselia ei, dar mă gândii îndată că păţania era într'adevăr nostimă, iar Ghelia râdea cu atâta poftă,'încât nu mă putui abţine şi râsei şi eu. Îi povestii încă- cdată Gheliei, cu toate amănuntele, „ceremonia" intrării În uzină.

Ne urcarăm împreună la etajul al cincilea, la atelierul de montaj. O prezentai maistre! -şefe :

— Iacă, vă prezint pe soră-mea.

Ea se uită la mine şi zâmbi.

— Dacă sora îi seamănă fratelui ei, o să am de furcă cu ea !

începui s'o conving pe maistră că soră-mea venise de curând dintr'un fund de provincie că e liniştită, cuminte, că se duce chiar în fiecare duminică la biserică. Maistra clătină cu îndoială din cap, dar totuşi completă fişa de primire a Gheliei la lucru.

— De ce nu m'ai susţinut când te-am apărat ? o întrebai pe Ghelia îndată ce ieşirăm din atelierul de montaj. Ea se uită cu un aer vinovat la mine.

— 5. — Viaţa unui om simplu.Nu pot să sufăr să mă prefac....

A doua zi de dimineaţă, Ghelia veni la uzina noastră odată cu ceilalţi lucrători.

îmi amintesc că în ziua aceea (nu ştiu nici eu de ce) m'am bărbierit cu o deosebită grijă şi am îmbrăcat o cămaşă nouă, albastră. Sosit la uzină, m'am abţinut un timp, dar până la urmă n'am mai răbdat. Am împărţit munca în brigada mea şi am fugit sus să văd cum lucrează Ghelia. Părea că totul merge strună. M'am întors la atelierul meu şi mi-am reluat cu plăcere munca. Şi până seara totul a mers bine. Lucram fredonând cântecele favorite.

După încetarea lucrului am ieşit printre primii pe poarta uzinei. Peste câteva clipe începu să se reverse puhoiul de muncitori. îmi suceam mereu gâtul uitându-mă s'o găsesc pe Ghelia, dar ea nu se vedea... Trecură şi ultimii muncitori şi Ghelia tot nu apărea. A trecut oare şi n'am văzut-o ?

Buna dispoziţie — care nu mă părăsise toată ziua — se topi deodată; devenii neliniştit, îngrijorat şi neştiind ce să fac. am pornit încet pe stradă. Atunci îmi veni în minte să intru la prietena Gheliei, Steşa, pe care o cunoşteam bine din ulicioara Baburin, încă înainte de a face cunoştinţa Gheliei. Fugii îndată la Steşa, care locuia în Lesnoî. Dar degeaba ! Nu ştia nimic despre prietena ei. Hotărîrăm împreună să mergem în ulicioara Baburin şi s'o aşteptăm acolo. Dar şi în Baburin ne aştepta o desamăgire : am stat acolo vreo două ceasuri, însă Ghelia nu apăru. Steşa începu şi ea să se neliniştească, iar cât despre mine, nici nu mai vorbesc I Oricât căutam să-mi ascund neliniştea, nu reuşeam şi Steşa observă desigur aceasta. Dar, cu sufletul ei bun, nu-mi spuse nimic.

— Ştii ce ? îmi propuse ea, hai să mergem la Ghelia acasă. Sunt sigură că s'a îmbolnăvit şi stă acasă 1

Pornirăm spre Colomiaghi. Dar şi drumul acesta de un ceas şi jumătate nu ne aduse nimic nou. Posomorit, obosit, mă plimbam încoace şi încolo prin faţa căsuţei cu un etaj în care locuia Ghelia, în vreme ce Steşa stătea de vorbă cu gazda ei. Ghelia nu era acasă şi gazda nu ştia unde e şi ce e cu dânsa.

Am condus-o pe Steşa acasă şi, aproape mort de oboseală, m'am târit spre capătul celălalt al oraşului la un prieten, să înnoptez. N'am dormit aproape deloc toată noaptea. Culcat pe podea, pe o saltea subţirică, căutam să găsesc răspuns la două Întrebări care mă frământau : prima — „Ce e cu Ghelia ?" şi a doua — „De ce soarta acestei fete cu ochi luminoşi, pe care o cunoşteam de abia de-o săptămână, mă turbură atât" ? La prima întrebare n'am găsit răspuns, iar la a doua încă n'aveam curajul să-mi dau un răspuns sincer şi adevărat. Tristă noapte am petrecut I

Dimineaţa, venind la uzină, primul lucru pe care l-am făcut a fost să alerg la atelierul de montaj. Ghelia nu era la locul ei de lucru. Aşteptai pe maistra şefă şi o întrebai unde este sora mea.

Maistra se uită supărată la mine şi răspunse :

— Ţi-e soră, cum ţi-s eu bunică...

Mai mult n'am putut scoate dela ea, dar am înţeles că s'a Întâmplat ceva rău. Cu greu am aşteptat să se sfârşească ziua de lucru şi am alergat îndată la Steşa. Voiam s'o rog să meargă cu mine la Ghelia acasă, dar chiar Steşa îmi propuse lucrul acesta. Şi iată-mă din nou stând sub ferestrele casei Gheliei aşteptând şi aşteptând... Nu trecură nici cinci minute, când din gang ieşiră Steşa şi... Ghelia. Parcă mi se luă o piatră de pe inimă. Nu mal puteam de bucurie văzând-o pe Ghelia, vie şi nevătămată, dar în acelaşi timp căutam să ascund această bucurie.

Stăteam ca pironit, tăceam şi zâmbeam doar, probabil destul de prosteşte... În clipa aceasta poate aş fi fost în stare să-mi răspund cu curaj la cea de-a doua întrebare ce mă chi- nuise în noaptea trecută. Ghelia, Ghelia, ea însăşi stătea **în** faţa mea I îmi strânse cald şi puternic mâna şi-mi spuse :

— Şi eu care mă pregăteam să merg în ulicioara Baburin... ştiam că o să fiţi îngrijoraţi din cauza mea... dumneata şi Steşa, bineînţeles I adăugă ea grăbită şi faţa el dragă se îm- bujoră.

Steşa, sub un pretext binecuvântat, îşi luă rămas bun şi plecă acasă. Draga şi buna Steşa I Ştiam că îi plac şi între noi se stabiliseră raporturi prieteneşti. Dar îndată ce a apărut Ghelia şi Steşa a văzut că toată atenţia mea se concentra asupra Gheliei, ea se dăduse la o parte, cu un tact surprinzător, făcând aşa fel ca să nu strice prietenia nici cu mine, nici cu Ghelia. Ce suflet simţitor şi înţelegător avea Steşa I

Şi aşa, după toate emoţiile, eu şi cu Ghelia am rămas sin- guri. Ne-am dus în parcul Udelnensc şi ne-am aşezat pe o bancă, într'un loc singuratic.

Iată ce mi-a povestit Gheiia despre „păţaniile" ei din aceste două zile :

— De abia mă urcasem la etajul al cincilea, după pauza de prânz şi mă aşezasem la locul meu de lucru, când am fost chemată de maistra-şef ă. Intrând la dânsa am văzut acolo o lucrătoare care fusese înainte la „Aivaz". Nu i-am dat vreo atenţie deosebită, cu atât mai mult cu cât n'o cunoşteam prea bine. Maistra îmi întinse o foaie de hârtie şi îmi spuse :

— Uite ce e, du-te cu asta la biroul uzinei.

— Pentru ce ? întrebai eu.

— O să afli la birou...

M'am dus la birou. M'au îndreptat îndată spre biroul de concediere, mi-au dat actele şi banii — câştigul pe o zi — şi apoi mi-au spus :

— „Eşti liberă, nu te mai putem ţine la uzină".

Au trimis chiar un băiat să mă petreacă dela birou până în stradă.

Ieşind din birou, ce să văd : un subcomisar şi ceva mai departe doi poliţişti. Subcomisarul mă întrebă imediat :

— „Dumneata eşti Dreling ?"

— „Nu, i-am răspuns eu, eu sunt Ivanova-Dreling."

— „Trebue să mergi-cu mine la poliţie."

Am spus că nu merg pe jos : „dacă aveţi nevoie de mine, luaţi o birjă 1"

Subcomisarul îl porunci unui poliţist să cheme o birjă. Eu şi cu subcomisarul ne aşezarăm în trăsură şi poliţiştii se urcară pe scări.

Am ajuns la poliţie pe Lesnol şi după câteva clipe mâ chemă comisarul.

— „Numele dumitale ?"

— „Ivanova-Dreling."

Cercetând o listă care se găsea pe biroul său, comisarul mă întrebă :

— „Dar numele dumitale şi al tatălui dumitale, care este ?"

— „Elena Estafievna. Poftim actele mele vizate la această circumscripţie."

Comisarul îmi luă actele şi le privi mult timp nedumerit. Citi odată, a doua oară, pe urmă se mai uită odată pe listă.

— „Dumneata al lucrat la „Aivaz" ?

— „Nu..."

Of, cât nu-mi place să mint şi totuşi n'am avut încotro 1 Ghelia râse, privindu-mă cu ochii ei strălucitori.

—„Bine, spuse comisarul, o să controlăm noi asta, şi porunci poliţistului care mă adusese : Du-o înapoi în celulă, până la clarificare !..."

A doua zi începui să cer energic să fiu eliberată imediat, deoarece nu sunt vinovată cu nimic. Declarai că probabil mă confundă cu cineva şi mă reţin la poliţie în mod abuziv.

Gardianul raportă comisarului. Acesta mă chemă din nou la dânsul.

— „Cine a mai lucrat la uzina „Aivaz" cu numele de Dre- ling ? Nu cumva sora dumitale sau cineva cu acelaş nume ?"

— N'am nicio soră şi nu cunosc pe nimeni cu acelaşi nume. Eu am venit aici de puţină vreme şi lucram de abia de o zi la „Ericson". Mă întreţinea fratele meu. Cer să fiu eliberată imediat 1"

Comisarul se gândi, clătină din capul pleşuv, dădu din umeri şi... porunci gardianului de serviciu să-mi dea drumul. Acum, iată-mă aici, cu dumneata...

Ghelia lăsă ochii în jos şi tăcu un timp.

— Uite, vezi, spuse ea încet, eu ţi-am spus dumitale că n'**o** să iasă nimic !... Acum m'am lămurit. Sunt pe „lista neagră". Oriunde am încercat să intru, nicăieri nu m'au ţinut mai mult de o zi la lucru... Iar la dumneata, la „Ericson", o lucrătoare care mă cunoştea dela „Aivaz" şi ştia că am fost delegata atelierului şi apoi că fusesem concediată după grevă, m'a denunţat maistrei-şefe, vrând să se pună bine cu ea...

După cum s'au lămurit lucrurile mai târziu. în lista poliţiei, Ghelia era trecută ca Elena Ivanovna Dreling (numele şi pronumele ei adevărat). Actele le avea pe numele Elena Esta- fievna Ivanova-Dreling. Asta din cauză că tatăl Gheliei era catolic, iar catolicii aveau câte două nume. Aşa şi tatăl Gheliei se numea Estafii Ivan. La eliberarea actelor Gheliei, funcţionarul a crezut că ea are un nume dublu şi i-a eliberat actele pe numele Elena Estafievna Ivanova-Dreling.

Am încercat s'o îmbărbătez, spunându-i că „vom mai în- cerca", dar ea clătina din cap şi mă ruga „să nu mă mai stră- duesc".

A doua zi dimineaţă îl strânsei pe toţi şefii de atelier din uzina noastră şi le povestii întâmplarea cu Ghelia, trădarea lu- crătoarei din atelierul de montaj şi purtarea netrebnică a mai- strei-şefe.

Toţi fură revoltaţi de despotismul administraţiei şi hotă- rîră să meargă îndată „în corpore" la directorul uzinei, să protesteze şi să ceară ca Ghelia să fie primită înapoi, iar maistra care a concediat-o în urma denunţului să fie îndepărtată dela lucru, ca şi lucrătoarea care o pâ'rîse pe Ghelia.

Nu ne-a fost uşor să ne facem drum până la directorul suedez, unul din acţionarii societăţii pe acţiuni „Ericson".

După ce ne lăsă să aşteptăm' vreme' îndelungată lângă uşa cabinetului său, ne îngădui în sfârşit să intrăm.

Într'o cameră mare, luminoasă, care părea aproape goală, în faţa unui birou imens stătea un bărbat înalt, lat în umeri, într'o redingotă neagră, cu ochelari cu ramă de aur şi mustaţa căruntă.

Deşi lucram la uzină de doi ani, îl vedeam pe director pen- tru prima dată. Cu toate treburile se ocupa inginerul-şef Veli- cico, pe care noi îl numeam „administratorul uzinei".

Directorul continuă să stea în picioare şi, fără să ne pof- tească să şedem, ne întrebă ironic, micşorându-şi ochii săi bulbucaţi şi spălăciţi :

— Ce poftiţi, domnilor ?

Eram gata să-i răspund, când Pastuhov, starostele celui de al doilea atelier mecanic, păşi înainte şi, aşezându-se în faţa mea, spuse :

— Domnule director, am venit aici pentru ca să readucem dreptatea în uzină. Fără niciun motiv, în urma unui simplu denunţ, maistra şefă a atelierului de montaj a concediat-o pe lucrătoarea Dreling. Stăruim ca Dreling să fie reprimită la lucru, iar pentru purtarea nedreaptă a maistrei-şefe faţă de lucrători şi pentru ca să nu mai repete asemenea purtări şi în viitor, stăruim să fie îndată îndepărtată dela lucru. Şi dease-, meni, lucrătoarea care a denunţat-o pe Dreling trebue concediată imediat I

Directorul uzinei ne privi pe fiecare din noi cu ochii săi severi şi batjocoritori. Tăcu o vreme. Apoi fără să-şi ascundă ironia, întrebă :

— Ei, şi dacă eu n'am să vă satisfac cererea, dumneavoastră stăruitoare, ce-o să se întâmple ? O să faceţi grevă ?

încă de dimineaţă, chibzuind ce anume să cerem dlrectorului privitor la concedierea lui Dreling şi cum s'o susţinem, ajunseserăm la concluzia că acest incident nu poate fi dus până la o grevă. În timpurile acelea, starea de spirit din uzinele Petersburgului era foarte încordată. În Bacu se desfăşura o grevă foarte mare. Pentru susţinerea ei trebuia să înceapă şi la noi, din clipă în clipă, o grevă generală în tot oraşul. De aceea o încetare a lucrului, singuratică, la uzina noastră, ar fi venit la vreme nepotrivită.

Pastuhov, schimbând o privire cu noi, răspunse :

— Vom căuta să obţinem reprimirea lui Dreling la lucru şi concedierea maistrei-şefe.

Directorul uzinei, ironizându-ne vădit, spuse :

— Nu, mai bine aţi face grevă, domnilor 1 Pe urmă, adăugă rece şi tăios : dar orice veţi face, eu tot n'am s'o reprimesc pe Dreling în uzină. Cât despre maistra-şefă a atelierului de montaj, am să mă gândesc. Lucrătoarea pe care îmi cereţi s'o concediez — voi porunci chiar azi să fie concediată. Şi mai mult decât atât, să nu aşteptaţi dela mine. Eu cunosc situaţia : ea nu vă este favorabilă în momentul de faţă I

Cu o înclinare din cap, el ne dădu să înţelegem că nu mal are ce discuta cu noi.

Ieşind din cabinetul directorului, am început să ne frământăm, dar n'am putut lua nici o hotărîre.

Ducându-mă seara în ulicioara Baburln, l-am povestit Gheliei toate acestea. Ea îmi mulţumi pentru osteneală şi mă rugă din nou „să nu mai stăruesc".

— Nu-i nimic, cum am trăit până azi, am să trăiesc şi de acum încolo I spuse ea.

În glasul ei nu era nici resemnare, nici împăcare cu soarta — dimpotrivă, răsuna încrederea în puterile sale, dovada limpede a faptului că nu se teme de lupta pentru viaţă.

Odată, curând după aceea, rămânând singur cu Steşa, am început s'o descos din ce şi cum trăieşte Ghelia.

Steşa nu-mi răspunse îndată.

— Vezi, spuse ea, după ce tăcuse un timp, Gheliei nu-i place să se bage cineva în viaţa ei. E foarte mândră... Dar ţie am să-ţi spun. Ghelia a învăţat pe timpuri croitoria şi acum trăieşte din ce poate câştiga cu cusutul. Câştigul e mic. Trăieşte greu, duce o viaţă de mizerie. Am încercat să-i dau bani. dar ea nu vrea să se împrumute, nici chiar dela mine !...

Treceau zile după zile. Serile mă întâlneam cu Ghelia în ulicioara Baburin şi conform „tradiţiei" stabilite, o conduceam acasă. De cele mai multe ori mergeam cu un grup mare de tineri, alteori doar în trei : noi şi Steşa ; dar se întâmpla câteodată să rămânem şi în doi.

Un singur lucru mă necăjea : cât mă trudeam, nu izbuteam să găsesc nimic ca s'o ajut pe Ghelia, să-i uşurez viaţa. Cât despre ideea de a-i oferi banii de care avea atâta nevoie, nici nu putea fi vorba. Mă temeam mai mult ca de orice să n'o jignesc şi să nu stric pentru totdeauna raporturile calde, tovărăşeşti, care se stabiliseră între noi.

pe neaşteptate, o întâmplare mă ajută. Odată, când mergeam în trei spre casă, Steşa şi Ghelia începură o discuţie a- prinsă despre „cârpe", adică despre rochiile lor modeste. Steşa povestea prietenei sale că pentru întrunirea cea mare orăşă- nească de lângă Raivolo îşi face o rochie dintr'un material modern în vremea aceea, de culoare „tango".

— Tu eşti fericită, Steşa I spuse Ghelia. Eu am să merg tot cu rochia mea veche de stambă. Şi doar aş fi avut bani, dacă clienta mi-ar fi plătit datoria I

Ghelia se uită la mine, se ruşină şi, încruntându-se, curmă discuţia.

— În definitiv, toate acestea-s fleacuri ! zise ea scuturând din cap şi râse.

Mă hotărîi să acţionez, fie ce-o fi.

— Ghelia I spusei eu, cu glas tremurând de emoţie. Ascul- tă-mă pe mine I... Suntem sau nu prieteni ? ! Dacă suntem prieteni, n'al să refuzi să primeşti dela mine un serviciu prietenesc...

Fata se uită la mine atent şi zâmbetul îi pieri de pe obraz. Eu mă uitai rugător la Steşa, căutând sprijin la ea.

— Doar dumneata ai bani, adică o să ai, iar eu îl am chiar acum... Dumneata o să-ţi primeşti datoria... mă încurcai cu desăvârşire şi terminai cu câteva vorbe spuse la repezeală : la cu împrumut dela mine şi pe urmă o să mi-i restitui.

Ghelia dădu negativ din cap.

— Acesta e doar un ajutor tovărăşesc. Vezi ceva rău în asta ? o implorai eu. Steşa mă susţinu, dar Ghelia rămase ne-înduplecată, se posomori, se închise în sine şi îşi luă rămas bun dela mine cu un aer destul de rece.

În zilele următoare am reînceput atacurile. Ghelia se supăra, refuza şi doar atunci când până la întrunirea dela Rai- volo mai rămăseseră câteva zile, spuse :

— Ei bine I Şi nu-şi putu reţine un zâmbet, văzând cum mă luminasem la aceste cuvinte. Ca să-ţi spun drept, am obosit să tot refuz... îţi mulţumesc ! Dar să ştii : mă simtiwne şi în rochia veche, iar banii îi iau dela dumneata cu împrumut, ca să-ţi dovedesc că am încredere în prietenia dumitale. Ai înţeles ?

Spre marea mea părere de rău, Ghelia nu avu timp să-şi coase o rochie nouă până la data plecării laRaivolo. Dar ea îşi transformă atât de iscusit una din rochiile sale vechi, încât prietenele ei o întrebară, de unde are această rochie „nouă".

Am mai povestit într'un loc cât de vioi şi vesel decurgeau aceste adunări petrecute undeva în afara oraşului. Plecarea la Raivolo însă mi-a rămas cu deosebire întipărită în minte.

Nopţile erau albe. Iată şi acum, mi-e destul să închid ochii şi revăd : cerul adânc, luminos şi sclipitor care se oglindea pe întinsul lacului, neted ca o oglindă ; copacii înalţi, şuviţele roşiatice de fum ale focurilor şi în mijlocul tuturor acestora, silueta subţirică a fetei în rochia ei de culoare deschisă...

La adunarea aceasta s'a petrecut un incident care trebue povestit. După ce am mâncat, ne-am adunat într'o poiană mare, verde, smălţuită parcă de florile galbene de păpădie, de steluţele albe ale fragilor şi de luminiţele albastre ale viorelelor ; eram peste cinci sute. Sosi şi cel care trebuia să vorbească, un om între două vârste, de statură mijlocie, îmbrăcat îngrijit, şi cu pălărie moale. De abia începuse să ne vorbească despre evenimentele la ordinea zilei, când deodată, pe drumul care trecea prin apropierea luminişului, se auzi tropot de copite. într'un nor de praf venea o trăsură, lăcuită strălucitor, în care şedea tolănit comisarul de poliţie, într'o uniformă sclipitor de albă, cu o mutră roşcovană şi îmbuibată. Trăsura era escortată de un grup destul de mare de poliţişti călări.

Nimeni dintre noi nu se mişcă din loc. Poliţiştii descălecară şi apropiindu-se ne poruncirâ să plecăm cu toţii îndată spre gară. Unii mai curajoşi se luară la ceartă cu ei. Poliţiştii însă începură să ridice de jos cu sila pe câţiva băieţi şi fete. Se auziră strigăte de

revoltă şi ameninţări. Poliţiştii scoaseră săbiile. Chestiunea ameninţa să ia o întorsătură serioasă. Faţa Gheliel era plină de ură şi revoltă. Ochii ei sprinţari se Întunecară. „Ticăloşii, cum îndrăsnesc ? !" şoptea ea. Eu stăteam lângă ea cu un par în mână, gata să mă arunc în încăierarea care putea să înceapă din clipă în clipă.

Atunci oratorul nostru se apropie de comisarul de poliţie, care şedea înfumurat în trăsură. Îi auzirăm vocea clară şi liniştită :

— Pentru evitarea unor complicaţii nedorite, cer cu insistenţă ca poliţiştii să lase îndată tineretul în pace. Dacă va fi nevoie, ei vor şti să ajungă la gară şi să plece acasă şi singuri I

Comisarul se repezi cu gura :

— Cine eşti dumneata, stimate domn ? Cu ce drept vii să mă înveţi pe mine şi, cu atât mal mult, să-mi impui ?

Atunci văzurăm cum conferenţiarul nostru, scoţând fără grabă din buzunarul jiletcei o carte de vizită, o întinse comisarului. Acesta o luă, ridicând sprâncenele cu dispreţ, o apropie de ochi şi deodată zâmbi amabil şi chiar mieros, arătându-şi dinţii săi galbeni de cal.

— Am înţeles I spuse el, salutând. Voi ordona imediat ca tineretul să fie lăsat în pace !

Chemă pe subcomisar, îl şopti ceva şi acesta, ţinându.-şi sabia cu mâna, fugi să „domolească" pe poliţiştii deslănţuiţl.

Aşa aflarăm că vorbitorul nostru era membru al Dumei de stat, din fracţiunea bolşevică. Poliţiştii, temându-se de opinia publică, nu cutezau să se atingă de membrii Dumei.

După ce liniştea fu restabilită în luminişul verde, ne ridi- carăm şi pornirăm spre gară. Comisarul se urcă în trăsură şi. însoţit de vitejii săi, porni în urma coloanei noastre, care se întindea aproape pe un kilometru de drum.

Conferenţiarul mergea în ultimele rânduri, temându-se să nu se întâmple ceva.

Cineva începu să cânte, ceilalţi îl urmară...

Scăldându-se în lacul rece, Steşa răci la întrunirea din Kalvolo şi se îmbolnăvi. Eu şi Ghelia mergeam s'o vizităm aproape în fiecare seară. După ce şedeam la Steşa un ceas, plecam. O conduceam pe Ghelia acasă. Drumul nostru trecea prin parcul Udelnensc. Nu ne grăbea nimic şi ceasuri întregi ne plimbam prin aleele pustii. Nopţile erau calde, luminoase.

Din primele zile ale cunoştinţei noastre, mă turbura faptul că situaţia mea ilegală, l-ar fi putut pricinui vreun rău Gheliei. Dacă eu eram urmărit de agenţi secreţi, aceştia ştiau desigur că Ghelia este adesea în societatea mea şi puteau aşadar s'o urmărească şi pe ea. Nu mă puteam hotărî să-i spun de-a-drep- tul acest lucru, iar când într'o zi începui, ea mă opri:

— Înţeleg totul, ştiu totul !... Nu-mi spune nimic şi să nu crezi că eu mă tem de ceva !

După asta, Ghelia îmi deveni mal apropiată, mai dragă.

Odată i-am istorisit Gheliei despre copilăria mea. Povestirea mea simplă o turbură puternic. Ea se întristă, tăcu mult timp, apoi spuse :

— Dumneata eşti fericit I Cu toate că acum îţi vine greu uneori, dar ai avut cu,dumneata totdeauna pe tatăl şi pe mama dumitale. Şi asta este principalul! Cât despre mine...

Tăcu din nou şi când o rugai să-mi povestească despre viaţa ei, îmi răspunse :

— Nu acum... altădată.

Odată, pe când ne plimbam în parcul Udelnensc şi obosisem umblând pe alei, ne-am aşezat pe o bancă să ne odihnim

— şi Ghelia îmi istorisi copilăria ei.

„M'am născut În familia nevoiaşă a unui mic funcţionar de calc ferată, în staţia Rejiţa, din gubernia Vitebsc. Mama mea era dintr'un neam de ţărani foarte nevoiaşi. Eu am fost mezina ; mal mari decât mine erau fratele şi sora mea. Trăiam tare prost, flămânzeam şi umblam în sdrenţe. Mama muri când aveam un an şi jumătate, iar trei ani mai târziu se prăpădi şi tata. Atunci am simţit soarta tristă a orfanilor !... Pe noi, copiii, ne luară nişte rude îndepărtate dela ţară. Ei înşişi trăiau în mizerie şi acum mai veneam şi noi, trei guri în plus. Cu toate că aveam numai cinci ani, nu au vrut să mă hrănească pe degeaba. M'au trimis cu gâştele la păscut...

După cum vezi — la cuvintele acestea Ghelia zâmbi trist

— viaţa mea de muncă a început devreme I... În satele din Bielorusia, de obicei se tocmeau ciobani, cum se zice, „după specialitate" — unii să pască vaci, alţii să pască oi şi porci.

Pe mine m'au trimis să pasc gâşte ; trebue să spun că acolo erau foarte multe gâşte... Să nu-ţi închipui că treaba asta e aşa de uşoară şi mai ales pentru o fetiţă. Eu m'am convins repede de asta pe propria mea piele. Era pe la sfârşitul verii.

Odată m'au trimis cu gâştele pe mirişte, iar alături sta ovăzul necosit. Bineînţeles, gâştele, în loc să-şi piardă timpul pe miriştea goală, au pătruns în lanul de ovăz, sub comanda gânsacului bătrân şi mare. îmi ieşise sufletul alergând şi gonind din lan gâştele cu o nuieluşă.' În cele din urmă, bătrânul gânsac se mânie. Gâgâind tare,' bătând din aripi, se aruncă asupra mea, mă dădu jos grămadă, imi sări în spinare şi în- cleştându-se cu pliscul de umărul meu, începu să mă bată cu aripile. A fost îngrozitor 1 Mi se părea că mă bate cineva din răsputeri, cu un băţ în cap, pe spate, pe şolduri. Eu strigam, mă văicărcam, dar până la urmă n'am mai avut putere nici să mai ţip... Şi fără îndoială că gânsacul m'ar fi

bătut până m'ar fi omorît, dacă un ţăran care trecea pe acolo nu l-ar fi gonit şi nu m'ar fi dus în sat... Plină de vânătăi şi rănită, am zăcut vreme îndelungată... Era vremea secerişului şi toţi oamenii vârstnici ieşiseră la câmp, la lucru. Toată ziulica stăteam culcată pe laviţă ; nimeni nu-mi purta de grijă... Acasă rămânea numai o babă aproape oarbă. Mă chinuia setea. Când ceream să beau, baba îmi dădea, dar fiind oarbă, mă stropea toată. Era bună bătrânica. Vrând să mă linişească, scotea un borcan cu melasă şi-mi dădea cu linguriţa, mânjindu-mă pe frunte, pe mâini... Muştele roiau în jurul meu, pişcându-mi buzele şi obrajii. Zăceam culcată, plângeam şi nu-mi puteam mişca nici măcar mâinile.

M'am ridicat din pat de abia toamna. Eram slăbuţă, pirpi- rie ca o pisicuţă. De abia mă ţineam pe picioare. Totuşi, aşa cum eram, îmi găsiră din nou de lucru. Trebăluiam ziua întreagă şi nici noaptea nu aveam linişte. De abia adormeam când, deodată, mă împingea careva: „Ghelia, ia fugi şi te uită, nu cumva i s'a întâmplat ceva vacii care a fătat ?" sau : „De ce fac gâştele gălăgie ?" Ei, şi alergam jumătate adormită, în curte... Apoi veni frigul şi băltoacele se acoperiră cu o pojghiţă de gheaţă. N'aveam nici un fel de încălţăminte, umblam aşa, desculţă. Bucăţile ascuţite de gheaţă îmi tăiau până la sânge picioarele goale şi umflate de ger. Drept îmbrăcăminte aveam doar o cămaşă lungă de pânză groasă, ţesută în casă... Mi se întâmpla să ies noaptea în curte dârdâind toată de frig şi să şoptesc : „Mămico dragă, ce m'ai mai născut pe mine, orfana?... Ia-mă la tine în mormânt, mămică..."

Oamenii la care trăiam erau tare săraci. Se hrăneau şi ei prost, dar pe mine mă ţineau pe jumătate flămândă. Nu-mi aduc aminte să fi fost vreodată sătulă... Doar baba se mai milostivea de mine. îmi dădea pe furiş câte o coajă de pâine uscată, pe care o mâneam într'un colţ. Iarna era şi mai rău. Mult am mai degerat eu în vremea aceea ! Mi se părea că n'am să mai apuc căldura. Şi totuşi am rezistat ! Primăvara, de abia se svântase pământul, că m'au şi trimis să le pasc vacile. Bătrânul cioban se îmbolnăvise şi a trebuit să plec în locul lui. îmi dădură o haină ruptă, largă, de intram toată în ea şi un bici de piele. Dimineaţa, în zori, scoteau vitele în poiana din faţa unei băltoace şi mă lăsau singură. îmi spuneau : „Bagă de seamă, Ghelia, să nu intre vacile în băltoacă, să se înece". Cireada, apropiindu-se de băltoacă, se împrăştia prin tufişurile de pe un deluşor, păscând iarba fragedă, abia răsărită. Cum nu luam seama — o parte din vaci o şi sbugheau în băltoacă, unde iarba era mai înaltă şi mai deasă ; ei, şi apoi trebuia să alerg şi să sar din piatră în piatră, să scot vacile din băltoacă. Ţipam la ele, le băteam cu biciul, ori le ameninţam cu mânecile lungi ale hainei.

Cu toate că îmi încredinţaseră să pasc cireada — o muncă socotită foarte importantă într'o gospodărie ţărănească — de hrănit, mă hrăneau tot atât de prost ca înainte. îmi dădeau dimineaţa un coltuc de pâine cu tărîţe şi asta pentru toată ziua. îmbucam pâinea dintr'odată şi apoi flămânzeam până seara. Mi-aduc aminte că

odată eram atât de flămândă, că am adus cireada până în sat, m'am urcat pe o măgură şi am început să strig : „Mi-e foame..." Stăpâna mea ieşi în uşă, stătu un timp, ascultă, apoi intră în izbă. O văzui apoi că vine spre mine zâmbind şi ţinând ceva la spate. Mă bucurai şi alergai în Întâmpinare. Ea mă apucă de păr, mă ţinu strâns ca într'un cleşte şi începu să mă bată cu mătura... „Acum te-ai săturat ?" mă întreabă.

Veni din nou iarna. Copiii de o seamă cu mine începură să meargă la şcoală într'un sat vecin, mal mare decât al nostru şi care se afla la o depărtare de vreo opt verste. Cât îi pizmu- iam 1 În cele din urmă nu mai răbdai şi cerui să merg şi eu la şcoală. Stăpânii se săturară de lacrimile mele şi iată-mă. în nişte ciubote mari, rupte, cu aceeaşi haină în care păşteam vara vacile şi în cămaşa îmbrăcată pe piele, îmbrobodită cu basmaua veche a babei, începând să bat cele opt verste până la şcoală, pe frig, pe viscol, prin câmpia întinsă şi expusă vânturilor...

Ajungeam la şcoală atât de îngheţată, încât îmi clănţăneau dinţii, lacrimile îmi curgeau pe obraji şi tremuram vargă. învăţătoarea mă desbrăca, mă aşeza lângă sobă şi eu şedeam să mă încălzesc. Până îmi veneam în fire, mai că se terminau lecţiile. Plecam din nou prin ger, fugind acasă. Dar şi fericirea aceasta — să mă duc la şcoală — Îmi fu dată numai vreme de două ierni. Alte rude, aflând despre starea mea, mă luară la ele. La început am locuit la Ecaterinoslav, iar pe urmă rudele mă aduseră aici, la Petersburg, unde m'au dat să învăţ o meserie în atelierul unei croitorese. Şi aici am avut destule necazuri...

Dumneata ştii, ai văzut singur cum trăiesc ucenicii. Viaţa aceasta amară a trebuit s'o gust şi eu. Un an întreg am fost „trepăduş" la o stăpână cicălitoare, rea şi grosolană. Strângeam aşternuturile, măturam şi curăţăm podelele, spălam vasele, rufele, mergeam cu stăpâna la piaţă, ajutam bucătăresei să gătească. Leafă, bineînţeles, nu primeam ; de hrănit mă hrănea cu resturi. După un an de zile, ca o deosebită îngăduinţă, ml se dădu voie să-i ajut uneia din lucrătoare, să încing fierul de călcat şi să îndeplinesc o seamă de lucruri mărunte. Aproape în fiecare zi mă duccam să duc comenzile. Asta îmi plăcea : în primul rând, pentrucă reuşeam să Ies din atelierul acela nesuferit, în al doilea, pentrucă clientele se milostiveau de mine şi-mi dădeau, ba un pitac, ba chiar un griven [1]întreg. Alergam la brutărie, cumpăram o pâine şi-o mâneam pe loc.

1 Lock-out (în englezeşte) — încetarea lucrului prin închiderea întreprinderilor de către patroni şi prin concedierea în massă a lucrătorilor. (N. T.)

Eram doar mereu flămândă... Odată a venit la mine unchiul, fratele mal mare al tatei. El lucra în vremea aceea ca lemnar în Ţarscoe-Selo. Mă văzu slăbuţă, chinuită, îşi dădu seama cum se poartă cu mine cei din atelier, 1 se făcu milă şi mă luă dela croitoreasă. La unchiul meu îmi revenii puţin. Dar sănătatea mea era sdruncinată. Tuşeam, mă durea pieptul. Unchiul meu era un om bun, dar cam ţicnit şi pe deasupra bea şi sdravăn. Şi aşa, odată, se vede că sub influenţa băuturii, hotărî să mă „căpătuiască", să mă mărite cu unul din tovarăşii lui de beţie, un funcţionar care după vârstă putea să-mi fie bunic... Cu această ocazie îmi arătai şi eu firea. În ziua când

• Griven — monetă de zece copeici. (N. T.)

trebuia să se iacă logodna, ajn luat şi am băut sublimat... De abia m'au readus la viaţă. Insănătoşindu-mă, am plecat dela unchiul meu. Nişte oameni buni îmi găsiră de lucru într'o casă, la nişte ofiţeri bătrâni şi invalizi din Lesnaia. Aici aş putea să spun că m'am odihnit sufleteşte. Am început să învăţ cu stăruinţă ; voiam să devin soră de caritate. Leafa era tare mică. Mi se cerea totuşi să fiu mereu curat îmbrăcată. Şi eu n'aveam de nici unele ; începând cu perna şi plapuma, trebuia să-mi cumpăr de toate. Mi-a fost greu desigur, dar făceam eforturi, munceam şi am înfruntat toate neajunsurile...

Aveam aproape şaisprezece ani când m'am împrietenit cu nişte lucrătoare şi ele m'au convins să intru la uzina „Aivaz", unde lucrau şi ele. Am fost primită şi lucram la sortare, în atelierul mecanic.

Oamenii de aici erau combativi. Nu degeaba uzina era so-cotită drept una din cele mai înaintate din Petersburg. Curând am intrat în mişcarea muncitorească. Cine a văzut din copilărie numai mizerie şi amărăciune, acela nu va rămâne niciodată de-o-parte în lupta pentru o viaţă mai bună I După câtă- va vreme, am fost aleasă delegata atelierului. Organizaţia de Partid a uzinei începu să-mi încredinţeze difuzarea manifestelor şi a publicaţiilor. Vedeam că au încredere în mine I Lucram cu drag şi tragere de inimă. Simţeam că nu mi-aş precupeţi nici viaţa pentru a duce la bun sfârşit orice sarcină mi s'ar ff dat I...

Am început să mă duc în ulicioara Baburin şi să frecventez cercul ilegal.

În vremea aceea, uzina primise o nouă comandă mare. Patronii hotărîră să ne scadă salariile. Aflând despre asta, muncitorii declarară grevă, care ţinu trei luni şi la care am luat parte activă. Greva se termină cu un lock-out. ■•>

Când începură să angajeze din nou lucrători, printre cei care n'au mai fost primiţi la lucru pentrucă „se revoltaseră" mă număram şi eu..."

Ghelia tăcu.

Tăceam şi eu şi mă temeam să fac vreo mişcare. Lângă obrazul meu simţeam părul moale, pufos al fetei. Umărul meu

Il atingea pe al ei. O ascultam ,cu un simţământ puternic de obidă, de jale şi, în acelaşi timp niciodată n'o simţisem atât de apropiată, aitât de dragă ca în clipele acelea. Ghel'ia îmi era un suflet înrudit care, deşi îndurase multe, nu se frânsese sub greutatea poverilor vieţii.

Ghelia mă întrebă îngrijată cât e ceasul. Îi spusei.

— Cum ? Aproape cinci ? Când ai să mai dormi ? Te-am ţinut cu palavrele mele I...

Nelăsându-mă să mai spun vreo vorbă, ea sări de pe bancă.

— Să nu mă conduci I Până la Colomiaghi nu e departe 1 Uite, a început să iasă lumea pe străzi. Du-te şi te culcă I Auzi?

Şi ea fugi repede de lângă mine pe aleie, uitându-se din când în când înapoi.

Nu ştiu, ori m'a tras un curent, ori am răcit, ori s'a răzbunat lipsa continuă de somn datorită vieţii mele de pribeag fără cămin, dar a doua zi mă simţeam foarte bolnav.

M'am străduit să lucrez, dar îmi era din ce în ce mai rău. M'am dus la dispensarul uzinei. Mi-au pus termometrul şi apoi mi-au scris imediat „scutit" pe buletin.

— Du-te şi te culcă, îmi spuse doctoriţa. Lasă-ţi adresa, am să vin mâine să te vizitez...

Aceasta era uşor de spus, dar greu de îndeplinit. Ce adresă puteam să las şi unde puteam să mă culc ?

Ieşind din dispensar, m'am aşezat pe scările din faţa clădirii şi mult timp mi-am chinuit mintea, gândindu-mă încotro să mă îndrept. Am trecut în gând pe toţi prietenii, pe toţi tovarăşii ; la niciunul dintre ei nu mă puteam opri mai mult de o noapte. La mama deasemenea nu mă puteam duce : ştiam că locuinţa ei este supraveghiată.Din fericire mi-am adus aminte de „bătrâni", cum îi numeam eu pe părinţii unui prieten al meu, cu care începusem împreună să mă pregătesc pentru intrarea la institutul politehnic, pe vremea când locuiam în aceeaşi cameră cu Max şi Serghei. El se prăpădise într'un accident, la uzină. Bătrânii îi duceau mult dorul şi de multe ori mă rugaseră să vin să vorbim despre dragul lor Colia. Dar, eu temându-mă să nu-i turbur cu amintirile despre fiul lor, nu m'am dus. Şi iată, de abia acum mă hotărîi să-i calc. Maria Cuzminişna, aşa se numea mama răposatului meu tovarăş, mă primi ca pe propriul ei fiu. Desigur, ea plânse amintindu-şi de Colia. Băgând de seamă că sunt bolnav, ea îmi puse mâna pe frunte, se sperie şi fără nicio vorbă mă aşeză în pat. îmi dădu să beau ceai de smeură, mă acoperi grijuliu şi-mi spuse : „Stai culcat, dragul meu, şi nu te mai gândi la nimic 1"

Cu câtă plăcere m'am întins în pat 1 De mult nu mai îmi purtase nimeni de grijă, de mult nu mai dormisem într'un pat. Am adormit îndată şi aproape douăzeci şi patru de ore n'am mai ştiut

de mine. Aveam fierbinţeală mare, aiuram. Mai târziu, când m'am însănătoşit, Maria Cuzminişna îmi spunea râzând că îmi „divulgasem toate secretele". Când m'am trezit, primul meu gând a fost că Ghelia, negăsindu-mă ca de obicei în ulicioara Baburin, o să creadă că am fost arestat şi va fi neliniştită. Dar cu toate că m'am frământat mult să găsesc cum s'o înştiinţez despre boala mea, n'am găsit mijlocul.

Şi, într'adevăr, Ghelia, negăsindu-mă seara în ulicioara Baburin, fu foarte îngrijorată. A doua zi află la uzină dela tovarăşii mei că m'am îmbolnăvit. Nimeni nu ştia unde zăceam. Ghelia se gândi la toţi cunoscuţii mei despre care îi povestisem şi îşi aminti şi de Maria Cuzminişna ; nu ştiu de ce, dar ea fu sigură că sunt acolo. Se vede că inima îi spusese asta !

Se ivi o nouă problemă : cum o să meargă ea, fată tânără, la un tânăr şi încă într'o familie necunoscută ?... Dar Ghelia, (după cum mi-a mărturisit mai târziu) nu a stat mult pe gânduri. „El îmi este tovarăş", hotărîse ea. „Cum să nu mă duc să-l văd ?"

Mare mi-a fost suprinderea şi bucuria când am auzit în odaia vecină glasul Gheliei ! Deabia deschisesem ochii şi la început mi se păru că încă mai visez. Dar nu : uşa scârţâi şi văzul capul Mâriei Cuzminişna. Pe obrazul ei bun, plin de sbârcituri, mijea un zâmbet şiret.

— Nu dormi ? mă întrebă ea. A fost pe aici o fată cu **o** hârtie dela uzină... Şi-a întrebat de tine...

— Ei, şi... ? I

— Ei, i-am spus că nu eşti aici, pentrucă ştiu că tu, fiind în ilegalitate...

— Maria Cuzminişna I strigai eu. sărind în sus. Ia vezi, **a** plecat ?

— Stai culcat, stai culcat ! E aici, e aici !

81

Şi iată acum pe Ghelia stând lângă patul meu. Părea că se sfieşte de prezenţa Măriei Cuzminişna. Avea o înfăţişare îndurerată, cuminte. '

6. — Viaţa unui om simplu.

— Bună ziua, Piotr Carpovici. Am venit din partea tovarăşilor să aflu cum te simţi...

Am luat mâna Gheliei, m'am uitat în ochii ei şi am văzut lntr'inşii bunătate şi îngrijorare. Mă simţeam bine, sufletul Îmi era liniştit 1 Ghelia se uită cu un aer serios la reţetele ce-mi fuseseră prescrise — doar nu degeaba urmase ea cursurile de infirmieră.

— Va trebui să mai stai în pat I zise ea. ŞI eu, dacă o să-mi Ingădue Maria Cuzminişna, am să vin să te vizitez din când **în** când.

Maria Cuzminişna râse.

— Vino, dragă, vino I La vârsta voastră asta e pentru el cea mai bună doctorie I

În clipa aceea, Ghelia îşi lepădă înfăţişarea supusă, o Imbrăţişă pe Maria Cuzminişna, o învârti prin odaie, o sărută şi fugi spunând că va veni din nou în curând.

În fiecare seară, Ghelia venea să mă vadă. Aşteptam cu nerăbdare să-i aud sgomotul tocurilor înapoia uşii şi s'o aud întrebând : „Se poate ?"

Ce minunate erau serile acelea I Ghelia îmi aducea ziare şi aproape de fiecare dată o creangă de liliac, ori un bucheţel de lăcrămioare târzii. Mireasma lor proaspătă se contopea în mintea mea. aproape fără vrere, cu chipul curat şi luminos al tinerei fete. Ghelia se aşeza alături de patul pe care şedeam culcat şi discutam ceasuri întregi, fără să băgăm de seamă cum fuge timpul. În odaia vecină, Maria Cuzminişna împletea la ciorapi. Spre seară venea dela luoru bărbatul ei, un bătrân muncitor. Beam ceaiul. Mie mi-l aduceau la pat.

Această viaţă tihnită, neturburată, era desigur tare plăcută. Dar eu nu uitam nicio clipă că asta avea să fie doar un scurt şi întâmplător răstimp. Alta era viaţa mea şi ori cât de bine o duceam acum, mă plictiseam, tânjeam după viaţa agitată şi plină cu care mă obişnuisem. Ghelia parcă îmi ghicea gândurile şi eram bucuros s'o aud că împărtăşeşte părerile mele asupra vieţii.

— Sigur că e bine să trăieşti în linişte şi pace. Dar eu n'aş putea I îmi spuse ea odată. Viaţa asta nu e pentru mine şi pentru dumneata, mai ales cât suntem tineri 1 Viaţa noastră este luptă, muncă... Nu-l aşa ? Şi fără să-mi aştepte răspunsul, spuse : Nu demult, puţin înainte de **a** ne cunoaşte, **a** venit **la** mine sora mea, cea mare. Nu ieşeam din casă, răcisem şi aveam şi un abces la măsea. Eram cu obrazul oblojit şi sor'mea, vă- zându-mă, a început să plângă şi mi-a spus : „Doamne, Ghel- ca, uite unde ai ajuns I Tot obrazul ţi-e pocit I Ţi-am spus — nu te mai duce la şedinţe, nu te'ncurca cu „tovarăşii" tăi I Iaca, ai ajuns la ruşinea asta ; ce să fac acum cu tine ? Ţi-am găsit atâţia băieţi buni şi tu ai strâmbat din nas întruna I" Urla cât o ţinea gura. Gazda mea veni în fugă : „Ce e cu dumneata, spuse ea soră-mi ? Baţi câmpii I Fata e liniştită, muncitoare. Decât s'o cerţi, mai bine ai ajuta-o, că deabia trăieşte de pe o zi pe alta 1" Ei, dar soru-mea cerea altceva dela viaţă I...

Am zăcut două săptămâni în pat. Apoi am început să les, sprijinindu-mă de braţul Gheliei. Mă simţeam slab, dar era timpul să mă duc la lucru. Sâmbătă, în timpul zilei, am fost la dispensar şi am primit aprobarea să reiau munca începând de luni. Şi în seara aceea, pentru prima dată după boală, m'am dus cu Ghelia în ulicioara Baburin. Acolo, corul nostru învăţa în seara aceea cântece noi. Apoi cântă o muncitoare care avea o voce puternică şi foarte

limpede. Acompaniată de vioară şi pian, ea cântă „Internaţionala." Pentru prima dată în viaţa mea auzeam acest imn al proletariatului luptător ; cuvintele mobilizatoare şi melodia vie şi emoţionantă m'au impresionat puternic.

Din ulicioara Baburin, eu şi cu Ghelia am plecat spre „Lacuri". Am trezit pe barcagiu, am luat o luntre mică şi am pornit să lunecăm aşa, fără de nicio ţintă.

Era o seară dulce, răcoroasă. Oglinda netedă, imensă a apei, împrejmuită de stuful întunecat şi neclintit, reflecta boschetele şi copacii de pe mal. Vâsleam încet, căutând să nu turbur liniştea. Tăceam amândoi, dar tăcerea noastră spunea mai mult decât orice cuvânt.

După un timp ne-am întors la mal şi am pornlt-o domol la deal, spre Şuvalov. Ajunşi sus, am poposit pe iarba mătăsoasă. De aici se deschidea o privelişte minunată spre dealuri, câmpii şi păduri. Trecuse mult de miezul nopţii, dar era lumină ca ziua. Amurgul se Îngâna cu zorile. Sus, deasupra capetelor noastre, pluteau norişori trandafirii, şi într'adevăr :

Zorile din amurg se'nfiripă Jar noaptea ţine doar o clipă...

Obosisem, voiam să mă culc. Am întins haina pe iarbă.

— Pune capul pe genunchii mei, spuse Ghella. Uite asa... E bine ?

Da, mi-era bine.

Stăteam culcat pe spate şi mă uitam de jos în sus la obrazul Gheliei. Ce minunat era În clipa aceea chipul ei tânăr şi feciorelnic, în lumina plăcută, ireală a nopţii albe I

În seara aceea îi mărturisii Gheliei dragostea mea... Şi obrazul fetei se aplecă spre obrazul meu, mâna ei mică îmi atinse uşor părul...

Peste o săptămână, duminica următoare, Ghelia se pregă-tea să meargă să-şi vadă sora care locuia pe insula Elaghin. I-am propus s'o conduc. Ne-am înţeles ca, în timp ce Ghelia va sta la sora ei, eu s'o aştept cu o carte în parcul Elaghin, iar pe urmă să ne ducem împreună să hoinărim.

îmbrăcat în costumul meu cel nou, m'am întâlnit cu Ghelia şi am pornit spre insula Elaghin.

Ţinându-ne de mână mergeam repede prin Udelnaia, pe lângă parc, lndreptându-ne spre Novaia-Derevnia. Dar aici planurile noastre se destrămară. Pe insulă ne-am'întâlnit pe neaşteptate, faţă în faţă, cu cumnatul Gheliei. Ea se fâstâci, se roşi, dar în cele din urmă mă prezentă cu curaj, ca pe „cel mai bun prieten" al ei. Eu încercai să-mi iau rămas bun dela Ghelia dar cumnatul ei mă apucă de braţ.

— Da' deloc, poftim la noi I spuse el. Prietenii Gheliei sunt şi prietenii noştri I

Sora Gheliei mă întâmpină destul de prietenos. Se vede că făcuseră impresie bună hainele mele de sărbătoare. Eram bucuros să cunosc rudele Gheliei. Când după câteva zile, Ghelia îmi repetă cuvintele sorei sale : „Pare un băiat bun, dar tu gân- deşte-te totuşi, eu ţi-am găsit un mire bun : are şi o băcănie proprie", nu mă supărai deloc, râsei doar cu un aer de învingător.

Curând după aceea, Ghelia a cunoscut-o pe mama şi pe sora mea. Mamei nu-i plăcu la început. „O fluşturatică", fu părerea ei.

Mai târziu însă, mama a început să ţină din tot sufletul la Ghelia.

C A P I T O L U L   A L   P A T R U L E A

ÎNAINTE de furtună

Mişcarea revoluţionară creştea pe zi ce trecea, îndemnân- du-ne la o muncă tot mai intensă şi mai rodnică. Eu îndeplineam plin de râvnă tot felul de sarcini de Partid.

Una din aceste sarcini era strângerea de fonduri

pentru muncitorii revoluţionari ce se aflau în impas : fie cei deportaţi din Petersburg, fie cei care se chinuiau în închisori sau erau osândiţi la muncă silnică. Aceasta cerea multă îndemânare şi dibăcie. Cu două, trei zile înainte de plata salariilor, sub un motiv oarecare treceam pe la toţi lucrătorii din atelierul meu, iar uneori treceam şi pe la cei din alte ateliere. Le explicam necesitatea subscripţiei

pentru tovarăşii care
sufereau. Îi rugam pe toţi
să semneze şi să noteze
pe listă suma subscrisă

-Aceasta comporta un risc destul de mare, nu numai pentru mine, cel care strângeam banii, dar şi pentru semnatari. Pe mine însă muncitorii mă stimau şi aveau încredere că n'am să-i divulg. În ziua plăţii căutam să încasez salariul printre cel dintâi ; după aceea mă instalam pe platforma scării şi-i aşteptam pe cel care erau trecuţi pe lista mea. De obicei, toti dădeau cu plăcere. Dacă cineva din administraţie m'ar fl văzut, aş fi putut spune oricând că strâng bani dela datornici...

Mi-aduc aminte că am avut mult de furcă în ziua de 5 Mai 1914 — „Ziua presei". Organizaţia de Partid îmi dăduse un teanc destul de mare de numere abia tipărite ale „Pravdei" şi nişte broşuri revoluţionare. Dimineaţa, înainte de a mă duce la uzină, m'am înfăşurat cu ele pe sub cămaşă, o parte le-am mai ascuns prin buzunare de parcă eram un adevărat chioşc ambulant. Amestecându-mă în mulţimea de muncitori, care se duceau la uzină, am început să le împart cu băgare de seamă. Banii pe care îi primeam trebuiau să meargă deasemeni în folosul muncitorilor urmăriţi sau închişi. Vânzarea mergea aşa de bine, încât am fost nevoit să plec de două ori după „marfă" : odată, în pauza dela prânz şi a doua oară, ceva mai târziu, de data asta luând permis dela poartă, sub pretext că mă duc în oraş să mă vadă un medic...

Tocmai în vremea aceea am primit încă o sarcină : să plec la Teriochi, la un finlandez, cu originalul proclamaţiei bolşevicilor, care chema pe lucrătorii din „Piter" să susţină pe muncitorii din Bacu aflaţi în grevă. Trebuia să duc originalul şi să aduc dela Teriochi proclamaţiile tipărite.

înainte de plecare m'am abătut pe la mama, apoi pe la Ghelia, ca să le previn c'am să lipsesc două zile din oraş.

De abia începusem să-i povestesc Ghellei despre călătoria pe care trebuia s'o fac, când deodată, uitându-mă pe fereastră, văzui nişte poliţişti care se îndreptau drept spre casa în caje locuia Ghelia.

— Ia uită-te, musafirii ăştia nu vin la noi ?

Ghelia se uită pe fereastră.

— Te pomeneşti că la noi I spuse ea, pălind şi uitându-se cu îngrijorare la mine.

O întrebai dacă există vreun mijloc să ies neobservat din casă. Ghelia se gândi câteva clipe.

— Mergem pe aici I Ea mă apucă de mână şi mă trase în bucătărie. Lângă fereastra odăii ce da înspre curtea pustie, se găsea o scară înaltă proptită de peretele din afară.

— Sări pe geam, îmi şopti Chelia. Ai să găseşti o scară pe care o să te poţi urca pe acoperiş. De acolo e uşor să cobori pe magazie. Iar de pe magazie ai să treci pe acoperişul casei vecine...

Nu era vreme de stat pe gânduri. Îi dădui Gheliei originalul proclamaţiei, deoarece mă temeam să nu cadă În mâinile poliţiei. Deschizând fereastra, m'am aşezat pe pervaz, scoţând picioarele afară. În clipa aceea se auziră bătăi în uşa de afară. Ghelia fugi din bucătărie. M'am uitat împrejur. În curte, Jos, nu era nimeni. Am trecut de pe pervaz pe scară, m'am urcat repede pe acoperiş. Stând lipit de acoperiş, auzeam cum pârâla uşa din faţă sub grindina de lovituri ale poliţiştilor. Nu fui observat căci, spre norocul meu, începuse să se'nsereze : M'am târît pe acoperiş, apoi m'am lăsat în mâini şi am sărit fără sgomot pe magazia joasă. De aici vedeam chiar un poliţist cum sta cu spatele spre mine şi cu faţa înspre uşa de la intrare. M'am culcat din nou pe burtă şi m'am târît până la casa vecină. încă o clipă şi eram scăpat. Stăteam culcat pe acoperişul casei vecine, o casă cu un singur etaj şi înconjurată de o grădină bătrână, deasă. Am sărit în grădină ; undeva, după colţ, incepu să latre un câine. M'am aruncat repede peste gard şi fără să mă grăbesc, am pornit pe uliţa pustie...

Mai târziu am aflat că poliţiştii doar că nu sfărâmaseră uşa dela intrare, pentrucă Ghelia şi gazda el Intârziau cu tot dinadinsul să le deschidă, ca să-mi dea mie timp să dispar. Ghelia băgase în grabă originalul proclamaţiei sub faţa de masă de pe scrin. Poliţiştii înfuriaţi au dat buzna În locuinţă, În frunte cu ajutorul de comisar. Ghelia şedea liniştită În odaia ei şi cosea ceva. Ajutorul de comisar se repezi la ea :

— Cine a fost aici la dumneata ?

— La mine ? Când ? răspunse Ghelia. La mine vine multă lume... clientele mele... dar acum n'a fost nimeni. Dacă nu credeţi, căutaţi I

Au cotrobăit prin toată casa, au intrat şi în'magazie, **În** closet, au răscolit toate lucrurile şi, spre necazul lor, n'au găsit nimic. Sub faţa de masă de pe scrin nu s'a gândit niciun poliţist să se uite!

Ghelia ceru să se dreseze un proces-verbal cum că percheziţia a fost făcută abuziv şi că în timpul percheziţiei nu s'a găsit nimic.

Ajutorul de comisar o înjură şi plecă.

În vremea aceea eu eram la Steşa, aşteptând cuprins de nelinişte şi de nerăbdare venirea Gheliei. Tocmai după vreo două ceasuri ea sosi, veselă, vioaie şi foarte bucuroasă de felul iscusit în care i-am păcălit pe poliţişti. îmi dădu neatins şi în bună stare originalul proclamaţiei. Şi iată-mă plecat la gară.

Tipografia clandestină se vede că se găsea chiar la Teriochi, dar mic nu mi se spusese nimic despre asta. Am înmânat doar textul proclamaţiei unui finlandez tăcut, posomorit, alb ca neaua, a cărui adresă mi sc dăduse, iar după aceea am primit tot dela el

proclamaţiile tipărite, care au fost chiar a doua zi răspândite printre lucrătorii Petersburgului.

Evenimentele revoluţionare, se înteţeau cu o repeziciune uimitoare nu numai la Petersburg, dar şi în celelalte oraşe din Rusia unde se găseau mari întreprinderi industriale. Numeroase uzine erau în grevă. Muncitorii ieşeau pe străzile Petersburgului cu lozinci politice. În unele locuri aveau loc ciocniri cu poliţia. În Iulie, pc bulevardul „Bolşoi-Samsonievsc", muncitorii încercară chiar- să ridice o baricadă. Un detaşament de poliţişti călări fu întâmpinat cu o ploaie de pietre. În zilele acestea, guvernul ţarist pusese înadins în vânzare tot mai multe băuturi spirtoase, crczând că în felul acesta o să destrame, o să împiedice mişcarea muncitorească. Tineretul muncitoresc, în deosebi fetele, treceau prin berării şi bodegi cerând să nu se mai vândă vin şi vodcă.

În vara anului 1914, patronii multor întreprinderi declarară lock-out. Aceeaşi soartă ne ameninţa şi pe noi, muncitorii dela uzina „Ericson". Atmosfera era încărcată. Veneam dimineaţa la uzină, dar nu ne desbrăcam şi nu scoteam sculele ; şedeam cam vreo jumătate de oră în atelier, apoi ieşeam în curte, unde îndată, în mod spontan, începea meetingul. Ieşeam apoi pe străzi. Muncitorii din cele mai multe întreprinderi îşi petreceau zilele acestea pe străzi, la meetinguri, la demonstraţii. Starea de spirit era combativă, ridicată, dar în acelaşi timp, toţi se simţeau îngrijoraţi.

Într'una din aceste zile calde de vară, venind de dimineaţă la lucru, am găsit porţile uzinei închise. Pe ele atârna un anunţ mare, semnat de director, care arăta că până la noi dis- poziţiuni uzina e închisă: lock-outl...

Mulţi dintre tovarăşi se întristară. La meetingul care se ţinu în faţa porţilor încuiate luară cuvântul bolşevicii. Ei îndemnau pe muncitori să nu desnădăjduiască, să nu se lase pradă bunului plac al patronilor şi să ducă lupta până la sfârşit, până la deplina satisfacere a revendicărilor politice şi economice, care fuseseră prezentate la timpul lor de fracţiunea bolşevică din Dumă.

Situaţia continua să rămână îngrijorătoare şi turbure. Dar a treia zi după lock-out, totul se spulberă în faţa unui cuvânt scurt, înspăimântător :

„ R Ă Z B O I "

Acest cuvânt îl citirăm pe proclamaţiile ţariste de pe străzi, în care se anunţa că Germania a declarat război.

Dintr'odată întreaga viaţă se schimbă. Se decretă mobili- zarea. Spre centrele de mobilizare începură să se îndrepte re- zerviştii cu raniţele în spinare. Toţi erau petrecuţi de familiile lor înlăcrămate. Adesea, însoţitorilor li se alăturau pâlcuri de muncitori. Când poliţiştii încercau să-i gonească pe muncitori de lângă rezervişti, mulţimea făcea front contra „curcanilor", ba îi şi bătea,

luându-le sau rupându-le „scrumbiile" — după cum erau numite săbiile poliţiştilor.

Pretutindeni se făceau arestări printre muncitorii cunoscuţi ca revoluţionari. La uzina noastră fură arestaţi, într'o singură noapte, aproape şaptezeci de muncitori, printre care mulţi membri ai organizaţiei de Partid. Nu se atinseră însă de dispreţuiţii „social-şovinişti", menşevici şi eseri. Ei motivau sub felurite forme această „încredere" : că au început colectarea banilor pentru „darurile ostaşilor", că au luat cuvântul îndemnând la colaborarea cu burghezia în lupta împotriva „duşmanului" patriei. Social şoviniştii serveau perfect scopurile guvernului ţarist propovăduind „buna înţelegere între clase", adică intre muncitori şi burghezie în interiorul ţării, şi lupta împotriva altor popoare. Până una alta, eu am scăpat de arestare, dar am fost nevoit să mă păzesc şi mai straşnic ca să nu cad în ghiarcle poliţiei. Vaivaz fusese arestat şi zăcea în închisoare.

Pastuhov, în timpul acela, părăsi uzina noastră. Se pare c& trecuse În ilegalitate. Mi-aduc aminte că, luându-şi rămas bun dela mine, prevestise :

— Asta e doar timpul dinaintea furtunii. Adevărata furtună de abia vine...

Pe vremea aceea, eu nu puteam preţui la adevărata lor valoare aceste cuvinte profetice.

Simţeam nevoia să mă documentez asupra evenimentelor ce se petreceau. Iată pentru ce, cu tot riscul mare, a treia zi după declararea războiului, le convinsei pe Ghelia şi pe Steşa să mergem în ulicioara Baburin, unde trebuia să se ţină în seara aceea o conferinţă despre momentul politic. Fetele căutară să mă convingă să nu merg, dar eu mă ţinui tare şi-mi aduc a- minte că m'am supărat că o să pierdem Începutul conferinţei.

Cotind spre ulicioara Baburin, văzurăm cum poliţia împresurase clădirea în care se găsea societatea pentru cultură şi Instruire. În faţa casei staţiona o mulţime destul de mare de oameni, care, cu toate insistenţele poliţiştilor, nu se împrăştia şi privea în tăcere cum erau scoşi din casă, unul după altul, tovarăşii noştri. Noi stăteam deasemeni în mijlocul mulţimii, fără puterea de a face ceva şi priveam cum poliţiştii urcau pe cei arestaţi în birjl, în trăsuri şi îl duceau...

Dacă n'am fl întârziat, am fi căzut şi noi în ghiarele lor. Tăcuţi, impresionaţi de cele ce văzusem, am plecat repede din ulicioara Baburin : prin. mulţime mişunau spioni şi ar fi fost primejdios să rămânem mai mult timp...

La uzină, după lock-out, se petrecură schimbări mari. Starostia se desfiinţase, lucrătorilor II se micşorară salariile, dar nimeni nici nu încerca măcar să protesteze.

Simţeam că fiecare pas îmi este urmărit şi m'aşteptam ca În fiecare clipă să fiu ridicat. Cu Ghelia şi cu mama mă vedeam rar şi atunci pe furiş ; mă temeam să nu le fac neplăceri.

Curând am primit ordin dela organizaţia de Partid — trecută acum în ilegalitate — să părăsesc uzina „Ericson". Ml se Inmână un bilet de identitate şi alte acte pe numele mecanicului Boriscencov, care ar fi venit chiar atunci din Tver la Petersburg, în căutare de lucru şi mă îndreptară la uzina de aviaţie „Lebedev", care se găsea În Novaia-Derevnia. Bineînţeles că n'am mai luat nicio leafă dela uzina „Ericson". Am fost nevoit să-mi las banii munciţi din greu — societăţii pe acţiuni.

Şi astfel Într'o dimineaţă însorită şi caldă, am pornit spre Novala-Derevnla. La marginea aerodromului, un câmp imens, verde-cenuşiu, am găsit biroul uzinei. Il chemai afară în vestibul pe ajutorul de maistru. Era bolşevic de-al nostru. Prevenit de venirea mea, mă primi prietenos şi mă conduse la maistrul şef. Acesta îmi purică atent actele, întrebându-mă de unde sunt de fel, cine-mi sunt părinţii, unde am mai lucrat şi Îmi încrcdinţă de probă o lucrare minuţioasă şi plină de răspundere. îmi arătă nişte schiţe, spunându-mi că trebue să fac după ele piese de avion.

— Desenele trebue micşorate — spuse maistrul şef — acestea, de exemplu, de unsprezece ori, astelalte, de douăzeci şi una de ori. Va trebui făcută recalcularea tuturor dimensiunilor.

Am luat schiţele şi m'am dus în atelier. Ml s'a arătat locul de lucru, mi s'au dat sculele trebuincioase şi m'am apucat să recalculez ; am început apoi să lucrez piesele. Munca era într'adevăr foarte migăloasă. Am lucrat o săptămână întreagă. Când am terminat piesele, le-am confruntat amănunţit cu schiţele.

Mal trebuiau sudate autogen — o muncă pe care nu o făcusem niciodată până atunci. Mă dusei la atelierul de sudură.

Văzul un sudor care şedea fără treabă. M'am dus de-a-dreptul la el :

— Uite ce e, prietene, i-am spus eu, de abia am intrat la uzină, nu cunosc sudura. Sudează-mi piesele acestea, eu am să-ţi ajut şi am să mă străduesc să învăţ şi eu...

Sudorul îmi ajută tovărăşeşte. Am pilit şi am şlefuit piesele sudate, le-am controlat amănunţit cu micrometrul şi le-am dus şefului de atelier. El controlă întâi calculele, după aceea lucrul făcut de mine şi rămase foarte mulţumit. Am fost angajat la lucru.

Când s'a făcut Incorporarea contigentului meu, eu (unic fia la mamă văduvă) am fost trecut în rezervă ca ostaş de categoria doua. Puteam deci lucra liniştit ; dar nu fusesem trimis la uzină

numai pentru aceasta, ci şi pentrucă aici, la „Lebedev", trebuia să activez În munca revoluţionară ilegală, acţionând bineînţeles cu toată luarea aminte — deoarece era timp de război şi uzina era militarizată.

Nici nu putea fl vorba de o muncă asemănătoare celei dela uzina „Ericson". Aici era doar o mică grupă ilegală de bolşevici, dar cu toate astea noi am reuşit să organizăm şi să înfăptuim o grevă aşa zisă „italiană", în semn de protest împotriva micşorării salariilor : în fiece dimineaţă, lucrătorii veneau regulat la lucru, dar nu scoteau sculele şi nu începeau să lucreze. Administraţia se alarmă şi foarte curând cererile noastre fură satisfăcute complet.

Cu timpul am fost numit brigadier. Adesea trebuia să lucrez alături de inginerii-constructori ai uzinei — fie pe aerodrom, fie în atelierele speciale unde se fabricau modele noi şi piese pentru avioanele care se reconstruiau.

Munca la uzina de aviaţie era foarte interesantă. Aviaţia, cu toate inovaţiile şi perfecţionările moderne, mai este încă de domeniul romantismului creator, cutezător şi curajos, fapt ce o face să atragă şi să cucerească oricând inima unui tânăr. Dar timpurile acelea în care am început să lucrez la uzina „Lebedev" erau de fapt anii primilor paşi ai aviaţiei ruseşti.

Tot ce era în legătură cu aviaţia părea atunci cu totul nou şi deosebit de îndrăsneţ. Numai cu cinci ani înainte, în 1909, Louis Blériot uimise omenirea sburând peste canalul Mânecii...

Uzina de avioane „Lebedev" se găsea pe aerodromul din Colomiaghi, vestit pe acea vreme. Pe aceste aerodromuri făcuseră primele lor sboruri renumiţii aviatori ^Utocichin, Maţiev- schi şi alţii. La marginea aerodromului era un întreg orăşel, care se compunea din case mici cu un etaj şi din barăci înconjurate de un gard înalt. În ele erau instalate toate atelierele principale ale uzinei : atelierul mecanic, de lăcătuşerie, tâm- plărie, atelierul de sudură şi cel de montaj. În aceste ateliere se fabricau piesele avioanelor, se montau motoarele pe care le primeam dela alte uzine, mai ales motorul „Gnom" care venea la noi pentru montare dela Simferopol.

În vremea aceea, la uzinele „Lebedev" se fabricau mai ales avioane de două tipuri : primul, un biplan, la care motoarele se găseau în spatele pilotului şi mecanicului. Acestea erau prototipuri de bombardiere uşoare. Al doilea tip, monoplán, cu motorul în faţa pilotului ; acesta era prototipul avionului de vânătoare.

Pe aerodrom se aflau hangarele, care adăposteau aparatele terminate ; cu ele aviatorii uzinei urmau să facă primul sbor şi apoi să le dea în primire ofiţerilor din comisia de recepţie. Într'un hangar special se găseau modelele de avioane. Aici se găseau şi modelele

avioanelor fraţilor Wright, modelul avionului fără fuselaj al lui Farman şi ale multor altora.

Brigada mea trebuia să lucreze la „Barca sburătoare" cu comandă dublă. Acesta era cel dintâi hidroavion experimenta] de antrenament pentru marină construit în uzina noastră. Mai târziu am fost mutat din ateliere pe aerodrom. împreună cu echipa mea, lucram la avioanele experimentale şi la acelea care aveau nevoie în timpul experimentării de diferite modificări.

Cel mai bun timp pentru încercarea avioanelor era seara, când înceta vântul care sufla ziua. Pe cerul fără nori, Înroşit de amurg, o sumedenie de aparate se învârteau sbârnâind. Noi, lucrătorii, nu plecam acasă, după ce ne terminam munca, ci urmăream cu interes cum aparatele, de abia ieşite din mâinile noastre, pluteau în văzduh. Discutam aprins, schimbam păieri şi de abia atunci când începea să se întunece, şi ultimul avion ateriza pe aerodrom, ne aduceam aminte că trebue să plecăm acasă. Uzina avea piloţi minunaţi, curajoşi, viteji, adevăraţi maeştri ai meseriei lor periculoase. Unul din ei făcu prinsoare cu camarazii săi că, după proba de sbor, o să intre cu avionul său direct în hangar. Noi ştiam de prinsoarea asta şi nimeni din echipa mea nu plecă acasă după încetarea lucrului. De abia începuse să se însereze, când pilotul opri motorul la înălţimea de cinci sute de metri şi coborând în sbor planat, atinse uşor pământul, lunecă î.n hangar şi puse avionul la locul său. A doua zi povestea asta a ajuns bine-înţeles la urechile inginerului şef şi ale directorului uzinei. Cel dintâi îl felicită din inimă pe curajosul pilot, promise să-l evidenţieze, dar cel de-al doilea îl înjură straşnic şi vru să-l dea afară din uzină.

Odată, pilotul cu care lucrasem mai des vru să sboare pe unul din Farmanurile fără fuselaj, ce stăteau acolo în hangar ca o raritate de muzeu. Ziua era caldă, adia doar un vântuleţ care de abia se simţea. Am încălzit motorul. Pilotul şi cu mine ne-am urcat apoi în această „etajeră sburătoare". Pilotul dădu comanda să se dea drumul avionului, şi aparatul firav, clă- tinându-se, porni pe aerodrom. Am ajuns iute în fata gardului şi aici, parcă dinadins, vântuleţul slab ce ne întâmpinase dintru început încetă de tot, aşa că aparatul nu se mai putu ridica în aer. Trebui să aşteptăm să vină oamenii şi să tragă avionul înapoi în hangar. Pilotul era insă un om încăpăţânat.

Se învârti în jurul avionului şi spuse : „Vântul suflă din nou, hai să sburăm". Am pus atunci din nou motorul în funcţiune. Ne-am urcat iarăşi. Pilotul dădu comanda şi avionul porni pe câmp. Motorul mergea bine. Iată-ne din nou aproape de gard; aparatul nu se ridica deloc. Spre norocul nostru vântul se înteţi, aparatul se ridică, trecu peste gard, făcu un viraj deasupra pădurii şi se prăvăli Într'o grădină. Pilotul meu trase o înjurătură : „M'a pus dracu' să sbor spre

pădure, unde nu-l pic de vânt !..." Am plecat la uzină şi am trimis caii să aducă avionul...

Din primele zile ale războiului, uzina „Lebedev" începu să livreze avioane militare. După recepţioilare erau trimise la Gatcina unde era şcoala militară de ofiţeri-piloţi. Într'o zi ofiţerul însărcinat cu recepţia, venind în hangarul în care lucra echipa mea, se năpusti cu ocări asupra mea şi a tovarăşilor mei pentrucă — după părerea lui — ne ocupăm prea mult cu finisajul noului tip de avion. La acest aparat, comenzile de viraje şi profundorul lucrau invers ca de obicei. Eu propusesem inginerului şef să le transform, dar ofiţerul de recepţie care se găsea de faţă îmi interzise să fac acest luc-ru. Era beat turtă şi urcându-se hi aparat ca să sboare cu el la Gatcina îl lovi — pentru un fleac de nimic — pe ajutorul meu cu pumnul în faţă. De abia i-am putut împiedica pe băieţi să nu se răfuiască cu această bestie chiar în prezenţa unor delegaţi din administraţia uzinei. Totuşi I-am mai prevenit odată că atunci când va fi în aer, să nu se încurce în manevrarea avionului. El mă înjură. Am ridicat din umeri şi m'am dat la o parte... Motorul porni, elicea se învârti, avionul se smuci şi în loc să facă virajul spre dreapta, prin mijlocul câmpului, viră la stânga şi se înfipse cu o viteză grozavă în tribunele pentru public... Fiind beat, aviatorul uitase de particularitatea conducerii aparatului — greşeală pe care a plătit-o cu viaţa.

În vara aceea, Ghelia deveni soţia mea. Până atunci situaţia mea ilegală ne împiedicase să îndeplinim formele de căsătorie.

Acum, când situaţia mea oarecum se precizase — deşi foloseam un act de identitate care nu era al meu — ne-am putut împlini visul.

Dar din senin ne lovi un alt necaz : Ghelia nu mi se plângea niciodată de starea sănătăţii ei, dar observasem că uneori nu se simte bine şi că oboseşte repede. Tuşea, şi odată, nu mult înaintea căsătoriei noastre, am văzut pe batista ei, pe care o apropiase de buze, urme de sânge. îngrijorat, am stăruit să se ducă la medic. Temerea mea se adeveri : medicul o găsi bolnavă de plămâni. Se răzbunau anii de nemâncare şi de mizerie.

Ce era de făcut ? După sfatul medicului ne stabilirăm între Novaia-Derevnia şi „Lacuri", în apropierea unei păduri uriaşe de brad. Trăiam într'o căsuţă drăguţă, în faţa căreia se Întindea o câmpie însorită, verde, smălţuită cu flori galbene de păpădie. Cea mai mare parte a câştigului o cheltuiam ca s'o alimentez mai bine pe Ghelia şi m'am împotrivit categoric intenţiei ei de a intra undeva la lucru.

Cu toate că trăiam foarte retraşi şi în afară de mama nu primeam aproape pe nimeni — asta şi din considerente conspirative — trăiam o viaţă bogată, plină de conţinut, interesân- du-ne mult de

tot ce se petrecea în jurul nostru, legaţi unul de altul şi fericiţi în căsuţa noastră.

În fiecare zi, disdedimineaţă, plecam la lucru. Ghelia mă petrecea până la marginea câmpiei şi eu, întorcând mereu capul, vedeam încă mult timp silueta ei firavă învestmântată în alb.

La uzină mă înhămasem temeinic la muncă, atât la cea profesională cât şi la cea politică.

Seara, Ghelia şi cu mine şedeam până târziu pe terasa noastră micuţă, boltită cu viţă sălbatică şi-i povesteam Gheliel toate noutăţile pe care le auzeam la uzină.

înaintarea armatelor ruseşti pe frontul de vest, desfăşurată la cererea guvernului francez pentru ca să atragă ar- mateie germane ce înaintau spre Paris, se sfârşi cu un eşec. Cea mai mare parte a armatei generalului Samsonov fu sdro- bită de nemţi. Zeci de mii de soldaţi ruşi pieriră la Lacurile Mazuriene. Cu preţul morţii soldaţilor ruşi, Parisul fu salvat. Nemţii fură nevoiţi să-şi oprească ofensiva pe frontul de apus. Pe frontul sud-es'tic, armatele generalilor Brusilov şi Ruschl sdrobiră pe austriaci, ocupară Lvovul şi Haliciul şi asediară fortăreaţa Perimîşl.

Era un război crud şi sângeros şi totuşi Ghelia şi cu mine ne făuream mereu visuri de viitor. Se vede că asta este o însuşire a tinereţii: oricât de greu ar fi prezentul, priveşti totdeauna înainte şi crezi din toată inima că viitorul va fi fericit şi luminos. Nu ne gândeam însă numai la viitorul nostru. Şi niciodată nu am clădit planuri doar pentru fericirea noastră personală, noi visam la vremea când se va sfârşi războiul, când va învinge revoluţia, şi — după cum ne învăţase Lenin — când toţi oamenii vor trăi o viaţă liberă, cinstită şi echitabilă. Iar în biruinţa revoluţiei credeam amândoi cu sfinţenie, neclintit, cu tot avântul şi pasiunea tinereţii, gata pentru luptă şi jertfa de sine.

Visurile pe care le nutream aveau desigur multă naivitate, dar ele erau sincere şi lipsite de egoism.

Acum, spre sfârşitul vieţii, îmi aduc aminte cu emoţie de idealurile tinereţii noastre...

Odată cu căderea toamnei, Ghelia observă deseori în jurul casei invârtindu-se nişte persoane suspecte, care păreau agenţi sau poliţişti îmbrăcaţi civil. Afară de asta, ştiam că la administraţia uzinei poliţia se informa adesea asupra situaţiei mele politice şi familiare.

Veni iarna. Căsuţa noastră era îngropată în zăpadă aproape până la acoperiş. Codrul bătrân fremăta noaptea surd şi înfricoşător.

N'a fost o iarnă uşoară... Viaţa era tot mai anevoioasă, preţurile tot mai mari... Războiul se prelungea, luând către anul 1915 caracterul de război de poziţie. În Februarie, deputaţii bolşevici din Duma de Stat fură condamnaţi de justiţia ţaristă şi

deportaţi pe viaţă în Siberia. începură arestările şi în uzina noastră. La cea mai mică aluzie împotriva războiului sau a ţarului, oamenii erau ridicaţi şi deportaţi în Siberia. Purtarea celor dela uzină faţă de mine se schimbă : începură să mă persecute în toate felurile şi îmi micşorară salariul. Era vădit că mă suspectau, că eram un element „indezirabil" şi că voiau să scape de mine.

Munca ilegală era din ce în ce mai greu de dus. Organizaţia noastră ilegală de Partid mă sfătui să ple.c pentru un timp din Petersburg. Acest lucru era necesar şi în scopul păstrării cadrelor noastre : rândurile celor ce lucrau în ilegalitate se răriseră mult şi de aceea chiar şi eu — un şurub mititel în maşina mare a Partidului — eram necesar.Câtă putere mi-a dat în iarna aceasta plină de nelinişte şi atât de lipsită de bucurii, conştiinţa că sunt membru al Partidului 1 Simţeam în permanenţă puterea ascunsă şi sprijinul acestuia. Mă consideram soldat în rândurile Partidului, şi ca atare căutam să fiu dârz...

În primăvară, începu la Petersburg recrutarea de meşteri şi specialişti bine calificaţi, pentru construirea unor noi uzine în Siberia apuseană şi în' Uralul de răsărit. Sfătuindu-mă, cu tovarăşii şi cu organizaţia ilegală de Partid, am semnat contractul cu societatea pe acţiuni care se ocupa cu construirea şi amenajarea unei mari uzine mecanice la Neviansc, în Urad.

Ghelia şi cu mine ne-am hotărît cu multă părere de rău să părăsim căsuţa noastră dragă şi să pornim prin meleaguri îndepărtate şi necunoscute. Ghelia începu să împacheteze şi să strângă lucrurile. Dar nu ne-a fost dat să pornim curând în călătorie...

Cu câteva zile înainte de plecare m'am pomenit că sunt chemat la birou. M'am dus. Văzui în curte duba poliţiei. Inima ini se strânse... Să fug ? Să mă ascund ? Nu-mi folosea la nimic ; mă vor găsi în orice caz : la uzină paza era bine organizată. Iar cel care fusese trimis din birou după mine nu mă slăbea din ochi. Scrisei repede Gheliei un bilet şi-l dădui unuia din ajutoarele mele, rugându-l să i-l ducă acasă după încetarea lucrului. Iar eu mă îndreptai spre birou. După cum mă şi aşteptam, înăuntru era un comisar.

— Uite-l pe domnul Borişcencov I spuse directorul, uitân- du-se cu înţeles la acesta. Poliţaiul îmi ceru actele, le cerceta şi spuse scurt :

— Eşti arestat. Mergi cu mine I

Peste câteva minute şedeam în duba încăpătoare, cu ajutorul de comisar şi cu doi gardieni ursuzi. Uşa se trânti, roţile huruiră... „Iată-te plecat, domnule Borişcencov I..."

Iată-mă prins ! Se întâmplase în sfârşit ceeace de mult timp bănuiam că mi se va întâmpla şi ceeace nu trebue să-i pară ciudat

niciunuia din cei care activează în ilegalitate... Totul se petrecuse după cum prevăzusem, dar cu toate acestea îmi pierdui oarecum echilibrul sufletesc, nu de teamă, nu de frică, ci din ură şi furie faţă de duşmanii mei. M'a costat destul ca să mă stăpânesc şi să nu-mi înrăutăţesc situaţia printr'un gest necugetat. „Bine, îmi spuneam eu, acum puterea este de partea voastră, dar o să vedem noi care pe care !..."

începu o luptă grea, îndârjită : Siguranţa se străduia din răsputeri să descopere şi să dovedească faptul că sunt bolşevic ceeace insemna pentru mine muncă silnică. Eu căutam să mă apăr de această învinuire pentru ca să-mi păstrez libertatea, în vederea muncii viitoare. Siguranţa, după cum se vedea, nu avea destule probe şi învingătorul în lupta aceasta am fost eu. Am scăpat de munca silnică, dar mă aştepta deportarea. Trei săptămâni m'au ţinut la închisoarea preventivă plină de arestaţi, iar după aceea am fost trimis în Ural cu un lot de alţi deţinuţi.

Ghelia hotărî să meargă cu mine. Spre mijlocul verii, sănătatea ei se îmbunătăţise, dar cu toate acestea călătoria cu convoiul de deportaţi era departe de a fi uşoară. Şi pe deasupra, Ghelia urma să aibă un copil. Toate acestea mă nelinişteau foarte mult şi la toate întrevederile noastre încercam s'o conving să renunţe la plecare. Ghelia sc supăra şi nici nu voia să-mi asculte argumentele.

— Nu trebue să ne despărţim niciodată I spunea ea şi buzele îi tremurau de ciudă, iar în ochi i se iveau lacrimi.

În trenul cu care erau trimişi deportaţii spre marginile cele mai îndepărtate ale ţării pleca foarte mult tineret muncitoresc. Toţi eram curajoşi, glumeam, râdeam şi, cu toată opreliştea jandarmilor, cântam cântece revoluţionare.

— O să ne întoarcem 1 O să nc întoarcem curând ! strigarăm noi prin ferestrele zăbrelite când trenul porni. Jandarmii care stăteau pe platformă tăceau încruntaţi : în vara anului 1915, atmosfera era cu totul deosebită de cea din anul trecut.

Primăvara, pe la sfârşitul lui Aprilie şi începutul lui Mai, nemţii rupseră frontul rusesc. începu retragerea rapidă a trupelor ruseşti. Peremîşl şi Lvov căzuseră. La sfârşitul lui Iulie, nemţii ocupară Varşovia şi Brest-Litovsc.

În popor se vorbea despre proasta înarmare a armatei ţariste, despre faptul că soldaţii mergeau pe front fără arme, că o baionetă trebuia s'ajungă la trei soldaţi, că armatei i se trimiteau cisme cu talpa putredă şi că după prima ploaie mantalele se desfăceau la cusături... Umblau svonuri sinistre despre spionajul nemţesc, despre trădare...

Din primăvara acestui an reîncepură grevele. Represiunea sângeroasă a poliţiei împotriva muncitorilor din Costroma şi Ivanovo-Voznesensc provocă un nou val de greve. La Petro- grad muncitorii uzinei Putilov, care lucra pentru armată, în- cetasevă lucrul. Lupta lor era susţinută de toţi muncitorii retrogradului.

Am reuşit să ajung la Neviansc şi să intru chiar la uzina cu care semnasem contractul la Fetersburg, înaintea arestării mele. O bucată de timp a trebuit să mă prezint săptămânal la poliţie pentru viză. Neviansc este un vechi orăşel aşezat pe malul râului Neiva ; a servit de „fierărie" armatei ruseşti încă din timpurile vechi, chiar de pe vremea lui Petru cel Mare. Bazinul Neivei este unul din cele mai preţioase zăcăminte ale Uralilor — prin varietatea minereurilor şi prin faptul că acolo se găseşte aur şi aramă.

Casele erau de lemn, cu un singur cat. Deasupra lor se înălţa turnul vechi de pază, înclinat într'o parte, gata-gata să cadă! Lângă zăgazul care transformase râul într'un lac mare, cu malurile pline de stufăriş des, era un pod. Pe Neiva lucrau drage care scoteau aur, iar pe maluri roboteau căutătorii localnici, care spălau nisipul aurifer.

La uzina mecanică, veche, în clădirile ei şubrede cu un singur cat, se găseau bancuri de lucru încă de pe vremea lui Petru I. Eu însă trebuia să lucrez la construirea şi montarea unei noi uzine, mari, de artilerie.

îndată ce Ghelia şi cu mine ne-am deprins cu locul acesta nou, prima mea grijă a fost să aflu ce fel de oameni locuesc aci şi dacă e cu putinţă să organizez o activitate ilegală revoluţionară, iar dacă există — să mă încadrez în ea.

Populaţia băştinaşă a Nevianscului păstra vechea credinţă — erau aşa numiţii „cherjaci" — ai căror străbuni fuseseră trimişi aici încă dé pe timpul lui Petru I, ca să muncească la uzina Demidov, ori care se ascunseseră în fundul Uralului din cauza persecuţiei „adevăraţilor credincioşi". Erau oameni posaci, sobri. Ne'vianscul număra puţini deportaţi : doar câţiva muncitori din Petrograd cu familiile lor. Noi, deportaţii, am făcut repede cunoştinţă şi trăiam cu toţii în bună înţelegere, împărtăşindu-ne noutăţile ce reuşeau să ajungă din lumea largă până la noi. M'am împrietenit mai ales cu strungarul Alexeiev. Mare iubitor de teatru, el însuşi era un actor destul de bun şi curând închegă un cerc de amatori. Acesta a fost primul pas pentru antrenarea tineretului muncitoresc din localitate.

După aceea, Alexelev, eu şi alţi tovarăşi deportaţi, am Început să organizăm conferinţe pentru lucrători, atrăgând în această muncă intelectuali din localitate. Conferinţele se bucurau de un mare succes, dar eu îmi dădeam seama că toate acestea nu

erau decât realizări mărunte şi până la munca adevărată mai era mult. Visam să organizez printre muncitori un cerc marxist ilegal şi să înjgheb măcar un mic activ de muncitori. Dar, de ce să ascund adevărul, pentru asta îmi lipseau în vremea aceea şi priceperea şi cunoştinţele. Pe deasupra, ca să duci vreun fel de muncă în Neviansc, unde fiecare ştia până şi ce se găseşte în farfuria vecinului, era foarte greu. În acest orăşel, noi toţi eram sub supravegherea neadormită a poliţiei. Şi totuşi, micul nostru grup de deportaţi şi exilaţi am izbutit, cu ajutorul unuia din învăţătorii din localitate, să scoatem câteva manifeste raportate la anumite date revoluţionare. Nu odată a trebuit să intervenim pentru apărarea intereselor economice ale muncitorilor şi întotdeauna cu succes. Trebue să spun că administraţia uzinei ne apăra chiar în faţa poliţiei, temându-se să nu ne piardă, deoarece eram lucrători şi specialişti buni.

O vreme, muncitorii se adunau seara la mine. Citeam tare şi comentam ziarele, prelucram broşurile bolşevice pe care Ghelia le adusese pe ascuns dela Petrograd. Numai odată, tntr'o noapte, ne călcă poliţia, ne perchezitiona, se vede treaba în urma denunţului cuiva. Şi am fost nevoiţi să încetăm adunările de seară.

Anul pe care Ghelia şi cu mine l-am trăit la Neviansc mi-a rămas în amintire ca o perioadă grea şi pustie din viaţă. Mă chinuia despărţirea forţată de munca şi de activitatea mea dragă, cu care mă obişnuisem în cei peste doi ani de viaţă de Partid. Mă apăsa conştiinţa amară a faptului că nu am suficientă experienţă şi cunoştinţe pentru ca să organizez cum trebue această muncă aici, în Neviansc. Doream foarte mult să lucrez, dar aveam încă nevoie de o mână fermă care să mă conducă şi de simţământul că sunt înconjurat de prieteni, simtământ pe care îl aveam întotdeauna când mă găseam În colectivul tovarăşilor mei bolşevici. La Neviansc nu găseam nimic din toate acestea. Căutam o ieşire şi n'o puteam afla. Pe lângă aceasta trebuia să muncesc foarte mult în uzină. Nu veneam cu zilele acasă. Ghelia era tare singură, mai ales în primele luni. Mai pe urmă legă cunoştinţe noi, citea mult, se ocupa cu pregătirea „zestrei" pentru primul nostru născut (amândoi doream un băiat).

La uzină am fost numit brigadier într'o brigadă mare alcătuită din cincizeci de muncitori calificaţi.

Brigăzii mele i se încredinţa o muncă complicată şi de răspundere — montarea celor mai noi strunguri automate de frezat şi de şlefuit.

După ce am terminat montarea automatelor, am fost mutaţi la lucrările de amenajare a centralei de energie electrică, apoi la atelierul de presaj cu presiune mare. Era lucru mult şi trebuia îndeplinit grabnic. Prima dată în viaţă conduceam o brigadă atât de

mare şi lucram aproape independent. Uneori nu ieşeam zile întregi din uzină. Ghelia îmi aducea mâncare de acasă. La uzină fu în curând cunoscută de toţi şi toată lumea o îndrăgi pentru caracterul ei vesel şi deschis, pentru felul ei plăcut de a fi şi pentru sinceritatea ei.

Ghelia nu se plângea niciodată de singurătate şi plictiseală, dar eu îmi dădeam singur seama că îi rezerv prea puţin timp şi că ii dau prea puţină atenţie. într'o zi frumoasă de toamnă am pornit-o împreună la plimbare. I se recomandase să umble cât mai mult.

În ziua aceea plăcută, însorită, am regăsit simţământul de bucurie şi de lipsă de griji care ne cuprindea pe vremea când locuiam lângă Petrograd. Mergeam pe străzile liniştite, aproape pustii ale Nevianscului, glumind şi râzând. Totul ne atrăgea atenţia, totul ne părea nou. Ne-am uitat la turnul cel vechi, gata să se prăbuşească, la galeriile din mină, am trecut peste zăgazul care strângea într'un lac mare rezervele de apă pentru turbine. Pe malurile Neivei, chiar la marginea oraşului, se vedeau râpele rămase de pe urma extragerii aurului. Deasupra lacului, peste stuful des prin care sburau nenumărate păsări sălbatice, se vedea vântul gonind norii pe cer. Stând pe digul zăgazului, priveam întinderile întunecate de păduri, care înconjurau din toate părţile Nevianscul. După spusele băştinaşilor, în codrii aceştia trăiau în voia lor cocoşi de munte grei până la şaptesprezece funţi •, lupi şi uneori se puteau întâlni chiar urşi. Mai târziu, după căderea zăpezii, nu odată am văzut pe stradă, chiar lângă uşa noastră, urme de lupi, fără să mal vorbim despre urmele de iepuri.

[1] Funt — vcche măsură de greutate (cam 400 gr.) (N. T.)

Ghelia mergea domol, sprijinlndu-se de braţul meu. O rugam mereu să se aşeze, să se odihnească.

— Nu-i nimic, trebue să merg mai mult, răspundea dânsa. Uită-te, pot să şi alerg.

Spunând acestea, Ghelia alergă spre un dâmb nu prea înalt, chiar lângă drum. Deodată ea scoase un ţipăt şi păli. înainte ca să pot ajunge lângă ea, se lăsă greu la pământ.

— Mi-e rău, mi-e foarte rău, şopti ea.

Eu nu ştiam ce să fac. Tocmai trecea o femeie. Mă repezii la ea şi o întrebai dacă nu ştie prin apropiere vreun medic sau vreun spital. Se vede că femeia înţelese dintrodată despre ce e vorba.

— Uite, spitalul e aproape de tot 1 spuse ea arătând cu mâna spre o clădire mare de tipul unei barăci, care se găsea aproape de noi.

Femeia clătină din cap : „Eh, tinereţe, tinereţe 1" şi mă ajută s'o duc pe Ghelia până la spital. Doctorul o examină Îndată şi venind la mine îmi spuse :

— Ai adus-o la timp ! Soţia dumitale va rămâne la noi şi dumneata, tinere, n'ai ce căuta aici. Mâine, pe vremea asta, poţi veni să te interesezi...

Am ieşit din spital năuc şi am pornit încet spre uzină. Totul a mers anapoda la lucru în ziua aceea. N'aveam astâmpăr. Dela uzină m'am dus acasă, dar acolo era şi mal rău : totul mi se părea pustiu şi gol fără Ghelia. Totul îmi aducea aminte de ea. Noaptea aproape că n'am dormit ; de abia se luminase când am plecat la uzină. Greu s'au mal scurs clipele până la pauza de prânz, când am plecat la spital. De abia am intrat în coridor şi am şi intrebat-o pe prima soră care îmi ieşi înainte :

— ...Ei, ce să fie, cum să fie, spuse ea, căutând să scape din mâinile mele. Totul e în regulă I Eşti un tată fericit. Al un băiat sdravăn şi sănătos, ce ţipă ca un om mare.

„Tată ? Băiat ? Da' de ce ţipă ? Poate e bolnav ?..." Fără să ţin seama de protestele sorei o luai la fugă pe coridor. Aici mă opri medicul :

— încotro ? Ai înnebunit ?

Mă uitai la el rugător, dar el îmi răspunse liniştit şi calm că soţia şi copilul sunt sănătoşi, că timp de trei zile nu trebue să-i deranjez şi că mai departe, vom vedea...

Nu-mi aduc aminte cum am ajuns până acasă. Gazda — mai să moară de sperietură când am îmbrăţişat-o şi am sărutat-o. M'am înţeles cu dânsa să ducă de două ori pe zi Gheliel şi fiului meu — da, fiului meu — câte un pachet. Apoi am plecat glonţ spre uzină. Este, se vede, ceva molipsitor în fericirea altuia. În ziua aceea, toţi cu care am avut treabă au fost deosebit de binevoitori, toţi îmi doreau fericire şi îmi zâmbeau bucuroşi uitându-se la mine. Asta a fost, cred, cea mai luminoasă zi a vieţii mele la Neviansc...

În fine a venit şi seara aceea unică şi de neuitat când Ghelia şi cu mine stăteam aplecaţi deasupra leagănului în care era culcată o făptură mică şi neputincioasă, trandafirie, cu obrăjorii dolofani şi cu ochişorii turburi. Fiinţa asta respira, răsufla în somn, dădea din mânuţele sale mititele, strângea pumnişorii : trăia 1 Şi când mă uitam la această fiinţă, îmi creştea inima şi din adâncul sufletului ml se ridica un simţământ de duioşie. Acesta era fiul meu, Jenca al meu I...

Câte gânduri nu mi-au trecut prin cap în clipele acelea 1 îmi puneam singur întrebări pe care şi le pun probabil toţi părinţii când se apleacă pentru prima dată asupra leagănului copilului lor : Ce-l aşteaptă în viaţă, va fi oare fericit ?... Desigur că dacă m'ar fi întrebat cineva ce aş fi vrut să fac din copilul meu, n'aş fi ştiut ce să răspund în clipa aceea. Dar un singur lucru ştiam bine : aş fi vrut ca ceeace constituia ţelul vieţii părinţilor lui — adică lupta pentru o

soartă mai bună a omului — să constitue şi ţelul vieţii lui. Am îmbrăţlşat-o pe Ghelia şi i-am spus :

— Să căutăm să facem din el un om adevărat. Nu-i aşa ?

Tăcută, Ghelia dădu din cap.

Da, iată că acum pătrunsese şi în viaţa noastră acel element nou, care îşi găseşte exprimarea în dragostea faţă de copil, în grija ce îi porţi zi de zi — dacă e sătul, dacă e sănătos, dacă e vesel — şi care este simţământul puternic şi de neclintit al familiei.

Veni iarna, o iarnă aspră ca în Ural. Gerul ajungea uneori până la 67 de grade. Pe stradă era o linişte înfricoşătoare şi nu se simţea nici cea mal mică adiere de vânt. Doar uneori, trecând pe lângă o casă, se auzeau trosnind de ger bârnele, ca o salvă de carabine. Dacă sbura o pasăre, lăsa o dâră în urma el. Multe păsări îngheţau în sbor şi cădeau ca o piatră pe pământul încremenit de ger. Acum. de voie de nevoie, singura scăpare era să Incalţi peste ciorapii groşi de lână pâslari înalţi aproape până la brâu, să-ţi pui pantaloni de blană de oaie, o vestă miţoasă, şubă, căciulă şi mânuşi de blană cu un singur deget. A trebuit să-mi lac şi eu un asemenea costum, cu atât mai mult cu cât una din brigăzile mele, cu tot gerul năpraznic, lucra în aer liber : construia o conductă de înaltă tensiune pentru centrala de energie electrică, care trebuia pusă în funcţiune cât mai curând.

Timpul trecea. În primăvara anului 1916, începu să se mobilizeze pe capete şi în Siberia şi Ural. Se formau aici diviziile siberiene, destinate a fi trimise în Franţa, Am primit şi eu ordin de chemare la comandamentul militar din Ecaterinenburg. Inginerul şef, care conducea întreaga montare a uzinei, era plecat în delegaţie. Nu-mi rămânea altceva de făcut decâl să-mi iau rămas bun delà Ghelia şi delà copilaş — care rămâneau într'un oraş străin, înd-spărtat, lipsiţi de orice mijloace de trai — să-mi pregătesc raniţa şi să plec la Ecaterinenburg. Sufletul mi-era întunecat şi posomorit ; mă rodea grija pentru familie. Iată când am înţeies pentru prima dată ce răspundere apăsa acum pe umerii mei I... Pe drum, la una din staţii, văzui alergând de-a-lungul trenului doi jandarmi care căutau pe comandantul eşalonului. Apoi am auzit pronunţându-mi-se numele. De mult ştiam că dacă-mi ies jandarmii în cale, nu-i a bună... Nu am avut timp nici să mă gândesc ce să fac, când comandantul eşalonului alergă spre mine şi-mi strigă :

— Iute, Borişcencov, ia-ţi desaga şi du-te cu jandarmii t

Delà comandantul eşalonului am aflat că sunt rechemat la Neviansc. Ce se întâmplase ? Inginerul şef, întors din delegaţie, când a aflat că am fost luat în armată, a intervenit la societatea pe acţiuni şi a obţinut în mare grabă demobilizarea mea.

Viaţa îşi reluă cursul obişnuit.

Printre deportaţi erau şi dintre aceia care se împăcau cu provincia, cu felul acela de trai. Dar eu tânjeam din ce în ce mai mult după existenţa clocotitoare şi plină de frământări a marilor centre muncitoreşti. Acolo, departe, războiul criminal continua, sângele poporului curgea fără niciun rost, dar tot acolo se ducea şi o luptă dârză, curajoasă, împotriva bunului plac şi a nedreptăţii

.În luna Februarie a anului 1916, operaţiile militare pe frontul Caucazului se intensificară. Oştile ruseşti, învingând greutăţile de neînchipuit ale războiului dus În regiunile muntoase, luară cu asalt Erzerumul. În aceeaşi vreme, nemţii des- lănţuiră ofensiva înspre Verdun şi iarăşi — după cum se întâmplase în iarna anului 1914, când au salvat pe aliaţi prin atragerea forţelor nemţeşti — armatele ruseşti trecură la ofensivă şi pe frontul de'răsărit. În dosul frontului se simţea tot mai puternic destrămarea administrativă. Transportul se desorganiza, scădea producţia în fabrici şi uzine, se distrugeau gospodăriile agricole. Ura poporului împotriva războiului se intensifica tot mai mult. Chinuiţi de războiul care se prelungea, soldaţii refuzau să mai plece la atac, dezertau, se predau.

În armată, bolşevicii desfăşurau o muncă intensă. Ei în- demnau pe soldaţii încleştaţi în luptă la fraternizare, expli- cându-le că duşmanul lor comun era burghezia mondială, că războiul nu se poate sfârşi decât întorcând armele împotriva burgheziei şi a guvernului ce o reprezenta. În multe unităţi, bolşevicii formaseră organizaţii ilegale. Aceasta era o muncă eroică : agitaţia revoluţionară în armată se pedepsea cu trimiterea în faţa curţii marţiale şi cu împuşcarea.

Răsunetul tuturor acestor evenimente ajungea doar ca un ecou îndepărtat până în fundătura noastră. Cá¡t de mult doream să plec de aici I

Odată, Ghelia şi cu mine ne sfătuirăm aproape o noapte întreagă, vorbind despre viaţa noastră din Neviansc, acest bârlog de urs. Tovarăşei mele de viaţă, mamei băieţelului nostru, nu i se potolise deloc avântul şi tot ce mă frământa şi mă chinuia pe mine o preocupa şi îi stătea şi ei pe suflet. Ho- tărîrăm să plecăm, să fugim pur şi simplu la Petrograd. Dai cum să facem asta ?

O familie cunoscută pleca din Neviansc la Perm. Am îm- pachetat lucrurile şi i-am rugat pe prietenii noştri să ni le trimită la Petrograd. Pe de altă parte, am obţinut dela poliţie permisiunea să merg cu familia pentru câteva zile la Ecaterl- nenburg. Am luat numai un bagaj uşor. Pe drum ne-am urcat Într'un alt tren, care mergea în direcţia opusă, spre Vologda.

Aşteptam, nu fără nelinişte şi teamă, să ni se facă un control al actelor şi să fim duşi înapoi la Neviansc.

Totul se termină însă cu bine:. În ţăcănitul regulat al roţilor, trenul ne purta spre un viiter necunoscut.

CAPITOLUL AL CINCILEA

FURTUNA CEA MARE

Nu-mi aduc bine aminte unde şi când am văzut un tablou în care pictorul Înfăţişa o biserică, o cârciumă şi o Închisoare — aceşti

trei stâlpi pc care se sprijinea autocraţia ţaristă. În dosul lor, cât vedeai cu ochii, se întindeau câmpii goale. Şi peste toate acestea — peste biserică, peste cârciumă, peste închisoare şi peste câmpii — se aşternea ca o pată hâdă umbra uriaşă a vulturului cu două capete.

Cred că acest tablou simbolic exprima întreaga asuprire odioasă şi nesuferită pe care o simţea poporul istovit, prigonit, sărăcit cu totul şi care devenise deosebit de chinuitoare în ultimii ani ai ţarismului

.În drum spre Petrograd, îndată ce am ieşit din fundătura oarbă a Uralului, ne izbi prăpădul ce domnea peste tot şi nemulţumirea obştească. Trenurile de abia circulau, gloate de oameni le asaltau în staţii. Se simţea lipsa pâinii. Toţi erau obosiţi, înrăiţi...

Pe drum, un ostaş rănit, cu faţa scofâlcită de chinuri, îmi spunea tuşind şi apăsându-şi mâna pe piept :

— Astăzi, dragul meu, soldatul nu mai e prost... El ştie cine-i duşmanul lui adevărat. Oh, şi e tare înfuriat soldatul : dac'ai apropia de el un chibrit, s'ar aprinde ca praful de puşcă I...

Din gură în gură treceau svonurile despre Grişca Raspu- tin, aventurierul care îl învârtea pe ţar şi pe ţarină după cum voia. Despre ţar şi despre miniştrii acestuia, care se schimbau ca marionetele la teatrul de păpuşi, poporul vorbea cu ură şi cu dispreţ.

Desorganizarea care domnea în ţară se arătă cu deosebită putere în toamna lui 1916, adică exact în vremea aceea când noi

am sosit la Petrograd. Oraşul primea doar o treime din pâinea de care avea nevoie. La brutării şi la magazinele alimentare se formau de cu noapte cozi nesfârşite. La cozile nesfârşite se vorbea numai şi numai despre criză şi despre greutăţile vieţii.
Erau zile grele la Petrograd I... Şi totuşi, în vălmăşagul acesta vijelios, se respira mai uşor decât în fundul Uralului. Mă uitam cu bucurie la străzile cunoscute, la case, la Neva plumburie care-şi rostogolea valurile.

— Ei, ce zici, o să ne prăpădim? o întrebai pe nevastă-mea curând după sosirea la Petrograd, după ce ne-am găsit o cameră în cartierul Petrogradsc. (Asta o întrebam după ce ne obişnuisem oarecum cu viaţa din cartier).

— Poftim, să ne prăpădim I Şi de ce să ne prăpădim ? răspunse Ghella. Doar acum suntem la noi acasă 1

De abia se întorsese dela ,,veghea" de noapte de lângă brutărie şi, cu toată oboseala unei nopţi nedormite, era veselă şi vioaie ca totdeauna.

— Ştii, lângă mine la coadă stătea un om, îmi povestea Ghella. Când au început femeile să se plângă şi să-şi jelească viaţa, el a început să le explice cine este vinovat de greutăţile aprovizionării cu alimente. Uite, spunea el, ministrul, contele Bobrinschi, promite că situaţia o să se îmbunătăţească! Dar ce-l pasă lui, contelui, de greutăţile noastre ? El e milionar, are fabrici de zahăr, parcă ştie el cât suferă poporul I... Eu sunt sigură că ăsta era un agitator I — încheie Ghelia.

Din primele zile dela sosire am început să-mi caut de lucru şi în acelaşi timp am început să pipăi terenul, să restabilesc legăturile cu tovarăşii mei bolşevici.

Ştiam adresele a trei locuri de întâlnire, dar toate sau se . ¿evaporaseră" în timpul lipsei mele, sau fuseseră schimbate.

La urma urmelor, nu-mi rămânea altceva de făcut decât să intru la uzina ..Ruschi-Renault" (filiala fabricii franceze de automobile) care în timpul războiului producea piese pentru muniţii. Cunoşteam condiţiile de lucru la această uzină şi ştiam cât sunt de grele, dar altă ieşire nu aveam. Fapt este că era foarte anevoios şi primejdios cu actele mele „dubioase" să fiu primit la altă uzină. La uzina aceasta lucra ca spălătoreasă mama mea şi îmi pusesem nădejdea în „protecţia" ei. Mama îl rugă pe şeful atelierului mecanic să mă primească la lucru. Am dat cu succes proba şi am fost repartizat la atelierul mecanic, de data aceasta sub numele meu adevărat. Borişcenco dispăruse, în locul lui reapăru Ignatov...

Uzina „Ruschi-Renault" avea în vremea aceea o reputaţie proastă. Dela prima vedere îţi dădeai seama că muncitorii sunt înrăiţi — şi pe bună dreptate. Şefii de ateliere şi de secţii din uzină

— aproape toţi francezi — aveau o purtare aspră şi dispreţuitoare faţă de muncitorii ruşi.

Administraţia uzinei se purta cu noi ca nişte fiare : pentru cea mai mică greşală, te pomeneai amendat imediat. Muncitorii care li se păreau primejdioşi erau alungaţi imediat din fabrică, dându-îi-se un bilet de concediere astfel redactat, încât nu mai puteau fi primiţi nicăieri la lucru, iar uneori erau trimişi de-a-dreptul pe front, în tranşee...

Pe patronii noştri nimic nu-i oprea când era vorba sâ frângă voinţa lucrătorilor şi s'o subjuge voinţei lor. Îi asmuţeau pe muncitori unii împotriva altora.

Aceasta se obţinea foarte simplu, prin fixarea de salarii diferite şi neechitâbile. Astfel, de exemplu, muncitoarele care lucrau la strunguri semiautomate primeau pentru un schimb În plus, mai mult decât ni se plătea nouă, mecanicilor calificaţi, care reparam şi puneam la punct maşinile.

Munca cea mai grea era în schimbul de zi. Osebit de supravegherea continuă ce o exercitau maiştrii asupra noastră, mai aveam pe deasupra şi pe cea a supraveghetorilor speciali. Printre aceştia se afla o droaie de provocatori, care-i denunţau şefilor pe cei care îşi exprimau vreo nemulţumire. Mai uşor şi mai liber se respira în schimbul de noapte. Şefii lipseau mai totdeauna în timpul nopţii, iar brigadierii se purtau ca şi mine şi nu-i îmboldeau niciodată pe lucrători. Noaptea, în timpul odihnei, ne adunam în fierăria cea mare a uzinei. încălzeam la cuptoare îmbucătura pe care ne-o aduceam fiecare. începeau discuţii, convorbiri... La început eram foarte atent, hotărîn- du-mă ca mai întâi să observ bine mediul cel nou.

Şi totuşi, în pofida faptului că lucrătorii erau atât de asupriţi şi se depunea atâta zel ca să fim desbinaţi, în mijlocul lunii Octombrie uzina „Ruschi-Renault" intră în grevă. Aceasta se întâmplă numai la câteva zile după angajarea mea în uzină, îără ca eu să fi luat parte la organizarea grevei.

Dar mare mi-a fost bucuria când, încetând lucrul şi ieşind În stradă, am văzut că ni se alătură şi muncitorii dela alte întreprinderi. Respiram din nou aerul proaspăt, înviorător al luptei 1 Ca şi cu patru, cinci ani în urmă, mulţimea înflăcărată a demonstranţilor umplu bulevardul Samsonievsc. Prin porţile cazărmii regimentului 181 ieşiră în fugă soldaţii. Alăturându- ni-se, aruncară cu pietre în poliţişti, când aceştia vrură să aresteze pe unul din agitatorii care ne vorbea. Se aduseră şi unităţile aflate în perioada de instrucţie, dar şi acestea refuzară să tragă în demonstranţi. În cele din urmă, sosiră cazacii. Nici ei Însă nu s'au atins de noi... Uzina nu lucră trei sau patru zile.

Din toamna lui 1916, bolşevicii — cu toate asupririle şi constrângerile — desfăşurară iar lupta lor ilegală. Din nou apărură printre muncitori proclamaţii bolşevice. îmi amintesc că mi-a făcut o deosebită impresie una în care se spunea că viaţa devine din zi în zi mai grea, că războiul — în afară de moartea milioanelor de oameni — mai aduce şi o sumă de alte nenorociri. Groaznicul spectru al „foametei" s'a abătut asupra noastră. Proclamaţiile chemau la luptă împotriva războiului, împotriva întregului sistem de asuprire şi de apăsare : „Destul cu suferinţa şi cu tăcerea I..."

Curând aflai că organizaţia ilegală bolşevică din uzina „Ruschi-Renault" era condusă de mecanicul Climov. Acesta era un om voinic, predispus la îngrăşare, cu o frunte mare şi ochi cenuşii, pătrunzători. La lucru purta totdeauna o bluză largă şi lungă, ceeace îl făcea să semene cu lucrătorii francezi.

Era tare deştept, citit şi se deosebea prin conduita sa dreaptă., severă ; printre muncitori se bucura de multă dragoste şi respect. Cu timpul, m'am apropiat de el şi ne-am împrietenit. Dar la început, el se purta cu mine foarte prevăzător, lucru care mă întrista şi chiar mă jignea. Pe urmă, Climov începu să-mi dea anumite sarcini mai mărunte. Eu le îndeplineam cu râvnă şi căutam din toate puterile să-i câştig încrederea. Nu pot să descriu bucuria şi sentimentul de mândrie şi de uşurare pe care l-am încercat când am intrat din nou în familia prietenoasă a bolşevicilor. Dintr'odată am simţit pământul mai tare sub picioare !

Prima mea sarcină însemnată la uzina „Ruschi-Renault" a fost participarea la pregătirea demonstraţiei pentru aniversarea zilei de 9 Ianuarie 1905. Am organizat discuţii cu muncitorii despre ziua aceasta şi i-am convins să dea urmare chemării comitetului bolşevic din Pctrograd şi să iasă în ziua aniversării cu drapele roşii pe stradă. Puţin mai târziu, în mijlocul lui Februarie, îndeplinind sarcina dată de Climov, lucram la pregătirile care se făceau în vederea organizării participării uzinej noastre la greva politică generală a muncitorilor din întreg Petrogradul.

Timpul trecea. Toamna se scurse şi veni iarna. Ghelia şedea mai tot timpul acasă ; gospodărea, se ocupa de micul Jen- ca şi aştepta sosirea celui de al doilea copil. Noul membru al familiei noastre veni pe lume la 31 Decembrie al anului 1916.

Cel de-al doilea fiu al nostru, pe care îl numirăm Valentin, s'a născut într'o epocă foarte grea.

Nămeţii se abătuseră asupra oraşului. Zăpada viscolea înţepând obrazul, se răsucea, te orbea şi-ţi tăia respiraţia, părea că tot oraşul, toată ţara se învolburau într'un vifor turbat. O să se liniştească vreodată furtuna ? Când se va ivi şi ne va zâmbi iarăşi soarele, luminând pătura sclipitoare de nea ?...

Oricât mi-aş încorda mintea, nu-mi pot aminti decât crâmpee fără şir, din mersul evenimentelor anului 1917. Mi-a- duc aminte de evenimente răzleţe, de oameni, de amănunte, dar ca să cuprind toate evenimentele într'o singură privire; mi-e cu desăvârşire cu neputinţă. În zilele acestea ale lui Ianuarie şi Februarie 1917, evenimentele erau copleşitoare, te prindeau cu totul ; ele aminteau bulgării de zăpadă care se rostogolesc pe clinul dealului, mărindu-şi din ce în ce volumul şi care, în cele din urmă se prăbuşesc în jos ca o avalanşă ce sfarmă totul... Sub ochii mei se năruia şi se schimba felul acela de viaţă rusesc care dăinuise multe secole ; poporul scuturase şi continua să frângă lanţurile grele, ruginite, ale ţarismului.

Mişcarea grevistă, care izbucnise în toamna anului 1916, era în descrcştcre. Dar iarna aspră, plină de lipsuri, stârni în popor un nou val de revoltă.

Şi porni iar să clocotească duhul revoluţiei, dar de data asta pentru ca să nu se mai oprească în avântul său, în tendinţa sa de a merge până la capăt.

... 9 Ianuarie, ziua aniversării reprimării sângeroase a demonstraţiei muncitoreşti din anul 1905. În urma chemării lansate de comitctul bolşevic din Petrograd, avură loc meetinguri şi demonstraţii cu drapele roşii. Grevele în uzine se ţineau lanţ. Guvernul ţarist insărcină pe generalul Habalov, comandantul cercului militar, să înăbuşe revoluţia prin orice mijloace...

...Februarie a fost furtunos, răsvrătit. Proletariatul din Petrograd era în primele rânduri ale luptătorilor împotriva autocraţiei. La 18 Februarie intrară în grevă muncitorii unuia din atelierele uzinei „Putilov". La 22 Februarie uzina fu închisă, iar a doua zi, treizeci de mii de muncitori din această întreprindere ieşiră în stradă. În rândurile lor erau şi muncitorii dela alte uzine şi femeile care şedeau la rând la pâine. La 24 Februarie erau în grevă două sute de mii de muncitori. Demonstranţii mergeau cu drapele roşii şi cu lozinci : „Jos cu autocraţia I", „Jos războiul I"

Grevele regionale se transformară într'o grevă politică generală a muncitorilor din întregul Petrograd. Ţarul porunci în ziua aceea comandantului armatelor : „Chiar mâine să înceteze desordlnile din capitală !"

Mi-aduc bine aminte de ziua senină, geroasă, când noi, o mulţime imensă de oameni, am ieşit pe porţile uzinei. Pe bulevardul Bolşoi Samsonievsc se şi încolonaseră în rânduri dese muncitorii dela alte uzine. „Pâine şi pace I", ...Tos războiull" spuneau lozincile. Ne încadrarăm şi noi în şuvoiul general. Şi din nou, ca în zilele tinereţii, ne-am simţit cuprinşi de o fericire intensă — simţământul ce-l încerci când ai lângă tine prieteni şi tovarăşi şi când iţi dai seama de forţa lor. Iar această forţă era măreaţă l

înaintea demonstranţilor ieşi un pluton de cazaci. Demonstranţii se despărţiră, făcându-le loc. Cazacii străbătură în tăcere desimea mulţimii. Ei se mişcau incet în coridorul strâmt, neatingând pe nimeni...

Lângă podul Liteinîi, coloanei noastre i se alătură coloana muncitorilor dela Poliustrov, dela Bolşaia şi Malaia Ohta. încercarăm să străbatem podul. Dar aici ne opri şeful poliţiei, care, înconjurat de un mare număr de gardieni, nu voia să-i lase pe demonstranţi să pătrundă în centrul oraşului. Şeful poliţiei fu bătut şi svârlit de pe pod, pe ghiaţă, gardienii fură împrăştiaţi şi coloanele îşi urmară drumul.'

Deodată, la întretăierea bulevardului Liteinîi cu strada Chirocinaia, lângă clădirea în care se găsea Cercul Militar, începură să răpăie mitralierele. Se trăgea din podul şi dela ferestrele ultimelor etaje. Coloana demonstranţilor se opri şi se dădu înapoi.

Un soldat de abia venit de pe front, care mergea alături de mine, strigă :

— Culcă-te I şi se culcă şi el pe caldarâm, pe zăpada murdară. Mulţi îi urmară exemplul. Gloanţele şuierau subţire în aerul rece. Soldatul icni. îşi apucă umărul şi mâna i se umplu de sânge :

— Doi ani am fost pe front şi am scăpat fără o sgârietură măcar I Şi aici m'au împuşcat, ticăloşii I... Şi el ameninţă cu pumnul însângerat duşmanul nevăzut.

împuşcăturile încetară tot atât de neaşteptat cum începuseră. Coloana încercă să pornească înainte, dar mitralierele începură iarăşi să tragă şi gloanţele şuierară din nou. Câţiva oameni căzură.

Coloana se cumpăni şi se risipi...

A doua zi, nimeni nu a lucrat în uzina noastră, nimeni nu s'a apropiat de strunguri. Am ieşit în curte. La meetingul deschis de Climov,

muncitorii vorbiră răspicat, cu aprindere : „Pâine şi pace I", „Jos războiul I", „Jos autocraţia I" Aceste lozinci erau pe Înţelesul tuturor şi-şi găseau drum spre inima fiecăruia

.Toate aceste evenimente se petreceau pe timpul când Lenin era în Elveţia, neavând posibilitatea să vină în Rusia. Stalin se chinuia în surghiun, în Turuhan, undeva la marginea ţinutului Ienisel. Acolo se găsea şi Sverdlov. La Petrograd era Molo- tov, care fugise din exil în 1916.

În zilele lui Februarie, noi, bolşevicii, a trebuit să dovedim că suntem tari, că cercurile ilegale muncitoreşti, grevele, demonstraţiile şi desele încăierări cu poliţia ne-au călit.

În zilele acelea, fiecare din noi a făcut tot ce ne-a stat în putere. Unii erau agitatori şi propagandişti — ei duceau muncitorilor cuvântul adevărului bolşevic ; alţii organizau greve, iar alţii erau în primele rânduri ale demonstraţiilor muncitoreşti, în faţa baionetelor şi a gloanţelor poliţiştilor sau soldaţilor.

Degeaba înţesă generalul Habalov străzile centrale şi pieţele Petrogradului cu unităţi militare. Zadarnică era ferocitatea poliţiei, care umplea Închisorile cu arestaţi. Sfârşitul evenimentelor nu putea fi înlăturat.

După cum se ştie, la 26 Februarie, tot cartierul Vîborg se găsea în mâinile răsculaţilor. La 27 Februarie, armata începu să treacă de partea acestora. Muncitorilor din Vîborg li se alăturară soldaţii regimentelor Volinsc şi Lilovsc. Muncitorii răsculaţi ocupară Arseralul şi se înarmară. Condamnaţii politici erau eliberaţi din închisori.

În seara de 27 Februarie se ţinu prima şedinţă a Sovietului de Deputaţi ai Muncitorilor şi Soldaţilor.

... Era noapte târzie. Deşi ne aflam în mijlocul lui Martie, gerul tot mai stăruia. Gerul Invrâsta geamurile cu flori albe. Afară era o linişte încordată.

Acasă, copiii dormeau de mult ; Ghelia şi cu mine şedeam la masa luminată de o lampă. În mâini ţineam ultimul număr, al „Pravdei" şi îi citeam cu glas tare Gheliei :

„Carul revoluţiei ruse înaintează cu iuţeala fulgerului. Pretutindeni cresc'şi se măresc detaşamentele de luptători revoluţionari. Se clatină din temelii şi se prăbuşesc pilonii vechiului regim...

... Forţele vechiului regim se prăbuşesc, dar nu sunt Inci definitiv doborî,te. Ele stau numai la pândă şi aşteaptă un prilej favorabil ca să ridice capul şi să se năpustească asupra Rusiei libere. Priviţi în jurul vostru'şi veţi vedea că activitatea tenebroasă a forţelor întunericului nu încetează nicio clipă..."

Vocea mea fu sugrumată de emoţie. Mă uitai la Ghelia.

Faţa ei era aspră, gânditoare ; îşi puse mâna ei mică, fierbinte, pe mâna mea.

„... Muncitori, ţărani şi soldaţi ! Uniţi-vă pretutindeni în Sovietele de deputaţi ai muncitorilor şi soldaţilor, organele alianţei şi puterii forţelor revoluţionare din Rusia 1

În aceasta constă şi chezăşia victoriei depline asupra forţelor întunericului din vechea Rusie.

În aceasta constă şi chezăşia realizării principalelor revendicări ale poporului rus : pământ ţăranilor, protecţia muncii pentru muncitori, republică democratică pentru toţi cetăţenii Eusiei" '

Aşa scria în articolul „Despre Sovietele de Deputaţi ai Muncitorilor şi Soldaţilor", apărut la 14 Martie în „Pravda". Articolul era semnat „C. Stalin"[1]...

Ce emoţie, ce impresie covârşitoare făceau în Rusia în zilele acelea cuvintele : libertate politică, puterea poporului 1 Multora li se părea că nu mai aveau nimic de cucerit ! Puterea e în mâinile poporului — Sovietul de Deputaţi ai Muncitorilor îşi ţinea şedinţele în Dumă. Acum ne rămânea doar să construim o viaţă nouă, liberă şi fericită. Şi cât doream î,n zilele acelea să ne suflecăm mânecile şi să pornim la muncă I Mă îndoiesc să fi fost cineva dintre noi,

---

1 C. *Stalin* — I. V. Stalin. (Nume conspirativ împrumutat de tovarăşul Stalin. (N. R.)

revoluţionarii de rând, care se putea gândi atunci că până la vremea aceea când o să ne putem apuca întradevăr de o muncă liberă şi creatoare şi o să ne vedem viaţa cu totul transformată, mai e încă foarte mult, că ne aşteaptă încercări grele, o luptă lungă şi aprigă, pe viaţă şi pe moarte... Beţia victoriei asupra ţarismului ameţise multe capete, chiar din cele mai puternice.

Mi-aduc aminte că am fost mirat şi chiar înciudat când Climov mi-a spus că până la victoria deplină mal e încă mult. „Cum mai e mult ? Noi îi arestăm pe generalii ţarlşti, îi desar- măm pe poliţişti, dăm jos vulturul cu două capete de pe firme, ofiţerii nu mai au voie să spună soldaţilor „tu". „Pravda" a reînceput să apară şi muncitorii noştri — deputaţi — îşi ţin şedinţele la Dumă..."

După cum se ştie, însă, în t'mp ce bolşevicii îi ronduceau pe muncitori în luptele de stradă, menşevicii şi eseril au pătruns în Soviete şi au format în acestea majoritatea. În noaptea spre 2 Martie, fără să-i înştiinţeze pe bolşevici, ei au căzut de acord cu comitetul Dumei de Stat să creeze un nou guvern burghez. Concomitent dăinuia şi o altă autoritate : Sovietele de Deputaţi ai Muncitorilor şi Soldaţilor. Multora dintre muncitori li se' părea că n'au de ce să se neliniştească. Lucrul cel mai de căpetenie era că odiosul regim ţarist încetase de a mai exista. După expresia plastică a lui Lenin, „căruţa plină de sânge şi de noroi a monarhiei Romanovilor s'a răsturnat !"

Cuvintele lui Stalin, referitoare la faptul că puterile vechiului regim nu erau încă doborîte, că Rusia liberă va trebui să se mai apere încă împotriva lor, erau cuvintele cu care el se adresa poporului ; discursurile sale, difuzate prin presă şi care aveau darul să limpezească minţile noastre înfierbântate, ne ajutau să preţuim just evenimentele ce se petreceau şi ne îndemnau la prevedere. Acestea erau cuvintele adevărului, cuvintele înţelepciunii.

Pentru paza întreprinderilor şi a locuinţelor muncitorilor, se înfiinţară la uzine detaşamente de muncitori, ai căror membri munceau ziua în fabrică, iar seara şi în timpul nopţii făceau de gardă.

În zilele acelea trebuia să fim deosebit de vigilenţi. În oraş apăruseră bande de ofiţeri, care cutreierau străzile cu automobile, năvăleau în casele muncitorilor, în fabrici şi uzine, ucideau pe activişti şi pe muncitorii bolşevici. Rare erau zilele când la marginile oraşului (mai ales spre seară) nu se auzeau focuri de armă şi de mitralieră : poliţişti, îmbrăcaţi civil, ascun- zându-se pe acoperişuri şi în poduri, trăgeau în muncitorii care treceau pe străzi, căutând să provoace panică şi învălmăşeală. Afară de asta, şi pungaşii se foloseau de împrejurări : furturile şi atacurile împotriva trecătorilor se ţineau lanţ.

Era nevoie să se facă de urgenţă ordine în oraş. Afară de miliţia de muncitori din uzine — care păzea întreprinderile — pe lângă fiecare imobil se înfiinţaseră gărzi de pază, formate din locatari.

Odată, într'o seară, ieşeam cu unul din tovarăşii mei de uzină dela comitetul raional din Vîborg. Mergeam discutând. Deodată, nu departe de monumentul lui Petru I, începură să se audă răpăind mitraliere. Trecătorii o luară la fugă. Primul nostru gând fu să fugim, dar ne mulţumirăm să ne adăpostim într'un gang din apropiere. De-a-lungul străzii şuierau gloanţele şi, lovindu-se de pereţi, rupeau oucâţi de tencuiala. Se trăgea din podul unei case înalte, cenuşii. Era manifestarea unei furii animalice, lipsită de orice sens, şi pe mine ca şi pe tovarăşul meu ne cuprinse indignarea. Stăteam în gang, neştl- ind ce să facem.

— Ascultă, Ignatov, spuse în cele din urmă tovarăşul meu, din strada vecina se poate trece În curtea casei din care se trage. Mergem ?

Cu aceste cuvinte, el scoase din buzunarul pantalonilor o grenadă de mână şi se uită la mine Întrebător. Eu îmi pipăi! sub palton „Mauserul", luat dela un poliţist pe care îl arestasem şi cu care mă mândream foarte mult şi dădui din cap. O- colirăm colţul, sărirăm peste un gard de lemn şi ne trezirăm în curtea casei din podul căreia porneau focurile. L-am găsit repede pe „dvornicul" [1] casei. Acesta, speriat, ne arătă pe unde se Intră În pod. După câteva clipe, ne oprirăm gâfâind, din cauză că urcasem pe nerăsuflate cinci etaje, în dreptul uşii în dosul căreia se afla vrăjmaşul. înăuntru nu se auzea nimic şi noi nu făceam nicio mişcare. Dar după câteva clipe mitraliera începu din nou să ţăcăne surd.

— Uite, fiarele, şopti tovarăşul meu şi scoase grenada din buzunar. Am scos şi eu „Mauserul" şi am crăpat uşa. Aceasta scârţâi, dar mă îndoiesc că scârţâitul acesta ar fi putut fi auzit din cauza sgomotului mitralierei. Din prag văzurăm în semiîntunericul podului două umbre aplecate deasupra mitralierei, închizând uşa după noi, ne apropiarăm de el şi ne ascunserăm în firida unui perete. Mitraliera tăcu deodată şi în aceeaşi clipă. tovarăşul meu aruncă grenada. Urmă o explozie asurzitoare. Schijele grenadei băteau în acoperiş, podul se umplu de fum şi de mirosul acru al prafului de puşcă. Când se împrăştie fumul, Ieşirăm din adăpostul nostru. Lângă mitraliera răsturnată erau Întinşi doi oameni. Cu „Mauserul" întins, mă apropia! de el. Amândoi mitrallorii fuseseră ucişi. După cum am aflat mai târziu, unul din ei era un subcomisar de poliţie îmbrăcat civil şi celălalt, un ofiţer.

l Dvornic — portar. (N. T.)

Mi-au rămas întipărite în minte gărzile de noapte În detaşamentele de miliţie ale muncitorilor care păzeau oraşul.

Era într'o noapte rece şi întunecoasă. Ziua se simţea desgheţul, mirosea a primăvară, dar noaptea dădea gerul. Zăpada scârţâia sub picioare. Era linişte, întuneric şi pustiu de jur împrejur, ca şi cum nu ne-am fi aflat în oraş, ci undeva într'o stepă pustie. Nicio fereastră nu era luminată, casele păreau nişte stânci negre răspândite în bezna nopţii. La răscrucea a două străzi ardea un foc.

Eu şi cu doi tovarăşi eram de gardă în noaptea aceea ; şedeam lângă foc, cu armele sprijinite de genunchi şi cu gulerele mantalelor noastre subţiri, necăptuşite, ridicate. Era frig, voiam să dorm...

Deodată, cu toţii, ca la o comandă, ridicarăm capetele şi ascultarăm. Aşa era, se auzea o maşină. Sărirăm în picioare.

La capătul străzii se ivi o maşină cu farurile stinse. Ieşll În mijlocul străzii şi, ridicând mâna, o oprii. Tovarăşii mei se postară de amândouă părţile, cu puştile pregătite.

— Permisul I cerui eu, căutând să dau vocii cât mai multă autoritate. Şoferul deschise portiera şi îmi-întinse permisul. Eu nu mă mulţumii insă numai cu atâta : voiam să controlez şi actele celor din maşină. Se întâmplaseră cazuri când la astfel de cereri, din maşină se răspundea cu împuşcături... De data aceasta totul se sfârşi însă cu bine. În automobil erau doi deputaţi ai Sovietului din Petrograd, care se Inapoiau delà o şedinţă de noapte.

De abia trecuse maşina de colţul străzii, când, undeva departe, se auziră strigăte, împuşcături, una, două... Apoi se auzi tropăit de picioare... cineva alerga înspre noi. Ne retrase râm delà foc În întuneric.

Un om, fără şapcă, cu paltonul descheiat, alerga şchiopătând de-a-lungul străzii. Când ajunse lângă foc, se opri, se întoarse şi trase cu revolverul. După el alergau alţi doi.

— Stai, strigai eu necunoscutului. Ca răspuns, el trase În direcţia noastră şi vru să fugă pe o ulicioară. Unul din tovarăşii mei se aşeză în genunchi şi ochind cu grijă, trase. Necunoscutul căzu. Alergarăm spre el. Odată cu noi veniră şi cei doi care Îl urmăriseră ; erau muncitorii delà postul vecin. Bănuiala noastră se adeveri. Aveam în faţă pe „eroul" atacurilor de noapte. Pe sub palton era îmbrăcat cu tunică ofiţerească.

În buzunarele sale găsirăm giuvaere de aur : broşe, inele, ceasornice şi un teanc de bani...

Mă consacrai cu totul muncii obşteşti şi de Partid.

În uzine se organizau aşa numitele „comitete de uzină". Urmând exemplul celorlalte întreprinderi, se ţinu şi la uzina noastră o şedinţă a muncitorilor, la care se făcură alegeri pentru comitetul de uzină. Preşedinte al comitetului de uzină fu ales Climov. Eu am

fost ales membru în comitet şi mi se dădu sarcina de secretar al comisiei de salarizare.

Munca în această comisie îmi lua mult timp. împreună cu administraţia uzinei, noi, reprezentanţii muncitorilor, verificam salariile şi stabileam altele noi, înlăturând nedreptăţile şi stabilind criterii juste. Afară de asta, am intrat şi în administraţia raională a sindicatului metalurgiştilor, iar ceva mai târziu,' comitetul raional de partid din Viborg m'a numit reprezentantul său în uzină.

În comitetul nostru de uzină se strecura,seră eseri şi menşevici. Anarhiştii căutau deasemenea să facă agitaţie în uzină. Acest fapt dăuna mult muncii noastre stăruitoare pentru restabilirea ordinei în producţie, pentru repararea strungurilor şi a utilajului, muncă de care se apucaseră cu energie muncitorii înaintaţi, conştienţi, sub conducerea bolşevicilor.

Trebuia dusă o luptă îndârjită şi cu menşevicii şi cu eserii şi cu anarhiştii. Toate acestea îmi răpeau foarte mult timp şi energie. Dar era oare cu putinţă, în zilele acelea să mai ţii socoteală de timp şi să-ţi cruţi puterile ? Seara veneam acasă târziu şi

toată educaţia' şi îngrijirea copiilor noştri cădea pe umerii Gheliei. înţelegeam nedreptatea acestui fapt, înţelegeam că Ghelia dorea să ia parte activă ca şi mine, la clocotul furtunos al vieţii. Dar ce puteam face ? Căutam s'o ţin pe Ghelia la curent cu toate lucrurile şi evenimentele şi adesea şedeam cu ea de vorbă până noaptea târziu

.Pe atunci am revăzut, cu totul întâmplător, două persoane la care ţineam mult. Într'o seară, întorcându-mă acasă, m'am întâlnit cu unul din foştii mei tovarăşi dela uzina „Ericson", anume Novicov, membru al organizaţiei noastre ilegale bolşevice. El îmi povesti că. luase parte la cercetarea dosarelor salvate după incendiul dela „Ohrana".

— Inchipueşte-ţi că din întâmplare am dat peste dosarul tău I spuse el. Am găsit în dosarul acesta ordinul pentru arestarea ta şi o sumă de denunţuri. Ştii cine era provocator la uzina noastră ? Mecanicul Juc din brigada vecină cu a ta.

A fost un prilej pentru Novicov şi pentru mine să râdem, să glumim, dar îmi amintesc că spusele lui m'au turburat adânc. Simţeam de ce asuprire scăpasem fiecare din noi în ziua când s'a prăbuşit pentru totdeauna trecutul întunecat de odinioară.

A doua întâlnire a fost şi mai turburătoare. Într'o zi însorită de Martie, într'una din zilele acelea orbitor de luminoase, când totul reînvie, străluceşte şi cântă, iar sufletul îţi este vesel şi voios, aşa fără motiv — mergeam pe bulevardul Nevs- chi. La încrucişarea cu bulevardul Liteinîi aproape mă lovii de un om înalt, slab, care părea că de abia merge, dibuind drumul. Destul de supărat, i-am spus să se uite pe unde calcă şi am vrut să trec mai departe, când deodată mi se păru că-l recunosc. Mă uitai bine la el. Cu neputinţă I Oare acesta să fie Vaivaz, unul din cei care mă recomandaseră la intrarea în Partid ?... A fost destul să-i pronunţ tare numele, ca el să tresară şi să mă pipăie câ un orb în timp ce-mi asculta încordat sunetul vocii.

Da, era Vaivaz, mai curând umbra lui Vaivaz : istovit, încărunţit, numai piele şi oase ; stătea în faţa mea, zâmbind trist şi într'ebându-mă :

— Ignatov ? Tu eşti ? Te recunosc, te recunosc...

Fusese arestat chiar înainte de plecarea mea din uzina „Ericson", zăcuse mai mult de doi ani în închisoare în condiţiile cele mai grele şi mai neomeneşti. Vaivaz îşi ascunsese numele adevărat, precum şi faptul că făcea parte din Partidul bolşevic, iar Siguranţa, ca să-i smulgă mărturisiri, îl ţinuse luni întregi în cele mai întunecoase şi jilave beciuri. Sănătatea puternică a lui Vaivaz fusese zdruncinată şi aproape îşi pierduse vederea, dar se ţinu tare şi poliţia nu obţinu nimic dela el. Strângându-mi mâna la despărţire în palma sa vânjoasă, osoasă, el îmi spuse cu vocea sa de bas răguşit:

— O să mai luptăm, Ignatov 1 O să mai luptăm !... Mai avem încă mult de luptat !...

Ne-am despărţit. Mai târziu l-am întâlnit deseori pe Val- raz. După evenimentele din Iulie» când Partidul a trecut în ilegalitate, l-am pierdut din vedere, dar după un timp am aflafc că Vaivaz, după ce îşi îngrijise întrucâtva ochii, plecase cu un detaşament de ostaşi roşii undeva pe Don, ca să lupte împotriva gărzilor albe.

Cuvintele lui Vaivaz — „mai avem încă mult de luptat" — acum nu mi se mai păreau lipsite de sens, pentrucă înţelegeam că vremea construirii paşnice şi liniştite a unei vieţi noi, libere, încă nu venise şi, cu toate că eram un bolşevic tânăr, nu puteam avea Încredere în oportunişti, care îndemnau lumea să susţină „Guvernul

Provizoriu", format din fabricanţi şi moşieri. La cunoaşterea justă a împrejurărilor mi-a fost de mare ajutor conştiinţa de clasă şi în afară de asta, citeam „Pravda", iar „Pravda" ne arăta că noi, muncitorii şi ţăranii, nu vom fi pe deplin stăpâni al vieţii şi libertăţii noastre, dacă nu vom înlocui guvernul provizoriu burghez prin forţele noastre muncitoreşti, prin soviete.

Un răspuns răspicat şi limpede la Întrebarea : ce era de făcut în acea clipă şi în ce direcţie trebue să ducem lupta, noi, muncitorii şi Întreg poporul muncitor — l-am primit în noaptea de 3 Aprilie, în piaţa din faţa gării Finlandeze.

În noaptea aceea, Lenin a sosit la Petrograd.

Cine oare dintre acei cărora le-a fost dat să-I întâmpine pe Lenin nu-şi amintesc acea noapte de Aprilie, piaţa gării plină de mulţimea fremătândă. de muncitori, soldaţi şi marinari, luminată de pâlpâirea roşietică a faclelor fumegânde şi brăzdată uneori de reflexele alb-albăstrli ale proiectorului ? În toate acestea era ceva solemn, sărbătoresc şi în acelaşi timp aspru, ca o chemare de luptă, ca şi cum poporul ar fi jurat conducătorului său că nu va precupeţi nimic pentru victoria finală.

Din toate părţile se scurgeau spre gara Finlandeză valuri de oameni cu drapele roşii, cu lozinci de bun sosit. Şi din partea uzinei noastre venise o delegaţie mare să-l întâmpine pe Lenin. De data asta a mers şi Ghelia cu mine. M'am dus acasă s'o iau, am rugat o vecină să aibă grijă de copii şi, îmbrăcându-ne ca de sărbătoare, am pornit cu prietenii noştri dela uzină spre gară.

Da, asta era cu adevărat o sărbătoare !...

Când am ajuns noi, piaţa gemea de oameni.

Aş vrea să-mi reamintesc noaptea aceea în toate amănuntele, dar îmi dau seama că nu sunt în stare. Uneori, când participi la vreun mare eveniment, la care ia parte lume multă, parcă te topeşti şi te pierzi în massă, nu mal ai capacitatea de percepere individuală a celor ce se petrec. Îţi rămâne în minte sensaţia, comună tuturor celor ce participă la acel eveniment, de ceva mare, puternic, care te copleşeşte cu desăvârşire. Aşa mi s'a întâmplat şi în timpul demonstraţiilor muncitoreşti, şi în luptă, aşa s'a petrecut şi în noaptea aceea memorabilă dela gara Finlandeză... Iată, mi-amintesc de vuietul reţinut al poporului, asemănător sgomotului mării, mi-aduc aminte de bolta întunecată a cerului, de dansul petelor de lumină purpurie, de sclipirea baionetelor şi de culoarea roşie ca focul a drapelelor, atunci când intrau în lumina proiectorului. Nu pot să uit iarăşi chipul unui tânăr din uzina noastră — parcâ-l am şi acum în faţa ochilor ! Flăcăul ăsta — nu mai ştiu cum îl chema — venise dela ţară de abia de o lună şi intrase la uzina noastră. Se simţea încă străin şi se ţinea de **o** parte de băieţii noştri. Acum stătea alături de mine şi de Ghelia, uitându-se

emoţionat şi zăpăcit împrejur. Când îl văzu însă pe Lenin, faţa lui urâtă, uscăţivă, se transfigură : exprima o încredere atât de înfocată în Lenin, o dragoste atât de adâncă, încât chipul lui deveni altul, mai frumos parcă în clipa aceea... Acest tânăr s'a prăpădit în timpul atacului Palatului de Iarnă.

L-am zărit pe Lenin de departe. Iată-l apărând pe treptele gării. Mulţimea răsuflă bucuroasă şi apoi, ca un tunet rostogolit dintr'un capăt la altul, răsună un „ura" puternic, scos din mii de piepturi. De strigătul acesta s'au înfiorat parcă şi faldurile grele ale drapelelor, iar făcliile fumegânde s'au aprins parcă şi mai puternic.

Lenin, cu capul descoperit, se urcă pe un automobil blindat ; era luminat de mănunchiul puternic al razelor aruncate de proiector. începu să vorbească şi îndată se făcu atâta linişte, încât se auzeau sirenele îndepărtate ale locomotivelor şi zăn- gănitul tampoanelor, undeva, pe linia ferată.

— „Trăiască Revoluţia Socialistă 1" aşa îşi încheie Lenin prima cuvântare adresată poporului.

Din piaţa gării Finlandeze, Lenin plecă la fostul palat aî balerinei Cşeşinscaia, transformat în cartier general de luptă al Partidului Bolşevic.

În noaptea aceea nu am putut închide ochii. Aveam mereu în faţa ochilor chipul lui Lenin, luminat puternic, încadrat de drapelele roşii, care păreau în raza proiectorului nişte limbi de foc. În urechi îmi răsuna vocea lui.

Lenin spusese : „Trăiască Revoluţia Socialistă 1" Aceste cuvinte ne-au luminat calea pentru luptele viitoare, aşa cum raza proiectorului despica besna acestei nopţi de pomină. Să luptăm pentru Revoluţia Socialistă, să luptăm pentru a lua în întregime şi pentru totdeauna puterea în mâinile noastre, lată ce trebue să facem acum I

Am înţeles că articolul lui Stalin, pe care îl citisem în mij- locul lunii Martie, în unul din numerele „Pravdei", spunea de fapt acelaşi lucru — să cucerim puterea. În articolul acesta, Stalin chema pe muncitori, pe ţărani şi pe soldaţi să întărească sovietele, organe ale puterii revoluţionare a poporului.

Se orăpa de ziuă şi' eu tot mă gândeam...

Urcat pe automobilul blindat, adresându-se poporului, Lenin vorbea în acelaşi timp cu fiecare din noi, cu flecare muncitor, soldat şi marinar în parte. El vorbea şi eu mine... Poate că pentru prima dată, acolo, în piaţa gării"Finlandeze, am înţeles în întregime măreţia şi adevărul cauzei căreia îi închinasem viaţa. Poate că pentru prima oară mi-am dat seama de răspunderea pe care o purtam personal, pentru cauză. ŞI mi-am jurat ea în viitor să-mi

consacru întreaga viaţă, fără nicio şovăire, luptei pentru Revoluţia Socialistă la care ne chemase Lenin.

Curând am luat cunoştinţă de celebrele „Teze din Aprilie" ale lui Lenin. adoptate la 14 Aprilie de către Conferinţa orăşenească a bolşevicilor din Petrograd şi care au fost puse la baza tuturor hotărîrilor conferinţei a VII-a a Partidului Bolşevic, care s'a deschis la 24 Aprilie, în una din aulele institutului de fete Stebutov.

Tezele lui Lenin dădeau răspuns la toate problemele importante. Ele arătau Partidului şi proletariatului linia clară de trecere dela revoluţia burgheză spre cea socialistă, spre înfrângerea puterii burghezilor şi a moşierilor. Ele ne învăţau că nu trebue să acordăm niciun fel de sprijin „Guvernului Provizoriu", cî să construim în locul statului burghez — Republica
Sovietelor. Lenin propunea ca Partidul Bolşevic să fie numit Partidul Comunist.

Cuvântarea lui Lenin dela gara Finlandeză şi „Tezele din Aprilie" au alcătuit o nouă etapă în desvoltarea conştiinţei mele. Am început să devin mai exigent faţă de mine însumi şi să caut să rezolv mai serios şi mai profund problemele de care mă loveam în viaţă şi în muncă.

La uzină am obţinut realegerea comitetului de uzină şi am curăţit comitetul de influenţa nesănătoasă a eserilor şi menşevicilor.

În una din zilele lui Aprilie, am fost chemat la comitetul raional şi am fost întrebat care din membrii comitetului de uzină va fi de gardă la uzină peste două zile. Am răspuns că eu voi fi de gardă.

— Uite cc e, tovarăşe Ignatov, îmi spuseră ei ; tineretul din uzina dumneavoastră ni s'a adresat cu rugămintea să le aprobăm să participe la manifestaţia de 1 Mai într'o coloană separată, cu orchestră proprie. Am hotărît să sprijinim cererea lor şi am vrea ca la uzina dumneavoastră să convocăm o conferinţă a tineretului. Dumneata trebue să găseşti locul unde să ţinem conferinţa şi să asiguri intrarea delegaţilor în uzină.

În ziua hotărîtă, sala noastră de mese, unde ţineam depbicei şedinţele, începu să se umple de tineri şi tinere, reprezentanţi ai marilor uzine din Petrograd. Eu stăteam la poartă, supraveghind trecerea delegaţilor şi urmărind ea niciun străin să nu pătrundă în sala de conferinţe.

Mi-aduc aminte că ascultând discursurile tinerilor — unii din ei aproape copii — mă miram fără să vreau de adâncimea şi de temeinicia judecăţii lor, de felul just cum apreciau evenimentele curente.

Tineretul muncitor era credincios cu trup şi suflet bolşevicilor. Credeau în bolşevici şi erau gata să-i urmeze, spre victoria

deplină a Revoluţiei. Mi-am amintit atunci de anii adolescenţei mele... Da, la vârsta lui, tineretul de azi are un orizont mai larg decât avusesem noi.

În vălmăşagul acela de evenimente, mi se întâmplă un accident nenorocit. Repararea strungurilor automate era dată în sarcina brigăzii mele. Aceste strunguri erau cheia principală a întreprinderii noastre şi nu întâmplător au fost ele deteriorate de cozile de topor ale patronilor.

După terminarea reparaţiilor generale, am Început să controlez unul din strunguri. Apărătorile erau demontate. Maşina Începu să funcţioneze, dar eu observai că ceva îi împiedică funcţionarea normală. Vrând să văd maşina şi din partea opusă, m'am aplecat, căutând să mă strecor pe sub ni^te vergi de oţel care se mişcau circular în maşină. N'apucasem bine să trec, când bluza mi se agăţă de una din vergi şi într'o clipă nu numai bluza, ci şi vesta şi cămaşa fură sfâşiate şi învălătucite pe axul care se învârtea.

împreună cu sdrenţele îmbrăcăminţii, maşina îmi cuprinse şi mâna dreaptă. În fiecare clipă puteam să fiu răsturnat şi izbit cu capul de perete. Mă sprijineam cu toată puterea, dar vergile de oţel îmi brăzdau spinarea. Lângă maşină erau mulţi muncitori, dar toţi îşi pierduseră cumpătul şi nu ştiau ce să facă.

— Opriţi maşina 1 am strigat eu din toate puterile.

Maşina fu oprită. Am tăiat cu cuţitul hainele făcute ferfeniţă şi am Ieşit de sub maşină. Eram tot numai sânge, dar încercam să mă ţin tare. Dând unuia din ajutoarele mele sarcina să termine controlul maşinii, m'am dus în grabă la dispensarul uzinei, strigând din mers că am să mă intorc imediat. Dar nu mi-a fost dat să mă întorc aşa de curând. O oră mai târziu eram dus acasă, înfăşat în întregime în bandaje. Spatele rănit mă durea cumplit. Mă chirceam de durere şi mă dojeneam în sinea mea pentru această lipsă de băgare de seamă, care mă scotea din rânduri În clipele cele mal viforoase.

N'aveam ce face. Am fost nevoit să stau acasă câteva zile, mulţumindu-mă cu noutăţile pe care mi le aduceau tovarăşii veniţi să mă vadă.

Şi noutăţi erau din plin ! Am aflat despre apelul ministrului afacerilor externe. Miliucov, adresat „aliaţilor", în care promitea în numele Guvernului Provizoriu să ducă războiul „până la victoria finală". Această declaraţie provocă Indle^re printre muncitori şi soldaţi. Comitetul Central al Partidului Bolşevic se adresă poporului cu o chemare, în care-i cerea să protesteze împotriva tendinţelor imperialiste ale Guvernului Provizoriu. începeau pregătirile pentru o demonstraţie. El, în clipa asta n'am mai răbdat să stau în casă !

Rănile mele începuseră să se vindece. Strângând din dinţi de durere, m'am îmbrăcat şi m'am târit la uzină. Comitetul de uzină îmi dădu sarcina să particip la pregătirea demonstraţiei de protest.

M'am apucat îndată de muncă. M'am dus la comitetul ra-ional. Acolo mi s'a spus că nu este exclusă posibilitatea să se tragă în demonstranţi şi că trebue să fim pregătiţi pentru orice surpriză. Pregătirea demonstraţiei se făcu foarte'minuţios. Arn organizat discuţii de lămurire nu numai pe grupe, dar şi individual. ŞI roadele muncii s'au arătat : în ziua demonstraţiei, toată curtea fabricii se umpluse de muncitori.

Era o zi caldă şi însorită. Toţi aşteptau cu nerăbdare să pornească. În sfârşit, se dădu semnalul de plecare. Ne-am aşezat repede în rânduri şi ne-am îndreptat spre Nevschi. Trecând peste podul Liteinîi, ne-am amintit cum am aruncat aici pe ghiaţă pe şeful poliţiei ; am trecut şi prin locul unde nu «le mult fuseserăm întâmpinaţi de gloanţele poliţiştilor...

Pe chipurile tuturor se putea citi elanul şi măreţia clipei. Se ştia că până acum nicio coloană nu fusese atacată.

Mal târziu am aflat că generalul Cornilov, care comanda ostaşii cercului militar din Petrograd, dăduse ordin să se tragă În demonstranţi, dar soldaţii au refuzat să execute acest ordin.

În zilele acestea, Lenin şi Stalin au fost în mijlocul poporului, în mulţimea cea mare a muncitorilor şi soldaţilor. Ei au luat cuvântul la conferinţele bolşevicilor, la adunările şi ia meetingurile din cluburile muncitoreşti, în uzine, în cazărmile soldaţilor, pe străzi şi în pieţe.

Când am aflat că Lenin va lua cuvântul Ia uzinele „Putl- lov", Ghelia şi eu mine ne-am dus acolo din vreme, ca să putem ocupa locuri în faţă

.Lenin intră în sală. Toţi se ridicară, salutându-I. Izbucni o explozie de aplauze atât de puternică, încât părea că se va prăbuşi tavanul 1 Vladimir Ilici stătea lângă masă şi ridică mâna, căutând să

oprească această furtună de elan şi entuziasm. Zâmbi cu zâmbetul său bun şi luminos. Apoi începu să vorbească despre trecerea dela prima etapă a revoluţiei spre etapa a doua, etapa Revoluţiei Socialiste. Fiecare cuvânt rostit trezea în inimile noastre încrederea în victoria Revoluţiei Socialiste. Căutam să nu pierd nlciuna din cuvântările lui Vladimir Ilici. Am Tost de faţă la cea rostită la „Galernîi Ostrovoc'% dela fosta şcoală de marină. Din sala mare de festivităţi se scoseseră scaunele şi băncile, pentru ca să poată încăpea cât mal multă lume. Părea că Lenin nu va putea fi auzit de miile de oameni care se adunaseră aici, dar când începu ei să vorbească,, se făcu în sală o linişte, atât de mare, încât chiar în rândurile din fund se putea auzi clar fiecare cuvânt al său.

Curând după marea demonstraţie din Iunie, pe care împă-c-iuitoriştii intenţionau s'o facă sub lozinca încrederii în Guvernul Provizoriu şi care, după cum se ştie, se transformase într'o demonstraţie de neîncredere faţă de acesta, am întâlnit pe stradă un ofiţer, a cărui faţă mi se păru cunoscută. Văzui că şi el mă privea. Ia te uită I Nu e oare Serghei, fostul student şi vechiul meu tovarăş de cameră ? Chiar el era. Ne-am bucurat din plin, ne-am îmbrăţişat şi am stat de vorbă. Am aflat cu bucurie că amândoi prietenii mei trăiau. Amândoi fuseseră pe front, după ce terminaseră şcoala de ofiţeri. Acum Serghei, fiindcă fusese rănit, era în concediu.

îmi povesti că pe front se pregătesc evenimente mari. Asta nu era o noutate'pentru mine : toţi vorbeau în oraş despre ofensiva pusă la cale de Cherenschi.

Dând ascultare ordinului Imperialiştilor anglo-franeezl, Cherenschi deslănţul ofensiva la 18 Iunie, î,n aceeaşi zi când a avut loc demonstraţia din Petrograd. Această ofensivă, condamnată dinainte la eşec, era o aventură criminală a Guvernului Provizoriu. În această încercare, burghezia vedea singura posibilitate de a termina cu Revoluţia. Dacă ofensiva reuşea, burghezia ar fi luat puterea în mâinile sale, ar fi disolvat sovietele şi l-ar fi lichidat pe bolşevici. Iar dacă nu izbutea, burghezia ar fi învinuit pe bolşevici că au descompus armata şi ar fi dat toată vina asupra lor.

Ofensiva se prăbuşi. După înfrângerea de lângă TarnopoK armata rusă se retrase...

Vestea despre începerea ofensivei şi, mai târziu, despre prăbuşirea ei, cu preţul a şaizeci de mii de vieţi omeneşti, stârni printre soldaţi şi muncitori un val uriaş de nemulţumire şi de ură nemăsurată.

În toate aceste zile, eu fusesem atât de prins de munca profesională şi de cea de Partid, încât uneori nu veneam acasă cu zilele. j

La sfârşitul lui Iunie, într'o duminică, am reuşit să mă reped pentru câteva ceasuri acasă. M'am spălat, ml-am schimbat hainele, am pus ceva de-ale gurii într'o legătură şi am fugit din nou la uzină

.În parcul Lesnaia ajunsei clin urmă doi soldaţi care discutau cu aprindere şi nelinişte. Recunoscui într'înşii pe doi mi- traliori, care făceau parte din regimentul a cărui cazarmă se găsea chiar în faţa uzinei noastre. Soldaţii veneau adesea la noi să mai stăm de vorbă şi să afle noutăţi.

Când am ajuns alături de ei, i-am întrebat ce s'a întâmplat.

Mă recunoscură şi începură să-mi istorisească, întrerupându-se unul pe altul, despre revolta care cuprinsese regimentul. Se întorseseră soldaţii de pe front, trimişi acolo cu o companie de marş şi aduseseră veşti despre prăbuşirea ofensivei din Iunie şi despre faptul că detaşamentele ce refuzaseră, să lupte fuseseră executate eu mitralierele şi cu tunurile...

Când ne-am apropiat de cazărmi, am auzit de depărta cum vuiau ca un stup rcit. însoţitorii mei m'au convins să intru cu ei în cazarmă. M'arn dus : mă interesa să observ starea de spirit a soldaţilor şi să ascult ce vorbesc. Prima companie ţinea un meeting. Mitralîorii luau cuvântul unul după altul, vorbind scurt şi aprins. înţelesul cuvântărilor lor se rezuma la unul şi acelaşi lucru : „Vrem pace, vrem pământ 1 Până când să suferim bunul plac al guvernului CherenschU care înşeală poporul ? E timpul să ne descotorosim de el cu arma în mână !..."

În zilele acestea (după cum se ştie din istorie) la Petro- grad se ţinea a II-a conferinţă orăşenească a bolşevicilor. La şedinţa conferinţei au venit şi reprezentanţi ai regimentului 1 mitraliori, care au declarat că unitatea lor intenţionează să organizeze o acţiune armată. Dar Partidul nu aprobă acest lucru. O parte din membrii comitetului din Petrograd şi cei ce luau parte la conferinţă se duseră în cartiere, la uzine şi în cazărmi, încercând să împiedice massele de a manifesta la timp nepotrivit, arătându-le că în momentul acela împrejurările nu sunt prielnice unei asemenea acţiuni. Era însă cu neputinţă să se stăvilească curentul. Atunci Partidul luă o altă hotărîre : seara, membrii Comitetului Central al bolşevicilor se adunară în fostul palat al balerinei Cşeşinscaia împreună cu delegaţii Congresului, reprezentanţii uzinelor şi ai unităţilor militare şi hotărîră să conducă demonstraţia, dându-i un caracter paşnic.La 3 Iulie, primul care ieşi în stradă fu regimentul de ml- traîîorl. Acestuia i se alăturară alte regimente» precum şi muncitori dela uzina „Putilov".

La 4 Iulie au participat la demonstraţie cam cinci sute de mii de oameni. Uzinele şi fabricile erau în grevă. Cherenschi, înspăimântat, luă o serie de măsuri extraordinare. Aduse de pe front în oraş unităţi de cazaci şi de iuncheri [1] şi automobile blindate.

La 5 Iulie se trase în demonstranţi. Iuncherii devastară redacţia „Pravdei". Gazetele bolşevice fură suspendate şi mulţi bolşevici de frunte arestaţi. Lenin — împotriva căruia se emisese un

---

1 Iuncheri — elevi al şcolilor militare din Rusia ţaristă. fN. T.)

mandat de arestare la 7 Iulie — se ascundea de spionii Guvernului Provizoriu, la staţia Razliv, într'un bordei. Partidul intră din nou în ilegalitate.

Guvernul Cherenschi desarmă garnizoana şi, în primul rând, regimentul de mitraliori. Se făceau percheziţii în uzine, se confiscau armele.

Într'o noapte eram de gardă la uzină. Un muncitor alergă să-mi spună că în Poliustrov sunt detaşamente de iuncheri care intră prin uzine şi confiscă armele. Din clipă în clipă puteau apare şi în cartierul Vîborg.

Ce era de făcut ?... Arme în uzine erau multe, aveam chiar mitraliere şi un mare număr de cartuşe, care ne fuseseră încredinţate de prietenii noştri, xnitraliorii, în timp ce li se desar- ma regimentul. Să dăm armele luncherilor ? Nici gând I Ne pot ii folositoare şi nouă.

Cei ce eram de gardă pe uzină ne adunarăm şi începurăm să ne sfătuim unde să le ascundem. Ne ajută unul din dulgherii uzinei. În atelierul de dulgherie podeaua era de pământ şi el propuse să săpăm o groapă, să băgăm armele acolo şi să acoperim groapa, punând deasupra rumeguş şi materiale.

Chiar aşa am şi făcut. Fără zăbavă am luat lopeţiile şi târnăcoapele, am săpat o groapă adâncă, am pus înăuntru puştile, mitralierele şi cartuşele, şi am acoperit totul cu scânduri, bârne şi talaş.

Am lucrat toată noaptea, iar spre dimineaţă, când musafirii nepoftiţi — iuncherii — au sosit la uzină, noi terminaserăm totul. Ne-aiî cerut să predăm armele. Le-am răspuns că „parcă auzisem că la noi sunt ceva arme, dar unde se găsesc, eu, un membru oarecare al comitetului de uzină, nu ştiu. Puteţi să căutaţi" — adăogai.

ei începură să caute. Au răscolit toată uzina, dar n'au găsit nimic...

La sfârşitul lui Iulie şi începutul lui August, se ţinu la Petrograd cel de-al VI-lea Congres al Partidului Bolşevic. Congresul se ţinea în ilegalitate. Lenin nu luă parte. El fu nevoit să rămână ascuns, conducând munca congresului prin intermediul tovarăşilor săi de luptă. Cuvântările tovarăşului Stalin erau pline de spiritul şi de ideile sale.

„Perioada paşnică a revoluţiei a luat sfârşit, spunea Stalin la congres. A început perioada bătăliilor şi exploziilor"[1]. Congresul îndemna Partidul la Revoluţia Socialistă, la pregătirea Insurecţiei armate împotriva burgheziei şi a Guvernului ei Provizoriu. Manifestul

---

1 ' C. St. — I. V. Stalln. (N. T.)

publicat de congres chema pe muncitori, pe soldaţi şi pe ţărani să fie gata pentru lupta hotărîtoare împotriva burgheziei : „Pregătiţi-vă deci de noi bătălii, tovarăşii noştri de luptă ! Cu fermitate, curaj şi calm, fără a vă lăsa provocaţi, acumulaţi forţe, inrolaţi-vă în coloanele de luptă I"

Această chemare a Partidului a avut pe dată un răsunet uriaş în fabrici şi uzine. La uzina noastră, începând încă din Aprilie, dădeam multă atenţie organizării detaşamentelor de gărzi roşii. Atrăgeam în rândurile acestei gărzi pe muncitorii fruntaşi. După încetarea lucrului ne duceam în locuri virane unde, sub conducerea instructorilor combatanţi, învăţam cu stăruinţă instrucţia militară. învăţam să tragem cu pistolul şi cu arma, ne familiarizam cu mânuirea mitralierei. Mergeam şi eu la exerciţii. Aceasta a fost prima mea şcoală în care am dobândit cunoştinţe militare şi trebue să mărturisesc că mai târziu mi-am adus aminte de multe ori cu recunoştinţă de şcoala aceasta.

Nemâncaţi, obosiţi, după o zi de muncă, muncitorii nu plecau de pe terenul de instrucţie până seara târziu.

Printre ei erau mulţi oameni vârstnici ; uneori stăteau **în** acelaşi rând tatăl, cu mustaţa căruntă, alături de fiul său adolescent.

9La noi în uzină erau multe lucrătoare letone şi estonlene. Cu o parte din ele am organizat un detaşament de „Cruce ftoşie", condus de Ghelia. Dar multe din femei cereau să fie tnscrise ca luptătoare în rândurile gărzii roşii. De înscris au fost ele înscrise, dar comandanţii noştri combatanţi nu se ocupau cu prea multă bucurie de „muieri". Atunci le-am concentrat pe toate într'o grupă separată şi mi se aete mie sarcina să le fac instrucţia. Muncitorii făceau haz fără răutate de mine, dar eu nu mă puteam plânge de elevii mei cu fuste : femeile învăţau minunat instrucţia. Mai târziu, multe din ele au plecat cu un detaşament al gărzilor roşii pe Don.

Privit dela distanţă, detaşamentul nostru de gărzi roşii arăta probabil destul de pestriţ : care era cu pălărie, care cu şapcă, care cu chipiu, cu puşti de toate calibrele... Dar nu era unul care să nu se ţină drept şi grav, să nu fie încins pesta palton sau peste tunică cu curea, mândru de brasarda roşie de pe mânecă.

Printre instructorii noştri era şi un muncitor în vârstă — am uitat cum îl chema — care fusese pe front şi care primise botezul focului în „Drujina" i muncitorească, organizată pe vremuri la Şuie de către Mihail Vasilievici Frunze. Lui îi plăcea să-şi aducă aminte şi nouă ne plăcea să-l ascultăm povestind cum îi pregătea Frunze pe muncitori pentru lupta revoluţionară.

„Afară din oraş, într'o râpă — ne povestea muncitorul — Frunze îi învăţa pe viitorii luptători să-şi încarce armele, să ochească, să ţină în mână ¿.Browningul" sau „Mauserul" greu.

Frunze ne certa cu asprime dacă nu ne îngrijeam arma. Odată el observă la unul din drujinici nişte crestături pe mânerul revolverului. „Ce, ai bătut cuie cu el ?" întrebă el. Omul vru să răspundă cu o glumă, dar îl văzu pe Frunze cum se întunecă la faţă şi îşi muşcă limba. „Tu nu ştii cu ce preţ căpătăm noi armele ?" Frunze avea dreptate. Armele erau un lucru preţios. Adesea le căpătăm cu preţul sângelui celor mal buni tovarăşi de-ai noştri.

În Decembrie 1905, Frunze începu să-şi pregătească dru-Jinicii pentru plecarea la Moscova. Pe unul din ei nu vru să-3 ia. Acela se supără. „Ai fost văzut beat", îi spuse Frunze. În ochii tânărului se iviră lacrimi. începurăm să-l rugăm noi : „O să se îndrepte I" „Cred că o să se îndrepte, răspunse Frunze.
Uite, când o să ne dovedească asta, va merge cu noi în toate luptele I"

Povestirile bătrânului muncitor ridicau moralul de luptă al ostaşilor din garda roşie ; fiecare simţea legătura trainică ce li unea cu bunele tradiţii ale luptătorilor din 1905.

După Rezoluţia Congresului al Vl-lea, noi ne apucarăm şi mai aprig de instrucţia militară.

În faţa bolşevicilor din Petrograd se mai ridica încă o sarcină importantă, care cerea deasemenea o rezolvare imediată. După evenimentele din Iulie, Cherenschi scosese din oraş o mare parte din fosta garnizoană, înlocuind-o cu unităţi militare, proaspăt aduse de pe front. Trebuia să-i câştigăm şi pe aceşti soldaţi.

Lucrul nu era uşor, soldaţii fiind ţinuţi sub supravegherea severă a superiorilor.

Printre alţii, mi se încredinţa şi mie munca de agitaţie în cazărmi. Seara, după încetarea lucrului în uzină, şi uneori chiar după instrucţia cu ostaşii gărzilor roşii, mă îndreptam spre cazarmă. Fiecare dintre agitatorii bolşevici era ataşat la câte un regiment. Ne schimbam hainele, îmbrăcam bluze soldăţeşti, pantaloni şi cisme. Luând cu noi gazete şi broşuri, ne strecuram în cazărmi şi stăteam de vorbă cu soldaţii — desigur ferindu-ne să dăm ochi cu ofiţerii. Curând am legat în cazarmă prietenii, care mă apărau de primejdia de a fi văzut de superiori. Păziţi de câte un planton, stăteam de vorbă şi citeam cu glas tare ziarele celor din jur. Soldaţii arătau un viu interes pentru evenimentele zilei şi doreau să se lămurească asupra lor. Toţi erau obosiţi de război, toţi doreau să se întoarcă acasă la muncă, dar fiecare era gata la nevoie să lupte cu arma În mână pentru o viaţă paşnică şi liberă. Mă pasiona munca în cazarmă ; eu am socotit întotdeauna că munca de agitator este una din sarcinile cele mal importante de partid. Şi într'adevăr, ce poate fi

mai însemnat decât să împrăştii ceaţa minciunii, a înşelătoriei, a ignoranţei şi să deschizi ochii oamenilor asupra adevărului ?

Odată ne-am antrenat atât de mult citind cu voce tare ziarul „Rabocii i soldat" (Muncitorul şi soldatul) — în care se găsea articolul „Victoria contrarevoluţiei" semnat de C. St.[1] — încât nu am băgat de seamă că un ofiţer se apropiase de noi.

— Ce lectură faceţi, ce citiţi ? — se răsti el. Trecui printr'un moment greu — m'aş fi putut „prăbuşi", şi toată munca îndeplinită s'ar fi spulberat. Dar rn'am ridicat liniştit, am împăturit ziarul şi l-am întins ofiţerului. „Rabocii i Soldat" era pus de mine, din vreme, în alt ziar militarist, anume „Reci". Dacă ofiţerul ar fi desfăcut ziarul ar fi descoperit într'o clipă şiretlicul meu atât de simplu, dar el se mărgini să se uite la titlul ziarului şi liniştit, să spună cu mărinimie :

— Bine, citiţi mai departe 1...

...Mi-amintesc retrogradul în timpul rebeliunii lui Corni- lov. După cum se ştie, când generalul Cornilov a trimis împotriva retrogradului un corp de cavalerie sub comanda generalului Crîmov, declarând că vrea să „salveze Patria" iceeace însemna să înece Revoluţia în sânge), Comitetul Central al Partidului Bolşevic a chemat pe muncitori şi pe soldaţi să respingă cu armele forţele contrarevoluţionare. Partidul Bolşevic era singura forţă din ţară în stare să organizeze rezistenţa împotriva iul Cornilov.

La chemarea bolşevicilor au răspuns toate fabricile şi uzinele. Oraşul se transformă într'un lagăr militar. Mii de noi muncitori se înrolau în Garda Roşie. În uzine se fabricau zi şi noapte muniţii şi arme. Muncitorii dela uzina Putilov, lucrând zi şi noapte, au montat în două zile aproape două sute de tunuri noi. Muncitorii dela calea ferată blocau gările cu garnituri goale, demontau şinele. Detaşamente de muncitori construiau întărituri în jurul Petrogradului. Ghelia, lăsând copiii În grija unei vecine, pleca în fiecare dimineaţă, luând casmaua pe umăr ca o puşcă, să sape la tranşee.

Am desgropat armele ascunse ; dar acestea erau prea puţine pentru ca să-i înarmăm pe toţi ostaşii din Garda noastră Roşie, al căror număr crescuse mult. Dela Sovietul Petrogradului căpătarăm un ordin, în baza căruia trebuia să luăm arme dela uzina Ijor.

Am primit sarcina să ridic aceste arme conform ordinului şi să le aduc grabnic la uzină. Am luat cinci camioane (toate câte le aveam), am ales câţiva băieţi de încredere şi am pornit.

La comitetul raional Vîborg, partidul mă sfătui să mă grăbesc, dar la uzina Ijor nici n'au vrut s'audă de mine. Uzina era condusă de autorităţi militare. Un locotenent-colonel bătrân, comandantul uzinei, nu recunoscu şi nici nu vru să ştie de „hârtii sovietice". Am reuşit totuşi să pătrund la comitetul de uzină, să adun pe bolşevici şi să le vorbesc. Sfătuindu-se, bolşevicii dela Ijor îmi

spuseră să trag maşinile în spatele uzinei. Făcurăm aşa ; dintr'un depozit de rezervă am început să încărcăm în maşină arme cu o iuţeală fulgerătoare. (Ce nu era acolo 1 şi arme ruseşti, şi austriace şi româneşti şi japoneze !) Într'o clipă, am golit aproape tot depozitul. Am luat şi o cantitate considerabilă de cartuşe şi am plecat triumfător spre Petrograd. Prevăzător, mergeam pe drumuri de ţară. Am dus totul la bun sfârşit şi în aceeaşi seară am împărţit armele şi la uzinele vecine.

În zilele acestea, muncitorii dela pulberăria Schliisselburg aduseseră în oraş, pe Neva, un şlep cu dinamită pentru înarmarea detaşamentelor Gărzilor Roşii.

Când s'a aflat în raionul Vîborg despre şlepul cu dinamită, Climov şi cu mine hotărîrăm să aducem dinamita la noi în uzină şi s'o depozităm în sala de mese. Toată noaptea, brigada de voluntari descărcă şi transportă dinamita. Dimineaţa am pus străji lângă sala de mese şi nimănui nu i se mai îngădui să se apropie : dacă s'ar fi produs o nenorocire, atunci ar fi sărit în aer nu numai uzina noastră, dar ar fi fost nimicite şi toate uzinele din vecinătate.

Am distribuit dinamita detaşamentelor de Gărzi Roşii şi ce a mai rămas am trimis mai târziu pe Don, pentru lupta împotriva „albilor".

Atacul cornilovist asupra Petrogradului se prăbuşi. Soldaţii nu voiau să apere burghezia, nu voiau să tragă în muncitori. însuşi generalul, care până mai Ieri ameninţa să îneciţ revoluţia în sânge, stătea la Bîhov, în clădirea liceului transformată în închisoare, sub paza propriului său regiment „Ţechin".

Lichidarea rebeliunii lui Cornllov a arătat tuturor în mod limpede că încercările burgheziei de a sfărâma revoluţia sunt condamnate la eşec şi că puterea ce va hotărî soarta revoluţiei este de partea bolşevicilor.

Din Finlanda, Lenin scria Comitetului Central al Partidului că Ia ordinea zilei se pune problema Insurecţiei armate la „Piter" şi Moscova, cucerirea puterii şi răsturnarea Guvernului Provizoriu. La 7 Octombrie, Lenin veni În taină la Petrograd şi, împreună cu Stalin, incepu să conducă pregătirea insurecţiei.

În înlănţuirea evenimentelor se ivesc epoci când simţi mersul istoriei, năzuinţele timpului, şi când soarta fiecărui individ în parte se contopeşte cu însăşi soarta ţării, cu soarta poporului.

Aşa s'a întâmplat în zilele Revoluţiei din Februarie, şi În zilele Marelui Octombrie.

Partidul — dela conducătorii lui până la fiecare muncitor bolşevic — se pregătea pentru lupta decisivă.

Noi ştiam că duşmanul se va împotrivi, că el n'o să cedeze puterea fără luptă. Şi voiam să fim gata pentru această ultimă şi hotărîtoare bătălie.

Cu o grabă febrilă, detaşamentele Gărzilor Roşii învăţau nu numai instrucţia militară şi cunoaşterea mânuirii armelor, dar şi lupta de stradă.

Deşi de calibre diferite, armele erau acum suficiente pentru toţi. Detaşamentele Gărzilor Roşii mergeau să facă de gardă pe rând la Smolnii.

În noaptea de 24 Octombrie, Lenin, îmbrăcat ca muncitor, sosi la Smolnii. El şi cu Stalin luară în mâinile lor conducerea insurecţiei. Totul fu pus în mişcare, toate forţele de luptă ale revoluţiei erau gata de atac. Massele de muncitori se adunau pe lângă sovietele raionale şi la statele majore ale Gărzilor Roşii. Aici primiră arme, fură împărţiţi în detaşamente şi îndreptaţi unii la Smolnii, iar alţii să îndeplinească diferite alte misiuni : să încercuiască Palatul de Iarnă, unde se găsea Guvernul Provizoriu, să ocupe poduri sau instituţii, să-i desar- meze pe iuncheri.

Spre sfârşitul zilei, Gărzile Roşii ocupară centrala telefonică. Garnizoana fortăreţei p'etropavlovsc, cu uriaşul ei arsenal, trecu de partea bolşevicilor.

înspre Smolnîi veneau mereu, mereu, detaşamente ale Găr-zilor Roşii. Crucişătorul „Aurora" urcă Neva spre Palatul de Iarnă şi îşi îndreptă tunurile înspre acest ultim refugiu al contrarevoluţiei.

La 25 Octombrie, către ora 9 dimineaţa, detaşamente ale Gărzilor Roşii, unităţi din garnizoana din Petrograd şi marinarii sosiţi din Cronstadt înconjurară Palatul de Iarnă, unde se refugiase Guvernul Provizoriu şi o oră mai târziu, Comitetul Militar Revoluţionar proclama răsturnarea Guvernului Provizoriu. „Puterea de stat, spunea manifestul, a trecut în mâinile organului Sovietului de Deputaţi ai Muncitorilor şi Soldaţilor din Petrograd — Comitetul Militar Revoluţionar — care stă în fruntea proletariatului şi a garnizoanei din Petrograd. Cauza pentru care a luptat poporul — imediata propunere a unei păci democratice, desfiinţarea proprietăţii moşierilor asupra pământului, controlul muncitoresc asupra producţiei, crearea unui guvern sovietic — a fost asigurată. Trăiască revoluţia muncitorilor, soldaţilor şi ţăranilor 1"

Acest manifest a fost redactat de Lenin.

La amiază, întregul oraş, în afară de Palatul de Iarnă, era în mâinile revoluţionarilor. Se făcură pregătirile de asalt. Poziţiile de plecare dinspre grădinile Nevschi şi Alexandrov- schi,' dinspre cheiul Dvorţovîi şi Amiralităţii, dinspre străzile Morscaia şi Milionnaia fuseseră ocupate de Gărzile Boşii, de soldaţi şi marinari.

La ora 9 şi 40 minute seara, răsună salva Istorică de pe „, Aurora".

Apoi începu asaltul Palatului de Iarnă...

În seara de 25 Octombrie eram de gardă la uzină.

Se întunecase devreme. Cferul era acoperit de nori groşi.

Parcă am şi acum în faţa ochilor atelierele tăcute, întunecate, goale — ca şi cum toată uzina ar fi stat în aşteptare. Văd feţele aspre, îngândurate ale muncitorilor vârstnici care făceau parte din Gărzile Roşii...

În noaptea aceasta tot tineretul nostru din Gărzile Roşii pornise într'acolo, la Palatul de Iarnă. Cerusem şi eu să mă duc, dar n'am fost lăsat.

— Ce, tu nu ştii ce este disciplina ? mă dojeni CIlmov ; astăzi eşti de gardă, locul tău e aici, În uzină. Păzeşte uzina, asta e sarcina ta 1 Tot mai umbli după glorie ? — adaugă el, îmbunat. Aşteaptă, o să fie atâta glorie, încât o să ajungă pentru toată lumea I...

Nu. Eu nu căutam gloria — şi Climov ştia bine aceasta — mi-era pur şi simplu greu să rămân în uzină. Dar disciplina e disciplină... Oamenii tăceau, mulţi fumau. Din când în când, cineva arunca o vorbă scurtă, fără nicio legătură cu evenimentele ce se petreceau ; dar în mintea tuturor era acelaşi gând : „Astăzi se hotărăşte soarta noastră 1"...

În dosul vastelor ferestre ale uzinei străjuia întunericul rece şi de nepătruns al nopţii. Am inspectat posturile. Totul era în ordine, fiecare era la locul său. Toţi vegheau... Cerul se întunecase mai tare. Pentru o clipă, orizontul se lumină de o explozie îndepărtată, roşietică. Părea că de departe vine un vuiet nelămurit, se aud împuşcături, strigăte... Dar poate că toate acestea erau închipuiri ale auzului încordat până la limită... Liniştea domnea peste tot.

Acolo în oraş, lângă Palatul de Iarnă, se dădea o luptă năprasnică. Acolo, în trosnetul împuşcăturilor, în strigătele victorioase ale atacatorilor, se năruia ultimul stâlp al lumii vechi. Acolo, sângele fierbinte al tovarăşilor noştri stropea primele mlădiţe ale vieţii celei noi...

Ora 2 şi 10 minute noaptea... Palatul de Iarnă căzuse. Cel câţiva miniştri speriaţi ai Guvernului Provizoriu au fost „instalaţi" la fortăreaţa Petropavlovsc.

Vestea victoriei ajunse cu o iuţeală fulgerătoare şi la uzina noastră. Feţele trase şi aspre ale muncitorilor se luminară. Ochii obosiţi după o noapte de veghe scânteiau de bucurie. Ne îmbrăţişam şi ne strângeam mâinile.

În clipele acestea, toţi ne simţeam apropiaţi, înrudiţi.

A doua zi disdedimineaţă, al II-lea Congres al Sovietelor confirmă apelul adresat muncitorilor, asupra preluării puterii de către Soviete, scris de către Lenin. Iar noaptea, la a doua şedinţă a Congresului, Lenin citi în public „Decretul asupra păcii" şi „Decretul asupra pământului".

Victoria câştigată era covârşitoare şi ne umplea inimile de bucurie I Dar ca să lăsăm armele din mâini era încă prea devreme ! În unele locuri se mai produceau ciocniri cu iuncheril.

Detaşamentului nostru de Gărzi Roşii din Vî.borg i se încredinţa sarcina de a desarma pe iuncherii care ocupaseră şcoala militară de artilerie „Mihailov".

Şi iată-mă cu o armă grea, austriacă, pe umăr, strâns cu o centură peste palton, cu o brasardă roşie la mânecă, mărşăluind de zor în rândurile tovarăşilor Gărzii Roşii, spre locul unde ne aştepta prima întâlnire, faţă în faţă, cu duşmanul. În rândurile din urmă atfe detaşamentului nostru, cu o basma albă în cap, cu trusa medicală atârnată de umăr, mergea tot atât de repede — Ghelia...

De câte ori mai târziu — şi pe fronturile războiului civil şi în detaşamentul de partizani în zilele Marelui Război de Apărare a Patriei — am mers noi la luptă împreună, mână în mână 1 Femeile noastre au fost, Întotdeauna, nu numai surori de caritate, dar şi curajoase, neînfricate luptătoare.

În toate luptele în care ne-a fost dat, Gheliei şi mie, să. fim împreună, mă cuprindea o nelinişte, un gând ce-mi revenea mereu în minte şi mă turbura : „Dacă o s'o rănească un glonte rătăcit al iuncherilor ?"

Din depărtare se auzeau împuşcături. Cu toţii devenirăm mai gravi, mai dârji. Detaşamentul nostru ajunse la şcoala Mihailov în clipa când detaşamente ale Gărzilor Roşii, venite mai înainte, împinseseră pe iuncheri î.n clădire.

Aceştia din urmă trăgeau dela ferestre. Prin aer şuierau gloanţele. Atunci când noi, împreună cu alte detaşamente ale Gărzilor Roşii, am încercat să atacăm frontal clădirea şcolii, iuncherii ne întâmpinară cu un foc atât de puternic, încât ne-am retras în grabă. Câţiva oameni căzură. Tovarăşii îl ridicară şi îi scoaseră din bătaia focului. Fără să ţină seamă- de gloanţele care şuierau în jurul lor, două femei alergară spre unul din răniţi. După basmaua ei albă din cap, am recu- noscut-o pe Ghelia. Femeile îl ridicară pe rănit şi îl duseră...

În vremea aceasta, în spatele clădirii şcolii se auziră urale şi împuşcături. O altă grupă de Gărzi Roşii se apropiase prin spatele clădirii şi năvălise înăuntru. Focul dela ferestre încetă. Ne aruncarăm din nou la atac şi, decimând pe iuncherii care apărau baricada dela intrarea principală, pătrunserăm şi noi în clădire. Totul se terminase. Timp de încă câteva minute, în coridoarele lungi, pe jumătate întunecate ale şcolii, se mai auziră împuşcături răzleţe, dar Gărzile Roşii începuseră să scoată. acum în curte grupuri de iuncheri desarmaţl.

Ghelia se apropie de mine. Faţa îi era albă, îşi umezea buzele uscate şi vru să-mi spună ceva, dar făcu numai un semn şi alergă în partea unde ostaşii răniţi din Gărzile Roşii,, erau aşezaţi cu grijă în camion.

Cherenschi, care fugise din Petrograd, scoase de pe front câteva divizii de cazaci şi le trimise la Petrograd sub comanda generalului Crasnov. La 28 Octombrie, Crasnov ocupă Ţarscoe- Selo.

Ca un singur om, muncitorii din Petrograd se ridicară pentru apărarea revoluţiei. O luptă grea se încinse lângă Pulcov. La 31 Octombrie, detaşamentul Gărzii Boşii al uzinei noastre se îmbarcă în grabă în maşini şi porni spre înălţimile dela Pulcov.

Eu am plecat cu ultimul camion ; căpătasem sarcina să strâng pe toţi cei întârziaţi şi să primesc din atelierul de scu- lărie armele reparate.

Ghelia plecase mai devreme într'una din maşinile din fruntea coloanei, cu un detaşament sanitar.

Camionul nostru ieşea din curte, când am văzut pe unul din mecanici că aleargă după noi.

— Tovarăşi, striga el, dar eu cum rămân ? Pe mine m'aţi uitat I

Cu ochelari pe nas, cu o pălărie cu boruri mari, cu nişte galoşi care îi clămpăneau în picioare, mititel şi pipernicit — el nu avea deloc o înfăţişare războinică. Cei din maşină începură să râdă :

— Nu eşti îmbrăcat în uniformă I Ce fel de luptător eşti ?...

Oprirăm totuşi, iar mecanicul, cu o iuţeală care-i depăşea puterile, se urcă în camion. În luptă, sub gloanţe, acest bătrânel pirpiriu se ţinu foarte bine şi arătă o neobişnuită vlagă.

Aprigă era dorinţa tuturor în zilele acelea să apere libertatea câştigată cu arma în mână ; şi sentimentul acesta 11 aveau şi acei care nu luptaseră niciodată.

Nu era uşor să ajungem la Pulcov. Şoseaua se afla sub focul artileriei lui Crasnov, care ocupase poziţii favorabile şi noi am fost nevoiţi să mergem pe drumuri de ţară, înglodate şi pline de zloată. Maşinile grele înaintau anevoie prin câmpia pustie, printre dealuri, sub cerul posomorit, spre locul unde se dădea lupta şi de unde se auzeau surd salvele de tun...

Ascultând împuşcăturile îndepărtate, oamenii deveniră fără voia lor mai posomoriţi, dar nu am văzut la niciunul măcar o

umbră de şovăire sau de frică. încinşi cu benzi de mitraliere, cu brasarde roşii la mâneci, muncitorii strângeau puternic armele în mâini

.Şi mai târziu, când ne răspândirăm în lanţuri de trăgători şi gloanţele şuierau pe deasupra capetelor noastre, toţi se purtară minunat. E adevărat, Gărzile Roşii întâmpinau greutăţi din cauza terenului de luptă, căci nu posedau arta de a traversa în fugă locurile descoperite şi de aceea aveau mart pierderi.

În tot timpul focului, n'am văzut-o pe Ghelia. O singură dată ani s'a părut că îi zăresc basmaua albă tocmai în locul unde înainte de asta, explodase cu mare sgomot un obuz de artilerie, împrăştiind bucăţi de pământ. Dar poate că nu fusese ea...

înaintam sărind din loc în loc. Ne culcam la pământ, trăgeam, apoi fugeam iar în întâmpinarea gloanţelor. Undeva ţăcănea mitraliera, băteau tunurile. În faţa noastră văzurăm nişte clădiri. Pe lângă ziduri se strecurau din loc în loc soldaţi care trăgeau asupra noastră. „Ei sunt !" îmi trecu prin minte. Am alergat de-a-dreptul spre ei. De după colţul unei magazii sări un ofiţer de cazaci. Trăsei, şi el căzu...

împuşcăturile începeau să se potolească. Într'o parte stăteau cazaci cu mâinile ridicate. Cineva imi strigă să aduc maşinile pentru răniţi şi am alergat către ele. Deodată o văzu) pe Ghelia ; mergea încet pe drumul mocirlos. Pe paltonul ei stropit de noroi se vedeau pete de sânge. Am sărit în întâmpinarea ei. Văzându-mă, ea păli şi se clătină. .

— Trăieşti ! spuse ea încet, punându-şi capul obosit pe i>ieptul meu. Ştiam că trăieşti 1... Ce viteji, ce eroi, toţi ai noştri I — zise ea repede. Şi lacrimi curseră pe obrajii ei supţi.

Târziu în noapte, cu feţele arse de vânt, cu cişmele pline de noroi, Ghelia şi cu mine şedeam la noi în odaie, ascultând respiraţia liniştită a copiilor care dormeau.

— Dorm, dorm în pace 1 spuse Ghelia şi râse cu un râs Unlştit, fericit.

Curând după lupta dela Pulcov am căzut grav bolnav, începui cu o pneumonie, apoi se iviră tot soiul de complicaţii. Slăbit de munca încordată, de nopţile nedormite, de lipsa de mâncare, organismul se împotrivea cu greu bolii. De abia în luna Ianuarie a anului 1918, slab şi istovit, m'am dus la uzină,.

Detaşamentul Gărzii Roşii al uzinei noastre lupta în vremea aceea împotriva „albilor", undeva pe Don.

Uzina se golise simţitor. Nu numai tineretul dar şi mulţi muncitori bătrâni plecaseră pe front.

PARTEA A DOUA

CAPITOLUL VI.

FORTAREAŢA DE PE VOLGA

Era o zi friguroasă de Ianuarie...

Stăteam cu Ghelia în stradă, lângă intrarea comitetului raional al partidului, din Viborg. Acolo, la comitetul raional,, planurile noastre se spulberaseră. Ceruserăm comitetului să. fim trimişi pe Don, ca să luptăm Împotriva bandelor generalului Caledin. În timpul cât fusesem bolnav, ne gândeam să- lăsăm copiii la fratele Gheliei şi să ne ducem acolo unde se dădeau primele lupte pentru cuceririle Marelui Octombrie şi unde curgea sângele prietenilor noştri, al tovarăşilor noştri din Gărzile Roşii. Şi iată că acum zece minute, cererea noastră.

fusese refuzată.; refuz aspru şi hotărit. Cauza refuzului era, în primul rând, boala de care suferisem până nu demult. Slăbisem foarte tare şi arătam ca o vedenie. În al doilea rând, a.veam doi copii mici.

Dela comitetul raional ne-am dus la comitetul orăşenesc. Cererea noastră de trimitere pe front a fost respinsă şi aici. Mi se propuse să plec în Caucaz cu o „misiune specială". În timpul acela mulţi comunişti erau trimişi din Petrograd şi Moscova spre Sud ca agitatori, propagandişti, pentru întărirea organizaţiilor de partid locale. Ca început, trebuia să ajung în Cuban, la Ecaterinodar. Am primit propunerea. Hotărîrăm să luăm şi copiii. Am început pregătirile. împachetatul a meri uşor, mai greu a fost să găsim o bucată de pâine pentru drum. La Petrograd era foamete mare. Fratele Ghellei, conducân- du-ne la gară, aduse o oală mare cu caşă [1] de orz. „Nepo- ţeilor, pentru drum", spuse el, dând Gheliei darul său preţios.

înainte de plecare, am trecut să-mi iau rămas bun dela mama şi dela sora mea. Ele se pregăteau deasemenea să plece <lin Petrograd cu nişte cunoştinţe, tot spre Sud, insă ceva mai târziu decât noi.

Am pornit bine la drum, s'ar putea spune chiar confortabil pentru vremurile acelea. Ne-am aşezat pe băncile de scânduri din vagonul de marfă ; o sobă încălzită cu lemne, care scotea destul fum, ne-a făcut să nu simţim gerul. Până la Moscova am călătorit repede, în două zile. Dar la Moscova ne-am împotmolit. Era cu neputinţă să te urci în vreun tren care mergea spre Sud. Cine nu a călătorit în vremea aceea cu trenul, acela nu-şi poate măcar închipui ce se petrecea pe calea ferată şi cât de aglomerate erau trenurile. Cu toate că era viscol, ger, oamenii plecau agăţaţi de scări, pe tampoane şi pe acoperişuri. Din cauza războiului îndelungat, mal toate vagoanele trenurilor fuseseră deteriorate. ŞI în afară de aceasta, călătorii erau cu mult mai mulţi decât de obicei. Mai erau apoi şi soldaţii întorşi de pe front în drum spre casă. Şi e lesne de înţeles că la Moscova era mult mal greu să te urci în tren. Aici se îngrămădise o asemenea massă de oameni, încât noi, cu doi copii mici, aveam foarte puţini sorţi să ne urcăm repede. Trecu o zi, două, trei — zile chinuitoare, petrecute în gară, într'o înghesuială şi forfotă neînchipuită, în irig, foamete, murdărie, cu doi copilaşi în braţe... Ne veni în ajutor o întâmplare fericită. În gară, alături 'de noi se aşe- zaseră pe lădiţele lor marinăreşti cinci marinari din Cronstadi,. băieţi tineri, indrăsneţi, încinşi cu benzi de mitraliere pe deasupra mantalelor. Şi ei plecau spre Sud. Am intrat în vorbă cu ei, le-am dat

---

1 Caşa — fiertură de orez, hrişcă sau alte cereale (N. T.)

apă fierbinte din ceainicul nostru mare de drum. le-am povestit situaţia noastră şi ei se hotărîră să ne ajute.

În timpul urcării în garnitură, lângă vagoanele de marfă se petrecea ceva înspăimântător. Marinarii noştri asaltară aşa de vijelios unul din vagoane, încât nici nu băgarăm de seamă când ne-am trezit în colţul vagonului, aşezaţi pe boarfele noastre. Şedeam asurziţi, năuciţi, strânşi din toate părţile de lumea ce se înghesuia, ca scrumbiile în butoi. Când Ghelia vru să se ridice de pe locul său a doua zi de dimineaţă, nu reuşi dintr'odată — atât de straşnic i se lipise în timpul nopţii cojocul de pereţii vagonului, din cauza gerului.

Trenul mergea încet de-a-lungul câmpiilor şi al crângurilor acoperite de zăpadă. Vântul îngheţat sufla prin toate crăpăturile vagoanelor. Mă durea inima când mă uitam 1» Ghelia şi la copii. Micuţii răciră şi se îmbolnăviră. Mai rău tt era lui Valiuşca, cel mai mititel. Şedea aproape lipsit de viaţă în braţele mamei sale, iar corpul lui mic şi slăbuţ, învelit în tot ce aveam mai călduros, era uscat şi fierbinte. Vedeam cum se scurg din când în când lacrimi pe obrajii Gheliei....

Ajunserăm la staţia Greazi. Aici trebuia să coborîm. Trenurile nu mergeau mai departe — undeva, lângă Rostov, drumul era tăiat de bandele lui Caledin.

Furăm sfătuiţi să trecem spre Cuban prin Ţarlţin. Prietenii noştri, marinarii, ne ajutară să ne urcăm într'un trer: care mergea spre Volga. Am ajuns la Ţariţîn, dar aici ne aştepta o nouă desamăgire : trenurile spre Sud nu mergeau : drumul era tăiat de nişte bande locale, între staţiile Cotelni- covo şi Remontnaia.

Copiii erau bolnavi şi noi eram destul de chinuiţi. Nu ne rămânea altceva de făcut decât să rămânem deocamdată în Tariţîn. Bineînţeles, nimeni nu ştia când se va relua circulaţia spre Sud.

Am închiriat o cameră mică în oraş şi ne-am instalat, de bine de rău, într'însa. Mi-aduc aminte că amândoi, Ghelia şi cu mine am rămas cu gurile căscate când ne-am dus pentru prima oarS în piaţa din Ţariţîn... Găseai tot ce-ţi poftea snima 1 Noi, cei din Petrograd, flămânzi, ne desvăţaserăm demult cu asemenea belşug. Am cumpărat tot felul de lucruri aune. Şi mereu doream să cumpărăm, tot mai mult, temându- ne parcă : „Da'dacă mâine nu vor mai fi nici unele din toate acestea ?"... Ei, mă gândeam eu, aducându-mi aminte de foametea din Petrograd, Ţariţinul ar fi trebuit să-şi mai împartă, din bogăţii I...

Trecură câteva zile şi eu am început să mă gândesc la viitor. Doar n'am plecat din Petrograd pentru ca să mănânc aici pâine albă !.... Alergam la gară în fiecare zi ca să aflu dacă nu cumva s'a reluat legătura cu Sudul. Totul rămânea însă neschimbat.

M'am dus la comitetul orăşenesc de partid şi am istorisit peripeţiile călătoriei noastre. Ca să mă ajute să plec spre Sud,

desigur nu puteau. îmi propuseră însă să mă duc să lucrez în specialitatea mea la depoul de cale ferată din Sud-Estul oraşului. Am primit fireşte cu bucurie : mă simţeam fără niciun rost, aşa fără lucru şi fără cercul de muncitori cu care deprinsesem.

Am fost îndreptat la depou, la atelierul de scule. Dar acolo lucra un bătrân, aşa că de fapt un al doilea muncitor nici nu avea ce să facă. Atunci meşterul mă repartiză la atelierul de reparaţii mijlocii şi îmi dădu să fac, de probă, o menghine de banc. Un asemenea lucru „brut" mărturisesc că nu făcusem încă niciodată. Dar nu puteam refuza şi am intrat În fierărie, unde mi-am ales materialul necesar. L-am fasonat sub ciocanul cu aburi şi, înapoindu-mă în atelierul de lăcătu- şerie, m'am apucat de lucru, pregătindu-mi mal întâi sculele trebuincioase.

Mâinile îmi erau dornice de muncă şi curând fui absorbit de cele ce făceam. Şi eram atât de prins în lucrul meu, încât nici n'am băgat de seamă că în jurul meu se adunaseră fierarii din atelier şi îmi urmăreau în tăcere şi cu interes munca. De fapt, ei când tăiau, luau Îndeobşte o daltă cu mâner scurt şi un ciocan greu. Mânerul îl ţineau aproape de mijloc şi băteau, lovind greu dalta, fără un avânt prea mare. Eu însă lucram altfel — „ca la Petrograd". îmi făcusem un ciocan mic, cu mâner lung şi loveam cu o smucitură puternică din umăr o- daltă uşoară, prelucrând repede viitoarele menghinl. Cu acest fel de muncă, obţineam nu numai o oarecare uşurare în muncit dar şi o foarte mare precizie.

Cine nu ştie cât eşti de bucuros atunci când munca Îţi e spornică, când te simţi stăpân pe meseria ta I Nu lucrasem demult, fusesem bolnav vreme îndelungată, apoi mă chinuisem destul în tren şi acum mi se părea că cu fiecare lovitură de ciocan cresc în mine puteri noi, devin mai sigur şi mai voios. Intradevăr, este o mare fericire să munceşti cu râvnă la ceea- ce-ţi place 1

După ce am terminat lucrul, am făcut tăietura şi am călit buzele menghinei, am predat meşterului obiectul cu opt ore înainte de termen. Meşterul se uită multă vreme cu admiraţie la menghină, o boteză „jucărie" şi nu ştia unde s'o pună : în sala de sculărie nu era loc, în atelierul de lăcătuşerie se temea că o să se strice repede. Hotărî deocamdată să o lase în biroul său şi o aşeză pe masa sa de lucru.

Am început să lucrez în depou. Eu eram obişnuit cu o muncă migăloasă şi precisă, făcută cu micrometrul sau şuple- rul [1] ; aici a trebuit să mă învăţ cu o muncă mult mai grosolană şi mai simplă. Curând, în atelierul de reparaţii mijlocii mi se dădu o brigadă de lăcătuşi. Lucram la sertăraşele locomotivelor, la manometre, adică la cea mai migăloasă şi mal precisă muncă dintre cele care se executau în atelier. Dar trebuiau făcute şi reparaţiile curente din depoul de

locomotive, astfel că se întâmpla să mă întorc acasă plin tot de păcură.

Curând mi-am făcut în depou prieteni şi tovarăşi. M'am înscris în detaşamentul Gărzilor Roşii al căiior ferate.

În primele zile ale lunii Februarie se organiză şi se efectuă o mare operaţie de curăţire a căii ferate, de bandele de gărzi albe şi de culaci, care ţineau sub ameninţarea lor calea ferată. La această operaţiune luară parte detaşamentele orăşeneşti ale Gărzilor Roşii şi detaşamentul nostru de cale ferată. Am fost conduşi la gară cu discursuri şi cu fanfare. Aşteptam nerăbdători ordinul de urcare în vagoane : de fapt, luând parte la a- ceastă operaţie, îmi croiam eu însumi, cu propriile mele mâini, drumul spre Sud. Chelia plecă şi ea cu noi, ca infirmieră.

Călătoria a fost veselă şi sgomotoasă. Se cântau cântece, armonica răsuna tot timpul. Disdedimineaţă am ajuns la Co- telnicovo. Aici se presupunea că va începe atacul. Dar se găseau printre noi şi câţiva tovarăşi prea înflăcăraţi, care cerur

ăMicrometrul şi şuplerul — Instrumente de precizie, utilizate În industria metalelor, pentru măsurarea pieselor lucrate. (N. T.)

comandanţilor să ne ducă mal departe, la Remontnala, unde, după informaţiile ce le aveam, erau concentrate principalele forţe ale duşmanului. Comandantul detaşamentului se împotrivi. Atunci, se

ţinu un meeting lângă vagoane şi luptătorii declarară comandantului că dacă nu le dă ascultare o să-şi aleagă un alt comandant, mai curajos şi mai hotărît...

Am pornit mai departe. Lângă Remontnaia se produse prima întâlnire cu „albii". Aceştia încercară să atace pe neaşteptate trenul nostru, În zori, şi să ne surprindă în somn. Dar a- veam printre noi luptători încercaţi, care au ştiut să organizeze apărarea trenului. Şi primul atac al duşmanului fu respins.

Am scos un tun de 75 — aveam cu noi o baterie de artilerie — am ocupat poziţii bune şi ne-am pregătit serios să primim duş-manul. Nimeni nu se îndoia că „albii" se vor întoarce curând.

Aşa s'a şi întâmplat. Adunând forţe însemnate din satele vecine, „albii" se năpustiră asupra noastră, decişi să ne taie drumul spre Ţariţîn şi să pună stăpânire pe tunuri. S'a dat o luptă cruntă, până seara. De nenumărate ori, „albii" se aruncară la atac, se apropiară de tren, dar toate încercările lor fură respinse şi în cele din urmă, ei se retraseră cu mari pierderi.

Nu-i vorbă că şi noi aveam destui răniţi şi morţi.

Ne-am întors însă la Ţariţîn învingători ; tăiaserăm pentru multă vreme pofta gărzilor albe să mai atace linia ferată Între Ţariţîn şi Remontnaia. Această „expediţie" a fost doar unul din nenumăratele episoade de luptă din vremea aceea. Nu odată detaşamentul nostru de Gărzi Roşii (uneori singur, alteori susţinut de detaşamentele orăşeneşti), a plecat în timp de alarmă pe linie şi a respins în lupte sângeroase atacul bandelor lui Caledin. Nu odată ni s'a întâmplat să luăm parte şi la desarmarea eşaloanelor care treceau prin oraş.

Ţariţînul, după cum se ştie din istorie, a ocupat un loc Im-portant în cursul războiului civil. Nu e o întâmplare că din vara anului 1918 pânăîn vara anului 1919, regimente degărzi albe au împresurat de patru ori cu un cerc de fier acest oraş eroic.

În vremea când am sosit noi în Ţariţîn, adică la sfârşitul lui Ianuarie — începutul lui Februarie, tocmai se înjghebau forţele armate ale Revoluţiei. În oraş se recrutau Gărzile Roşii. Se înfiinţă comandamentul lor central.

Toate acestea erau doar pregătiri, lupta adevărată avea să

vie...

Primăvara, ocupanţii germani se apropiará de Don. La sfârşitul lui Aprilie ei ocupară Rostovul. Cuibul de năpârci al contrarevoluţiei reînvie şi se întinse pe Don, condus de Crasnov „atamanul[1] dela Don". Deasupra Ţariţînului plutea ameninţarea ; curând el va deveni centrul loviturilor tuturor forţelor contrarevoluţionare din Sud...

Tânăra republică sovietică a trecut, începând din primăvara anului 1918, printr'o perioadă groaznică şi înfiorătoare ! Nu degeaba a numit Lenin vremea aceasta perioada „celor mai grele încercări pentru revoluţia rusească."

În Aprilie—Mai, nemţii ocupară Ucraina, Crimeia, Bielo- rusia. La începutul lui Martie, englezii efectuará o debarcare la Murmansc, iar la începutul lui Aprilie englezii şi japonezii debarcară la Vladivostoc. În Mai, un corp cehoslovac compus din prizonieri de război, cărora guvernul sovietic le îngăduise să se întoarcă în patrie prin Siberia şi Orientul îndepărtat, a fost folosit dc imperialiştii anglo-francezi pentru o insurecţie împotriva Puterii Sovietice. Turcii şi englezii se apropiau de Trans- caucazia. Bandele lui Simionov ocupară Primorie. Armata „voluntară" a lui Denichin înainta în Caucazul de Nord, bandele lui Crasnov — pe Don. Ţara era înconjurată de un cerc de foc.

În aceste zile, noi toţi trăiam doar cu gândul la lupta împotriva duşmanilor patriei noastre, Patria Sovietică.

Voiam să scriu că în aceste zile toate preocupările personale trecuseră pe planul al doilea, dar pe urmă m'am gândit că nu e drept să spun aşa. Ce înseamnă „preocupări personale ?" Şi pentru mine, ca şi pentru milioanele de muncitori care se aflau sub arme, care se ridicaseră pentru apărarea Revoluţiei, „preocupări personale" apropiate, scumpe, săpate în inimă, erau numai lupta împotriva duşmanului care sfâşia patria noastră, care pusese mâna pe tot ce aveam noi mai sfânt, pe libertatea noastră.

Raioanele centrale, Izolate de grânarele ţării prin fronturile războiului civil, sufereau de foamete. Ţarlţîn era nodul principal al drumurilor prin care se scurgea grâul din regiunile Volgăi de .ios şi ale Cauc;;zului de Nord spre Rusia centrală. Iată de ce Ţariţînul a devenit şi centrul principal al bătăliei în care se hotăra soarta Revoluţiei.

În oraş era nelinişte. Duşmanii Revoluţiei, care se liniştl-seră un timp, ridicară din nou capul. Oraşul şi satele vecine mişunau de speculanţi şi de contrabandişti. Preţuri stabile pentru pâine nu erau. Şi speculanţii foloseau această împrejurare.

' *Ataman* — hatman (comandant) de cazaci. (N. T.)

În mijlocul lui Mai, detaşamentele de Gărzi Roşii înăbuşiră în oraş rebeliunea aşa zişilor „anarhişti siberieni", care erau susţinuţi de unul din regimentele ce se retrăgea din Ucraina, alcătuit din dezertori şi bandiţi. Se dădu o adevărată luptă, cu focuri de mitraliere şi tunuri.

La sfârşitul lui Mai, detaşamentele de cazaci albi se apropiară mult de oraş.

Sovietul din Ţariţln publică un apel acre chema pe muncitorii şi pe ţăranii din vecinătate să se înroleze în Armata Roşie.

Odată, în primele zile ale lunii Iunie, trecând pe linia ferată, nu departe de gară, am văzut pe o linie moartă un vagon de persoane, pe care nu-l mai văzusem până atunci acolo. Pe când treceam pe lângă va-gon, uşa acestaia se deschise şi pe scări coborîrăiute doi militari. Pe faţa lor se citea îngrijorarea.

În urma lor coborî un om de statură potrivită, cu părul şi mustăţile negre şi cu obrazul smead, slab. Era îmbrăcat într'o tunică militară, avea cisme şi chipiu.

Fără să vreau, am încetinit pasul : faţa acestui om îmi părea cunoscută. Era tovarăşul Stalin.

Stalln sosise la Ţariţîn pentru ca să dea pâine ţării care flămânzea.

Lupta pentru pâine pe care o conducea Stalin era un lucru de o asemenea importanţă, încât putea ocupa în întregime toate puterile omului ce şi-ar fi asumat aducerea ei la îndeplinire. Dar elevul şi tovarăşul de luptă al lui Lenin, tovarăşul Stalln, conducea în afară de aceasta şi apărarea Ţariţînului.

Primejdia atacului bandelor de cazaci albi era a'tât de mare încât în ziua sosirii lui Stalin în Ţariţîn în oraş se declarase starea de asediu.

A doua zi, la şedinţa sovietului din Ţariţîn, Stalin ceru introducerea imediată a preţurilor maximale pentru pâine şi puse în practică această hotărîre. Aceasta fu prima şi cea mai distrugătoare lovitură dată speculei — măsură care îngrădea scurgerea grâului preţios din Ţariţîn. La. toate uzinele şi fabricile din oraş şi în toate satele din vecinătate se începu agitaţia pentru ca să se dea pâine Petrogradului şi Moscovei care flămânzeau. Şapte milioane de puduri de făină pe lună, o sută cincizeci de vagoane pe zi — acesta era planul stallnlst de transporturi.

Din ziua aceea memorabilă de când vagonul lui Stalin sosise În gara Ţariţîn în ziua când până şi aspectul exterior al oraşului căpătase altă înfăţişare, se scurse foarte puţină vreme. Dispărură speculanţii, dispăru mulţimea îmbrăcată provocator, care, seara, umplea grădinile şi cheiurile. Oraşul deveni mai sobru, mai disciplinat ; Începu să semene cu un lagăr militar.

Noi, muncitorii dela calea ferată, am luat bineînţeles partea cea mai activă în lupta pentru pâine. Pentru noi era o sarcină de onoare ca să asigurăm — prin constituirea garniturilor de trenuri — scurgerea şuvoiului de grâu spre centrul ţării. Munceam fără încetare, munceam zi şi noapte. Către mijlocul lui Iunie, o jumătate de milion de puduri de făină erau încărcate şi gata de expediere. Dar în vremea aceasta, situaţia de pe front se schimbă brusc. Duşmanul era chiar în apropierea Ţariţînului : cazacii albi ocupaseră Crivala Muzga, la vreo patruzeci de verste de oraş.

Şi totuşi aceste cinci sute de mii de puduri de făină au ajuns până la Moscova. Ele au fost descărcate din ordinul lui Stalin pe şlepuri şi trimise pe Volga până la Saratov, iar de acolo spre Moscova.

Duşmanul era la porţile oraşului. Lupta pentru păine căpătă un aspect nou, aspectul luptei cu arma în mână pentru Tariţîn. Din Iunie, la propunerea lui Lenin, Stalin luă asupra sa conducerea frontului din Sud al războiului civil. El conducea sovietul militar al frontului din Ţariţîn, fiind tot timpul preocupat de grija ca grâul să fie întruna trimis la Moscova.

La Ţariţîn, în vremea aceasta, nu exista de fapt o armată. Însă ea trebuia creată. În acest scop, Stalin colabora cu ajutorul său cel mai apropiat, C. Voroşilov. Printr'un marş erolî, acesta adusese la sfârşitul lui Iunie la Ţariţîn unităţile armatei ucrainiene, ce se retrăgeau din Donbass.

Stalin şi Voroşilov vizitau uzinele, luau cuvântul la mee-tinguri arătând situaţia de pe fronturi şi chemând pe muncitori să se înroleze în rândurile Armatei Roşii.

La mijlocul lui Iulie a fost convocată o şedinţă plenară orăşenească a activului de Partid. Acolo se discută o singură problemă : apărarea Ţariţînului şi a Volgăl Împotriva cazacilor albi care se apropiau de oraş.

Parcă am şi acum în faţa ochilor sala mare a fostului club al negustorilor, cu tavanul sculptat şi cu ferestre înalte, prin care se zărea întinderea largă a Volgăl. Sala era înţesată de oameni, deasupra cărora plutea norul albăstrui al fumului de tutun. Erau muncitori cu îmbrăcămintea plină de ulei veniţi de-a-dreptul din uzine, dela maşini; erau muncitoare cu basmale roşii pe cap ; erau soldaţi în bluze verzi de vară.

În Nordul sau în Sudul Ţării Sovietelor, în oraşe mari sau În sate, în acei ani grei, bolşevicii se adunau toţi ca unul la chemarea Partidului lor, cu arma în mână, gata să lupte împotriva tuturor duşmanilor ce năpădeau din toate părţile.

În ziua aceea la Ţariţîn nu s'au ţinut discursuri lungi şi nu s a vor uit mult. Nici nu era nevoie l Situaţia era limpede pentru toţi : nu aveam altceva de făcut decât să luăm arma în mână şi să pornim la luptă 1

Ni se propuse să ne adunăm a doua zi într'unul din cluburile muncitoreşti, unde trebuia să se alcătuiască regimentul comunist.

Ghelia nu era acasă. Plecase la maternitate : aşteptam a) treilea copil. Acasă erau doar micuţii noştri — Jenia şi Valia — lăsaţi în paza unei vecine bătrâne.

În seara aceea am stat mult timp cu copilaşii mei, m'arn jucat, i-am făcut să râdă, până când mi-au adormit în braţe... Mi-am strâns sacul de lucru şi mi l-am pregătit de drum. Nu mă hotărâm să

las copiii cu vecina cea bătrână şi de aceea a doua zi de dimineaţă le-am adunat câteva din lucruşoare şi i-am dus la unul din tovarăşii mei de lucru. Apoi am plecat la depou. Aici am fost reţinut destul de mult ; până am predat lucrul şi sculele, până am primit plata, s'a înoptat. Era timpul să mă duc la club. N'am mai avut vreme să mă duc la Ghelia.

I- am scris un bilet, pe care ea, după cum am aflat mai târziu, nu l-a primit niciodată...

La formarea regimentului am fost înrolat în compania II- a, alcătuită aproape în întregime din muncitori dela calea ferată. Prima companie plecă din oraş în aceeaşi noapte şi intră chiar în zori în luptă împotriva unităţilor de avangardă ale lui Crasnov, care rupsese frontul lângă satul Dubovca.

Iată-mă deci îmbrăcat În uniforma Armatei Roşii I Eram mândru c'o port, eram mândru că pe chipiul meu luceşte steaua cu cinci colţuri a Armatei Roşii !

Compania noastră primi botezul focului chiar a doua zi. Am luat parte la înăbuşirea revoltei organizate de eseri, care isbucnisc pe neaşteptate pe malurile Volgăi, în suburbii. Am fost nevoiţi să luăm cu asalt uriaşele stive de lemne, în dosul cărora se ascundeau răsculaţii, dar aceasta nu era încă „treabă adevărată". „Treaba adevărată" ne aştepta în curând : trebuia să pornim spre front, în întâmpinarea cazacilor albi ai lui Crasnov care înaintau.

înainte de plecarea pe front, am hotărî,t să-ml văd neapărat soţia şi copiii. Am cerut o învoire de două ceasuri şi am plecat în oraş.

La maternitate, medicul de serviciu nu voia să mă lase la Ghelia. Tocmai născuse un băiat şi era foarte slăbită. Il spusei medicului că mâine poate voi pleca pe front, că am mai lăsat în oraş doi copii mici şi medicului i se făcu milă. Când Ghelia află că un soldat vrea s'o vadă, ea nu-şi dădu seama cine putea fi. Iar când o scoaseră, slabă şi prăpădită, pe o targă din cameră în coridor şi mă văzu în uniforma Armatai Roşii, dădu un strigăt de mirare şi întinse mâinile sale neputincioase spre mine. Pe obraz îi curgeau lacrimile. Mi se strânse inima de milă, dar înţelegeam că nu trebue să-ml arăt în clipa aceea emoţia, pentru ca să n'o turbur şi mal mult. Căutând să par liniştit, i-am spus că plec pentru puţină vreme, doar ca să-i alungăm pe cazacii albi şi că mă voi întoarce curând !. . Iar în timpul când nu voi fi acasă, ea va putea să trăiască liniştit cu banii pe care îl primisem dela depou. Dacă nu-i vor ajunge, să vândă ceva din lucruri. Toate acestea le-am spus cu o voce calmă, potolită, mângâindu-i mâna slabă, întinsă pe pătura cenuşie de spital.

Ghelia mă asculta în tăcere, neluându-şi ochii dela mine.

— Crezi că asta mă doare ? spuse ea când am tăcut. Nu mă gândesc la asta... fii liniştit, copiii şi cu mine n'o să ne prăpădim... Mă

cunoşti doar l Nu-i vorba de asta — repetă ea. Dar dece să nu fim noi împreună în asemenea vremuri ? Vreau să fiu cu tine ca atunci, la Petrograd, la Remontnaia...

Mi-am lipit obrazul de mâna ei şi i-am spus că fiind mamă, datoria el e să-i crească şi să-i educe pe mititeii noştri. Ce-l puteam spune mai mult ? Luându-mi rămas bun în grabă, cu inima strânsă, am plecat repede din maternitate.

Am intrat pentru câteva minute să-mi văd copilaşii. Jenia avea trei anişori. Era un copil voinic, drăguţ şi-ml creştea inima ascultându-i gunguritul şi văzându-l ochişorii vii! Valla era mititel de tot, dar eram sigur că mă recunoaşte şi că se bucură când 11 iau în braţe...

Mergeam pe străzile Ţariţînului. Vântul fierbinte de stepă Iml sufla în obraz. Treceau detaşamente de soldaţi înarmaţi, convoaie lungi de căruţe militare şi tunuri.

înaintarea trupelor de cazaci albi, care începuse la sfârşitul lui Iulie, progresă în prima jumătate a lui August.

La 11 August, cazacii albi ocupară Ilovlia, la 14 August — Voroponovo, la cincisprezece kilometri de oraş. În Ţariţin bubuiturile nu mai conteneau. Din cauza bombardamentului de artilerie izbucniră incendii, ardeau depozitele de cherestea. Noaptea oraşul era în bătaia proiectoarelor, care ii luminau ca ziua...

Burghezia a fost mobilizată pentru munci de apărare. Oraşul fu înconjurat de tranşee şi reţele de sârmă ghimpată.

Stalin era în Ţariţin şi gândul că el se afla aici, alături de noi, ne însufleţea pe toţi, atât pe soldaţii din tranşee, cât şi pe muncitorii care munceau zi şi noapte pentru apărarea oraşului.

îmi amintesc de cuvintele minunate cu care C. E. Voroşi- lov, îşi „Amintirile" sale, vorbeşte despre timpurile acelea :

Mi-aduc aminte ca acum de începutul lunii August a anului 1918. Unităţile de cazaci ale lui Crasnov înaintau spre Ţariţîn, căutând ca printr'o lovitură concentrică să arunce regimentele Gărzilor Roşii în Volga. Timp de mai multe zile, trupele roşii, în frunte cu divizia comunistă, formată în întregime din muncitori din Donbass, au respins atacul deosebit de puternic al armatelor căzăce:;ti, admirabil organizate. Acestea au fost zile de mare încordare. Trebuia să-l vezi pe tovarăşul Stalin în această vreme. Liniştit ca totdeauna, adâncit În gândurile sale, nu dormea nopţi întregi, împărţindu-şi munca intensă între poziţiile de luptă şi comandamentul armatei. Situaţia de pe front devenea aproape catastrofală. Unităţile lui Crasnov, sub comanda lui Fiţhelaurov, Mamontov şi a altora împingeau printr'o manevră bine chibzuită armatele noastre vlăguite, care sufereau mari pierderi. Frontul vrăjmaş, formând o potcoavă care se sprijinea cu flancurile sale pe Voiga, se strângea în flecare zi tot mai mult. Noi nu aveam căi de

retragere. Dar Stalin nu se îngrijora de aceasta. El era pătruns de un singur gând, de o singură convingere : să învingă, să sfarme cu orice chip duşmanul I Şi această voinţă neclintită a lui Stalin se transmltea tuturor tovarăşilor din apropierea sa care, sfidând situaţia noastră critică, nu se indoiau de victorie..."

Nu-mi pot stăpâni emoţia citind âceste rânduri : în zilele de mari încercări care i-au fost sortite Patriei Sovietice, Stalir al nostru a fost întotdeauna cu noi I...

Crasnov îşi făcuse socoteala că va lua Ţarlţînul „din mers". Prima ciocnire a regimentului nostru cu duşmanul avu loc în preajma staţiei Log. Ciocnirea a fost cruntă şi rapidă. Săpând la repezeală tranşee, regimentul îşi fixă poziţiile. împotriva noastră înaintau grupe mari de cavalerie vrăjmaşă. Aveam mitraliere multe, puşcaşii stăteau în rânduri dese şi lovitura pe care o dădurăm cavaleriei gărzilor albe a fost puternică şi în[1] cununată de succes. Cazacii albi nu putură rezista şi se retraseră.

Urmă un răstimp de linişte, dar aceasta nu era decât liniştea dinaintea furtunii. Regimentul nostru a fost trimis nu ştiu pentru ce la Ţariţîn, fiind înlocuit pe front cu altă unitate. La Ţariţîn ni se alăturară două regimente de ţărani, alcătuite În pripă şi noaptea am fost trimişi la Ilovlia. Aici se aştepta un atac puternic al „Crasnovţilor"

Comandantul era liniştit în ce priveşte flancul nostru stâng care se sprijinea pe Don, socotind că inamicul nu va putea trece înot peste râu, întrucât podul era distrus. De aceea în flancul stâng fură concentrate unităţile mai slabe.

Era noapte. De jur împrejur se întindea stepa. Se simţea un miros amar de pelin uscat. Era zăpuşeală. Stepa nu se răcoreşte nici noaptea. În jur domnea liniştea şi parcă nu-ţi venea să crezi că odată cu primele raze ale soarelui o să pornească lupta, că mulţi dintre noi vor vedea pentru ultima dată zorile dimineţii...

Stelele abia mal pâlpâlau. Prevestind zorile, un vânt slab trecu deasupra stepei. În spre răsărit, cerul începu să pălească. Stepa se lumină.

Şi deodată, dincolo de dealurile scunde în dosul cărora curgea liniştit Donul, în flancul stâng al formaţiei noastre, auzirăm o răpăială şi strigăte. Stepa învie. Luptătorii noştri săriră în picioare, uitându-se neliniştiţi În direcţia de unde porniseră strigătele şi împuşcăturile. Se luminase destul ca sa putem deosebi chipurile omeneşti ce împânzeau stepa şi călăreţii care 11 urmau...

Regimentul nostru era comandat de un vechi bolşevic, fost muncitor, om de un curaj minunat şi foarte viteaz, care fusese de

---

1 *Crasnovţi* — denumire dată bandelor lui Crasnov. (N. T.)

şaptesprezece ori rănit pe fronturile războiului imperialist. El se urcă pe chesonul unei mitraliere şi ne arătă pe scurt situaţia.

Am priceput că vrăjmaşii, folosindu-se de lipsa de vigilenţă a aripei noastre stângi, trecuseră noaptea Donul înot şi atacaseră regimentul nostru de ţărani. Regimentul nu a putut înfrunta atacul şi a început să se retragă.

Părea că atacul fusese dat numai de detaşamentul de avangardă al cazacilor albi, cu scopul de a stârni panică în rândurile noastre. Acum trebuia să ne aşteptăm la atacul principalelor forţe ale inamicului.

— Să ţineţi minte, ne spuse comandantul : pedestraşul nu poate fugi de călăreţ I În fugă nu poţi găsi totdeauna scăpare. Organizând o bună linie de foc, vom putea nu numai să-l împiedicăm pe vrăjmaş să se apropie de noi, dar îl vom şi distruge I

Ne constituirăm repede în unităţi. La orizont se şi vedea puhoiul negru al cavalerici duşmane, care venea spre noi cu urlete şi chiote. Ne-am întors cu faţa spre ei, dârji, gata de luptă.

În vremea aceea se adopta adesea o anumită ordine de tragere : prima linie de trăgători se culca pe pământ, a doua linie, în dosul acesteia, trăgea stând în genunchi, a treia trăgea stând în picioare şi a patra — prin intervalele celei de a treia. În felul acesta se obţinea o tragere compactă. Mitralierele erau aşezate de obicei în flancuri. În regimentul nostru aveam treizeci şi patru de mitraliere.

Năprasnică e şarja cavaleriei, mai ales atunci când stal lipit de pământ şi aştepţi comanda pentru deschiderea focului! Eu stam culcat în rândul întâi. Nu-mi amintesc să-mi fi fost frică, dar parcă încremenise totul în mine. Mă simţeam slab şi lipsit de apărare în faţa acestei puteri năvalnice şi nimicitoare, care venea spre noi ca o vijelie, într'un vârtej de praf. Puşca pe care o strângeam în mâini mi se păru pentru prima dată o unealtă nefolositoare — parcă o să poată ea ţine în loc acest puhoi cotropitor, tunător, o să poată sdrobi sau opri această furie ? Fără să vrei, îţi venea să te întinzi jos, să-ţi ascunzi faţa în iarba uscată, prăfuită, să te lipeşti mai strâns de pământ. Şi pământul duduia şi bubuia acum sub loviturile miilor de copite... Părea că peste câteva clipe doar, totul se va sfârşi Nimic, nlcio piedică nu va fi în stare să stăvilească şarja cavaleriei vrăjmaşe ! Rândurile noastre aşteptau înmărmurite într'o nemişcare şi tăcere deplină. Comandantul regimentului stătea pe chesonul unei mitraliere, cu un pistol în mâna ridicată în sus...

Şase sute de metri ne mal despărţeau de cavalerie. Cinci sute... patru sute ! Se auzi pocnetul slab al focului de pistol şi îndată răsună salva de împuşcături care mi se păru asurzitoare, ca un tunet neaşteptat deasupra capului. Pe flancuri ră- pălau cu furie mitralierele. După prima salvă, urmă a doua, a treia. Efectul lor era

îngrozitor. În faţa noastră, la două-trei sute de metri numai, se ridică un vuiet de gemete de oameni şi nechezat de cai.

Primele rânduri ale cazacilor albi erau aproape complet secerate. Peste cei care căzuseră, se prăbuşiră cei care veneau din spate. Doar câţiva călăreţi izolaţi care îşi luaseră vânt ajunseră până la rândurile noastre. Trăgeam acum asupra lor din apropiere...

Bineînţeles că în asemenea clipe omul îşi dă cu greu seama de ceeace se întâmplă cu el. Acţiunile şi gesturile sale devin mecanice. Aşa s'a petrecut şi cu mine. În timpul respingeri! atacului, trăgeam cu puşca, strigam, aproape fără să-mi dau seama ce se întâmplă în faţa mea. Mai târziu doar mi-am dat seama de modul cum se desfăşuraseră evenimentele.

Al doilea val al cavaleriei duşmane se sdrobi deasemenea sub focul armelor noastre. Intorcârd caii, cazacii albi o rupseră la fugă. Noi îl urmărirăm cu focurile noastre.

N'am avut vreme nici să ne venim în fire, când se auzi strigătul disperat al cuiva : „Cavaleria vine din stânga I..." Ne regruparăm imediat. Se repetă aproape acelaşi tablou. Nepu- tând ţine piept focului „crasnovţii" făcură şi de data asta cale întoarsă, lăsând mulţi răniţi şi morţi. Noi aveam pierderi neînsemnate.

Cu toate acestea, neavând spatele acoperit, nu puteam risca să rămânem în acclaşi loc. Cazacii albi ar fi putut să ne Incercuiască uşor. Am primit aşadar ordin să nc retragem încet În direcţia Ţariţînului. Ne-am retras, luptând tot timpul, respingând atacul cazacilor albi.

După întoarcerea la Ţariţîn, în compania dela calea ferată se făcură aelgeri pentru comitetul militar revoluţionar al căli ferate de Sud-Vest. Am fost ales şi eu în comitetul revoluţionar.

Curând, noi, câţiva membri de partid, am fost trimişi de către comitetul orăşenesc de partid la una din unităţile de cavalerie.

Aveam ca sarcină munca de agitaţie printre mândrii cava- lerişti — dintre care mulţi aveau o atitudine de Independenţă exagerată — şi să rămânem în aceste unităţi de cavalerie, în calitate de comisari. Deşi oarecum bănuitori, cavaleriştii ne primiră din toată Inima. Ne oferiră locuinţă şi hrană, dar părea că, pe nesimţite, ei încercau să ne ţină departe de operaţiile de luptă, lucru care se părea ciudat. Cum puteam noi oare şedea în tren, când în jurul nostru se dădeau bătălii înverşunate ? Nu ne puteam ocupa nici de sarcina noastră : călăreţii nu des- călecau de pe cai zile întregi.

După ce s'a scurs în felul acesta o săptămână, am plecat la staţia Ilovlia, pentru ca să vorbesc la telefon cu preşedintele comitetului nostru revoluţionar de cale ferată şi să-l rog sau să ne recheme, sau să obţină dela comandant să fim înrolaţi în unităţile de luptă.

La Ilovlia, tocmai în vremea aceea se găsea regimentul pe lângă care eram ataşat. De abia intrasem]a oficiul telegrafic, când auzii gornistul sunând alarma.

Mă hotării să intru în rânduri şi să iau parte la luptă. Dar pân's'alerg la iapa mea cea blajină, până să încalec, mândrii călăreţi ajunseseră departe în stepă. Dând necruţător pinteni calului meu, căutam să-i ajung... Dar cum ? !... Ei se pierduseră într'un nor des de praf. Am galopat aşa tot timpul, departe în urma lor, înghiţind praful care plutea deasupra stepei ca o pâclă de toamnă. Necunoscând drumul, m'am trezit pe creasta unui curgan Aici am oprit calul pentru câteva clipe, ca să mă orientez.

De pe creasta curganului am văzut regimentul nostru gonind din răsputeri prin stepa auriu-roşiatică. În întâmpinarea lui veneau o altă unitate de cavalerie, pe care o socotii tot de-a noastră. Deodată Însă, deasupra unora, ca şi a altora, scânteie parcă un fulger orbitor : călăreţii işi scoseseră săbiile ascuţite şi se incăierară. Am dat un strigăt, nefilnd în stare să-mi stăpânesc simţământul de entuziasm şi de vitejie care mă cuprinsese : am cravaşat calul şi, coborînd de pe curgan, am scos în mers „Mauserul" din coburiDar încăierarea se termină atât de fulgerător, încât nici nu am avut vreme să iau parte la ea. Cazacii albi întoarseră deodată caii şi o luară la sănătoasa. Al noştri îi urmăreau. În acest moment îl văzui pe comandantul regimentului : plin de sânge până la brâu, era îngrozitor de privit. întâi am crezut că e rănit, dar pe urmă am înţeles că era stropit cu sângele duşmanului. Se spunea despre el că se bate cu două săbii, câte una în fiecare mână. Când trecea prin rândurile duşmanilor, lăsa în urma sa o potecă lată, pe care o lărgea tovarăşilor care veneau în urma lui.

După două zile am fost chemat la Ţariţîn, pentru a activa În comitetul revoluţionar.

Cea mai grea zi a apărării Ţariţînulul a fost 15 August. În ziua aceea, „crasnovţii" se apropiaseră mai mult ca oricând de oraş, dar tot atunci înaintarea lor a fost oprită. Luptele au mal durat cu aceeaşi înverşunare câteva zile, dar lucrurile începuseră să ia o altă întorsătură. În aceste zile, sub conducerea energică a lui Stalin, conspiraţia contrarevoluţionară fu lichidată, iar şefii ei — împuşcaţi. '

La 20 August, Armata Roşie trecu dela defensivă la ofensivă. După câteva zile, unităţile de „crasnovţi" erau aruncate la treizeci-patruzeci kilometri departe de Ţariţîn. Către Începutul lui Septembrie, tot malul stâng al Donului era curăţit de duşmani, care ocupau acum aceleaşi poziţii de pe care porniseră ofensiva din Iulie.

În toate aceste zile hotărîtoare, Stalin şi Voroşilov au stat pe front în primele linii, în tranşee, însufleţind prin exemplul lor personal pe apărătorii Ţariţînului.

A urmat un scurt răgaz de linişte. Dar a fost doar un răgaz... La începutul lui Octdmbrie, Crasnov a pornit din nou, asupra Ţariţînului, de astă dată cu forţe mai însemnate : douăsprezece divizii de cavalerie şi opt de infanterie, înarmate până în dinţi. Din nou cercul de foc se strânse în jurul Ţariţînului. În oraş muniţiile erau neîndestulătoare, transportarea lor fiind sabotată de trădătorul Troţchi. Armata Roşie era desculţă şi desbrăcată. Stalin organiză fabricarea muniţiilor În oraşul încercuit, iar ostaşii se băteau cu atâta vitejie şi dârzenie, îr.cât spre mijlocul lui Octombrie unităţile Armatei Roşii trecură la ofensivă. În zilele cele mai cumplite, când căderea oraşului părea de neînlăturat, Stalin ordonă să se trimită spre Nord şlepurile, vapoarele şi bărcile, pentru ca toţi să ştie că nu mal există nicio posibilitate de retragere.

Stalin îi spusese în zilele acestea unuia din comandanţii roşii : „Nu te retragi nlciun pas. Mai bine moartea, decât retragerea."

Aceste cuvinte erau în Inima fiecăruia dintre noi.

Toate simţurile, toate gândurile, toată voinţa erau concentrate, încleştate parcă într'un singur pumn şi îndreptate în spre un singur ţel : victoria. Petreceam zilele şi nopţile muncind În comitetul revoluţionar ; de multe ori am luat parte la ciocnirile cu bandele lui Crasnov, lângă Sarepta. Ghelia era ocupată mai tot timpul la spitalul căilor ferate şi venea acasă numai ca să dea de mâncare copiilor.

Într'una din zilele lunii Octombrie, pe când eram plecat din oraş cu o companie de muncitori de la calea ferată la una din nenumăratele lupte de lângă Ţariţîn, Ghelia făcu o ispravă vitejească. Mi-a povestit-o pe scurt şi fără nicio mândrie.

Aflase întâmplător că la staţia Gumrac, într'o grădiniţă de copii a căilor ferate, se mai găseau copii de-ai funcţionarilor de cale ferată, care rămăseseră (nu se ştie de ce) Încă neevacuaţi de acolo. Albii înaintau spre oraş şi copiii ar fl putut rămâne izolaţi. Ghelia se duse la preşedintele comitetului militar revoluţionar şi ceru să se trimită o locomotivă cu două, trei vagoane ca să-l aducă.

— Asta e cu neputinţă, tovarăşe Ignatova — zise preşedintele — toată linia e sub' bătaia artileriei albilor. Nu pot să treacă nici măcar trenurile blindate 1 Cine o să aibă curajul să se ducă după copii ?

— Dacă n'o să se ducă nimeni, am să mă duc eu 1 răspunse Ghelia. Copiii nu pot fi lăsaţi în voia soartei I

Nu ştiu cum izbuti ea să-şi impună punctul de vedere, dar În cele din urmă preşedintele se hotărî „să încerce". Printre mecanici şi conductori se găsiră voluntari curajoşi. Noaptea târziu, un tren micuţ, format dintr'o locomotivă dc marfă şi două vagoane vechi de pasageri, ieşi din Ţariţîn.

Toată nădejdea şi-o puneau în întuneric ; doar aşa să poată trece neobservaţi. Din fericire, noaptea era neguroasă şi vremea rea,

aşa că ajunseră cu bine la Gumrac. Îi urcară la repezeală în tren pe micuţii adormiţi şi făcură calea întoarsă. Trebuiau să se grăbească. Nu mai era mult până în zori. De abia străbătură insă doi. trei kilometri, când se auzi o bubuitură de tun. Obuzul explodă pe traseu în urma trenului. Al doilea obuz smulse o pairte din acoperişul ultimului vagon. Se porniră împuşcături de armă. Albii începuseră să tragă asupra trenului... întâi asupra primului vagon, apoi asupra celui de al doilea. Ghelia îi culcă pe copii jos pe podea. Mulţi dintre ci, speriaţi de bubuituri, plângeau. Ea încercă să-i liniştească pe unii cu mângâieri, pe alţii dojenindu-i. O ajutau trei conductori de tren. Gloanţele străbăteau pereţii vagonului, dar din fericire, niciun copil nu fu rănit. Mecanicul dădu viteză maximă : vagoanele se clătinau dintr'o parte în cealaltă. Gloanţele şuierau, obuzele explodau pe marginile terasamentului căii ferate şi schijele răpăiau pe acoperişul vagoanelor. Cea mai mică piedică în drum şi trenul ar fi deraiat... Dar în momentul când se luminase bine şi se arătară zorile dinspre răsărit, trenul cu copii sosi în gara din Ţariţîn. Cei care îl întâmpinară se îngroziră, văzând cât e de ciuruit de gloanţe şi de schijele obuzelor. Dar mare fu mirarea şi bucuria tuturor când din vagoane începură să iasă pc platformă copilaşii vii şi nevătămaţi.

— Ei, cum, ţie nu ţi-a fost frică ? am întrebat-o pe Ghelia. Privirea mea se opri fără să vreau pe căruciorul în care dormea micuţul nostru Costla.

— Să-mi fie frică ? întrebă Ghelia, Acolo erau doar tot copii !...

La sfârşitul lui Octombrie, Stalin plecă la Moscova. În momentul accla era limpede că şi a doua încercuire a Ţariţînului nu reuşise. Dar chiar din Moscova, Stalin continua să conducă operaţiile pentru înfrângerea definitivă a lui Crasnov.

Veni iarna — iarna grea şi friguroasă a anului 1919.

La începutul lui Ianuarie, am plecat şi eu la Moscova cu o delegaţie a muncitorilor dela calea ferată. Aveam sarcina să rezolvăm o serie de probleme privind restabilirea nodului de cale ferată Ţariţin, reconstrucţia podurilor, a depourilor şi a rezervoarelor de apă. Oraşul se găsea încă într'o situaţie grea. Dar cu ce tărie credeau acum în victoria finală conducătorii săi bolşevici ! Ei priveau cu bărbăţie înainte şi, nelăsând arma din mână, se gândeau la nevoile paşnice ale poporului.

Trebuia să luorăm câtva timp la N.C.P.S. [1] şi la o scrie de alte instituţii şi întreprinderi. Duceam cu noi devize, proiecte şi trebuia să facem rost de materiale şi bani.

Nu era aşa de uşor să ieşi din Ţariţin.

---

1 *N.C.P.S.* — Comisariatul poporului pentru căile de comunicaţie (N. T.)

Trebuia să mergi la început cu caii, pe ghiaţă peste Volga, apoi prin stepa nesfârşită, deschisă tuturor vânturilor... Alt drum nu era. Ţariţînul se mai afla împresurat de trupele gărzilor albe. Capetele arcului cu care duşmanul încercuise oraşul se rezemau pe Volga, iar tunurile albiior băteau peste fluviu.

Am plecat din oraş, noaptea. Era un ger cumplit. Viscolul şuiera. Ne îmbrăcasem cu tot ce aveam mai călduros şi totuşi frigul ne pătrundea până'n măduva oaselor. Era mai rău decât pe gerurile de şaizeci de grade dela Neiva. Distanţele între popasuri erau mari — treizeci, patruzeci de verste, iar drumul era nespus de aglomerat, căci pe acelaşi drum erau scoşi şi răniţii din Ţariţin şi se aduceau întruna cartuţe, obuze şi alimente...

La Moscova am fost primiţi bine, ba chiar cu o oarecare cinste, ca delegaţi ai oraşului-erou. Ne-am îndeplinit toate sarcinile destul de repede şi cu succes.

Am stat acolo doar puţină vreme — câteva zile — dar ml-a rămas neştearsă în amintire înfăţişarea austeră, militărească a capitalei roşii, acoperită de zăpadă.

Frigul şi foametea domneau pe atunci la Moscova. M'am convins personal cât de necesar era fiecare vagon de făină care venea din regiunile de Sud, printre care se număra şi Ţariţînul.

La N.C.P.S. ni se dădură tichete pentru cantină. Stând un ceas, ba mai bine la coadă — căpătăm o strachină cu o zeamă turbure care se numea „supă". În timpul liber îmi plăcea să mă plimb prin Moscova. Mă mira mai ales că mulţi dintre moscoviţi umblau cu săniuţa, cărând lemneˣ şi cartofi... De două ori m'am dus la Oremlin, în tăcutul şi înzăpezitul Cremlin — unde stăpâneau liniştea şi nămeţii de zăpadă ; stoluri de corbi sbu- rau pe deasupra cupolelor vechilor biserici... Dar în Cremlin locuia Lenin şi aceasta — ca şi steagul roşu al Revoluţiei învingătoare care fâlfâia deasupra vechilor ziduri — dădea Cremll- nului o înfăţişare nouă. De altfel, în tot oraşul se simţea clocotul vieţii celei noi, se simţea clocotul luptei.

Această vizită la Moscova, deşi foarte scurtă, mi-a întărit şi mai mult credinţa în victorie ; m'am înapoiat la Ţariţin cu simţământul de bucurie şi de exaltare cu care se întoarce soldatul la unitatea sa.

În luna Mai a anului 1919, eroicul proletariat al Ţariţînu- lul a fost decorat de către V.Ţ.I.C.[1] cu „Drapelul Roşu" pentru merite deosebite în lupta pentru apărarea Patriei. Dar în vremea aceasta, o nouă primejdie de atac din partea duşmanului, se abătu asupra Ţariţînului.

---

1 *V.Ţ.I.C.* — Comitetul executiv central pe întreaga Rusie. (N. R.)

„Antanta" pusese la cale deslănţuirea în mijlocul verii a unui atac pe toate fronturile. Armata lui Colceac, numărând cam trei sute de mii de oameni, trebuia să pornească dela răsărit, peste Urali, asupra Moscovei. Din Nord. se pregătea atacul generalului Miller. Asupra Petrogradulul se pregătea atacul armatelor gărzilor albe ale lui Iudenici şi al finlandezilor albi. În Asia centrală trebuiau să se

ridice basmacii, susţinuţi de ocupanţii englezi. Din Sud trebuia să pornească Denichin... Pentru ocuparea Ţariţînului, Denichin îl trimise pe Vranghel. Oraşul era ameninţat acum de o primejdie de moarte. Trupele noastre se retrăgeau, luptând sub presiunea forţelor superioare ale duşmanului. Ţariţînul fu din nou împresurat. începu evacuarea oraşului... Trenurile

plecau unele după altele spre Nord, spre Povorino, încărcate cu lucruri de preţ şi cu instalaţiile fabricilor şi uzinelor..

.Se întocmi un convoi special pentru evacuarea femeilor şi **a** copiilor în spatele frontului. Cu puţin timp înainte, fusesem numit şeful serviciului medlco-sanitar al centrului Ţariţîn. Gheliei şi copiilor li se rezervă un loc într'unul din vagoanele convoiului. Valia suferea de vărsat de vânt şi am fost nevoiţi să-l ducem aşa cum era la tren şi să-l culcăm pe baloturi. Am încărcat şi căruciorul, care servea de leagăn lui Costia. Jenla se făcuse acum „mare" şi căuta să ne ajute câte puţin. îmi venea greu s'o las singură pe Ghelia cu trei copii, dar ce puteam să fac ? Trebuia să rămân în oraş până în ultima clipă şi să supraveghez ca toţi răniţii să fie evacuaţi.

Şi convoiul se pierdu în depărtare. ' Stăteam pe peronul pustiu şi priveam în urmă... Inima mi se strânse când mă gândii: „Oare o să-mi fie dat să-i revăd curând ?" îmi era inima grea şi mă simţeam singur. Dar mi-am revenit repede, mi-am pus în cap şapca pe care o fluturasem mult timp în urma trenului şi m'am întors la treburile mele.

Sbătându-mă cu nenumărate griji şi îndatoriri, durerea despărţirii de Ghelia şi de copii se potoli. Deodată însă primii o veste îngrozitoare, care mă lovi în inimă ca un cuţit.

Se spunea că ori cazacii, ori o bandă mare de culaci, tăiaseră calea ferată lângă staţia Lipchi, că distruseseră trenul tehnic de reparaţii şi depanare [1] ce mergea în faţa convoiului în care călătoreau ai mei, şi că intraseră în luptă cu trenul blindat din urma convoiului...

Se svonea că trenul blindat luptase multă vreme, dar că a fost apoi nevoit să se retragă, ca să-şi desprindă platforma din faţă* distrusă de artileria duşmană. Când s'a reîntors — spuneau unii — convoiul cu evacuaţi era decimat.

Cu încă doi tovarăşi alergarăm într'un suflet la gară. Ne-am urcat pe locomotiva de manevră şi am pornit cu iuţeală spre staţia Lipchi. N'am reuşit să ajungem decât până la Ilo- vlia — mai departe nu se putea trece. Dincolo de Ilovlia se dădeau lupte.

Mi-amintesc întoarcerea noastră la Ţariţîn. Ieşisem aproape pe jumătate din cabina locomotivei, aţintindu-mi privirea înspre partea unde bubuiau tunurile...

La administraţia căilor ferate se adunară toţi cei ale căror familii plecaseră cu convoiul. Ascultară în tăcere comunicarea ce le-o făcurăm. Circulau tot felul de svonuri despre convoi. Unii spuneau că gărzile albe îi dăduseră foc şi că omorîseră pe toţi cei care se găseau în el. Alţii spuneau că unele familii izbutiseră să scape, ascunzându-se de albi prin satele vecine...

Deodată auzirăm pe cer un uruit îndepărtat şi intermitent. Avioanele albilor se îndreptau spre oraş.

În vremea aceea la Ţariţîn, nu erau avioane şi albii — dlsdedimlneaţă şi seara, Înainte de apusul soarelui — veneau asupra oraşului şi-l bombardau nestingheriţi de nimeni.

Toţi cei ce se adunaseră la administraţie ieşiră în curte. Sus, pe cerul limpede, sbura încet o pasăre argintie. În aer se auzi un şuierat urmat de bubuitura asurzitoare a unei explozii. Suflul aerului mă aruncă peste gardul grădiniţei lângă care şedeam. Clădirea administraţiei căilor ferate fu învăluită În- tr'un nor de praf şi de fum. £e auzi apoi încă o explozie, ceva mai îndepărtată...

Am stat câtăva vreme asurzit, culcat la pământ. Apoi am sărit în sus, dar nu mă puteam ţine pe picioare. Eram ameţit şi am căzut în genunchi. Strângând din pumni şi aruncându-mi ochii spre cerul unde mai plutea încă lin pasărea de argint, am strigat blesteme fără şir, apoi am scos „Mauserul" şi l-am descărcat spre cer...

Această destindere a avut un efect salutar asupra mea şi m'a desmeticit. M'am liniştit şi m'am întors la lucru. Am cerut insistent să fiu trimis pe front, care era la vreo zece kilometri de oraş. Dar nu mă lăsară să plec pe front : era prea mult de lucru cu evacuarea. Ziua şi noaptea se încărcau În şlepuri instalaţiile fabricilor şi ale uzinelor, uneltele şi maşinile. Eu conduceam îmbarcarea mulţimii de răniţi care soseau întruna...

În ajunul evacuării oraşului, toţi muncitorii dela calea ferată au fost trimişi seara târziu să se îmbarce pe vapoare. Se aştepta un atac de noapte al albilor.

Eu, împreună cu un mic grup de muncitori, trebuia să mai rămânem în oraş. Se lumină. Oraşul se găsea încă în mâinile noastre. Mă apucase dimineaţa În gară. Ultimele căruţe cu răniţi plecau spre Volga. După atâtea nopţi nedormite, de abia mă mai ţineam pe picioare...

Deodată isbucniră explozii. înainte de atac albii începuseră să bombardeze oraşul cu artileria. Obuzele explodau pe drumul de lângă gară. Eu şi câţiva tovarăşi ieşirăm în fugă pe peron. Aveam de cu seară un cal gata înhămat la o trăsurică. Unul îl luă de căpăstru, iar noi ceilalţi, cu armele în mâini, mergeam după trăsurică.

Deasupra capetelor noastre şuierau gloanţele. Când îmi aruncai pentru ultima dată privirea pe după colţul gării, zării în depărtare şiruri dese de albi care veneau dinspre traseul căii ferate. Trebuia să ne grăbim...

Mergeam prin oraş împreună cu ultimele grupuri răzleţe de soldaţi roşii. Pe una din străzi, dela al doilea etaj al uneî case mici, răpăiră În spatele nostru gloanţele unei mitraliere. Se vede treaba că acolo se găsea vreun trădător. Ne aruncarăm cu faţa în jos, în praful drumului. Unul din tovarăşii noştri se târî spre casă şi aruncă cu îndemânare pe fereastră o grenadă de mână. Mitraliera amuţi...

Merserăm aşa până la Bannaia, oprindu-ne mereu ca să respingem detaşamentele de avangardă ale albilor care ne ajungeau din urmă. Uneori trebuia să poposim vreme mai Îndelungată şi când ieşirăm din oraş, aproape că se lăsase întunericul.

Focurile se mai liniştiseră. Duşmanul ocupase Ţariţînul. Deasupra oraşului se ridica un nor de fum...

Mi-era sufletul greu, deşi înţelegeam că ocuparea provizorie a Ţariţînului nu avea mare însemnătate : Colceac, spre care se îndrepta Denichin ca să facă joncţiunea, fusese sdrobit şi gonit departe de Volga.

M'am aşezat pe scara trăsurii şi am privit împrejur. Eram singur. În învălmăşeala ultimei încăierări, nu ştiu cum s'a întâmplat, dar mă despărţisem de tovarăşii mei de drum. În spatele meu se întindea fâşia întunecată a râului. În Jurul meu — nici ţipenie de om. Ce să fac ? Am aşteptat un ceas, un ceas şi jumătate, doar o apărea vreunul din ai mei. Nu veni nimeni. Nu făcea să mal rămân acolo. M'am hotărît să plec spre aşa numita „uzină franceză", de unde se încărcau vapoarele şi unde socoteam că aş mai fi putut prinde vreun vapor. Se întunecase. M'am urcat în trăsură, am dat bici calului şi am pornit repede, de-a-drcptul peste câmp. Nu ajunsesem prea departe, când mi se păru că undeva, în lături, aud uruit de roţi. Am oprit calul, sfredelind cu privirea încordată întunericul. Cineva venea în spre mine. Am scos „Mauseurul".

— Stai I

În Întuneric se profila neclar silueta unui cal, a unei căruţe şi a unui căruţaş. I-am poruncit să ridice mâinile sus, şi să vină spre mine. Am aprins un chibrit. Mare ml-a fost mirarea când În faţa mea am văzut pe unul din casierii noştri dela calea ferată : un bătrân, speriat de moarte de strigătul meu ameninţător. Vorbind repede şi, bâlbâindu-se, Îmi spuse că a primit ordin că ducă la vapor banii adunaţi În ultimul moment dela toate serviciile şi birourile nodului de cale ferată.

I se dăduse pentru pază doi băieţi tineri, Înarmaţi. Pe drum «vi nimerit în bătaia focurilor. Paznicii s'**au** speriat, **au** sărit din trăsură şi s'au culcat **în** şanţul de lângă drum. Calul a pornit. Rămas

singur, bătrânul a bâjbâit mult timp în întuneric. N'a găsit vaporul şi voia acum să se întoarcă î,n oraş.

— Dar acolo sunt albii 1 am strigat eu.

— Albii ? I Bătrânul încremeni de spaimă. I-am propus să meargă cu mine. Bătrânul se gândi, apoi se rugă : Am familia în oraş, baba, fiica bolnavă, se văicări el. O să se prăpădească fără mine 1 Nu mă sili, zău aşa... Ia sacii ăştia blestemaţi şi du-te singur, poate ai să găseşti vaporul. Şi mie dă-mi drumul. Sunt om bătrân, bolnav, mie n'o să-mi facă nimic albii...

Moşul nu era bun de nimic. M'am hotărît să-i dau drumul. Aprinzând chibrituri, i-am scris o chitanţă prin care adeveream că cei patru saci cu bani mi-au fost predaţi mie. Mutând iute sacii în căruţa mea, mi-am luat rămas bun dela ei şi am dat bici calului. Nu eram atât de sigur că voi găsi vreun vapor. Ce o să mă fac atunci, pe malul duşman, cu patru saci de bani ?

Am reuşit însă. Rătăcind pe mal, pe lângă nişte clădiri întunecate şi pe lângă nişte stive de lemne, am găsit un vapor mic, cel din urmă din acelea care transportau pe soldaţii roşii din Ţariţîn. Am ajuns în clipa când se pregătea să plece. înaintea sosirii mele se urcaseră pe vapor ultimele unităţi militare. I-am arătat comandantului de serviciu actele, am transportat sacii pe punte, m'am culcat pe el şi, mort de oboseală, am adormit îndată.

M'am trezit în zori, din cauza frigului. Era un cer senin şt curat, aproape trandafiriu. împrejur domnea o linişte surprinzătoare. învăţat cum eram cu tragerile necontenite, această linişte mi se păru deosebit de plăcută. Doar dincolo de bordul vaporului susura încet apa şi undeva în depărtare cântau cocoşii. M'am frecat la ochi, m'am ridicat şi am privit împrejur. Mă aflam în port. Alături de noi ancorase un vapor mult mai mare.

Aşa dar în timpul nopţii ajunsesem la Camîşin.

Mare mi-a fost bucuria când pe vaporul vecin i-am văzut pe tovarăşii mei din Ţariţîn. Am trecut îndată pe vaporul lor, luându-mi şi sacii cu bani. Le-am povestit peripeţiile mele. Neam dus în cabina căpitanului, am deslegat sacii şi aproape o jumătate de zi am stat şi am numărat banii. În saci erau... douăzeci şi şapte de milioane de ruble I M'am înfiorat când ml-am adus aminte cum am mers eu singur cu tot bănetul ăsta prin câmpia pustie, unde aş fi putut nimeri atât de uşor În mâinile albilor. Tovarăşii mei mă poreclira în glumă „milionarul". Tot drumul nu m'am despărţit de saci şi am răsuflat uşurat abia după ce, ajungând la Saratov, am depus banii neatinşi, sub pază, la bancă.

Cel mal mulţi dintre muncitorii dela calea ferată din Ţari- ţln fuseseră evacuaţi la Ferm. Mi se propuse şi mie să plec, dar am refuzat : pentru nimic în lume n'aş fi părăsit locurile acelea unde probabil că se găsea încă familia mea.

Mi se dădu sarcina să cercetez şi să regrupez tot materialul ce aparţinuse nodului de cale ferată şi care fusese transportat cu şlepurile din Ţariţîn. Nu era atât de uşor şi de simplu să găseşti aceste şlepuri pe uriaşul fluviu, în încurcătura şi învălmăşeala care domnea atunci pe Volga. Cu această treabă mi-am pierdut toată vara şi o parte din toamnă. Am cutreierat peste tot, am cercetat împrejurimile Saratovului, am fost până şi la Uvec şi în cele din urmă am aflat că şlepurile fuseseră remorcate până la Voise. Acolo am găsit aproape toate şlepurile noastre. Am organizat paza lor şi am pus pe fiecare şlep un comandant, pentru cazul când ar fi trebuit să se întoarcă câte unul la Ţariţîn.

Terminând toate treburile, m'am întors la Saratov şi am obţinut aprobarea să plec în căutarea familiilor muncitorilor dela calea ferată, care se găseau în acelaşi convoi cu familia mea.

Trebuia să merg în josul râului, spre Ţariţîn. Pe Volga se scurgeau sloiuri mărunte şi vapoarele intrau la iernat. Am ajuns cu greu până la Uvec de unde, după cum se spunea, trebuia să pornească în jos un remorcher. La Uvec am aflat că nu există un asemenea vapor şi nici nu e nădejde de aşa ceva...

Şedeam pe chelul pustiu şi mă uitam la fluviul rece, plumburiu, pe care plutea ghiaţa fărâmiţată şi murdară. Priveam în depărtarea ceţoasă, în spre care Volga îşi gonea apele de-a- lungul malurilor negre şi nu ştiam ce să fac.

Din Saratov plecase cu mine un marinar, a cărui familie se afla deasemenea în convoiul pierdut. Afară de noi doi, se adunaseră la Uree încă şase oameni, care trebuiau să ajungă **în** apropierea Ţariţinului.

Marinarul ne propuse o soluţie : să cumpărăm o barcă pescărească şi să pornim cu ea pe râu în jos. Zis şi făcut. Am pus bani mână dela mână, am cumpărat dela un pescar o luntre veche, greoaie, am reparat-o puţin, am smolit-o, ne-am încărcat boarfele şi a doua zi, când se crăpă de ziuă, am pornit-o la drum pe râul învolburat de vântul potrivnic.

La început totul a mers bine, dacă trecem cu vederea faptul că barca plutea la voia întâmplării şi că îngheţasem bocnă, bătuţi de vântul puternic şi rece, care ne înţepa cu ace de ghiaţă.

Dar iată că ajunserăm în dreptul unui sat mare, Zolotoe şi aici ne fu dat să petrecem multe clipe zbuciumate. Satul era ocupat de albi. Văzând barca, ei deschiseră asupra noastră un foc puternic. Gloanţele ne şuierau pe deasupra capetelor şi împroşcau apa în jurul nostru. Eram înarmaţi cu toţii şi am răspuns cu o salvă sdravănă, care îi sili pe albii adunaţi pe mal să caute adăpost. Am început să vâslim puternic. Salvarea noastră fu un ostrov lung, plin de stuf, aşezat pieziş în faţa satului. Ne-am adăpostit în dosul lui şi asta ne-a

dat posibilitatea să ieşim din bătaia focului. Deşi continuau să cadă în jurul bărcii noastre gloanţele, nu ne mai puteau pricinui niciun rău.

Am plutit fără oprire zl şi noapte. Frigul se înteţea din zl În zi. Vântul care ne sufla în faţă ne tăia obrazul, ne degera mâinile. Vâslele, şi mai târziu marginile bărcii, se acoperiră de ghiaţă şi barca se afunda tot mal mult în apă. Doi dintre noi tăiau tot timpul cu muchea toporului ghiaţa de pe marginii*[1] bărcii. Patru vâsleau şi alţi doi se odihneau, sau mai bine zis, ţineau arma pregătită şi priveau atenţi pe mal, pentru ca nu cumva să fim surprinşi de vreun atac al duşmanului.

Căutam să ne ţinem pe firul apei, temându-ne de bancurile de nisip de pe iângă maluri. Cu fiecare ceas, plutirea devenea tot mai anevoioasă. Se porniseră acum sloiuri mari, care se ciocneau cu sgomot surd de bordurile bărcii. Marinarul Îşi atătă de mai multe ori temerea că ne vor prinde sloiurile înainte de a ajunge la satul Vodianoe. În acest sat, eu şi cu marinarul voiam să debarcăm pe mal: Vodianoe se găsea foarte aproape de locul acela de pe calea ferată unde albii» după cum se svonise, distruseseră convoiul cu familiile noastre,

În sfârşit, spre seară, Iată că marinarul scoase un strigăt de bucurie, arătând cu mâna o Îngrămădire de cocioabe cenuşii, ce se zăreau în depărtare pe mal, sub cerul mohorît, acoperit de nori grei. Era satul Vodianoe. Am tras barca la mal„ dar înainte de a debarca, unul dintre tovarăşii noştri de drum plecă în cercetare să iscodească dacă nu cumva albii sunt în sat. Se întoarse curând şi ne spuse că până ieri chiar fusese cantonată aici o unitate de cavalerie roşie, dar că acum, În sat nu mai erau nici roşii, nici albii.

Cred că nici Columb n'a păşit cu o bucurie mai mare pe pământ decât noi. Simţeam o dorinţă nespusă să intrăm într'o casă caldă, să ne desgheţăm, să ne uscăm îmbrăcămintea şi să bem ceva fierbinte ! Niciunul dintre ţărani nu putea să ne spună limpede pe unde trece linia frontului, unde sunt roşii şi unde albii. În zilele acelea, satele, staniţele i şi cătunele treceau mereu dintr'o mână într'alta, ba se întâmpla câteodată ca un sat mai mare să fie jumătate în mâna roşilor şi jumătate Într'a albilor...

Marinarul încercă să mă convingă să mal aştept câteva zile, să mă odihnesc şi să cercetez situaţia mai cu deamănuntul, dar eu ardeam de nerăbdare să încep să-mi caut familia. Fiecare zi pierdută mi se părea de nesuportat şi am Insistat ca a doua zi chiar, să plecăm din Vodianoe.

A doua zi de dimineaţă, după ce am mâncat câ';e ceva şi ne-am luat rămas bun dela tovarăşii ce se pregăteau să meargă mai departe pe fluviu, am pornit la drum cu marinarul.

Aveam o hartă şi busolă. Dar era greu să ne orientăm în stepa netedă şi pustie, cu atât mal mult cu cât ocoleam drumurile

bătute şi căutam să mergem pe drumuri de sat şi pe cărări lăturalnice. Vedeam de departe cum pe şoseaua principală treceau pâlcuri Izolate de călăreţi şi din când în când — convoaie păzite. Uneori se auzeau din depărtare, când dintr'o parte când din alta, împuşcături. Ne culcam la pământ şi aşteptam. Când se linişteau, ne sculam şi o porneam mal departe. Deasupra capului nostru se întindea cerul înalt, cenuşiu şi în jurul nostru stepa netedă, dar cine ştie ce ne aştepta în stepa aceasta ?

Am mers aşa până la amiază. Trebuia să intrăm într'un sat şi să întrebăm dacă nu cumva ne-am abătut dela dru

-' *Stanifă* — sat căzăcesc. (N. T.) mul hotărlt. În faţa noastră văzurăm un cătun mic, pierdut în stepă şi în apropierea lui, pe arie, lucra o vânturătoare. Lângă ea erau două femei. Ne-am apropiat. Femeile se uitară la noî cu luare aminte şi cu neîncredere, lucru uşor de înţeles pentru vremurile acelea sbuciumate. Voiau să ştie : suntem albi sau roşii ? La rândul nostru voiam să ştim acelaşi lucru despre ele. Nu ştiam de partea cui sunt aceste femei şi drept cine ne iau, dar oricum ar fi fost, ele ne conduseră în cătunul în care se mal găsea afară de ele doar un bătrân gârbovit cu părul, alb. Am mâncat cartofi prăjiţi şi am băut ceai. Marinarul meu se moleşise de tot şi nu voia în ruptul capului să meargă mai departe. Şi pe deasupra, una din femei, aproape o fetişcană, drăguţă, smeadă, se uita şăgalnic la el... După ce-am mâncat însă, m'am ridicat dela masă, am mulţumit gazdei, mi-am luat sacul şi am ieşit. Bombănind şi blestemându-mi neastâmpărul, marinarul porni, de voie, de nevoie, după mine prin stepa rece şi neprietenoasă.

Femeile ne arătară drumul spre satul apropiat ce se numea Beloe. Se întunecase deabinelea când ne-am apropiat, obosiţi şi chinuiţi, de un zăgaz mare, construit într'o vale adâncă lângă sat. Ca să pătrundem acolo, trebuia să trecem peste un ogor care se întindea pe o distanţă de aproape o jumătate de kilometru.

Nu aveam nlcio îndoială, că dacă în sat ar fi fost vreo unitate militară — roşie sau albă — pe acest ogor ar fi fost postate santinele. Dar cine anume se găsea în sat — nu ştiam...

Desbrăcându-mi mantaua, pe care o dădui împreună cu sacul cu lucruri marinarului, am scos „Mauserul" dela brâu şi m'am târît de-a-lungul zăgazului spre ogor. Sălciile care creşteau pe

marginile ogorului se vedeau limpede în întuneric. Vântul şuera pătrunzător printre crengile uscate. împrejur — niciun sgomot, nicio luminiţă.

M'am apropiat de primul copac. M'am uitat împrejur. M'am târît până la al doilea şi aşa, trecând dela un copac la altul, am străbătut toată arătura. La capătul ei am văzut siluetele întunecate ale unor soldaţi, dar oricât m'am străduit să-mi dau seama ce sunt, n'am reuşit. Soldaţii şedeau şi nu scoteau niciun cuvânt.

M'am târît înapoi. Aici am desluşit în întuneric încă două umbre, chiar la capătul ogorului. Era santinela, cu „agentul de legătură". Nu înţelegeam cum de nu-i observasem înainte- Se vede că stătuseră în dosul unei sălcii.

I-am povestit marinarului tot ce văzusem. Mă sfătui să apuc pe alt drum, dar, în primul rând, era prea departe şi apoi nu ştiam ce ne aşteaptă şi pe acest al doilea drum. I-am propus să trecem târîş prin arătură, cu atât mai mult, cu cât acum cunoşteam poziţia posturilor. Între timp, se pornise un vânt puternic şi începuse să cadă lapoviţă.

Am străbătut cu bine arătura, dar era riscant să intrăm noaptea în sat şi să batem la uşa cuiva : puteam da peste albi- De aceea, marinarul şi cu mine ne-am ascuns într'o claie de fân, aproape de căsuţele din marginea satului şi ne-am ho- tărît să aşteptăm acolo zorile.

Umblasem în timpul zilei nu mai puţin de optzeci de kilometri şi de abia ne ţineam pe picioare de oboseală. Cum se culcă, marinarul şi începu să sforăie, în schimb eu, cu toată oboseala, nu puteam deloc să aţipesc : mă gândeam întruna la ai mei... Noaptea mi se păru fără sfârşit. Marinarul sforăia aşa de tare, încât mă temeam să nu atragă atenţia cuiva din cei cu care nu trebuia să ne întâlnim. Il răsturnam când pe o parte, când pe alta, sau îl rostogoleam pe spate... Se trezea pentru o clipă, mormăia ceva supărat, dar adormea apoi din nou şi Iar începea să sforăie sdravăn.

Spre dimineaţă l-am trezit. Cerul era cenuşiu. Se apropiau zorile. Era frig.

Puţin timp după aceea, pe lângă claie trecu o femeie. Am ieşit din ascunzătoarea noastră şi am întrebat-o cine ocupa acum satul. Am aflat că în partea în care ne aflam noi, erau „albii" iar în partea cealaltă, ieri, s'ar fi găsit ..roşii".

Dând ocol satului, am întâlnit întradevăr în capătul celălalt un mic detaşament de cavalerie al Armatei Roşii. Acolo l-am găsit chiar pe preşedintele comitetului revoluţionar local ; i-am arătat actele şi i-am povestit ţinta drumului nostru. Preşedintele ne dădu o căruţă cu cai şi noi ne grăbirăm să plecăm din sat.

Noaptea târziu am ajuns la cătunul situat nu departe de podul de piatră de peste râul Ilovlia.

Aici am găsit deasemenea pe preşedintele comitetului revoluţionar şi dându-I calul şi căruţa ca să le trimită înapoi în satul Beloe, l-am rugat să ne ajute să plecăm dlsdedimlneaţă mai departe...

Ne-am instalat pentru noapte într'o căsuţă mică, prietenoasă şi ne-am înţeles cu noul cărăuş să ţină pregătit calul şi căruţa, O oră mai târziu sosiră în sat câţiva soldaţi roşii care căutau furaje. Ei se instalară în casă lângă noi.

După cină, marinarul şi cu mine ne-am culcat. Marinarul Începu iarăşi să sforăie, în timp ce eu nu puteam să adorm : mă chinuia o nelinişte nelămurită. L-am trezit pe marinar şi l-am propus să dormim mal bine în căruţă, în curtea cărăuşului nostru, cu toate că ne părea rău să părăsim culcuşul cald. Am ieşit afară. Noaptea furăm treziţi de împuşcături şi strigăte. Am sărit în sus şi eram hotărîţi să ne vindem scump pielea. Dar nimeni nu ne-a turburat. Furajerii' însă, care dormeau fără să se sinchisească şi nu-şi puseseră nici pază, au fost împuşcaţi până la unul de patrula de cavalerie a gărzilor albe.

Ne-am urcat îndată în căruţă şi am pornit pe câmp. Lângă podul de piatră de peste Ilovlia, care după câte auzisem era totdeauna străjuit de albi, nu ne opri nimeni. De abia făcusem vreo trei, patru kilometri, dincolo de pod când ne ajunse un detaşament destul de mare de călăreţi. Cărăuşul opri calul. Mi-am pipăit în buzunar grenada. Mă uitam la călăreţii care ne înconjurau, dar nu-mi puteam da seama cu cine aveam de-aface. Unul din ei, venind până aproape de noi, ceru un foc.

Marinarul aprinse scăpărătoarea. La lumina slabă care se aprinse, am văzut pe umărul călăreţului care se apropiase tresa de ofiţer. „Albii" ! îmi trecu prin minte.

Am simţit cum marinarul meu voia să apuce grenada, dar am avut vreme să-l apuc de mână. N'am fi făcut nimic aruncând o grenadă : duşmanii erau prea mulţi şi În orice caz ne-ar fi nimicit.

Ofiţerul ne întrebă încotro mergem... Am indicat una din unităţile de gărzi albe care se găsea destul de departe de acolo (aflasem poziţia albilor din spusele ţăranilor).

Detaşamentul plecă. îndată ce tropotul copitelor se pierdu În negura nopţii, marinarul îşi scoase şapca şi îşi şterse faţa asudată.

— Uff ! M'au trecut toate năduşelile I...

Am plecat mal departe.

' *Furajeri* — ostaşi Însărcinat! să facă aprovizionarea cu furaje, (N. T-
l

În două sate am găsit familii de-ale muncitorilor de cale ferată din Ţariţîn, dar ei nu ştiau nimic despre nimicirea convoiului şi de soarta familiilor noastre.

Seara am ajuns la Lipchl, unul din satele cele mal mar) din partea locului. Marinarul se pregăti de culcare, dar eu, cu toată ora

târzie, am pornit spre comitetul revoluţionar. Preşedintele nu plecase încă acasă. Şedea într'o odaie plină de fum de mahorcă şi la lumina lămpii de gaz cerceta nişte hârtii. I-am arătat scopul călătoriei mele şi el se miră că am ajuns viu şi nevătămat până la Lipchi.

— Ei, s'ar putea spune că ţi-a mers bine, tovarăşe I Ţi-a mers bine ! repeta el clătinând din cap. Pe urmă se gândi, încreţind Truntea şi bătând cu degetele în masă.

— Stai, stai !... Parcă ai zis : o femeie tânără cu trei copilaşi ? Mi-aduc aminte ceva I...

Am sărit în sus de pe laviţa pe care şedeam.

— Da* spune odată, spune' mai iute 1

— Stai puţin !... Ce sări aşa ?... A fost aici o refugiată. Nu ml-aduc aminte, avea doi, ori trei copilaşi... Mi se pare că a plecat undeva... Şezi, şezi şi linişteşte-te, am să trimit numaidecât să ariăm...

Strigă pe un oarecare Mişca, şi din odaia vecină ieşi un tânăr somnoros.

— Mişca — spuse preşedintele — du-te la Parasca Gorobeţ. Află dacă nu la ea locueşte cumva refugiata cu copiii... da'mai repede I Vezi doar că omul e neliniştit !

Tânărul bombăni ceva de neînţeles ; cu toatea astea îşi luă şapca şi o luă spre ieşire.

— Aşteaptă, îl oprii, merg şi eu cu tine !

Am ieşit în stradă. Era întuneric beznă. Mergeam ca orbul, poticnindu-mă întruna şi luându-mă doar după sgomotul paşilor tăcutei mele călăuze. Am mers vreme îndelungată : mai bine de un ceas. Treptat, ochii mi se obişnuiră cu întunericul şi începui să desluşesc casele care se întindeau pe marginile unei uliţe largi. Am luat-o la stânga şi am mers multă vreme prin câmp. Apoi văzurăm un nou şir de case ce păreau pustii.

Cerul se lumină puţin. Din dosul norilor răsări luna. Tânărul se opri lângă un gard scund de nulele.

— Aici e I rosti el scurt şi apoi, sucindu-se În loc, porni Înapoi.

Chiar lângă gard, în dosul unor vişini răzleţi, se înălţa *o* căsuţă albă, curată, cu obloanele închise, iar în fundul curţii, alături de staulul vacilor, se vedea o cocioabă de lut, stând într'o rână, cu un acoperiş de paie, sburlit şi cu o singură ferăs- truică ce licărea slab în întunericul nopţii.

„Oare aici o fi ?" mă întrebai eu ; am sărit gardul şi — nu ştiu dece — călcând pe vârfuri, m'am apropiat de cocioabă. Inima îmi svâcnea în piept când m'am uitat pe ferăstruică.

într'o cămăruţă cu podeaua de pământ, ardea o lampă- mică, aşezată pe un scăunaş. Într'un colţ, pe un pat de lemn, pe nişte paie acoperite cu velinţe vechi, era culcat cineva, întors cu faţa

spre perete. Nu puteam vedea chipul celui culcat, dar după toată înfăţişarea, am recunoscut-o îndată : ea era 1

Stăteam cu faţa lipită de geam. Nu mă îndoiam nicio clipă c'o văd pe Ghelia şi, în acelaşi timp, mi-era aşa teamă să nu greşesc cumva, încât nu mă hotărâm să ridic mâna şi să bat în geam.

„Ghelia, Ghelia, şopteam eu. Dar unde-s copiii ?" Un sunet pătrunzător (ce mi se păru deosebit de puternic) mă. făcu să mă cutremur şi să mă dau înapoi dela fereastră. Cântase cocoşul în coteţ, bătând din aripi.

încetişor, doar cu un deget, am ciocănit în geam. Făptura care stătea culcată pe pat se ridică repede şi sprijinindu-se În cot, întoarse faţa spre fereastră. Era Ghelia. Alături, strâns lipiţi unul de altul, dormeau copiii. Mă uitam întruna la faţa" care mi-era dragă. Cât slăbise I Părul încâlcit îi cădea pe ochi şi ea îl dădu într'o parte cu mâna, nerăbdătoare. Ghelia se uita cu privirea ţintă spre fereastră. Nu mă vedea. Atunci de ce îi zâmbea faţa ?...

Am înţeles că tot timpul, mereu, în fiecare clipă, ea mă aştepta, credea în venirea mea şi fiecare bătaie în uşă trezea într'însa speranţa că, poate, ol fi eu I

Am sărit la uşă, am deschis-o — nu era încuiată — şi peste câteva clipe o ţineam pe Ghelia, care plângea în braţele mele.

Trista căsuţă se umplu de glăscioarele copiilor, de chiote de bucurie, de râsete. Ghelia căuta să deretice căsuţa, se apropia mereu de mine, mă alinta pe obraz, mă pipăia — parcă tot nu-şi credea ochilor... Jenca şedea pe genunchii mei şi neluân- du-şi ochişorii săi vii, strălucitori, dela mine, povestea :

— Am mers tăticule, am tot mers, da' de ajuns nu mai ajungeam 1 Şi când am ajuns la o gară, ne-au atacat albii. Dar trenul blindat a inceput să se lupte : tunurile făceau : poc, poc I Mitralierele : bum, bum I (de emoţie, Jenca Încurca sgomotele tunurilor cu ale mitralierelor). Dar mama ne-a scos afară din vagon, ne-a urcat în căruciorul lui Costia şi iar am pornit la drum, şi-am mers, şi-am mers... Şi uite c'acu trăim aici. Da'e rău aici, nu-mi place... Mi-e foame mereu.

Valiuşca se târa pe pat ca un rac şi se tăvălea de râs când II făceam „capra". Şi Costia cel mic stătea culcat ; învelit în haina mea cea veche, îşi sugea pumnişorul şi nu-şi lua ochii lui mari dela mine...

Trăiesc cu toţii, trăiesc !

Liniştindu-se puţin, după ce ne hrăni în pripă pe mine şi pe copii cu câţiva cartofi fierţi, Ghelia îmi istorisi peripeţiile sale. Numai o mamă ar putea răbda cât răbdase ea, fără să-şi piardă nădejdea.

„Când am plecat din Ţariţîn, începu Ghelia să povestească, trenul mergea foarte încet, dar totuşi înaintam şi nădăjduiam că vom putea trece de Povorino. Dar deodată ne-am oprit... Am stat o zi, apoi încă una. Nimeni nu ştia ce se întâmplase. Se spunea doar că

albii sunt pe aproape. Îţi închipui cât eram de înfricoşată I De multe ori mi-a venit să sar din tren şi să merg pe jos până în vreun cătun vecin. Dar unde mă puteam duce, cu copii mici şi cu lucrurile ?... Şi deodată, într'o noapte lie treziră împuşcăturile şi strigătele care se auzeau undeva în faţa noastră. Călătorii treziţi se îmbulziră la ferestre. M'am uitat şi eu : departe, în faţă, pe traseul căii ferate se zăreau nişte focuri... De acolo porneau împuşcăturile. Cavaleria găr-zilor albe atacase trenul tehnic, care mergea înaintea noastră şi-i omorîse pe toţi cei care se găseau într'însul. Pe câmp. de-a-lungul garniturii noastre, fugea un om apărându-se şi trăgând focuri. L-au ajuns trei cavalerişti şi l-au tăiat cu săbiile în faţa ochilor mei. Mal târziu am aflat că acesta fusese şeful trenului tehnic. Pe sora lui, o profesoară tânără; au spânzurat-o de un stâlp de telegraf. Albii se îndreptau spre trenul nostru ; tocmai atunci ne ajunse trenul blindat şi deschise cu repeziciune focul. Ce s'a Întâmplat cu trenul blindat, nu ştiu ; se vede că avea muniţii puţine, fiindcă după ce a tras câteva salve, a plecat înapoi sub focul puternic al albilor, care aduseseră un tun pe terasamentul căii ferate. Eram bucuroasă c'a Încetat focul. Obuzele şi gloanţele sburau pe deasupra noastră şi mă temeam pentru viaţa copiilor. Undeva se auzi o împuşcătură... M'am culcat pe podea, într'un colţ şi am luat copiii în braţe. Mă gândeam : „Poate să ne ia tot, pană la ultima sdreanţă, numai de copii să nu se atingă". Uşa se deschise, scârţâind. O mutră de beţivan mustăcios se uită în vagon... Unul după altul, îmbrâncindu-se şi înjurând, intrară vreo cinci, şase inşi. Ne-au îngrămădit pe toţi într'un colţ şi au început să ne arunce lucrurile afară din vagon. Apoi întrebară : „Sunteţi comunişti ?" „Ovrei ?" Noi stăteam nemişcaţi şi tăceam chitic. „Ei, staţi voi, venim acu să vă controlăm". Unul se apropie de mine, mă lumină cu un felinar, mă privi şi-şi răsuci mustaţa... Dar în vremea asta, alţii începură să-şi împartă lucrurile pe terasament şi el sări jos din vagon.

Cum nu le-am mai auzit vocile, am scos capul pe fereastra vagonului. În apropiere nu mai era nimeni. Plecaseră spre alt vagon. Puţin mai departe, la marginea terasamentulul, ardeau focuri. Pe lângă focuri se făcea împărţirea lucrurilor prădate şi se auzeau voci de oameni beţi şi Înjurături...

Sigur că n'am stat să aştept întoarcerea tâlharilor. Am deschis uşa ce da În partea cealaltă. Afară, numai stepă şi noapte ; nu se zărea nimic. Am coborlt pe terasament căruciorul copilului, am sărit şi eu jos, oamenii îmi dădură copiii: l-am aşezat pe toţi în cărucior şi am pornit În grabă aşa, de-a-dreptul prin stepă, fără să mal caut drumul... Mergeam, împingând căruţul înaintea mea şi ascultând dacă nu vine cineva după mine. Nu. Era linişte..,

Micuţii tăceau, speriaţi, În cărucior şi se ascundeau ca nişte iepuraşi. îmi părea rău că eram singură şi că niciunu) din tovarăşii

mei de drum din vagon nu se hotărîse să meargă cu mine... poate că n'ar fi fost atât de înspăimântător.

Am mers mult, poate un ceas sau două. împrejur era linişte deplină. Nu se auzeau sgomote, nu se mai vedea trenul şi nici focurile. Vântul îmi sufla din faţă. Simţeam că nu pot merge mai departe. Mi se tăiaseră picioarele. Am căzut în genunchi, am pus capul pe marginea căruciorului şi am închis ochii. „Ei, mă gândeam eu, acum am să mor şi-i mai bine aşa"... Aşa prăpădită eram în clipa aceea 1 Apoi mă fulgeri» un gând : „Da'ce e atâta linişte În cărucior ?" Mă uitai. Dormeau cu toţii. Se strânseseră unul Într'altul şi dormeau. Le auzeam răsuflarea. Atâta milă şi dragoste mă cuprinse În clipa aceea pentru ei, încât am şoptit : „Dragii mei, micuţii mei scumpi I şi m'au podidit lacrimile... E proastă, e nebună mama voastră. A vrut să moară, să vă părăsească 1"

ŞI ştii, cum m'am gândit la copii, parcă cineva mi-a dat puteri noi ! M'am ridicat, am privit împrejur şi am pornit mal departe, călăuzită de lumina stelelor. Am ieşit curând la un drum care m'a adus aici, în sat. Nu am fost primită prea prietenos. Nimeni nu voia să mă găzduiască. Lucruri nu aveam, aşa că nu le puteam da nimic. Se şi temeau, dacă oi fi cumva „roşie" ? Atunci o să dea de bucluc... La Lipchi stăpâneau atunci albii şi totul era sub conducerea unui „ataman" — un culac bogat... Cu greu am înduplecat pe o cazacă să mă primească la ea. Nu din bunătate sau milă de copii a făcut-o : avea pur şi simplu nevoe de o mână de ajutor fără plată. Bărbatul şi fiul ei serveau la albi şi nora îi murise — aşa că n'avea cine s'o ajute la gospodărie. Bineînţeles că am acceptat bucuroasă. Nu m'a primit în casă, ci m'a băgat în bucătă- rioara asta de vară... E umezeală aici, e frig, plouă prin acoperiş. Când plouă tare, îi bag pe copii sub masă ca să nu-I ude...

Munceam de dimineaţă până noaptea. Mi-am adus aminte fără să vreau de amarnica mea copilărie de slujnică... Trebuia să port de grijă celor două vaci, porcilor şi păsărilor, să spăl, să sap în grădina de zarzavat. De hrănit, stăpâna nu-mi dădea nimic. Eram silită să-mi fac singură rost de hrană pentru mine şi pentru copii. Rar eram sătui.-. În Lipchi staţiona o unitate mare de albi. Ofiţerii aflaseră că în sat locue- şte o „refugiată" şi începură să-mi trimită la spălat grămezi de rufe murdare. Bineînţeles că nu-mi plăteau. Nici săpun nu-mi dădeau, cereau numai ca rufele să fie bine spălate şi mă ameninţau cu bătaia...

Atamanul m'a chemat de câteva ori la el, căutând mereu să afle dacă nu sunt comunistă sau sploană roşie. M'a salvat faptul că în biletul de identitate scria că făcusem căsătoria religioasă... Cu puţină vreme înainte ca albii să se pregătească de retragere, în urma loviturilor pe care le dădeau ai noştri, eî veneau aproape în fiecare noapte la mine. Ce voiau, nu ştiu.... Nu dormeam nopţi întregi.

Şedeam lângă copii şi ascultam : cum scârţâia portiţa, II luam pe Costla repede în braţe şi săream pe fereastră, în buruieni, în grădina de zarzavat. Rămâneam acolo până după plecarea lor... Intrau În casă, vedeau că sunt numai copiii singuri — Jenia şi Valiuşca — injurau şi plecau. Nu era uşor. Ziua munceam până. la istovire, iar noaptea nu mă puteam odihni nicio clipă. Mai târziu am auzit că, înainte de retragere, albii voiau să-i alunge dincolo de Don pe toţi „străinii" (printre care şi pe mine). Şi într'adevăr, cu o zi înainte de plecarea lor din Lipchi, au venit să mă ia... Nu ştiu 3igur dacă voiau să mă ducă sau să mă omoare, dar eu, bineînţeles, n'am stat să-i aştept : am fugit cu Costiuşca în •braţe în livadă şi m'am ascuns. Jenca, sărăcuţul, l-a luat şi pe Valiuşca în grădina de zarzavat şi au stat acolo, flămânzi şi speriaţi, până m'am întors. Şi eu nu m'am întors prea curând, ci de abia după o zi şi o noapte. Am stat în livadă, ascultând. Mi se părea mereu că albii n'au plecat. Eram sleită de puteri. Ce să fac ? Apoi m'am hotărît : fie ce-o fi ! Şi am ieşit din ascunzătoare. De abia ieşisem când am văzut că vin spre mine ¡vreo şaizeci de cavalerişti. Acesta e sfârşitul 1 mi-am zis eu.

Unul se apropie de mine şi mă întrebă dacă acolo sunt "albi şi dacă sunt mulţi. Vorbea politicos, nu ca albii. Eu ascultam şi nu-mi credeam urechilor : Oare să fi venit ai noştri ? îşi spun între ei „tovarăşe", iar în buzunarul celui care vorbea •cu mine se zărea ziarul „Soldat Revoliuţii" (Soldatul Revoluţiei). De bucurie nu puteam scoate niciun cuvânt. „Tovarăşi, bolboroseam eu, tovarăşi !" Şi atât de drag mi se părea acest ■cuvânt I Apoi după ce mi-am venit în fire, le-am povestit cum am stat, mai bine de o zi şi o noapte, pitită în livadă. Dar le-am spus că nu ştiu dacă mai sunt albi în Lipchi.

Soldaţii roşii coborîră de pe cai şi mă înconjurară. Unul 1mi dădea o lipie, altul zahăr. Le-am spus c'am să mă duc în sat şi dacă albii au plecat, am să flutur basmaua de pe

delu- şor. Unul din soldaţii roşii 11 luă pe Costia în braţe şi eu fugii. Mă dusei până în sat parcă purtată pe aripi. La barieră am întâlnit femei de cazaci, pe care le cunoşteam. „Au plecat ai noştri !" îmi spuseră ele. Am fluturat basmaua şi am plecat repede acasă, ca să-i întâmpin pe musafirii cei dragi. Acasă, Jenca şi Valia plângeau de foame şi de spaimă să nu mă fi. prăpădit. N'am mai stat nicio clipă pe gânduri şi

m'am repezit în cămara „stăpânei", am luat o sută de ouă, slănină, lapte. Am pregătit un ospăţ soldaţilor roşii şi mi-am hrănit şi copilaşii

.Odată cu venirea lor, am început să trăim mai uşor. Caza- cele, care mai înainte mă ocoleau, căutau acum să mă Hngu- şească. Mă numeau — nu ştiu de ce — „învăţătoare". Se formă un comitet revoluţionar, fui ajutată, mi se dădu pâine, cartofi. Gazda mă tot îmbia să mă mut la ea în casă, dar eu n'am vrut să-i rămân datoare cu nimic. Ştiam că vei veni curând 1..."

Ziua trecu repede. Nu mă puteam sătura uitându-mă la copilaşii mei. Privindu-i, bucurându-mă de el. mă gândeam că În toată ţara se dă o luptă cruntă împotriva duşmanului. Şi atunci cine altul dacă nu eu trebue să lupt pentru fericirea copiilor mei... Purtam uniforma Armatei Roşii şi luasem ho- tărîrea să n'o dau jos până când nu vom fi cucerit pacea şi libertatea pe tot pământul sovietic.

Spre seară m'am dus la preşedintele comitetului revoluţionar şi am aflat dela el că la Lipchi nu mai sunt alte familii de muncitori dela calea ferată ; mă înţelesei cu el ca a doua zi de dimineaţă să-mi dea o căruţă şi o pereche de cal, ca să putem pleca.

Tovarăşul meu de drum, marinarul, se pregătea şi el şi se ducă la Arceda unde — după cât se svonea — s'ar găsi familia lui.

Am hotărît să nu ne mai expunem încăodată primejdiilor pe care le înfruntasem cu marinarul trecând prin stepă. De aceea am ales o altă cale ; era cu vreo patruzeci de kilometri mai lungă, dar mult mai puţin primejdioasă. După trei zile şi trei nopţi de călătorie, dincolo de dealurile pustii şi pleşuve am zărit'în faţa noastră dunga plumburie a Volgăi.

Am ajuns curând la Vodianoe, care îmi era cunoscut acum. Spre fericirea noastră, şi aici începuse desgheţul ; se scurseseră sloiurile cele mari şi acum cobora din sus un remorcher. Aducea din Camîşin rezerve de luptă şi trebuia să se înapoieze. Am istorisit

căpitanului vaporului toate încercările prin care trecusem şi el ne luă şi pe noi pe vas.

CAPITOLUL AL ŞAPTELEA

ARCEDA

La Camîşin am primit o nouă sarcină : aceea de conducător al secţiei politice a trupelor tehnice.

împreună cu câţiva tovarăşi, am plecat călări prin stepă spre noul loc de muncă, la Arceda, în apropierea căreia era În acel moment linia frontului. După câtăva vreme se mută acolo şi Ghelia cu copiii.

În apropierea staţiei Arceda se găsea cătunul Frolov. Trebue să spun că localitatea Frolov se deosebea de ceeace suntem obişnuiţi a inţelege prin cuvântul „cătun". Aici era un centru raional important, aproape tot atât de mare ca oricare oraş — reşedinţă de judeţ. Se afla nu departe de cotul

Donului, pe un loc neted, În stepă, pe malul râuşorului Arcedinca, car

eseca vara. La 14 kilometri de acest cătun se întinde aşa numitul codru „al Armatei", care acoperă sute de kilometri pe malul Donului. Piaţa din faţa gării, cât şi multe din străzi erau pavate. Casele erau înconjurate de verdeaţa grădinilor şi în apropierea căii ferate se găsea un parc mare cu nişte copaci bătrâni minunaţi. În „cătun" erau două şcoli secundare, un spital, magazine, clubul muncitorilor dela calea ferată, cinematograf, iar la periferie un teatru mare de lemn. Piaţa, în care veneau cazacii din toate staniţele vecine, era vestită pentru smântână sa gustoasă. „Industria" cătunului era alcătuită din două mori cu valţuri, o moară de arpacaş şi un teasc de ulei.

Am instalat În cătunul acesta pe Ghelia şi pe copii, iar eu mi-am început cu avânt noua mea muncă.

Frontul era, cum s'ar zice, chiar sub nasul nostru — şi la Început viaţa în aceste condiţii, în imediata apropiere a frontului, era destul de nesigură. Detaşamentele de cavalerie ale cazacilor albi se abăteau adesea până la marginea cătunului Frolov şi până la staţia Arceda. E adevărat că respingeam uşor toate aceste atacuri neobrăzate, dar trebuia să fim tot timpul cu băgare de seamă.

Munca în secţia politică era intensă. Se ţineau „săptămâni de Partid" în urma cărora cei mai buni combatanţi înaintau cereri pentru a fi primiţi în Partid. Ghelia lucra ca instructor voluntar printre femei. În acest timp, Ghelia fu primită în Partid.

Unităţile Armatei Roşii rupseseră frontul albilor, pornind spre Ţariţîn. Curând Ţariţînul fu împresurat, iar pe la începutul lunii Ianuarie 1920, sosi ştirea îmbucurătoare că albii au fost izgoniţi şi că deasupra oraşului fâlfâie din nou steagul roşu.

Armata Roşie înainta mereu tot mai departe, dincolo de Don... După demobilizare, pe mine mă lăsară în districtul Usti-Medvediţchi ca unul din „organizatorii autorităţii sovietice". Aceasta însemna că eu, împreună cu un mic număr de tovarăşi şi sprijinindu-ne pe muncitori şi pe ţăranii săraci — trebuia să ridicăm şi să întărim agricultura, industria locală şi transporturile de cale ferată. Sarcina aceasta nu era uşoară, mai ales dacă ţineam seama de slăbiciunea cadrelor locale de Partid şi de faptul că foarte puţini localnici priveau cu simpatie masurile luate de autoritatea sovietică, Iar cazacii bogaţi 4! se Împotriveau cu furie.

Aveam foarte mult de furcă. Să luăm de pildă administraţia căilor ferate : la Arceda se găseau depoul districtual, diferite servicii

de drumuri, de exploatare, unităţi de materiale, telegraful. Numai muncitorii dela calea ferată, lucrătorii şi funcţionarii erau mai mulţi de şapte sute.

La începutul anului 1920, Caucazul de Nord şi toată Ucraina erau complect eliberate. Interveni un scurt răgaz. Congresul al IX-lea al Partidului, care se deschise la sfârşitul lunii Martie, arătă necesitatea folosirii acestei perioade de pace pentru reconstrucţia administrativă şi în primul rând, pentru restabilirea transporturilor, a economiei combustibilului şi a metalurgiei. E adevărat că răgazul se sfârşi repede : în Aprilie, armatele poloneze trecură graniţa Ucrainei, iar Vranghel, trecând la ofensivă, ameninţa Donbassul. Cu toate că aceşti vrăşmaşi înrăiţi ai Ţării Sovietelor au fost răpuşi de abia târziu, în toamna anului 1920, munca de reconstrucţie începută nu a lâncezit.

Eroismul în muncă a fost totdeauna o însuşire deosebită a sufletului nobil şi plin de abnegaţie al poporului sovietic. De câte ori, în decursul glorioasei sale Istorii, n'a dat el dovadă de vitejie şi eroism I

Cu cât entuziasm şi uitare de sine lucram noi atunci 1 Toţi eram pasionaţi de munca noastrâ, ne consacram el, fără preget. Şi nu e nimic de mirare în asta I Munca aceasta era doar munca de construire a unei vieţi noi. Pentru prima dată ne simţeam stăpâni deplini ai vieţii câştigate prin luptă şi ştiam că tot ceeace realizăm, toată experienţa, cunoştinţele şi forţele noastre, vor folosi întregului popor. În lucrul cel mal mărunt pe care îl făceam, vedeam mugurii vii al vieţii celei noi. Se putea să nu ne bucurăm de ei, de vlaga şi de tăria lor?

„Comunismul începe acolo unde apare grija neprecupeţită — şi care învinge greutăţile muncii — *a muncitorilor simpli* de a mări productivitatea muncii, de a păzi *fiecare pud de grâu, de cărbuni, de fier* şi de alte produse, care nu revin celor ce le produc personal şi celor ce sunt „apropiaţi" acestora, cl celor „îndepărtaţi", adică societăţii întregi, zecilor şi sutelor de milioane de oameni" >... spunea Lenin. Când îmi amintesc acum despre felul în care am lucrat la Arceda, Înţeleg că această muncă era de fapt lupta pentru comunism.

Dar această muncă plină de dăruire avea şi un aspect negativ : uneori Încetam să ne mai gândim la prevedere, la vigilenţă, la faptul că noi, oamenii sovietici, mai avem încă mulţi duşmani şi că aceştia se vor folosi de cea mai mică nepăsare pentru ca să ne lovească mişeleşte pe la spate, căutând să dărâme tot ce am construit cu atâta dragoste.

Aşa s'a şi întâmplat ; am primit o lecţie aspră, care m'a Învăţat pentru toată viaţa ce preţ are vigilenţa.

Era la sfârşitul lunii Decembrie a anului 1920. Mă întorsesem acasă de la lucru aproape ca totdeauna, târziu după miezul nopţii ; eram obosit, flămând, dar mulţumit de ziua clocotitoare şi plină de realizări. Am mâncat şi mă pregăteam să-mi citesc ziarul înainte de a mă culca, când am auzit bă- tându-se în uşă. Am deschis. Intră Bodrov. locţiitorul preşedintelui comitetului executiv raional din Usti-Medvediţchi şi Diaconov unul din membrii prezidiului acestui comitet. Când m'am uitat la ei, mi-am dat seama că se întâmplase ceva grav, atât erau de schimbaţi...

îmi povestiră că în cartierul Mihailovsc (centrul nostru raional) era răscoală. Cine conducea răscoala şi ce forţe aveau ei, nu ştiau. Răsculaţii îi ridicau pe comunişti ; pe patru din el li uciseseră chiar în momentul arestării. Bodrov şi Diaconov reuşiseră ca prin minune să se ascundă şi să fugă.

Am ascultat în tăcere şi mi-am dat seama ce primejdie mare ameninţă iarăşi munca noastră paşnică. Mirosea din nou a praf de puşcă...

Dar se făcuse oare pace ? Războiul se terminase ?... Noi eram aceia care, prinşi de munca din fabricile noastre, din ateliere, preocupaţi de grădini, de cluburi şi de teatre, uitasem pentru un timp războiul. Arma nu trebuia lăsată nlcio clipă din mână. Războiul continua încă... Un război crunt, şi nu numai pe frontul ce se îndepărtase acum, dar şi aici, în spatele lui. La fiece pas ne pândeau duşmanii şi războiul cu ei se va termina numai atunci când ultimul vrăşmaş va fi şters de pe faţa pământului sovietic...

' V. *I. Lenin:* „Marea Iniţiativă". Cum trebue organizată întrecerea? Ed. P.M.R., pag. 28. (N. R.)

În aceeaşi noapte am convocat Întreaga noastră organizaţie de Partid. Am ales un consiliu militar. Eu am fost numit şeful transporturilor şi al transmisiunilor. Situaţia era îngreuiată de faptul că nimeni nu ştia limpede ce se Întâmplase în realitate. Comuniştii şi comsomoliştlî noştri, precum şi mulţi dintre muncitorii fără de partid, se înarmară. Se organiză paza Împrejurul staţiei Arceda. În satele apropiate au fost trimise iscoade.

Dimineaţa târzie de lamă mă găsi muncind. înainte de toate am scos lucrurile de preţ din staţia Arceda. Am pregătit un convoi pentru familiile comuniştilor şi ale muncitorilor cu munci de răspundere şi altul pentru luptătorii noştri — dacă ar fi fost nevoiţi să iasă din încercuire.

Pe scurt, mă pregăteam pentru situaţia cea mai grea... încărcarea şi expedierea lucrurilor a mers destul de repede. Şedeam la oficiul telegrafic lângă firul direct şi îndrumam de acolo mişcarea pe traseul cu o singură linie, căutând să fac să înainteze cât mai repede cu putinţă trenurile ce plecau din Arceda spre Ţariţîn. Isbutlsem mai înainte să intru în legătură cu comandamentul militar din Ţariţîn. Ca răspuns la cererea mea de ajutor, mi se comunicase

că ni s'au şi trimis câteva garnituri cu regimentul de cale ferată, cu artilerie şi câteva unităţi de cavalerie.

Nu era uşor să organizezi circulaţia în aşa fel încât să laşi drum liber garniturilor ce plecau din Arceda şi în acelaşi timp să nu opreşti în loc ajutorul care venea spre,noi. După socotelile mele,, trupele din Ţarlţin puteau să sosească în jurul orei douăsprezece, Iar până atunci trebuia să ne menţinem cu propriile noastre forţe.

La cinci dimineaţa, răsculaţii dădură semne de viaţă : avu loc prima ciocnire cu patrulele noastre de cavalerie, lângă pădurea de lângă cătunul Frolov. Puţin mai târziu, garda pusă de noi lângă podul cel mare de cale ferată de pe drumul dela Arceda spre Ţariţîn fu atacată pe neaşteptate. Se trase asupra ei şi se aruncară grenade. Dar garda respinse atacul. În această luptă se distinse cu deosebire un mitralior comsomo- llst : printr'un tir îndemânatic, el II respinse pe atacatori.

Era vădit că răsculaţii ne Încercau puterile şi, că se pregă-teau de operaţiuni mai active. Dar nici noi nu pierdeam vremea şi eram gata să-i respingem.

Nu ştiam însă nimic despre forţele duşmanului. Umblau tot felul de svonuri. Unii spuneau că s'au răsculat unităţile locale, aţâţate de către duşmanii poporului. Dacă ar fi fost adevărat, atunci nu era prea alarmant : noi ştiam că unităţile locale nu numărau mai mult de trei mii de oameni. Alţii însă spuneau că ajunseseră până la noi bandele lui Mahno, care numărau aproape cincisprezece mii de săbii I

După ora opt dimineaţa, atacurile vrăşmaşilor încetară. Pe la unsprezece şi un sfert intră în staţie prima garnitură cu trupe din Ţariţîn. Am răsuflat uşuraţi I Am raportat situaţia comandantului trupelor sosite. Când se strânseră toate eşaloanele militare, comandamentul lor şi sovietul nostru au ţinut o şedinţă comună. Se organiză un comitet militar-revoluţio- nar al districtului Usti-Medvediţchi.

Am aflat dela iscoadele noastre că toţi comuniştii arestaţi în suburbia Mihailovsc erau în închisoare şi că probabil vor fi împuşcaţi în zorii zilei următoare.

Tovarăşii noştri trebuiau salvaţi. Deaceea, la prima şedinţă a comitetului nostru, se hotărî să se înceapă imediat atacul asupra suburbiei. O companie aleasă porni în marş ; era compusă din comuniştii şi comsomollştil noştri din Frolov. Până la Mihailovsc trebuiau să parcurgă cincizeci şi patru de kilometri.

Până să pornească, începuse să se întunece, iar când **se** apropiară de marele cătun, situat între Frolov şi Sebriacov, **se** lăsase noaptea. Nu se ştia cine ocupa cătunul. Compania **se** opri la marginea lui şi Începu să aştepte **Întoarcerea Iscoadei** trimisă înainte.

La celălalt capăt al cătunului, iscoada începu să tragS asupra unul detaşament de recunoaştere duşman. Toţi se îndreptară în grabă într'acolo. Focul fu scurt, dar crâncen. Răsculaţii fugiră...

În vremea aceasta, eu şi cu comandantul unităţilor care ne veniseră în ajutor din Ţariţîn eram pe o locomotivă, în fruntea unui mic detaşament militar. Hotărîsem să încercăm să pătrundem până la staţia Sebriacov şi de acolo, să intrăm în Mihailovsc. Lângă podul de peste Ustl-Medvediţa, trenul nostru fu oprit. Se dovedi că podul era păzit de elevi de şcoală militară, trimişi aici din Ţariţîn, chiar cu două săptămâni Ina-
Inte de răscoală. Or, când răsculaţii au încercat să cucereas**că** podul, n'au izbutit. Elevii respinseseră toate atacurile răsculaţilor dar Ii se terminaseră rezervele de luptă şi se poate spune că sosirea noastră i-a salvat.

Am înaintat mai departe, cu atenţia încordată : calea ferată, dincolo de pod, putea fi demontată sau chiar, minată.

Am dat chiar peste o mică baricadă, dar am trecut-o cu uşurinţă, fără măcar s'o îndepărtăm — locomotiva a tăiat-o în două. Se trase asupra noastră, dar nu avurăm pierderi, dacă nu punem la socoteală cei câţiva răniţi uşor. Am trecut peste Inca o baricadă şi. În plină viteză, am intrat În gară.

Aici a Început Îndată o luptă crâncenă. În apropiere de Mihaîlovsc, duşmanul ne-a întâmpinat cu un baraj puternic de arme şi mitraliere. Am fost nevoiţi să cucerim prin luptă străzile şi ulicioarele şi să le smulgem, casă cu casă. Noi căutam să atragem pe duşman cât mai departe de închisoarea unde se chinuiau comuniştii arestaţi şi În acest scop provocam ciocniri tn alte raioane ale oraşului.

În acelaşi timp, un detaşament special se strecura spre închisoare... Curând am aflat că închisoarea lăsată de răsculaţi aproape fără pază fusese cucerită de către detaşamentul nostru şi că toţi comuniştii ce se găseau Într'Insa fuseseră eliberaţi. Ei îşi îmbrăţişară salvatorii şi le confirmară că în zorii zilei urmau să fie împuşcaţi...

Lupta continuă toată noaptea, iar spre dimineaţă, Mihaîlovsc era curăţit de răsculaţi, care 11 părăsiră, lăsând arme şi răniţi. Toată ziua ne-am ocupat cu prinderea celor ascunşi prin case şi grădini. Spre seară am terminat şi cu aceştia, dar grupuri izolate, ascunse în pădurile dese care înconjurau suburbia, au continuat să atace încă multă vreme — mai bine de r săptămână — posturile noastre şi au încetat abia după ce am „puricat" temeinic toate pădurile vecine.

Aşa s'a terminat răscoala din Mihailovsc.

În tot acest timp, aproape că nu am închis ochii. Obosisem tn aşa hal, că aproape dormeam de-a'n plcloarelea. Şi pe lângă toate acestea, comitetul revoluţionar convocă o şedinţă. Cum m'am aşezat

pe un scaun lângă fereastră, am şi adormit. Când m'am trezit, nu mă puteam dumiri unde mă aflu. M'am uitat În dreapta, în stânga : tavanul era prea aproape deasupra mea. În . jurul meu, mucuri de ţigări şi gunoi : dormeam sub masa la care se ţinuse consfătuirea... Acolo mă culcaseră tovarăşii, punându-mi sub cap un dosar gros, cu acte...

Comitetul militar-revoluţionar al regiunii se instală în Mi-hailovsc. Mi se dădu sarcina să cercetez cauza răscoalei şi s& aflu care din localnici au luat parte la ea, ori i-au susţinut pe răsculaţi.

Organizatorul şi animatorul răsmeriţei era un oarecare Vaculin, Întors nu demult de pe front. Pregătind răscoala, Vaculin a reuşit să desorganizeze garnizoana locală, ce se compunea din unităţi în care nu se putea avea încredere ; în ele se strecuraseră mulţi albi, care trecuseră de partea noastră de abia când începuseră să se retragă sub loviturile Armatei Roşii. Afară de asta, Vaculin conta pe sprijinul cazacilor bogaţi. „Platforma" lui politică era cunoscuta lozincă : „Soviete fără comunişti" şi multe fire duceau dela Vaculin către Tam- bovşcina, la bandele lui Antonov. Vaculin năzuia să cucerească nu numai Mlhailovsc, dar şi staţia Arceda cu cătunul Frolov. La un chef şi-a dat planurile pe faţă şi temându-se să nu fie arestat, ca să scape cu viaţă, a deslănţuit răscoala mult mai devreme decât la data fixată.

Toate acestea m'au prins până'n primăvară ; acasă veneam rar de tot şi doar în treacăt.

În primele zile ale lui Aprilie m'am întors în Arceda să mă întremez puţin şi să mai stau în mijlocul familiei. Mult timp de odihnă, n'am avut însă. Nu a trecut nici o săptămână şi preşedintele comitetului militar-revoluţionar raional îmi telefonă din Mihailovsc. El mă rugă să plec imediat În întâmpinarea unei brigăzi „volante" secrete, ce venea la Arceda din'Ţariţin şi care se părea că face parte din armata a II-a de cavalerie. Trebuia să aflu ce fel de brigadă este aceasta şi ce urmăreşte Indreptându-se spre districtul Usti-Medvediţchi. Am înţeles limpede că asupra noastră se abate o nouă primejdie...

M'am pregătit îndată de drum. Am îmbrăcat vechea mea manta de muncitor de cale ferată, mi-am pus chipiul, mi-am luat lădiţa de fier — tovarăş nelipsit de drum — şi transfor- mându-mă astfel într'un fel de maşinist, ori conductor, ori ungător, am plecat pe prima locomotivă întâlnită În drum, spre Ţariţin.

În gara Log, am văzut o garnitură stând în aşteptare. Am coborît de pe locomotivă şi am întrebat pe unul din brigada de însoţire: „Cine călătoreşte în trenul ăsta?" îmi răspunseră că în tren se află un detaşament de trupe în drum spre Arceda. Am înţeles că asta e brigada „volantă" după care umblam.

Ungătorul îmi arătă vagonul de marfă încălzit în care călătorea grupul de comandă. M'am apropiat. Uşa era întredeschisă şi se auzea cum vorbeau în gura mare. Am lăsat lădiţa jos şi m'am aşezat pe ea. Deodată, locomotiva fluieră şi trenul porni. M'am ridicat şi am trecut în goană pe lângă vagonul grupei de comandă, strigând :

Ei, fraţilor, nu mă lăsaţi !... Ajutaţi-mă să mă urc.

Uşa vagonului se deschise mai mult. Un tânăr cu cămaşa descheiată la piept îmi întinse mâna.

— Sări ! Eşti din brigadă?...

Şi iată-mă şezând în vagon lângă uşă şi ascultând atent tot ce se discuta în spatele meu.

În vagon erau destul de mulţi militari. Toţi cu chef, vorbeau tare şi pe faţă, nefiind deloc stingheriţi de prezenţa mea.

Nu trecu nici o jumătate de oră, şi eu înţelesesem din discuţia lor şi starea de spirit a brigăzii şi intenţiile ei :

— Ce să ne tot bizuim pe alţii ? Antonov şi iar Antonov I spunea enervat un militar cu mustaţa căruntă, cu faţa lată, ciupită de vărsat şi brăzdată de o cicatrice vânătă de-a-curme- zişul obrazului drept. Acesta era — după cum am aflat mal târziu — comandantul brigăzii. Ce, adică noi suntem mai slabi decât Antonov ?

— Antonov are sub arme patruzeci de mii de oameni ! strigă cineva. întreaga Tambovşcina ascultă de el 1...

— Patruzeci de mii i Mare scofală I spuse ciupitul. Dar e destul să batem din palme şi ştii câte săbii se vor ridica pentru noi ?... Nici n'ai să le poţi număra. Regiune după regiune va merge alături de noi !... Ca boabele de mazăre vor cădea capetele comuniştilor şi ale comisarilor lor !...

începură să vocifereze şi să strige, întrerupându-se unul pe altul. Şi era atâta ură feroce împotriva sovietelor, atâta cru-< zlme împotriva poporului muncitor se desprindea din cuvintele lor, încât ml-a îngheţat inima când m'am gândit că această haită de lupi o să năvălească asupra oraşelor şi a paşnicelor staniţe. Furia îmi clocotea în suflet şi în clipa aceea îmi venea să-l ucid cu propriile mele mâini pe bandiţii aceştia ticăloşi...

Şedeam pe lădiţă, întors cu spatele spre cel care vorbeau ; scrâşnind din dinţi, urmăream prin uşa întredeschisă a vagonului cum alergau stâlpii de telegraf...'

îmi dădeam foarte bine seama ce ar face cu mine ticăloşii aceştia, dacă m'aş trăda măcar prin cel mai mic gest. Norocul meu a fost că nici nu se uitau la mine...

Garnitura se opri la Lipchi. Am sărit imediat din vagon şi m'am urcat pe locomotivă. înainte de a ajunge la semaforul dela Arceda, am poruncit mecanicului să oprească pentru o clipă trenul în

stepă ; am sărit de pe locomotivă şi am alergat în cătunul Frolov, la telefon. Punându-mă în legătură cu Ml- hailovsc, am chemat pe preşedintele comitetului revoluţionar militar raional şi i-am povestit tot ce văzusem şi aflasem.

În vremea aceasta, brigada „volantă" debarca la Arceda. Câţiva muncitori cunoscuţi dela calea ferată mă anunţară că după prima garnitură au mai sosit câteva : cel puţin zece. „A venit o armată întreagă I" — ziceau el. Pe platforme erau tunuri şi bucătării de campanie... Era limpede că aveam de-aface cu un duşman puternic.

Spre dimineaţă, în cătunul Frolov sosi din districtul Vtorol-Donschi (vecin cu noi) o companie de comunişti, mobilizaţi sub comanda secretarului comitetului raional de partid. Acestora II se alăturară comuniştii şi comsomoliştii noştri.

Una din garniturile din care debarcase „brigada" fu adusă, sub pretext că manevrează, până lângă magazia unde se adunase în taină mica noastră trupă. Hotărîrăm să părăsim deocamdată cătunul pentru ca să ne păstrăm toată puterea de luptă (dacă rămâneam acolo, riscam ca brigada să ne sdro- bească ca pe nişte muşte). Imbarcându-ne în grabă, am pornit... Totul mergea deocamdată strună. Ofiţerii brigăzii, care se găseau în staţie, credeau că garnitura manevrează şi nu-şi puteau închipui că o să le sboare de sub nas. Au înţeles asta abia atunci când trenul nostru ajunsese dincolo de semaforul de le- şire şi, luând viteză, a pornit spre Sebrlacov... Să ne urmărească, nu puteau : luasem măsuri ca, imediat ce garnitura noastră va fi trecut — linia să fie blocată cu garnituri goale.

În urma noastră se auziră împuşcături şi bubui chiar tunul, Dar bandiţii pierduseră ocazia — noi fugeam acum „ca scăpaţi din puşcă"..

.îndată ce am sosit în Mihailovsc, m'am dus la comitetul mi- litar revoluţionar regional şi am raportat situaţia. Comunlcă- rile mele fură completate de către şeful secţiei speciale. Oamenii lui fuseseră în suburbia Usti-Medvediţchi, unde se prelungeau Iţele noului

complot. Se ştia că această staniţă fusese vizitată de către comandantul brigăzii „volante", un oarecare Mironov. Fost colonel ţarist, el căpătase „încrederea" specialiştilor militari, servise în Armata Roşie, dar acum, trădătorul, pregătea o răscoală împotriva autorităţii sovietice. Vaculin, pe care îl lichidasem în timpul iernii, fusese unul din agenţii lui, dar — cum am mai spus — nu reuşise să-şi ducă la bun sfârşit sarcina încredinţată şi se văzuse silit să acţioneze mult înainte de termenul fixat, devenind astfel inofensiv. Acum apărea pe scenă însuşi Mironov cu brigada „volantă", o bandă mare dc dezertori şi tâlhari, intrată în descompunere, dar înarmată până'n dinţi.

Originar din staniţa Usti-Medvediţchi, el a început prin st cutreiera locurile sale de baştină. În convorbirile pe care le avea cu cazacii bătrâni, el se lăuda că va organiza curând În acest raion „o putere sovietică dreaptă, fără comisari şi fără comunişti"...

Şi astfel se pregătea o nouă răsmeriţă mare, care trebuia să cuprindă patru districte. Centrul revoltei părea a fi Mihai- lovsc.

Sarcina noastră era clară : trebuia să-l arestăm pe co-mandantul brigăzii şi astfel să înăbuşim revolta înainte de a se aprinde ca un incendiu mistuitor.

În vremea aceasta, în suburbie se ţinea conferinţa regională de Partid. Mironov fu invitat să ia parte. Il introduseră chiar în prezidiu — de ochii lumii. Se hotărî să fie chemat în dosul scenei (conferinţa se ţinea în club), în camera adminis- stratorului clubului şi acolo să fie arestat fără prea multă gălăgie.

Nu am reuşit să facem asta la club : până să-l arestăm, se anunţă pauza de prânz în lucrările conferinţei, şi toţi, printre care şi Mironov, plecară pe la casele lor. A fost arestat în locul unde îşi avea reşedinţa provizorie. Era un bărbat înalt, bine făcut. Şeful secţiei speciale* era un om mic de stat, pirpiriu, ceeace nu-l împiedica să fie curajos şi hotărît : un cechist minunat. Când i-a arătat ordinul de arestare, Mironov s'a uitat dispreţuitor la el, dela înălţimea staturii sale atletice.

— Nu cumva vrei să mă arestezi ? zise el, scuipând şi izbuc-nind În râs ; apoi ieşi fără grabă din cameră, trântind uşa.

Această ieşire neobrăzată i-a revoltat pe toţi. Sub amenin-ţarea armelor, Mironov fu Înşfăcat şi urcat în căruţă, apoi trimis la gară sub pază puternică.

Tot drumul s'a sbătut, urlând cât îl ţinea gura contra arestării sale „ilegale". Nădăjduia că va atrage prin strigăte atenţia partizanilor săi, dar fu condus pe drumuri lăturalnice, pe străzi mărginaşe şi nimeni nu-i sări într'ajutor. Se mai scurse un timp şi şeful răsculaţilor şi trădătorilor şedea sub escortă În vagonul care mergea cu iuţeală spre Povorino.

împreună cu arestatul a plecat la Moscova şi şeful secţiei speciale, iar eu m'am grăbit spre telegraf, pentru a avea grijă să se dea cale liberă acestui tren puţin obişnuit.

Dintele veninos al năpârcii fusese smuls. Dar rămânea încă brigada „volantă" şi era greu de presupus cum o să activeze În lipsa comandantului ei.

După vreo două, trei zile, veni la preşedintele comitetului militar revoluţionar raional, şeful statului major al brigăzii, neliniştit de dispariţia misterioasă a lui Mironov.

— A plecat la Moscova ! zise liniştit preşedintele.

Şeful de stat major îşi holbă ochii de uimire.

— Cum ? De ce a plecat ? De ce nu ne-a spus nimic ? întrebă el cu totul buimăcit,

— Era foarte grăbit la plecare, spuse preşedintele comitetului militar revoluţionar regional. Şi dumitale ţi-a dat misiunea să participi cu brigada la lichidarea bandelor care încă mai tâlhăresc în unele regiuni, prin cătune şi staniţe...

Am reuşit să-i asmuţim astfel pe bandiţi, unii împotriva celorlalţi. Mai târziu, brigada „volantă", încercând să jefuiască chiar unităţile Armatei Roşii, fu lichidată de către acestea lângă Camîşin.

Partizanii brigăzii, atât cei de aici cât şi cei din districtele vecine, au fost desarmaţi şi arestaţi. Cercetările stabiliră că această revoltă fusese pregătită foarte minuţios şi chibzuit. Pretutindeni, în fiecare cătun, în fiecare staniţă, îşi aveau oamenii lor bine înarmaţi. Hotărîseră nimicirea pe capete a comuniştilor.

Trecură trei luni. Vara era călduroasă şi uscată. Mă întorceam acasă la Arceda, dela VoroneJ, unde fusesem la conferinţa muncitorilor dela calea ferată. La staţia Sebriacov am coborit din vagon să iau aer. L-am văzut alergând spre mine pe şeful miliţiei din Mihailovsc. „Ce caută el aci ?" mă gândii eu... I) Întrebai : „Ce s'a întâmplat ?"

Luându-mă la o parte, el începu să-mi vorbească în şoaptă, neliniştit.

— Plecaţi ori la Voronej, ori la Moscova I... Vă caută şi vor să vă omoare 1...

— Cine mă caută ? Cine vrea să mă omoare ?

Şeful miliţiei îmi povesti că în staniţa Razdorscaia fuseseră prinşi câţiva bandiţi din brigada „volantă". La anchetă, ei arătaseră că partizanii lui Mironov care scăpaseră, au condamnat la moarte pe toţi cei care contribuiseră la arestarea acestuia. Şeful secţiei speciale fusese împuşcat de ei în mod laş.

— Plecaţi, duceţi-vă cât mai departe de districtul nostru, repeta şeful miliţiei. Am să vă dau pe cineva să vă păzească I

Am căzut pe gânduri. Desigur, nu e plăcut să trăieşti cu teama că în fiece clipă, de după fiecare colţ sau gard, poţi să fii ucis... Dar să fug, să mă ascund de nişte bandiţi — asta □u I

— N'am să plec nicăieri din Arceda, am spus şefului miliţiei. O să fiu, bineînţeles, cu băgare de seamă, dar de plecat nu plec.

Luându-mi rămas bun dela şeful miliţiei, m'am urcat în tren pornind spre casă.

Ghelia se nelinişti mult când află despre primejdia care mă ameninţă — nu ne ascunsesem niciodată nimic unul altuia, — dar încuviinţă hotărirea mea de a rămâne la Arceda.

Căutam să fiu cât mai prevăzător cu putinţă. Noaptea nu ieşeam din casă singur. Chiar şi ziua purtam în buzunar doua pistoale. De trei ori se trase asupra mea. Odată chiar ziua'n amiaza mare. Gloanţele şuierară destul de aproape, pe deasupra capului meu. Comsomoliştll reuşiră să prindă pe unul din atentatori. Nici n'a mai fost nevoie să stabilim cine era, deoarece băieţii noştri, îndârjiţi, l-au împuşcat de îndată ce l-au prins.

Cam la o săptămână după întoarcerea mea, într'o noapte, veni la mine în fugă asesorul nostru popular.

— Scoală, Ignatov 1 Au năvălit bandiţii În cătun I M'am Îmbrăcat repede, am luat arma şi grenade de mână. În piaţă, lângă biserică, se adunase un mic detaşament de comunişti şi comsomolişti. Cătunul dormea. Era linişte, se auzeau doar câinii lătrând...

Ascunşi în dosul bisericii, am început să întocmim planul de acţiune. Deodată se auzi un tropot de copite şi în piaţă năvăli un detaşament de şapte călăreţi — pe semne cercetaşi. La lumina roşietică, neclară, a lunei care apunea, îi vedeam limpede. În fruntea lor călărea un bandit cunoscut de districtul nostru, cu o bandă neagră peste ochiul drept. În mâini ţinea o mitralieră uşoară nemţească. Tâlharul înainta curajos, fără să se ferească, uitându-se ca un lup împrejur.

Se auzi o împuşcătură. Trăsese asesorul popular, ochind pe bandit, dar işi greşi ţinta. Chiorul ripostă cu un răpăit scurt de mitralieră. Ne împrăştiarăm şi răspunserăm cu un foc puternic, din dosul ogrăzii. Unul din bandiţi se prăbuşi de pe cal. Alţii, trăgând focuri, o porniră cu caii'în galop şi dispărură într'o ulicioară dosnică...

Am cercetat străzile învecinate, dar negăsind nimic, am plecat pe la casele noastre.

Era noapte târziu, când am ajuns acasă. Am tras obloanele şi am încuiat uşile. Am mâncat, âm băut un ceai şi voiam tocmai să mă culc, când am auzit din nou bătând în uşă. Am în- trebat :

— Cine e ?

— Deschide, Ignatov, eu sunt I Vocea îmi era cunoscută: părea a fi a asesorului nostru. Nu ştiu ce mă făcu insă să mă pun în gardă.

— îndată, am răspuns eu. Numai să mă îmbrac I... ŞI îi şoptii Gheliei : Deschide uşa, dar cu băgare de seamă. Stai într'o parte, în dreapta, iar eu am să stau în stânga.

Ghelia se postă lângă uşă, lipindu-se de perete cu lampa în mână. Era foarte palidă, dar liniştită. Eu ţineam în fiecare mână câte un pistol...

De abia dădu Ghelia zăvorul într'o parte, când uşa[1] fu smucită afară. O împuşcătură răsună asurzitor. Lampa se sparse şi se stinse. Fumul prafului de puşcă, mirosul gazului vărsat, umplură tinda. Eu am început să trag deodată cu amândouă revolverele, în întuneric, fără să văd nimic. Se auzi un geamăt reţinut, apoi tropăitul picioarelor pe coridor. Uşa de afară pocni şi totul reintră în linişte... Bandiţii fugiseră, neaşteptându-se desigur la o primire atât de călduroasă. Undeva în apropiere, se auziră Împuşcături ; o patrulă de comsomolişti îmi sărea grabnic în ajutor.

Stăteam în tinda întunecoasă, rezemat de perete. Nu odată Înfruntasem gloanţele ; mă luptasem cu cazacii albi lângă Ţari- ţîn, mă luptasem cu bandiţii, dar niciodată nu am fost atât de înspăimântat ca acum, noaptea în tindă. Pe front viaţa mi-a fost de nenumărate ori primejduită, dar aici bandiţii năvăliseră chiar în casa în care se găsea familia mea, unde dormeau copiii noştri.

În odaia întunecată plângea, trezit şi speriat, Jenia. Am încuiat uşa. încetul cu Încetul m'am liniştit, dar n'am putut închide ochii toată noaptea.

Dimineaţa, în tindă şi pe prag, am găsit urme de sânge.

În toamna anului 1921, se abătu pe Volga o foamete cumplită, provocată de o recoltă slabă şi de desorganizarea administrativă. Foametea cuprinse şi regiunile noastre de lângă Don. Dispăruseră de pe piaţă nu numai făina, dar şi produsele lactate, zarzavaturile, cartofii. Era tare greu de trăit. Primeam o mică raţie, ce forma baza existenţei noastre. Iarna fu cumplită.

În această iarnă a murit fiul nostru cel mic, Costia, în vârstă de un an şi jumătate. Jenia şi Valia slăbiseră mult ; nici vorbă nu era să-i putem sătura în fiecare zi. Jenia nu flămânzea pentru prima oară. El mai îndurase foamea şi la Petro- grad. De multe ori copiii mă întâmpinau cu întrebarea : „Tăticule, ai adus pâine ?..." Şi foarte dese ori eram nevoit să le răspund : „Nu, azi nu-I pâine..."

— Nu-i nimic, spunea Jenia. O să coacem cartofi I... Nu-I aşa ?...

Jenia mergea pe şase ani, era un omuleţ Interesant, căruia II Întrezăream deja caracterul. Spre deosebire de fratele lui mal mic, Valia, turbulent şi sburdalnic, el era un copil foarte blajin, liniştit. Viaţa aspră pe care l-a fost dat s'o guste din primii ani, îl călise de timpuriu. Mă impresiona, că nu desnă- dăjduia niciodată

.Mi-aduc aminte că odată m'am dus cu Ghelia în piaţă. Jenia şi cu Valia se luară după noi. Lângă piaţă, pe un maidan, păştea un cârd mare de gâşte. Valia rămase în urma noastră : i se deslegase şiretul dela gheată. Gâscanul bătrân şi rău, des- făcându-şi aripile şi întinzând gâtul, se aruncă cu un sâsâit asurzitor asupra lui Valia. Acesta se sperie, dădu un ţipăt, o luă la fugă, dar se poticni de o piatră şi căzu. Jenia se repezi ca fulgerul spre fratele său. De unde a luat atâta putere nu ştiu, dar l-a apucat pe gâscan de gât şi l-a asvârlit într'o parte, ca pe un sac de pleavă.

— Ei, ce, te-ai speriat? zise el, ridicându-l şi scuturându-l de praf pe Valia, care scâncea — ăsta e doar un gâscan prost 1...

Vara anului 1922 a venit nu numai cu foamete, dar şi cu mult sbucium.

Spre Don treceau mii de gardişti albi, unii amnistiaţi, alţii care se refugiau de pe diferitele fronturi, după sdrobirea unităţilor lor de către Armata Roşie. Fiind de prin partea locului, după ce văzură cum stau lucrurile, se răspândiră prin cătune şi staniţe şi se organizară în bande atacându-i pe ţăranii paşnici.

În districtul nostru apăru o bandă care număra (după cum se spunea) cam vreo mie cinci sute de tâlhari. Se stabilise cam la vreo cincisprezece kilometri de cătunul Frolov, undeva Între Arceda şi Sebriacov.

Venise iar vremea să punem mâna pe arme şi să luptăm pentru ca pe şesurile Donului să înflorească munea paşnică.

Din nou comuniştii şi comsomoliştii se adunară sub arme.

În rândurile noastre veniră mulţi voluntari, tineri, muncitori. Veniră chiar fete şi femei. Cu toţii îi urau pe bandiţi, pe aceşti trântori mârşavi, duşmani ai unei vieţi paşnice.

Ne-am adunat cu totul vreo trei sute de oameni, dintre care mai bine de jumătate nu ţinuseră niciodată arma în mână. Cu aceste forţe trebuia să rezistăm unor bandiţi bine înarmaţi, care erau cam de vreo cinci ori mai mulţi decât noi.

Pe vreun ajutor din altă parte nu ne prea puteam bizui : în întreaga regiune se dădeau lupte cu bandele de tâlhari.

Am început în grabă să facem instrucţie militară cu trupa noastră. Le învăţam şi pe femei, deoarece (ca odinioară la Petrograd) se alcătuise la propunerea mea o grupă specială de trăgătoare.

Când le-nm dus pentru prima dată la instrucţia de luptă, cazacii bătrâni se tăvăleau de râs.

— E-hei, glumeau ei, cu aşa armată nu mai ţi-e frică de niciun fel de bandiţi 1...

Odată mi se dădu sarcina să păzesc partea de apus a cătunului Frolov şi drumul care trecea pe lângă cimitir. Mi se repartizase tocmai grupa de femei.

Am ajuns la locul cu pricina. Am pus caraule. Pentru noapte, am încartiruit detaşamentul în căsuţele invecinate cu cimitirul. Noaptea a trecut cu bine.

Spre dimineaţă veni un agent dela unul din posturi, mă trezi şi de abia tr'ăgându-şi sufletul, îmi raportă că în cimitir sunt bandiţi. Am luat zece luptătoare, am trecut târindu-ne spre cimitir şi l-am cercetat amănunţit: nu era nimeni...

Mă pregăteam tocmai să spun santinelelor să fie cu ochii'n patru, când am auzit un sgomot care venea de departe, de pe drumul care şerpuia ca o panglică luminoasă, lată, dincolo de ograda cimitirului. Am început să ascult cu atenţie... Părea că pe şosea galopează un detaşament mare de cavalerie. Am poruncit întregului meu detaşament să se ridice şi să treacă spre drum, ceeace se execută în câteva clipe, cu o iuţeală cu adevărat ostăşească şi în deplină ordine.

În lumina neclară a zorilor, zăream în depărtare un pâlc întunecat care venea în direcţia noastră. Mi-am răspândit detaşamentul în tufişurile scunde de pe una din părţile şoselei şi am poruncit să nu se tragă decât la semnalul meu — un foc de revolver.

Grupul întunecat de pe şosea se apropia. Stând numai puţin ridicat, mă uitam cum se apropie. În clipa aceasta se strecură în sufletul meu îndoiala : să fie o grupă de călăreţi ? Nu seamănă oare mai curând cu un... ?

M'am ridicat de tot, am ieşit în drum, dar n'am reuşit să fac nici zece paşi, când în spatele meu se auzi o împuşcătură izolată şi după ea răsună salva. M'am trântit la pământ. Gloanţele şuierară pe deasupra capului meu. M'am întors şi, ameninţând supărat, am fugit înapoi.

— Cine a tras ? ! urlai eu, alergând spre lanţul de luptători. Tăcere chinuitoare... Apoi, din flancul stâng se ridică încet o fată chipeşă, cu păr blond. Faţa ii era palidă, iar când începu să vorbească cu vocea tremurândă, de abia îşi stăpânea plânsul.

— Am tras fără să vreau, zise dânsa. Ţineam degetul pe trăgaci, m'a apucat un cârcel şi am tras...

Celelalte luaseră împuşcătura ei drept semnal şi au răspuns printr'o salvă sdravănă... drept în spatele meu.

A fost o minune că nu m'au ciuruit 1

Ceeace luaserăm noi drept detaşament de cavalerie era un şir de care încărcate, ce veneau din staniţele îndepărtate şi se îndreptau spre piaţa cătunului. Sătenii b'ăuseră sdravăn plecând la drum lung şi adormiseră în căruţele lor, lăsându-se în grija vitelor să-i ducă acolo unde trebue... Cazacii dormeau atât de adânc, că pe mulţi din ei nici nu i-a trezit salva trasă de detaşamentul meu. Fata din cauza căreia era cât p'aci să fiu împuşcat de propriul meu detaşament aruncă spre şirul de care o privire plină de mânie.

— Dorm buştean, afurisiţii 1 bolborosi ea şi noi aici era să-l omorîm pe tătucul comandant, iar ei nu-şi deschid măcar ochii I...

Ceva mai târziu ne-am hotărît să construim, cu propriile noastre mijloace, un tren blindat. Aveam numai vreo sută de oameni bine instruiţi şi care mănuiau bine arma. Desigur că aceşti o sută de oameni nu puteau rezista cu succes în faţa a o mie cinci sute de bandiţi şi de aceea trenul blindat ne-ar fi fost de mare folos în lupta

noastră. Cu ajutorul muncitorilor dela <îepou, lucrând fără răgaz, am construit trenul blindat, doar în reva mai mult de douăzeci şi natru de ore. Bineînţeles că blindatul nostru era, cum s'ar zice, un tren de diversiune ; am luat nişte platforme obişnuite de marfă, le-am căptuşit cu scanauri groase, peste care am bătut foi de tablă de cazan. Tot aşa am construit şi locomotiva de manevră. Trenul blindat era înarmat doar cu două mitraliere ; în schimb, oamenii dintr'însul aveau puşti şi o rezervă mare de cartuşe, multe grenade de mână, dar mai presus de orice, aceştia erau oameni curajoşi şi nu se temeau de primejdie. Trenul blindat îşi dovedi mai târziu necesitatea, într'o serie de ciocniri cu bandiţii.

Dacă lăsăm la o parte superioritatea numerică, toate celelalte avantaje erau de partea noastră, printre care cele mai de seamă erau curajul luptătorilor noştri, disciplina lor şi de- asemenea, faptul că noi aveam un serviciu de informaţii bine organizat. întreaga populaţie muncitoare din regiune dădea cu bucurie tot concursul informatorilor noştri. Asta ne dădea posibilitatea să ştim dinainte şi cu mare precizie intenţiile bandei. Nci trimiteam în spre locul unde aveau de gând să dea atacuri, forţele noastre principale şi Îi respingeam cu succes.
Bandiţii căutau şi ei să trimită spioni În mijlocul nostru, dar mulţumită coeziunii şi organizării noastre, îi dibuiam de îndată.

Mai bine de o săptămână căută banda să distrugă micul grup de oameni, care se dovedi a fi însă mai tare decât îl crezuseră ei.

Într'o zi am aflat că nemernicii, adunându-şi toate detaşamentele într'unul singur, au pornit direct spre Mihailovsc, intenţionând să-l cucerească. Ei nu putură însă să treacă podul peste Usti-Medvediţa, păzit de aceeaşi elevi de şcoală militară. Grămădiţi la cotul râului Usti-Medvediţa, în locul unde acesta se varsă în Don, o parte din bandiţi au'fost nimiciţi de un detaşament de infanterie şi cavalerie al Armatei Roşii, care sosise în ajutor ; iar cei rămaşi au fugit în pădurile îndepărtate sau în stepă.

Ghelia şi cu mine am trăit trei ani în districtul Usti-Medveditchi. Şi acum, după atâţia ani, când îmi aduc aminte de vremea aceea, îmi pare un lung şir de zile sbuciumate, zile de luptă, pline de ciocniri, împuşcături, atacuri, când viaţa îţi atârna adesea de un fir de păr... Erau vremuri grele, nesigure, pline de lipsuri. Dar îmi amintesc totdeauna cu plăcere de această epocă. În vârtejul vieţii, în focul luptei, se făurea spiritul curajos şi neclintit al oamenilor din generaţia noastră.

Şi ce prieteni buni şi credincioşi aveam 1 Cum îi uneau pe oameni aceste vremuri de luptă I Ştiam că oricare din noi neam fi dat viaţa, fără părere de rău, pentru ca să salvăm pe ceilalţi dintr'un imp^s şi că la nevoie am fi împărţit tot ce aveam cu tovarăşii noştri.

|

În toţi aceşti trei ani nu cred să fi fost o lună în care să fi trăit liniştit. Totdeauna stam gata de luptă, totdeauna în gardă. Cu arma în mână. sau aşteptam atacul şi, umăr la umăr cu tovarăşii, respingeam pe cei care ne atacau, sau atacam noi înşine pe duşmanii noştri.

În unul din districtele noastre au fost nimicite, după o luptă îndelungată, peste douăzeci de bande mari, ca să nu mal vorbim de cele izolate.

Adesea pleca şi Ghelia cu grupele operative care cutreierau săptămâni întregi prin păduri şi stepă, după bandiţi. Dintre noi ea era singura fiinţă pricepută în medicină şi, desigur, aveam nevoie de ajutorul ei. Fără îndoială, eu eram mereu îngrijorat pentru ea, mai ales când pornea fără mine cu vreun detaşament. Când lipsea, eu nu-mi mai găseam locul; cunoşteam doar bine vicleşugurile mârşave şi ticăloase ale duşmanilor care construiau baricade şi care trăgeau pe la spate, de după colţuri. Mai târziu m'am obişnuit întrucâtva... Asta-i viaţa. Dar puteam eu oare să pretind ca o femeie tânără, plină de vlagă şi energie, să se mărginească numai la casă şi la copii, oricât i-ar fi fost de dragi ? Mă obişnuisem ca Ghelia să dea copiii în grija vreunuia din vecini, sau să-i ducă la „căminul de copii" şi apoi să-şi ia nedespărţita ei trusă medicală, să-şi pună carabina în bandulieră şi, încinsă cu o curea soldăţească, de care atârnau un pistol şi grenade, să încalece pe căluţul ei rău şi nărăvaş şi să plece cu vreun detaşament în urmărirea bandiţilor, prin pădurile şi stepele de lângă Don.

Odată, în vara anului 1922, am fost anunţat că în cătunul vecin, năvălise cu o noapte înainte o bandă destul de numeroasă, având şi cai de rezervă. Aceştia erau ultimele rămăşiţe ale unei bande mari distruse în districtul Vtoroi-Donschi. Bandiţii se aciuiaseră la noi, socotind că o să se poată ascunde în codrii noştri bătrâni. Trebuia să aflăm îndată numărul lor şi să căutăm să-i prindem în cătun, mai înainte de a se furişa în pădure.

Am trimis în cătun o iscoadă călare, sub comanda comisarului politic din paza căii ferate. Odată cu aceştia a plecat şi ajutorul comisarului din partea Comsomolului, conducătorul tineretului nostru (un tânăr curajos, anume Golubiov) şi a luat călăuză pe fostul preşedinte al sovietului sătesc din cătunul ocupat de bandiţi. Detaşamentul nostru se pregătea să-l urmeze. Spre amiază se întoarse cu calul înspumat fostul preşedinte al sovietului sătesc. El aduse o veste năpraznică: comisarul politic şi Golubiov căzuseră în ghiarele bandiţilor. Comisarul politic fusese luat prizonier, iar Golubiov fusese ucis în ciocnirea care avusese loc. Preşedintele sovietului sătesc reuşise să scape.

Trebuia să ne grăbim. Dacă comisarul politic era prizonier şi mai trăia, trebuia să căutăm să-l salvăm şi după aceea să ne răfuim cu bandiţii care uciseseră pe unul din tovarăşii noştri. Greutatea consta în faptul că încă nu aflasem numărul bandiţilor. Trebuia să mai trimitem o patrulă de cercetare

.Am încredinţat această sarcină periculoasă comandantului grupei I-a de călăreţi şi i-am spus ca din spirit de prevedere să se Îmbrace în haine căzăceşti şi să ia cu sine pe vreuna din femeile noastre. Comandantul plecă îndată să-şi îndeplinească misiunea. Apoi am trimis pe cineva să-i spună Gheliei să ducă ccpiil la „cămin" şi să se pregătească repede să meargă cu noi : prevedeam că ciocnirea va fi violentă şi că vom avea răniţi.

Ducându-mă În grajdul unde se găseau caii noştri am văzut că lipsea calul Gheliei. Ml se spuse că plecase în cercetare cu comandantul grupei de călăreţi. Iată deci pe cine îşi alesese el ca ajutor 1 Mărturisesc că mi-a îngheţat inima când am aflat că Ghelia plecase de-a-dreptul În bârlogul duşmanilor, care desigur că după prima noastră încercare nereuşită, vor fi luat Îndoite măsuri de prevedere. îndată după aceea, Însă m'am ruşinat de mine însumi. „Ei, dar dacă n'ar fi mers nevastă-ta, ci altă femeie curajoasă, mi-am pus eu întrebarea, nu te-ai fi neliniştit ?..." Argumentele raţionale nu au însă întotdeauna putere asupra inimii şi în timp ce mă pregăteam În grabă de drum, eram tare îngrijorat de soarta Gheliei.

În ziua aceea aveam cu mine două grupe mici de cavalerie, toate celelalte forţe ale noastre fiind împrăştiate prin regiune În căutarea pâlcurilor de bandiţi răzleţi. Am plecat luând cu noi o căruţă pe care am pus mitraliera, o rezervă de cartuşe şi o ladă cu grenade de mână.

Pe drum, şina dela roata din spate sări. Vizitiul opri căruţa şi începu să repare roata. Am descălecat ca să-i ajut Ceilalţi călăreţi nu ne mai aşteptară şi-şi continuará drumul-

Vizitiul şi cu mine terminaserăm tocmai lucrul, când din tufiş apărură deodată doi călăreţi galopând spre noi. Oprind caii, ei ne întrebară care este drumul spre Frolov.

Cât îmi păru de rău în clipa aceea că arma mea atârna de Inelul dela şea, iar calul era legat de partea cealaltă a căruţei I... Arma vizitiului sta În partea din faţă a vehicolului. E adevărat că amândoi aveam revolvere la brâu, dar... Ne-a fost destul să ne aruncăm doar o privire asupra călăreţilor, pentru ca să înţelegem că „am dat de dracu". Fiecare avea de-a-latul şeii arma, cu ţeava Îndreptată direct spre noi. 51 degetele lor stăteau pe trăgaci gata s'apese... Până să deschidem tocul, până să scoatem revolverul, aveam tot timpul să primim de zece ori câte un glonţ în frunte I... Răspunzând cfit mai liniştit la Întrebarea pusă, mă uitam atent la necunoscuţi : nu mai aveam aproape nlcio îndoială că în Ţaţa noastră sunt doi bandiţi. Cum trebuia să procedăm ? Cu forţa nu puteam face nimic. Trebuia să încercăm printr'un vicleşug...

Cunoscând grija pe care o poartă totdeauna un călăreţ pentru calul său, mă făcui c'am văzut ceva la piciorul din spate al calului de lângă mine.

— Ei, frate, descalecă. Ia te uită, ce are la picior ?

Al doilea călăreţ se apropie de primul, care descălecase repede, se aplecă şi ridicând piciorul din spate al calului său, începu să se uite cu băgare de seamă la copită. Negăsind nimica, el se ridică gata să mă înjure, dar încremeni cu gura căscată : ţeava neagră a „Mauserului" meu îl ţintea între ochi. Spre fruntea celuilalt, lucea ţeava „Naganului"[1] vizitiului. Amândoi se aruncară spre armele lor, dar somaţia noastră îl făcu să ridice mâinile şi să se predea...

Dând bice cailor, îi ajunserăm pe călăreţii noştri care o luaseră înainte. Aceştia, începând să se îngrijoreze de soarta noastră, se pregăteau tocmai să se întoarcă după noi. Mare le ru mirarea când ne văzură venind cu doi bandiţi posomoriţi, legaţi cobză şi uitându-se chiorîs.

Se dovedi până la urmă că prizonierii noştri erau iscoade. Văzând un detaşament de călăreţi, au intrat În tufişuri şi l-au lăsat să treacă, hotărindu-se să atace numai căruţa rămasă În urmă. Ei, dar în război nu învinge totdeauna cel mai puternic, ci uneori acela care e mai iscusit I...

Curând am văzut încă doi călăreţi care galopau pe şosea în întâmpinarea noastră. I-am recunoscut de departe că suni de-ai noştri : erau comandantul grupului I de cavalerie şi cu Ghelia. Mi s'a luat parcă o piatră de pe inimă când am văzut silueta cunoscută care se ţinea în şea ca un adevărat cavalerist. Se apropie de noi, ca şi cum nimic nu s'ar fi întâmplat, cpri calui, îşi şterse cu mâna arsă de soare fruntea asudată, şi, îndreptându-şi cârlonţii care-i ieşeau de sub basmaua albă, se uită la mine zâmbitoare. Ştia desigur ce se petrecea în sufletul meu...

— Ei, da' ai o nevastă, Ignatov I spuse comandantul grupei I-a de cavalerie. Cu aşa cercetaş ştiu că nu te prăpădeşti I...

Apoi începu să povestească cum decursese recunoaşterea. După ce au plecat din Frolov, la vreo şase kilometri de cătunul în care se stabiliseră bandiţii, s'au abătut din drum şi şi-au ascuns caii în lăstărişul de anini. Lângă pădurice au găsit leşul lui Golubiov. Făcând un ocol mare, au intrat în cătun prin partea opusă, temându-se ca nu cumva bandiţii să fi pus santinele ori baricade în partea din

1 Nagan — ca şi „Mauser", o marcă de pistol automat de calibru mare. (N. T.)

spre Frolov. Ghelia, care înainte de plecare se îmbrăcase deasemeni căzăceşte, făcu un plan cum să intre în sat fără să trezească vreo bănuială. Au dat o adevărată reprezentaţie I Comandantul s'a prefăcut că-i beat. Mergea pe drum clătinându-se, stârnind praful cu cişmele. Ghelia, după cum se cuvine să facă o „nevastă" bună în asemenea împrejurări, îl trăgea de mânecă, ocărându-l şi „mân-gâindu-l" pe spinare cu un băţ.

— Ce să mă fac cu tine, beţivule ? 1 îi striga Ghelia. Cum îţi dau drumul din casă, te îmbeţi numaidecât ca un porc. Of, tare's amărită şi nenorocită I...

Povestind acestea, comandantul îşi freca spatele şi îi spuse cu reproş Gheliei :

— Te-ai cam întrecut cu gluma, Elena Ivanova, cred că tot spatele mi-e o vânătaie...

Ghelia râse cu râsul ei sprinţar pe care auzindu-l, nu puteai să nu zâmbeşti.

— Să mă iertaţi, spuse dânsa, ştiţi, artiştii când intră în rol uită unde începe'jocul şi unde sfârşeşte realitatea I... Şi aşa, fără ca nimeni să-i oprească, iscoadele pătrunseră în cătun. Deodată auziră un râs sgomotos. De după colţul unei case apărură câţiva tâlhari cu arma pe umeri. După cum am aflat mal târziu, ei aveau instalat un punct de observaţie în clopotniţa bisericii şi observatorul lor văzuse de departe perechea conjugală :

— Ei, nevastă I strigă unul din bandiţi, nu-l mai bate pe cazac c'o să-l omori 1 Ce, e păcat să bei, când îţi cere inima ?

— Toţi vă gândiţi numai să trageţi la măsea 1 răspunse furioasă Ghelia şi tăbărî şi mai tare cu băţul pe coastele şi pe spatele bietului beţiv.

Bandiţii trecură mai departe făcând haz, iar Ghelia şi co-mandantul se grăbiră să se ascundă în casa unei femei cunoscute, pe care Ghelia o moşise odată.

Femeia fu foarte bucuroasă de venirea Gheliei, nu ştia unde s'o aşeze şi cum s'o mai primească şi se miră doar de faptul că Ghelia îndrăsnise să vină în cătunul ocupat de bandiţi. Ghelia refuză trataţia. Ea îl rugă pe fiul gazdei, în vârstă de nouă ani şi pe doi copii care se jucau cu ei în curte, să se ducă să afle dacă sunt .mulţi bandiţi în cătun şi unde stau.

Băieţii se întoarseră curând. Intrerupându-se unul pe altul, ei povestiră că bandiţii s'au instalat în clădirea mare a sovietului sătesc, din piaţă. Pe preşedinte şi pe secretar îi în- chiseseră în magazie. Pe „nenea" pe care l-au prins azi dimineaţă, l-au omorît. Zace în curtea sovietului sătesc... Bandiţi sunt mulţi : vreo două sute...

Ghelia şi cu gazda trecură prin cătun, se duseră şi în piaţă. Ea voia să vcrifice spusele băieţilor.

După asta gazda, scoţându-i din casă printr'o uşă dosnică, ii duse pe cercetaşi până la poteca de peste baltă. Tupilându-se În stufărişul des, iscoadele ieşiră în câmp şi de acolo ajunseră în păduricea unde îşi ascunseseră caii...

Am ajuns spre seară la locul unde zăcea trupul lui Golubiov, ucis de bandiţi. Soarele coborise până deasupra orizontului şi împurpura vârfurile copacilor. Am descălecat cu toţii şi în tăcere, cu capetele descoperite, ne-am rânduit în jurul trupului tovarăşului căzut. Cei mai mulţi dintre călăreţii noştri erau comsomolişti. I] cunoşteau bine şi îşi iubeau conducătorul.

Ajutorul meu din detaşament, secretarul celulei comsomo-liste din cătun, zise în şoaptă :

--- Ascultă-ne, tovarăşe drag I Îţi jurăm că o să te răzbunăm chiar astăzi !

îşi puse şapca pe cap şi încăîecă. Il urmarăm cu toţii. Nu odată am înmormântat noi în vremurile acelea nelinişti̦te pe prietenii, pe tovarăşii noştri, loviţi de un glonţ banditesc ori ucişi în vreo luptă inegală. Fiecare pierdere, fiecare gol din rândurile noastre ne lovea dureros în inimă şi ne făcea să-l urîm şi mai mult pe duşmani.

Mergeam în tăcere spre cătun. Soarele scăpăta spre apus. Seara cădea repede. Pe cerul senin stelele se aprindeau una după alta...

Când am ajuns aproape de cătun se întunecase de tot. Am trimis în recunoaştere o grupă mică spre cărarea aceea prin care ieşiseră din cătun Ghelia şi Însoţitorul ei. Această grupă trebuia să-i izbească pe bandiţi din spate. Pe ceilalţi i-am înşirat pe şoseaua principală, dându-le şi mitraliera. Acolo, socoteam eu, se va desfăşura întâlnirea hotărîtoare cu bandiţii. Căruţa cu prizonieri am ascuns-o în nişte tufişuri, lăsând-o sub paza a doi oameni. Am pus santinele lângă amândouă drumurile. După ce am aşteptat puţin, m'am hotărît să le controlez. M'am târît prin întuneric spre cărarea lăturalnică. Iată, aici ar fi trebuit să fie santinela şi agentul de legătură. Nu era insă nimeni... M'am târît mai departe. La postul celălalt — dease- menea nimeni. Am înţeles că băieţii se retrăseseră mai aproape de grupa principală. Locul de lângă baltă era o fundătură. E neplăcut de stat acolo.

În baltă orăcăiau broaştele şi în sat lătrau câinii. Am adunat grupa şi le-am povestit despre dispariţia santinelelor.

Ajutorul meu se înfurie de-a-binelea.

— Va să zică de geaba am jurat noi pe trupul tovarăşului nostru că îi vom răzbuna moartea ! Oare or fi existând laşi şi printre comsomoliştl ?

După aceea el instală personal posturile ; acum puteam fi liniştiţi că nimeni nu se va mai clinti din loc nici măcar un pas.

Nu trecu nicio jumătate de oră, şi veni la mine un agent dela unui din posturile îndepărtate.

— Tovarăşe Ignatov 1 Banditţii au plecat din cătun. Se strecoară pe drumul de lângă baltă l

M'am dus cu agentul pe un dâmb nu prea înalt. la poalele căruia se găsea unul din posturile noastre. Jos, deasupra stepei, atârna secera subţire şi roşietică a lunii. Urcându-ne pe dâmb, şi uitându-ne în întuneric în direcţia în care arăta santinela, am văzut întradevăr o grupă mare de călăreţi care mergeau doi câte doi. înainte de a da alarma, am coborît în tăcere de pe dâmb şi tupilându-mă în tufişuri m'am târît spre drumul pe care mergeau călăreţii. Aici am descoperit şiretenia lor banditească.

După toate probabilităţile, observaseră detaşamentul nostru şi se hotărîseră să ne păcălească. Au adunat atunci vitele din cătun, le-au legat două câte două, au urcat pe ele vreo cincisprezece oameni din cătun şi sub supravegherea a patru călăreţi, le-au pornit pe drumul acesta... Socoteala era simplă: credeau că noi vom lua această „cavalerie" de vite, drept forţa principală a bandiţilor şi o să ne năpustim asupra ei cu întregul nostru detaşament. Aceasta va îngădui celorlalţi bandiţi să treacă pe sub nasul nostru pe drumul principal şi să se piardă În pădure. Dar acest vicleşug nu le-a mers.

Inapoindu-mă la ai mei, am dat dispoziţia ca o primă grupă — puţin numeroasă — să se arunce asupra bandiţilor care însoţeau cireada, făcând cea mai mare larmă cu putinţă şi mal târziu, când bandiţii vor porni pe drumul principal, să-l lovească din spate.

împreună cu ajutorul meu. ne-am postat lângă mitralieră, la flancul stâng al grupei noastre principale.

Deodată în semiîntuneric se iviră doi călăreţi. Ridicân- du-se în scări, ţinând armele pregătite, ei înaintau încet ultân- du-se în tufişurile de pe marginea drumului, oprindu-se când şi când s'asculte sgomotele nopţii.

Îi lăsarăm să treacă. Ei se strecurară pe lângă noi şi dupi vreo douăzeci de minute, se întoarseră înapoi în trap liniştit, convinşi probabil că drumul e liber şi lipsit de primejdie.

începură clipele de aşteptare... Deodată, undeva Într'o parte, se auziră împuşcături dese. Detaşamentul nostru începuse să tragă asupra convoiului de vite.

După socotelile mele aceste împuşcături trebuiau să-l convingă pe bandiţi că am căzut în cursa întinsă de ei. Din clipă în clipă, trebuiau să iasă în calea noastră. Şi nu m'am înşelat. Pe drum apăru un grup mare de călăreţi, care venea în galop dinspre cătun. EI, dar ce primire le pregătisem noi I Mitraliera începu să clănţăne din flanc, împuşcăturile armeloi şi ale carabinelor trosniră şi bandiţii, urlând, dădeau din colţ în colţ. În clipa aceasta îi lovi din spate detaşamentul nostru cel mic'. A- bătându-se din drum, mulţi din bandiţi galopară peste câmp spre pădure... În urma lor se repeziră în urmărire comsomoliştft noştri, împuşcând din goana calului pe fugari...

Zorile ne găsiră făcând bilanţul atacului din timpul nopţii. Distrugerea bandei era totală. Am numărat peste o sută cincizeci de bandiţi ucişi. Noi pierduserăm patru tovarăşi. Aveam răniţi mulţi printre ai noştri ; şi Ghelia îi pansa, chiar aici în stepă.Moartea a patru comsomolişti ne adumbri însă bucuria victoriei. Ne întoarserăm în cătunul Frolov în tăcere, fără cântece... Războiul cere întotdeauna jertfe şi victoria nu se cucereşte fără sânge. Fiecare dintre noi era pregătit să însoţească **pe** drumul cel din urmă pe tovarăşul său drag ori să cadă **el** însuşi lovit de un glonte în inimă...

Aşa am trăit noi în Arceda şi ne deprinsesem cu viaţa asta.

Cazacii bătrâni îmi spuneau adesea:

— Cu toate că tu, Ignatov, eşti muncitor, ai început să semeni în totul a cazac... Numai de călărit călăreşti foarte ciudat, nu aşa ca noi, cazacii 1

Pe neaşteptate se întâmplă ceva care ne sili să plecăm **în** grabă din Arceda. Ghelia se îmbolnăvi. Neliniştea, hrana neîndestulătoare, ii şubreziseră sănătatea. I

se redeschise focarul din plămâni şi ea căzu la pat. Medicii mă sfătuiră s'o duc **în Sud**

.AL OPTULEA

CLĂDIM O VIAŢA NOUA

Era în primăvara anului 1923. Locuiam la Jeleznovodsc. Dela ferestrele locuinţei noastre mici, plăcute, se vedeau vârfurile copacilor bătrâni şi stufoşi ai unui parc minunat, învesmântat în frunziş proaspăt. În dosul lor se desfăşura o largă privelişte asupra munţilor întunecaţi, deasupra cărora se înalţă în zare, albastru, vârful Beştau. Camerele noastre erau vesele, însorite, cu flori multe. Un plop uriaş, argintiu, îşi întindea ramurile spre ferestre. Frunzele lui, în veşnică fremătare, chiar când nu bătea vântul foşneau surd, ca susurul unui pârâu...

CAPITOLUL

După toate suferinţele îndurate, după viaţa sbuciumată din Arceda, căminul nostru cel nou mi se părea deosebit de liniştit şi de paşnic. Aici puteam dormi fără să punem de cu seară sub pernă „Mauserul" încărcat, fără să ne fie teamă că în toiul nopţii vom fi treziţi de vreo alarmă şi va trebui să sărim pe cal ca să galopăm prin stepă în luptă cu bandiţii...

Am sosit la Jeleznovodsc către sfârşitul primăverii. Când s'a îmbolnăvit Ghelia, am început să stărui pentru mutarea mea şi a familiei, undeva, mai la Sud de Arceda ; şi curând am fost numit în Caucazul de Nord, la staţia Mineralnîe-Vodî, în Llnprofsoj. Locuiam însă cu toată familia la Jeleznovodsc. Ghelia era foarte slăbită şi când am plecat din Arceda eram tare îngrijorat de felul cum va suporta călătoria. Dar pe drum parcă se învioră. Sosind la Ţariţîn, Ghelia vru să vizităm oraşul de care ne legau atâtea amintiri.

Am lăsat la gară copiii sub supravegherea unui cunoscut, muncitor la calea ferată, iar noi am coborît spre Volga. Fluviul se revărsase. Luciul nemişcat al apei, luminat de soarele strălucitor, părea o mare de argint topit. Iar malul celălalt se vedea doar ca o dungă albăstruie în depărtare... În unele locuri, din apa luminoasă, irizată, răsăreau vârfurile copacilor.

Mi-aduc aminte că ne-a cuprins deodată o caldă înduioşare, ca şi cum după ani lungi şi grei de luptă ne regăseam tinereţea. Cu

toată împotrivirea mea, Ghelia insistă să luăm o barcă. Un barcagiu bătrân, cu barba albă, vâslea domol, iar apa clipocea molcom pe lângă vâsle... Ne-am adus aminte cum ne plimbam în nopţile albe pe lacurile de lângă Petrograd. Ghelia începu să cânte încetişor :
„Pentru draga libertate Tlneretu-i adunat..."

începu însă să tuşească şi, apropiindu-şi batista de buze, tăcu.

Coborind mai jos de Sarepta. ne-am îndreptat spre malul celălalt, unde ne îmbiau pajiştile înverzite ; în păduricea verde cu plopi, cânta un cuc... Ghelia începu să numere câţi ani vom trăi, numără, numără, se încurcă şi se lăsă păgubaşă 1 Mulţi ani ne erau ursiţi să mai trăim împreună I

După ce am ajuns la Mineralnîe-Vodî, am internat-o pe Ghelia la spitalul căilor ferate. Ea rămase Însă puţin timp în spital : aveam o locuinţă bună, în cel mai frumos cartier din Jeleznovodsc, în afară de asta Ghelia tânjea de dorul copiilor, astfel Încât medicul îmi Îngădui s'o iau acasă.

începu să se îndrepte văzând cu ochii. Curând putu să iasă din casă. împreună cu mine şi mai adesea cu copiii, începu să se plimbe prin parc. Plimbările se făceau tot mai lungi, mai îndepărtate. Ne-am urcat odată cu Ghelia chiar pe Muntele de Fier. Ghelia dorea mereu să se urce pe Beştau, dar eu nici n'am vrut să aud de aşa ceva. Pe Beştau m'am dus numai cu băieţii. Pentru ei, aceasta a fost prima adevărată „excursie" şi după asta visau mereu lungi călătorii cu nopţi petrecute în munţi pe lângă foc.

Vara pe care am petrecut-o la Jeleznovodsc a rost una dintre cele mai liniştite şi fericite din viaţa noastră. Cred că simţământul de bucurie şi de plinătate pe care l-am avut în acea vară ne era dat de făptui că în vremea aceea toată ţara (şi deci ţi noi împreună cu ea) ridicase fruntea dupâ greutăţile războiului şi trecea la munca paşnică, creatoare.

Prima noastră dorinţă — a mea şi a Gheliei — îndată ce am lăsat arma din mână şi am intrat în viaţa paşnică, a fost aceea de a învăţa. Amândoi ne dădeam seama că sunt atâtea lucruri pe care nu le ştim, şi acum, când se ivise un răgaz, ne simţeam atraşi spre învăţătură, spre studii. Eu începui să citesc mult, mă pasionau Gorchi, Cehov, Tolstoi. Citeam lucrări despre istoria mişcării revoluţionare. Citeam şi reciteam operele lui Lenin. Le vedeam acum într'o lumină nouă şi cu cât mă adânceam mai mult în studiul lor, cu atât mă minunam mai mult de geniul atotcuprinzător şi de uluitoarea înţelepciune a lui Vladimir Ilici.

Intradevăr, cărţile lui, articolele şi cuvântările lui, ne arătau în toate etapele desvoltării vieţii noastre care este singurul drum just şi cu putinţă. Aşa a fost în timpul ilegalităţii, când am început

lupta cu autocraţia ; aşa a fost în zilele de lviptă crâncenă pentru tânăra republică sovietică, aşa era şi acuma, în zilele când ţara trecea la construcţia paşnică. Mai ales în aceste clipe am înţeles eu cu deosebită claritate şi mi-am însuşit un adevăr sfânt: mergi pe drumul trasat de Lenin şi nu te vel rătăci niciodată I

Momentele prin care trcceam erau de aşa natură, încât drumul trasat de Lenin trebuia să ne fie tuturor îndreptar neclintit şi temeinic. Trecuseră doi ani dela Congresul al X-lea al Partidului, în care se făcuse bilanţul discuţiilor asupra slndica- telor şi se condamnaseră toate grupările opoziţioniste care ajutaseră de fapt pe duşmanii revoluţiei proletariatului. Congresul luase o hotărire importantă privitoare la trecerea spre noua politică economică şi la înlocuirea sistemului de rechiziţionare forţată a produselor, prin impozitul în natură. În aceşti doi ani au avut loc schimbări capitale în viaţa politică şi administrativă a ţării şi Congresul al XlI-lea al Partidului care se încheiase nu de mult, (în Aprilie 1923) a demascat substratul trădător capitulard al tuturor încercărilor de a prezenta noua politică economică ca o abatere a Partidului dela linia socialistă. Luând cuvântul la acest congres, tovarăşul Stalin, cel mai de frunte leninist, a spus că Partidul a rezistat unei mari Încercări, a rămas sudat şi unitar şi că merge înainte, cu „steagul larg desfăşurat".

Munca în Linprofsoj şi desele deplasări pe care eram nevoit să le fac nu-mi îngăduiau să mă ţin temeinic de învăţătură şi mă vedeam silit să mă mulţumesc doar cu lectura cărţilor. În vremurile acelea ajunsesem să înţeleg că pentru a fi marxist e necesar — după cum spune M. I. Calinin : „să îmbini viaţa cu teoria, să legi munca de fiecare zi cu teoria". Iar aceasta însemna că trebue să ai o pregătire teoretică serioasă.

îndată ce se intremă, Ghelia se înscrise şi începu să urmeze cursurile şcolii sovietice de Partid din Piatigorsc, deşi noi locuiam în Jeleznovodsc. Îşi dăruia fiecare clipă liberă Învăţăturii. Adesea, întorcându-mă dela muncă târziu după miezul nopţii, o găseam aşezată lângă masa plină de cărţi şi caiete, cu extrase şi rezumate.

Aici, la Jeleznovodsc ne puteam ocupa mai mult şi mai temeinic de educaţia copiilor noştri. Asta era cu atât mal necesar cu cât ei ajunseseră la vârsta când se simţea nevoia unei educaţii mai îngrijite din partea familiei : Jenia mergea pe opt ani şi Valia doar cu un an era mai mic decât Jenia. Până acum, viaţa noastră sbuciumată, de luptă, nu ne îngăduise să ne îngrijim mai îndeaproape de copii.

Nu vreau să ascund că, lipsiţi de ocrotirea zilnică a părinţilor şi de o supraveghere continuă, băieţii noştri căpătaseră anumite apucături nepotrivite. Pe de altă parte, condiţiile aspre în care trăiseră până acum îi învăţaseră cu o anumită independenţă. În general, ei au avut parte de o copilărie trudită, ca de altfel toţi cei de o seamă cu dânşii

.Simţeau în jurul lor lupta crâncenă şi încordată la care participau toţi cei apropiaţi şi în primul rând mama şi tată) lor. Aceasta a fost prima şi cea mai temeinică impresie despre viaţă a copiilor, impresie caracteristică vremurilor acelea. Şi eu crcd că spiritul acesta de luptă a contribuit într'o măsură însemnată la

formarea caracterului lor, le-a educat voinţa şi le-a călăuzit drumul în viaţă.

Probabil că cei mai mulţi dintre părinţi cunosc sentimentul de surprindere şi nelinişte — dar totodată de bucurie — pe care-l au când observă că deodată, copiii care până mai ieri le pricinuiau numai grij-i materiale, încep acum să pună întrebări neaşteptate, dovedind astfel formarea unei individualităţi şi a unui caracter propriu.

Acelaş lucru mi se întâmpla şi mie şi-i priveam surprins pe băieţii noştri. „Cum, (mă întrebam eu) oare aceştia sunt copiii micuţi cu care îmi plăcea aşa de mult să mă joc, să-i îngrijesc şi să le ascult gunguritul ? cum au crescut şi cât s'au schimbat I..."

Pentru vârsta lui, Jenia era prea serios, prea reţinut. învăţase să citească devreme, îndrăgise cărţile şi visa să intre cât mal curând la şcoală.

Cu totul altfel era Valentin. Avea o fire nebunatică, nă-valnică, un omuleţ veşnic neastâmpărat. Văzând că fratele său mai mare învaţă bine şi cu râvnă — din ambiţie nu voia să rămână mai prejos, cu toate că era greoi la învăţătură. Când Ghelia îl duse pe Jenia la şcoală, Valentin a plâns aşa de tare că mamă-sa n'a avut încotro şi a trebuit să-l ducă şi pe el. Cu greu am convins-o pe directoarea şcolii să-l primească şi pe Valentin înainte de a avea vârsta reglementară...

Am locuit la Jeleznovodsc până spre sfârşitul toamnei anului 1923 când am fost transferat la Armavir, incredinţân- du-ml-se conducerea secţiei de transporturi a comitetului raional al Partidului.

La Armavir, Jenia şi Valia urmară mai departe şcoala de gradul I. Ghelia se mută la şcoala de Partid din localitate.

Din cauza serviciului, trebuia să mă deplasez mult prin districte şi nu veneam pe acasă cu lunile.

Reîntorcându-mă după o lipsă mai îndelungată printre cei dragi, simţeam totdeauna o bucurie copleşitoare ! Mă înapoiam acum cu un simţământ nou: acasă mă aşteptau doar „prietenii", copiii mei, cu care puteam vorbi dela suflet la suflet, care înţelegeau aproape tot ce mă frământa pe mine;

La Armavlr, Jenla deveni pionier. Valia trebuia, până una alta, să poarte steluţa de „octombrist" Mi-amintesc şi azi cum strălucea de bucurie faţa fiului meu cel mare când a venit seara acasă, cu cravata roşie pe gâtul lui subţire de copil şi mi-a zis :

— Ei, felicită-mă, tată 1 Uite, sunt şi pionier !

Eu eram, se pare, tot atât de emoţionat ca şi el. Uitându- mă la Jenia, mă gândeam la drumul care se deschidea astăzi În faţa lui şi pe care cravata roşie părea că marchează prima etapă. Mi-am adus aminte de copilăria mea. Cam pe vremea când aveam vârsta lui Jenla şi locuiam la Sevastopol, Îmi căzuse În mână o carte despre Comuna din Paris. I-am povestit lui Jenia despre această carte pe care o citeam pe malul mării, despre bătrânul marinar, despre locotenentul Schlmdt. Povestirea mea 11 emoţionă pe Jenia şi Îmi spuse că va trebui neapărat să citească şi' el cartea de care îi vorbisem...

Vara, băieţii noştri plecară într'o tabără de pionieri, care se găsea Într'un colţ pitoresc din frumoasa regiune a Cauca- zulul.

În spre seară, când căldura se mai domolise şi soarele purpuriu coborîse după case, coloana de pionieri părăsi oraşul. Băieţii păşeau voioşi, iar în urma lor mergea căruţa cu bagaje. Jenia era cel mal inalt din grupa lui. Mergea în flancul drept al primului rând, svelt, ţinându-se drept. Valia, mai scund de statură, lat în spate, mărşăluia în rândurile din urmă. Luân- du-şi rămas bun dela noi, copiii erau emoţionaţi : era doar prima noastră despărţire pentru o vreme mal Îndelungată. Jenia se stăpâni, dar Valentin începu să plângă, fiind o fire mai deschisă şi mai sensibilă. Priveam cu tristeţe amestecată cu bucurie la băieţii noştri, atât de mari şi independenţi acum — care plecau cot la cot cu prietenii lor, spre a da pentru prima oară piept cu viaţa. „Ce bine ar fi, gândeam eu, dacă Întotdeauna ar putea păşi În viaţă înconjuraţi de prieteni I..."

După o lună şi Jumătate, el se întoarseră acasă mal maturi, mal înalţi, înnegriţi de soare. Era ceva nou într'înşii : deveniseră mai siguri de el, mal Indrăsneţi, mai hotărîţl. Se vede că viaţa de tabără, în mijlocul naturii, le priise ; s'au obişnuit să se descurce singuri, să facă totul cu propriile lor mâini : să-şi întindă cortul, să spargă lemne pentru focul de tabără, să-şi fiarbă mâncarea şi să-şi spele cămaşa. Pe scurt, începuseră să se călească pentru viaţă şi să preţuiască sentimentul de colectivitate şi tovărăşie în care este crescut tineretul din organizaţia de pionieri.

Cu câte impresii nu veniseră băieţii şi câte n'aveau de povestit I Şi aici se invederă iarăşi deosebirea dintre caracterele lor : Jenca — liniştit şi pozitiv, Valia — Înflăcărat şi sbur- dalnlc.

— Târziu noaptea, pe întuneric, povestea Jenia, am ajuns la o staniţă şi ne-am instalat într'o şcoală să înnoptăm acolo...

— Ca nişte adevăraţi călători, întrerupse Valia, de-a-«reptul pe scânduri I

— Da... dar era cam tare 1 continuă Jenia. Am pus paltonul sub mine, mi-am pus rucksackul sub cap, dar tot nu puteam adormi I...

— Tu trebuia să-ţi iei o pernă cu tine I se repezi Valia. Aşa se pleacă la drum...

— Nu mă întrerupe !... Ştiu eu singur ce trebue şi ce nu... Am umblat toată ziua, ne-am oprit de câteva ori, am mâncat hrană rece, spre seară am ajuns la ultimul popas, mai departe începeau locuri sălbatice...

— Am dormit într'o şură, chiar pe fân I Val, ce bine era, ce bine ! strigă Valia. E grozav de plăcut să dormi în fân I Tu al dormit vreodată În fân, tată ?...

Locurile în care şi-au petrecut Jenia şi Valia vacanţa erau cu adevărat sălbatice şi minunate. Tabăra lor se Instalase la poalele unor munţi înalţi. În jurul lor se întindea brădetul cu mireasma iul puternică de răşină. În apropiere se înălţa ca un zid negru o pădure de cedri seculari ; pe prlpoare creşteau stejari, iar pe malurile unui râu iute de munte, găseai cara- gace Luminişurile însorite erau smălţuite de flori. Râul vuia zi şi noapte. Apa era rece ca ghiaţa, dar copiii găseau o plăcere deosebită şi înviorătoare să se afunde în şuvoiul lui rece şi iute.

În jurul lor se întindea lumea necunoscută a acestei naturi sălbatice, iar ei căutau, cu vigoare neostenită, să-i pătrundă tainele. Câtă bucurie au simţit când au văzut pent.ni prima oară, furişându-se prin tufişurile de la poalele unei stânci, un cerb şi o ciută mică, ce veniseră să se adape 1 Altă dată, în crengile dese ale unei ferigi înalte văzură şuba brun-roşcată a unui urs şi fără să se gândească la primejdie, alergară cu chiote de bucurie spre el:.. Ursul se sperie de a- ceastă manifestare de prietenie atât de sgomotoasă şi o rupse la fugă cât il ţineau picioarele, strecurându-se printre crengile ce trosneau.

Toate aceste impresii proaspete, simţite cu agerimea şt ascuţimea proprie copilăriei, s'au păstrat în amintirea lui Jenia şi a lui Valia pentru toată viaţa. Când au ajuns maturi, timpul acela petrecut în tabără, legătura nemijlocită cu natura, a rămas pentru ei una din cele mai poetice amintiri din copilărie.

S'ar părea că atunci când copiii sunt mici, cer dela părinţi o mai mare atenţie şi grijă şi că pe măsură ce cresc, grijile se împuţinează. Nu este adevărat : rămân tot atât de multe griji, care sunt însă de altă natură.

Jenia — după cum am mai spus — era un băiat liniştit, calm şi totuşi ne pricinuia destulă îngrijorare şi adesea ne făcea să-l observăm cu deosebită atenţie. Era înalt, slăbuţ şi Ghelia se temea tot timpul pentru sănătatea lui. La prima impresie părea un copil timid, chiar sfios, închis în lumea lui ; dar acei care erau mai apropiaţi de el îşi dădeau repede seama că sub această pojghiţă exterioară se ascunde un suflet viu şi arzător. Jenia îşi iubea mama

cu mult devotament şi gingăşie. Prieteni avea puţini ; locul acestora 11 ţineau cărţile. Putea fi văzut rar în ccrcul celor de vârsta lui, jucându-se sau glumind cu ei. Cunoştinţele noastre şi vecinii 11 numeau : „Băiatul cu cartea". În anii aceia îl pasioana Jules Verne. „Insula misterioasă" a fost multă vreme una din cărţile lui preferate. Pe Jenia 11 cucerise această povestire pasionantă despre oamenii curajoşi şi inventivi care intraseră în luptă cu natura şi care, datorită cunoştinţelor şi muncii lor, Ieşiseră învingători din accastă luptă. Şi cu aceeaşi patimă citea „însemnările unui vânător" şi „Fata Căpitanului". Ml-amintesc de emoţia lui când ml-a împărtăşit impresiile lui după ce citise „Hagi Murat" şi de lacrimile vărsate pentru „Strechea" opera lui Voinici. Aceste două cărţi care l-au atras prin viaţa mândră şi neînduplecată a oamenilor, ce nu şi-au plecat capul În faţa încercărilor vieţii, se numărau deasemenea printre cărţile dragi din anii copilăriei sale.

Adesea 11 observam pe Jenia, căzut pe gânduri, cu cartea pe genunchi şi cu capul sprijinit în mână şi mă străduiam să înţeleg ce gânduri îi rătăcesc prin cap, ce simţăminte îi turbură sufletul. Voiam să-l ajut să se descurce în toate nedumeririle ce-l frământau, doream să-i câştig încrederea, să-i fiu prieten, tovarăş mai mare şi mă bucuram ori de câte ori Jenia venea la mine cu vreo problemă sau întrebare care îl preocupa, ori de câte ori îşi deschidea sufletul faţă de mine. În legăturile acestea de prietenie, de încredere şi de stimă reciprocă, se află chezăşia apropierii adevărate între părinţi şi copii. Trebue să eviţi însă plictiseala, procedând cu tact şi cu băgare de seamă şi trebue să ai o purtare plină de grijă pentru viaţa sufletească a copilului.

Valentin era mai uşor de înţeles şi mai puţin complicat. Şi chiar dacă ne prilejuia nelinişte, aceasta era cu totul de altă natură : ba venea cu nasul rupt şi cu hainele sdrenţuite, ba pleca câteodată cine ştie unde şi nu se întorcea toată ziua.

Odată, pe când trăiam la Armavir, a dispărut de acasă timp de cinci zile. îşi poate închipui oricine cât am fost de Îngrijoraţi I... Era prieten cu un băiat, colcg de şcoală de-al lui şi făceau parte din acelaşi detaşament de pionieri. Acesta avea un tată vitreg sever şi lui Valentin ii era milă de colegul său. Odată, băieţii se scăldau în Cuban. Când ieşiră pe mal nu-şi mai găsiră'hainele. Le furase cineva. Ce era de făcut? Cum putea să meargă prietenul lui Valentin acasă la tatăl său vitreg ? Valia, când era prieten cu cineva, era în stare să facă orice pentru el. Iată ce propuse el atunci: „O să iau pe furiş dela mama hainele fratelui meu mai mare şi chiar azi o să ne urcăm în tren, aşa cum fac vagabonzii şi o să plecăm în Caucaz. În staţia Mineralnîe-Vodî, unde am stat cu în spital cu piciorul rupt, e un munte : Chinjal Am auzit că în vârful lui e îngropat un pumnal de

aur, cu o teacă bătută în nestemate. L-a lăsat acolo un tâlhar vestit, acum vreo sută de ani. O să luăm cu noi frânghie, pâine, roşii, o să găsim pumnalul, o să-l vindem şi o să ne cumpărăm tot ce ne pofteşte inima. Atunci tu o să pleci dela tatăl tău vitreg, căci bani o

' Chinjal — pumnal. (N. T.) să avem cu nemiluita şi ai să poţi să trăieşti singur, sâ înveţi..."

Zis şi Tăcut. Băieţii plecară după „pumnal". În vremea asta noi innebunisem tot căutându-l pe Valentin.

Într'o seară ne telefonă miliţia căilor ferate, chemându- ne să ne luăm băiatul. Am aflat că Valentin şi cu prietenul luî nu numai că ajunseseră până la Mineralnîe-Vodi, dar se urcaseră împreună până în vârful muntelui Chinjal, şi asta nu era chiar atât de uşor I Din păcate nu găsiseră nimic. Mai târziu Valentin povestea că altcineva avusese desigur grijă înaintea lor să la preţiosul pumnal...

Lui Valentin, care era sănătos tun, Îi plăceau jocurile băieţeşti, voiniceşti şi avea mulţi prieteni, băieţi la fel de sgo- motoşi şi sburdalnici. Şi el se purta faţă de mama sa cu o mişcătoare şi neîndemânatică duioşie şi grijă, suferind şi căindu-se atunci când vedea că nebuniile lui o supără.

Eu, ca totdeauna, îmi consacram tot timpul muncii Afară de asta, după sosirea la Armavir, am fost nevoit de câteva ori să particip cu unităţile C I.O.N. la lichidarea bandelor care se ascundeau În păduri şi munţi.

Astfel, cea mai mare parte a educaţiei copiilor-cădea în grija Gheliei. Mărturisesc că ea se descurca destul de bine ir> sarcina aceasta.

Ghclia a sădit În băieţii noştri, încetul cu Încetul, încfi. din Trageda lor copilărie, dragostea de muncă. Atât Jenia câl şi Valia ii ajutau în gospodărie. Ei se duceau la prăvălie după târguieli, tăiau şi spărgeau lemnele, scoteau cenuşa din sobă, cărau apa, curăţau cartofii, încălzeau prânzul, pe scurt — făceau tot ce era nevoie în casă. Munceau cu plăcere, în primul rând pcntrucă ştiau că munca este datoria fiecărui om şi în al doilea, pentrucă înţelegeau că în felul acesta uşurau munca mamei lor. Afară de asta, Ghelia a ştiut să desvolte într'înşii spiritul de emulaţie şi niciunul nu voia să **rămânS** mal prejos decât celălalt.

Ghelia continua în timpul acesta să înveţe. Terminând şcoala de Partid, pe care o urma În timpul zilei, ea intră la şcoala serală superioară. Adesea mama putea fi văzută cu fiii ei, la aceeaşi masă. învăţau tustrei. Copiii, fără să vrea, se ţineau de mama lor, văzând cu câtă sârguinţă învaţă ea, în ciuda sănătăţii şubrede şi a oboselii ce o cuprindea repede.

Afară de multe alte lucruri, ea îi deprinse cu ordinea în gospodărie. Trebue să spun că după ce am trecut „pe picior de

pacc", Ghelia se dovedi o bună gospodină. Eu îi cunoşteam această însuşire de mai înainte, dar vremurile au fost tot timpul de aşa natură, încât nu-i ardea de asta... Acum însă, Ghelia, care trăgea bine cu revolverul şi cu arma, care călărea ca un cavalerist încercat, care ştia să panseze o rană şi chiar să facă în plin câmp o operaţie chirurgicală, se îndeletnicea cu plăcere să facă tot soiul de murături şi dulceţuri, a introdus în căsuţa noastră o curăţenie şi o ordine exemplară, cosea cele de trebuinţă ei şi copiilor Şi mai şi broda şerveţele, feţe de masă şi alte felurite lucruri de mână.

Şi susţin că acest fel de a face gospodărie a contribuit mult la educaţia copiilor, deoarece i-a Învăţat să iubească şi ei căminul întemeiat prin truda noastră comună şi să preţu- iască viaţa de familie.

Ianuarie 1924. Murise Lenln...

Toţi aceia care au trecut prin aceste zile de tristeţe îşi amintesc cât de mare era jalea întregului popor. În zilele acestea, chiar celor mal tari, celor mai fermi dintre noi ni se părea că totul s'a întunecat şi s'a învăluit într'un zăbranic.

În seara când trista veste a morţii lui Lcnln a ajuns la Armavir, Ghelia şi cu mine am rămas treji multă vreme. Dincolo de ferestre, în negura nopţii friguroase, vuia vântul. Era întuneric beznă şi ni se părea că pe Întregul pământ rămas orfan, cufundat acum în întuneric şi frig, viscoleşte şi geme vântul...

Ne aduceam aminte cum îl văzusem pe Ilici În trenul blindat în Gara finlandeză, cum îl ascultaserăm la adunările muncitorilor din „Piter". Totdeauna şi peste tot el era cu noi, părintele nostru, dragul nostru Ilici. În simţămintele noastre faţă de dânsul era ceva personal, cald, drăgăstos şi în acelaşi timp, un simţământ de respect pentru gândirea sa măreaţă, pentru voinţa sa neclintită, pentru înţelepciunea lui creatoare şi pătrunzătoare. Îi citeam cărţile : ele ne învăţau să luptăm pentru adevăr ; trăiam după poruncile lui care ne conduceau spre o viaţă nouă, fericită. El era cu noi şi în muncă, şi în luptă, şi lângă leagănul copiilor noştri.

„...Tot ce are proletariatul cu adevărat măreţ şi eroic : gândire neînfricată, voinţă de fier nestrămutată, îndârjită, a tot învingătoare, ură sfântă, ură de moarte împotriva robiei şi asupririi, pasiune revoluţionară care mişcă munţii din loc, credinţă nemărginită în puterea de creaţie a maselor, un uriaş geniu organizatoric, toate acestea şi-au găsit o întruchipare măreaţă în Lenin, al cărui nume a devenit simbolul lumii noi, dela Apus la Răsărit şi dela Miază-noapte la Miază-zi".

Aşa se spunea despre Lenin în manifestul Comitetului Central al Partidului, care anunţa moartea marelui conducător.

Niciodată nu se simţise într'o asemenea măsură unitatea neclintită a Partidului, a cărui putere şi forţă ne susţinea pe fiecare din noi în parte. Inimile noastre se îndreptau cu nădejde şi cu credinţă spre cel mai bun discipol, spre prietenul şi tovarăşul de luptă al lui Lenin, spre tovarăşul Stalin.

îmi aduc aminte de ziua înmormântării lui Lenin. Odată cu Moscova, troenită în zăpezi, încătuşată de ger, îl înmormânta ţara toată.

La noi, la Armavlr, bolşcvicii şi cei fără de partid, comsomoliştii, muncitorii, într'un cuvânt toţi cei cărora le erau dragi cuceririle obţinute sub drapelul lui Lenin, se adunară în ziua aceea în piaţa „1 Mai". Veniserăm cu armele în mâini, ca şi cum am fi vrut să-i arătăm lui Lenin că întotdeauna, în fiece clipă, suntem gata să apărăm cauza lui mare, nemuritoare.

Stăteam tăcuţi în piaţă. Vântul puternic flutura drapelele roşii, cu zăbranic.' Aşteptam semnalul prin radio Moscova.

Deodată începură să sune jalnic şi dureros sirenele fabricilor, ale uzinelor, ale locomotivelor... Mâinile strânseră puternic, până la durere, arma. În ochi sclipiră lacrimi fierbinţi... Salutul de doliu — o salvă de arme şi revolvere — rupse tăcerea apăsătoare. Pe tribuna cernită se urcă un om de statură mică, bine legat. Era Efremov, primul secretar al comitetului raional al Partidului, un vechi bolşevic, erou al războiului civil, bărbat plin de voinţă, curajos. Faţa iul era palidă, avea pleoapele roşii. începu să vorbească cu o voce surdă, ca şi cum ar fi gândit tare... Vorbea simplu şi din adâncul sufletului despre Lenin, ne chema pe toţi să ne strângem puternic în jurul Partidului Bolşevic, sub steagul lui Lenin şi Stalin şi să continuăm opera măreaţă şi luminoasă de eliberare a oamenilor muncii, pentru care luptase şi îşi dăduse viaţa Illci.

În zilele acestea am înţeles şi mai puternic ce importanţă vitală are păstrarea purităţii ideii lui Lenin, lumina şi adevărul învăţăturii lui Lenin. Puţinul timp liber pe care îl aveam 11 consacram studiului, îndeplinind una din poruncile lui Lenin : „Învăţaţi, Învăţaţi, învăţaţi".

Interese de serviciu mă obligară să mă mut pentru câtăva vreme la Soci. Odată, pe când eram în delegaţie la Tuapse, mă opri lângă piaţă o fată necunoscută. O clipă ea mă privi atent, apoi mi se aruncă de gât, înecându-se în lacrimi. Eu mă pierdui dc tot. Ce se întâmplase oare ? Era sora mea, pe care (ca şi pe mama, de altfel) nu o văzusem de şase ani. De multe ori, încercasem să aflu ceva despre ele, dar neprimind niciun fel de veşti, eram foarte îngrijorat şi nu odată mă gândeam că s'or fi prăpădit în anii războiului civil. Acelaşi lucru îl credeau şi ele despre mine. Am aflat că ele plecaseră din Petrograd cu o unitate militară şi că ajunseseră împreună cu

aceasta la graniţa Iranului. Mama a lucrat la spălătoria regimentului şi sora mea era infirmieră. Mal târziu, când această unitate militară fu desfiinţată, mama şi sora mea se stabiliră la Tuapse. Sora mea era căsătorită cu un muncitor dela calea ferată, aveau o căsuţă în care trăiau modest şi fericiţi. Mama murise acum câţiva ani, aici la Tuapse...

În Martie 1925, familia noastră se mări : Ghelia născu al patrulea copil. Il dădurăm numele de Ghenla. Acest nume păru multora curios, dar el îl plăcea mamei şi era chiar doar simplificarea numelui fiului celui mai mare, Evghenie.

Desigur, naşterea micuţului împovără umerii Gheliei cu destule griji noi; totuşi, ea nu îşi încetă munca în organizaţia locală de ocrotire a mamei şi copilului.

Pe mine, drept să spun, mă minuna energia şi capacitatea ei de muncă. Mamă a 3 copii, dintre care unul sugaci şi pe care nu-l putea lăsa mai tot timpul din braţe, ca izbutea nu numai să îndeplinească toate treburile casei, dar încă mai învăţa şi lucra. Adesea făcea vizite sanitare în mahalalele Armavirului unde trăiau îngrămădiţi şi în mare strâmtoare familiile „aisorilor" ' şi care constituiau focare de tot felul de boli. Ghelia se vedea nevoită să examineze nu numai copii) bolnavi, dar adesea să dea asistenţă medicală şi adulţilor.

După ce m'am întors din Soci ¡a Armavir şi am început să mă însdrăvenesc după o boală istovitoare, mi se dădu sarcina să lucrez la parchetul districtului : mai întâi ca practicant şt mal târziu ca substitut de procuror, la secţia civilă.

Această sarcină complexă şi plină de răspundere era pentru mine o minunată şcoală de vigilenţă politică şi de principialitate bolşevică.

Am fost acuzator public de Stat la marele proces al chiaburilor din Cuban, acuzaţi de acţiuni contrarevoluţionare. Toţi aceşti duşmani de moarte ai autorităţii sovietice slujiseră În armatele albilor, fuseseră „atamani" de staniţe, horunjiml, esauli, uriadniciCei mal mulţi dintre acuzaţi erau de fel din staniţa Procinocopsc de lângă Armavir, care în timpul războiului civil a trebuit să fie luată cu asalt după un lung asediu de către unităţile Armatei Roşii. Unii dintre ei veniseră În Cuban pe ascuns de peste graniţă şi, strângând în jurul lor pe duşmanii Puterii Sovietice care şedeau la pândă, pregăteau despărţirea Cubanului de Uniunea Sovietică : acesta era „cu- vântul'de ordine" al stăpânilor lor de peste graniţă.

Procesul ţinu o săptămână întreagă în faţa unei mari mulţimi. Muncitorii din Cuban doreau să privească duşmanul În faţă, să-i vadă pe aceşti jecmănitori demni de dispreţ care Îşi vânduseră Patria şi intenţionau să scalde din nou în sânge ogoarele noastre

paşnice. Deşi studiasem bine dosarul şi Îmi pregătisem acuzarea vreme îndelungată şi cu grijă, eram foarte emoţionat Înainte de rechizitoriu. Dar îndată ce am început, am simţit şi am înţeles că vorbesc În numele muncitorilor şt ai truditorilor de pe ogoare care umpleau sala judecătoriei, în numele întregului popor muncitor. Acest gând dădu tărie şi siguranţă cuvintelor mele. întreg poporul li judeca pe duşmanii lui de moarte. Iar când am cerut pentru ei pedeapsa cu moartea, sala răsună de aplauze.

Trădătorii de Patrie fură împuşcaţi.

În primăvara anului 1928 ne-am mutat din climatul acela uscat şi cald al Armavirului, care influenţa în rău sănătatea micuţului nostru, la Maicop.

Aici am început să lucrez la Uniunea de Credit Agricol, ca instructor superior. Am fost nevoit să-mi însuşesc temeinic o „ştiinţă" nouă pentru mine : contabilitatea. Jenia trecu aici la Maicop la şcoala de gradul II. El învăţa tot aşa de bine, ii plăceau cărţile şi citea foarte mult. Odată cu trecerea anilor i se forma o trăsătură de caracter pe care el ţinea foarte mult să şi-o desvolte : de orice s'ar fi apucat, se ţinea cu o deosebită stăruinţă şi ducea lucrul neapărat până la sfârşit. încă dela Armavir, Jenia se pasionase pentru desen. L-am înscris la şcoala serală de pictură, unde urmă doi ani. Pentru desenele pe care le-a trimis la olimpiada unională, primi un premiu. În biroul meu atârnă şi acum acuarela făcută de Jenia pe când locuiam la Crasnodar. înfăţişează Cubanuî
— o stepă deluroasă, şi În depărtare, colibele albe ale staniţel, înecate în verdeaţa grădinilor...

La Maicop, Jenia vru să lucreze la uzina mecanică, unde
— conducându-şi brigada de şcolari — se ducea să ajute la îndeplinirea comenzilor urgente, şi făcea munca aceasta nu ca un lucru de mântuială, ci cu toată seriozitatea şi răspunderea, aşa cum se cade unui adevărat „muncitor încadrat", cerând aceeaşi comportare şi tovarăşilor săi.

Jenia cu brigada lui (care se compunea din vreo treizeci de şcolari) începură prin a curăţi curtea uzinei de tot felul de resturi şi obiecte netrebuincioase. În aceste deşeuri, ei găsiră piese şi metale necesare producţiei. Copiii le sortară pe toate şi le duseră în depozite. Apoi se îndeletniciră cu curăţatul şi punerea în ordine a atelierelor. Când terminară şi munca aceasta, Jenia îşi împărţi brigada pe ateliere, unde băieţii începură să lucreze ca muncitori-ajutori. Aceasta constitui un mare ajutor pentru uzină, care nu avea destule braţe de muncă. Ajutorul dat de şcolari îngădui administraţiei uzinei să transfere schimbul de muncitori în care lucra brigada lui Jenia, la alte schimburi, codaşe. Ghelia se supăra şi se în-trista când Jenia se înapoia dcla uzină seara târziu, obosit, flămând

şi murdar, dar eu, drept să spun, mă bucuram : pa- siunea Ignatovilor pentru mecanică nu se stinsese nici în a treia generaţie... Acelaşi lucru s'a întâmplat şi cu Valentin, care şi-a arătat şi el de timpuriu înclinarea pentru mecanică. Când ne-am mutat la Maicop, el m'a rugat să-l ajut să intre ia şcoala tehnică profesională, unde dorea să înveţe electromecanica. Terminând şcoala aceasta, el vru să înveţe mai departe. Mai târziu, când lucram la Rostov, l-am ajutat să intre la şcoala de mecanici a combinatului Rostselmaş. [1]

Copiii creşteau, învăţau, iar eu, uitându-mă la ei, mă simţeam îndemnat să mă apuc serios de o învăţătură mai sistematică. Până atunci, cu toate străduinţele melc, fusesem nevoit să învăţ pe apucate, fără sistem, completând lipsurile instrucţiei prin citit, şi asta tot printre picături, când aveam puţin timp liber.

În anii aceştia, toată ţara învăţa. începuse o gigantică construcţie industrială, care cerea un număr imens de specialişti, muncitori cu cea mai înaltă calificare — maeştri în profesiunea lor. În creşterea aceasta rapidă şi năvalnică a ţării nu te puteai bizui pe „capitalul" moştenit. Aceasta ar fi însemnat să rămâi în urma vieţii, să ajungi să fii un balast nefolositor. Nu degeaba tovarăşul Stalin arăta cadrelor conducătoare bolşevice din sectorul economic că trebue să devină cunoscători al tehnicii de producţie, pentru ea niciun duşman dintre vechii „specialişti" burghezi să nu poată să-i înşele şi să-i păcălească.

În toamna anului 1928, comitetul raional de Partid îmi încredinţa postul de director a două uzine „Sevcavselprom" [2]luate din mâinile particularilor cu puţină vreme înainte. Trebuia îndeplinită o muncă destul de serioasă pentru introducerea în aceste uzine a metodei sovietice de producţie, de calcul şi contabilitate, pentru organizarea desfacerii producţiei mărfurilor, pentru aprovizionarea fabricii cu materii prime şi combustibil. Mi-era greu să mă ocup de toate acestea, pen- trucă îndeplineam pentru prima oară obligaţiile unul „economist" sovietic şi în munca aceasta simţeam cu deosebită ascuţime lipsa unei Instrucţiuni speciale.

Am obţinut din partea comitetului de ţinut din Rostov al Partidului, ca să fiu trimis la „Promacademia" [3] ca „parttîsi- cinic"«. Dar pentru asta trebuia să mă pregătesc bine înainte. La Maicop

1 Rostselmaş — Combinatul de maşini agricole din Rostov. (N. T.>

2 Sevcavselprom —industria agricolă din Caucazul de Nord. (N. T.)

funcţionau cursuri pregătitoare pentru învăţământul superior. M'am înscris la ele. Cursurile trebuiau să înceapă, dar... Într'o zi am fost chemat în biroul comitetului districtual al Partidului şi mi se propuse să plec grabnic în raionul Ghia- ghinsc, cu sarcina specială de a organiza colectivizarea agriculturii.

Am încercat să protestez, presimţind că împlinirea visurilor mele de a pleca la „Promacademia" se amână pentru un timp nedeterminat.

— Cum aşa ? obiectam eu, doar chiar dumneavoastră aţi cerut comitetului de ţinut de Partid să mă trimită să învăţ 1... E timpul să mă apuc şi eu de învăţat, altfel curând, curând o să mă întreacă copiii mei 1

— Bine, mi-au spus cei din birou, răspunde însă la două întrebări : mai întâi, cine altul din activ poate fi trimis în raionul Ghiaghinsc în locul tău ? Şi în al doilea rând, ce crezi că învăţătura ta la „Promacademia" este acum mal importantă decât problema colectivizării ?

La prima întrebare aş mal fl putut răspunde, cu toate că nu-mi plăcea de loc să arunc pe umeri străini sarcini care le-aş fi putut îndeplini singur. Dar la a doua, hotărît că nu aveam ce răspunde...

— Mă duc la raion, am spus eu. Toate celelalte probleme
cad.

A doua zl am plecat din Maicop şi a fost destul să mă simt În rândurile miilor de luptători care puneau în practică o înfăptuire măreaţă a Partidului, pentru ca să-mi recapăt liniştea sufletească şi încrederea În puterile mele.

Se ştie că Congresul al XV-lea al Partidului, care a avut loc în Decembrie 1927, a intrat în istorie ca „Congresul Colectivizării". În urma acestui congres, Partidul a trecut la lărgirea şi întărirea reţelei de colhozuri şi la ofensiva împotriva chiabu- rimiî. Se încinse o luptă de clasă pe viaţă şi pe moarte. Chiaburii se împotriveau dârz însămânţărilor şi a fost nevoie de multă muncă şi luptă pentru ca să se înfrângă rezistenţa lor înverşunată.

Raionul Ghiaghinsc era dintre cele mal „dificile", fiind şi cel mai mare din district. Se compunea din cinci stanlţe mari şi fiecare, după întinderea de pământ pe care o poseda^ era egală cu câte un judeţ din Rusia centrală. E suficient să arăt de pildă că staniţa Ghiaghinsc se Întindea pe unsprezece kilometri. În raion erau destui „barosani", mai bine zis familii de chiaburi, care se opuneau cu

3 Promacademia — şcoala superioară industrială. (N. T.)

străşnicie înfăptuirii colhozurilor. Cazacii bogaţi din Cuban care aveau loturi mari de pământ trăiau ca nişte adevăraţi moşieri şi îşi făceau de cap în raion.

îndată ce am sosit, am văzut că responsabilii districtului nu puneau destul zel pentru îndeplinirea acestei importante probleme de stat: se mărginiseră să convoace o şedinţă, să discute cu cazacii şi să se despartă fără să ajungă la niciun rezultat. Se mulţumiră cu asta, pretextând (după obicei) că întâlnesc greutăţi „obiective". Şi astfel problema colectivizării nu înainta de loc în acest important raion căzăcesc.

Am început să studiez mai bine situaţia. M'am dus la şedinţe, am discutat cu unii dintre cazaci şi am văzut limpede cauza tuturor insucceselor.

Chiaburii răspândeau svonurl absurde, năstruşnice, despre colhozuri. Se puseseră în circulaţie tot soiul de basme „demne de încredere", ca de pildă acela că în colhozuri toţi cazacii vor **fl** adunaţi într'o cazarmă-cămin, că vor avea neveste „comune", că toţi vor fi obligaţi să doarmă sub o singură pla- pomă de... „şaptezeci de metri", că nimeni nu va avea voie să se însoare decât cu „aprobarea" preşedintelui colhozului, că toţi copiii vor fi luaţi dela părinţi şi trimişi în „case de educaţie", iar bătrânele şi bătrânii vor fi omoriţi...

Acestei agitaţii năroade şi răuvoitoare a chiaburilor trebuia să-i opunem agitaţia bolşevică. Trebuia adus la cunoştinţa oamenilor înspăimântaţi, şovăitori, cuvântul adevărului bolşevic. Dar toate acestea, desigur, cereau timp.

Staniţa Ghiaghinsc era împărţită în opt circumscripţii Am început cu prima circumscripţie în care, după cum ştiam, norodul era mai sărac. Am poftit la mine pe cazacii mai vârstnici, mal stimaţi şi am discutat multă vreme cu el, lămurind Importanţa de stat şi rostul economic al cohozurilor. Le-am propus să chibzuiască şi să-mi pună întrebări dacă au vreo nelămurire. Am mal discutat apoi de câteva ori cu el şi după o săptămână, cea mai mare parte a cazacilor din acest sector intraseră în colhoz.

Treaba a mers mal greu în circumscripţia a opta. Aici lo- culau aproape numai cei de „credinţă veche". La toate argumentele mele, ei imi opuneau, posaci, o tăcere încăpăţânată. Iar aici îmi mai veni pe cap şi reprezentantul regional, care ne- cunoscând bine condiţiile locale, îmi ingreună mult situaţia.

El începu prin a mă ataca în faţa oamenilor, nedându-şi seama că prin asta îmi sapă autoritatea.

— Ce tot lungeşti treaba ? strigă el, al rămas în urma tuturor din district şi din regiune 1...

Mi-am stăpânit mânia.

— Ce să fac, am zis eu, te-aş ruga foarte mult să-ml arăţi dumneata cum trebue făcută colectivizarea.

— Convoacă în seara asta o şedinţă a circumscripţiei celei mal îndărătnice I Ai să vezi : până la ziuă, toţi vor 'intra în colhoz ca mieluşeii.

Cu mare greutate am strâns la şedinţă pe cazacii din circumscripţia a opta. Reprezentantul regional îşi drese vocea şi incepu să vorbească. El nu-i cunoştea pe oamenii aceştia, nu ştia că vorbele cele mal înflăcărate se lipesc de el ca nuca'n perete.

A vorbit un ceas, două, a vorbit aproape toată noaptea, a asudat, a răguşit, s'a chinuit şi pe sine, i-a chinuit şi pe oameni şi spre dimineaţă, a plecat înjurând în sinea lui...

Cum. necum, până la urmă am făcut ce-am făcut şi în raionul Ghiaghinsc majoritatea plugarilor au devenit colhoznici. N'am obţinut asta nici uşor şi nici repede. ŞI nu prin strigăte şi ameninţări, ci convingându-i pe oameni. Am căpătat aprobarea să mă întorc la Maicop.

În loc să mă odihnesc, m'am apucat îndată să mă pregătesc pentru Intrarea în Promacademia. Cursurile pregătitoare pentru învăţământul superior începuseră, fără mine, de mai bine de o lună şi eu eram nevoit acum să lucrez din răsputeri ca să-mi ajung tovarăşii.

În toiul învăţăturii am fost chemat din nou la comitetul districtual al Partidului.

— El, Ignatov, tu ai început să lucrezi în raionul Ghiaghinsc, aşa că tot tu trebue să termini lucrul început. Pleacă Îndată să faci deschiaburirea.

Am pornit în aceeaşi noapte spre staniţa Ghiaghinsc. Acolo se găseau foarte puţini oameni pe care m'aş fi putut sprijini cu nădejde în această încâlcită problemă. Desigur că ajutoarele mele principale erau comuniştii şi comsomoliştii locali, dar ei erau din păcate prea puţini. Trebuia, în primul rând, să-i dibuesc şi să scot din staniţe pe culacii cei mai înverşunaţi, care dăunau colhozului. Această operaţie trebuia făcută fără sgomot inutil. Şi iarăşi am întâmpinat cele mal mari greutăţi în circumscripţia a opta, unde locuia, după cum am mai spus, marea majoritate a celor de „credinţă veche".

Am început prin a încerca să-l arestăm pe „cărturarul" lor, care fusese în trecut, după cum am aflat, „horunjim" în armata albă. Când ne-am dus la el, acest „om sfânt" a opus o rezistenţă crâncenă, a sărit pe fereastră şi, trăgând asupra noastră, a încercat să se piardă în întunericul nopţii, dar a fost ucis în timpul luptei.

În aceeaşi noapte, am arestat cincisprezece chiaburi. Trebuia să-i trimitem fără întârziere — până nu se luminează — la

staţia de cale ferată. Oameni aveam puţini, după cum am spus, şi eu nu mă prea hotărâm să încredinţez altuia această sarcină. De aceea, luând cu mine Într'ajutor pe doi comsomo- lişti, am încălecat, l-am aşezat pe chiaburii arestaţi în rând, doi câte doi şi i-am pornit înaintea mea. Erau cu toţii oameni gata la orice, soarta lor era pecetluită şi nu mal aveau nimic de pierdut, astfel încât eram foarte îngrijorat că nu-i voi putea duce pe toţi până la staţie. Situaţia se complica şi prin a- ceea că trebuia să-l duc în cursul nopţii, iar până În zori mal rămăseseră doar două ore.

Il prevenii pe chiaburi că sunt bun ochitor şi că nu sfă- tuesc pe nimeni să încerce să fugă. Le spusei comsomollştilor să fie cu ochii în patru şi pornirăm... Noaptea era luminoasă, cu lună, dar îndată ce am ieşit din staniţă, se ridicară nori. luna se ascunse în dosul lor şi se făcu întuneric. Îi număra! pe arestaţi. Cinci lipseau. Fugiseră oare ? 1 Apoi îmi dădui seama ce se întâmplase : aceştia cinci purtau vestminte albe şi se pierdeau aproape cu totul În panglica cenuşie a şoselil pe care mergeam. Am poruncit arestaţilor să lase şoseaua şi să meargă de-a-lungul ei, pe ogorul negru, arat. Acum îi vedeam bine pe arestaţii cu vestminte albe şi desluşeam cu greu, pe cei a căror îmbrăcăminte era de culoare Întunecată I

Aşa, mereu, purtând chiaburii de pe şosea pe ogor şi înapoi, l-am dus pe toţi, întregi şi nevătămaţi, până în staţie

.Când am ajuns la gară, unul din ei, un bogătaş cunoscut care avusese două mori cu aburi, mă întrebă de ce mi-am bătut joc de ei în timpul drumului, purtându-i din loc în loc. l-am desluşit şiretenia mea naivă, iar el scuipă în tăcere, cu ură, şi îmi întoarse spatele... Comsomoliştii erau insă încântaţi de născocirea mea, al cărei scop îl ghiciseră chiar în timpul drumului.

Nu trebue să se creadă că deschiaburirea s'a putut face fără victime. Unul dintre comsomoliştii noştri a fost împuşcat de chiaburi şi nu un singur glonte tras din carabinele lor a şuierat pe deasupra capetelor noastre.

Curând după aceea, am fost chemat din Ghiaghinsc la Maicop, dar numai pentru ca să mi se dea o altă însărcinare. La comitetul districtual am aflat despre formarea unui detaşament de comunişti care trebuiau să lupte cu bandele de chiaburi ce apăruseră în districtul nostru şi despre faptul că am fost numit comandantul acestui detaşament. Am avut vreme să fug doar pentru un ceas acasă, să-i văd pe ai mei şi să-mi iau un rând de schimburi şi a trebuit să plec îndată cu detaşamentul afară din oraş.

Prima ciocnire a detaşamentului a avut loc lângă staniţa Donducovsc. Acolo, în desişul încâlcit al mlaştinilor, prin os- troave pe care creştea stufăriş, se ascundea banda culacilor, care ataca staniţele apropiate.

Aceştia aveau pe conştiinţă multe victime din rândurile noastre (comunişti, comsomolişti şi activişti colhoznici).

Detaşamentul nostru, susţinut de colhoznici, înconjură mlaştina. În zori, aflând dela localnici care sunt potecile pe unde se putea străbate mlaştina, am pornit cu băgare de seamă, furişându-ne prin stuf şi tupilându-ne pe după movilele acoperite cu tufişuri joase, ¿m înaintat astfel până la insula acoperită de arini, unde, după spusele iscoadelor, se ascundea banda chiaburilor.

Nicio trestie, nicio frunză nu se clintea. Cerul abia începuse să se împurpureze.

M'am hotărît să evit vărsarea de sânge şi i-am somat pe bandiţi să depună armele şi să se predea.

Ca răspuns, de pe insulă răsunară împuşcături, gloanţele şuierară pe deasupra noastră, retezând stuful.

Alături de mine, în dosul unei movile, stătea culcat ajutorul meu, un comsomolist, băiat tânăr şi vesel. Tot drumul el îmi povestise despre tânăra lui soţie. Se însurase cu trei zile în urmă, chipul îi strălucea de fericire şi bucurie. Glontele chiaburilor îl ucise pe loc, lovindu-l drept în frunte, în clipa în care, neprevăzător, scosese capul de după movilă.

Furia noastră nu mai cunoscu margini. Neţinând seama de ploaia de gloanţe, ne aruncarăm asupra insulei şi înainte de răsăritul soarelui totul se sfârşi. Niciun bandit nu râmase în viaţă...

A doua zi, detaşamentul nostru porni în munţi. Acolo, în codrii deşi, de nepătruns, Întretăiaţi doar de prăpăstii înguste şi adânci, în fundul cărora curgeau vuind şi involburându-se apele muntelui, găsiseră adăpost destule haite de culaci. Lupta Împotriva acestor bande avea să fie cruntă.

Mi-au rămas în deosebi În minte operaţiile de lângă sta- niţa Sevastopolsc, unde Îşi aveau gospodăriile şapte sute şaizeci şi patru de familii căzăceşti. Ce mai cazaci erau aceştia, se va înţelege când voi spune că mulţi dintre ei făceau parte din bandele chiaburilor I Când unităţile Armatei Roşii, care se retrăgeau provizoriu, treceau pe lângă staniţa Sevastopolsc ei puneau capcane în munţi, îi ucideau pe cei rămaşi în urmă şi trăgeau cu tunuri de fabricaţie proprie asupra unităţilor care treceau. Mai târziu mi se arătă un asemenea tun făcut dintr'o ţeavă groasă de fier. Tunul se încărca cu bucăţi de fier ruginit, ceeace de obicei provoca moartea sigură a răniţilor, prin infectarea sângelui.

Nu ne era uşor să luăm cu asalt această fortăreaţă naturală din munţi şi din codri şi să trecem pe sub grindina de gloanţe peste podurile căţărate deasupra prăpăstiilor. Mulţi tovarăşi s'au prăpădit În munţi. Totuşi, dacă n'am reuşit să stârpim complet bandele, În orice caz am făcut ca bandiţii care au scăpat să nu mal Indrăsnească să scoată capul din desişul pădurii.

La comitetul districtual munca noastră pentru nimicirea bandelor de chiaburi a fost preţuită şi mi se propuse să mă Întorc în staniţa Sevastopolsc, unde, din cauza sabotajului organizat de chiaburii care scăpaseră, insămânţările erau periclitate.

Aşa... vasăzică să mă duc din nou acolo unde fiecare om pe care ii întâlnesc pe cărăruia singuratică de munte poate fi du.manul meu de moarte, unde de după fiecare copac, din frunzirul său verde în care gungureşc porumbeii de munte poate să şuere un glonte... Da, aşa este 1 În anii aceştia de crâncenă luptă de clasă, noi comuniştii am fost agitatori militanţi, noi am dus poporului cuvântul adevărului bolşevic, ne- lăsând arma din mână, pentru ca să fim oricând gata să apărăm de duşmani acest adevăr.

Am plecat spre staniţa Sevastopolsc. înainte de a pleca, mi se spuse la comitetul districtual că doi delegaţi trimişi în staniţă fuseseră ucişi cu trei zile Înainte, pe când dormeau... Trebuia să fiu deci cu ochii În patru I...

În staniţa Sevastopolsc fuseseră trimişi să activeze câţiva membri de Partid şi comsomolişti. împreună Cu mine sosi în staniţă nou] secretar al organizaţiei de Partid, numit de district.

De îndată ce am venit în Sevastopolsc. i-am strâns către seară pe cazacii pe care 11 cunoşteam, iar secretarul şi cu mine am stat cu ei de vorbă dela om la om. Situaţia era destul de tristă. Chiaburii şi cozile de topor organizaseră sabotajul. Lanurile de grâu, cele de floarea soarelui şi de cartofi, rămase ntculese, se uscau pe câmp. Oamenii ori plecau cu boii cine ştie unde, la Maicop, la târg, la Belorecenscaia, ori se duceau în munţi după lemne, sau la vânătoare.

Staniţa Sevastopolsc era, aşezată în pădure, la poalele munţilor :' un loc sălbatic, foarte frumos. împrejur — munţi, cu piscuri acoperite de zăpadă veşnică. Şesul Cubanului începea la vreo douăzeci de» kilometri de staniţă. Pământ arabil era puţin ; mici tarlale pe coastele muntelui, acolo unde pădurea fusese tăiată sau arsă. În vremurile dinainte oamenii trăiau doar din prelucrarea lemnului. Cazacii bogaţi nu lucrau. Pentru ei munceau alţii — „batracii" [1] — veniţi din alte părţi. Aceştia plecau în pădure, tăiau copaci, îi fasonau, făceau butuci de roţi, spiţe pentru trăsuri şi căruţe şi toate acestea le vindeau în staniţa Belorecenscaia, ori făceau schimb în natură, dându-le pe făină sau pe îmbrăcăminte... Pentru nevoile lor, cazacii din Sevastopolsc cultivau ici-colo grădini de zarzavat. Din primii ani ai Puterii Sovietice li se mări suprafaţa de însămânţat şi li se dădu o fâşie de stepă.

Am aflat că existau mari rezerve de grăunţe şi legume. Trebuia deci, înainte de toate, să înfrângem uneltirile chiaburilor şi să strângem recolta, iar după aceea să ne ocupăm de îndeplinirea planului pentru predarea cotelor obligatorii eătre Stat.

Secretarul şi cu mine am început să activăm imediat.

Am strâns toate armele pe care am reuşit să le găsim şi l-am înarmat pe aceia dintre cazaci pe care ne puteam bizui, încă înainte de răsăritul soarelui, am postat pe drumurile care ieşeau din staniţă pichete înarmate, poruncind să nu se îngă- due nimănui ieşirea din staniţă. Trei dintre ajutoarele noastre (un comunist şi doi comsomolişti din staniţă) au fost trimişi de cu seară să se ducă pe la toate casele şi să adune poporul la muncă.

Spre dimineaţă se strânseseră numai femeile şi acestea erau bineînţeles destul de puţine. Nu-i nimic I Pentru început era bine şi asta. Am controlat dacă şi-a adus fiecare secera şi pm plecat cu femeile astea, care bombăneau nemulţumite, să culegem floarea soarelui care începuse să se scuture.

pe drum, luându-mi ca ajutoare dintre cazaci două ţărănoi tinere pe care le cunoşteam dinainte, am început să cânt... Femeile

1 Batracl — muncitori agricoli, cu plată, care se angajau la moşieri.

dădură glas şi ele... Cântecul mişcă întotdeauna sufletul omenesc. Aşa se întâmplă şi acum. Câteva începură să îngâne melodia, iar pe urmă se treziră toate cântând din toată inima. Dispoziţia femeilor se schimbase.

Cred că la asta a contribuit în mare măsură şi faptul că era o dimineaţă răcoroasă şi luminoasă de toamnă. În pădurile de la poalele muntelui, poleite în aur şi smălţuite de toate culorile toamnei, era atât de minunat, încât s'ar fi înmuiat şi cel mai înrăit suflet I

Iată şi câmpul. Femeile începură să-şi bată joc de mine :

— Pe alţii îi pui să muncească, iar tu te pregăteşti numai să porunceşti ; uite, n'ai nici seceră 1

Eu am scos din buzunar un briceag mare şi am spus :

— Ei, acum să vedem, care pe care I Eu nu's învăţat să rămân de căruţă I

Trebue să recunosc că mi-am ales, nu fără oarecare şiretenie, un rând de floarea soarelui mai rar şi m'am apucat de *zor* să muncesc.

Să tai cu cuţitul floarea soarelui e mult mai greu decât cu secera. Curând, foarte curând, au început să mă doară mâinile, spatele, şi am făcut în palme bătături, chiar şi răni. Din lipsă de obişnuinţă şi de oboseală vedeam negru înaintea ochilor, dar intrasem în horă şi trebuia să joc I... Am continuat să tai repede blestematele alea de tulpini aspre şi grunjoase de floarea soarelui, căutând să fiu cu orice preţ primul. În acelaşi timp mă uitam la femeile care lucrau, îndemnându-le pe cele care rămâneau în urmă. Nu uitam nici faptul că puteam să primesc în spate un glonte trădător.

Of, şi tare lungă a mai fost şi ziua aceea ! Cu ce uşurare am răsuflat când ultima floare a soarelui tăiată de seceră a căzut la pământ I Se înserase. Soarele coborîse după munţi şi razele se revărsau pe cer ca aurul topit.

Asudat, chinuit, stăteam în mijlocul câmpului şi trăgeam în piept cu nesaţ vântuleţul răcoros, înviorător, care venea dinspre munţi. Femeile, deasemenea obosite dar înviorate plăcut de muncă, veniră în jurul meu. În liniştea serii răsunau glasurile şi râsetele lor. Chiar în aceeaşi dimineaţă, fiecare din ele mă privea ca pe un străin, ca pe un duşman care le silea să muncească. Acum însă, eu eram pentru ele „de-at lor", tovarăş de muncă.

O ţărancă smeadă, mai în vârstă, căreia îi sclipeau dinţii orbitor de albi, se apropie de mine :

— Da' mare şmecher mai eşti I Crezi că n'am băgat de seamă cum ne-ai prostit ? Da' nu-I nimica, nu ne supărăm, vedem noi că eşti om de omenie !

Aici pe loc, am căzut la învoială cu femeile să mergem **a** doua zi la scosul cartofilor şi am rugat-o pe cea mai În vârstă să aducă şi pentru mine o lopată.

Ne-am înapoiat la staniţă cu veselie şi cu cântece.

A doua zi, scosul cartofilor a mers atât de bine, încât na **a** mai fost nevoie de prezenţa mea până la sfârşit. Veniseri şi multe femei care nu fuseseră în prima zi.

Tot atât de repede am terminat şi culesul porumbului.

Nu se putea să nu mă bucur de toate aceste succese : ve- deam deasemenea şi tâlcul lor adânc. Duşmanii poporului muncitor, cniaburii, cu agitaţia lor criminală ii îndepărtau pe oameni dela muncă. Puterea Sovietică îi chema pe oameni să se întoarcă la munca paşnică, creatoare. În lupta aceasta a învins bineînţeles Puterea Sovietică şi oamenii au revenit la muncă, Înviorați.

Acum trebuia să ducem o parte din recolta culeasă la Maicop, ceeace — Împreună cu secretarul — am reuşit să fac fără multă greutate, folosind schimbarea intervenită în starea de spirit a cazacilor din staniţă.

Am fost tare bucuros când primul convoi a pornit pe uliţele staniţei, pornind la drum lung...

Anii primului plan cincinal...

Pentru tinerii mei cititori, aceşti ani au intrat de mult În Istorie. Atunci se năştea generaţia tineretului "sovietic, care astăzi, în zilele noastre, ia parte cot fa cot cu părinţii şi fraţii mai mari la construirea noului cincinal stalinist postbelic.

Pentru oamenii din generaţia mea, însă, anii primului plan cincinal vor rămâne în amintire pentru totdeauna, ca anii de creştere furtunoasă şi maturizare a măreţei noastre Patrii. Cine a trăit în timpul primului plan cincinal, cine a muncit În rândurile celor ce l-au construit, acela s'a pătruns pentru toată viaţa de o credinţă fermă în realismul planurilor sovietice, în forţa puternic creatoare a poporului sovietic.

După cum se ştie, hotărîrea pentru întocmirea primului plan cincinal a fost luată la Congresul al XV-lea al Partidului. La cea de a XVI-a Conferinţă a Partidului, În Aprilie 1929, primul plan cincinal — întocmit sub îndrumarea tovarăşului Stalin — a fost aprobat. Măreţele sarcini puse de acest plan cincinal au stârnit în ţară un puternic avânt în muncă. Pretutindeni se pornise o gigantică muncă de construcţie. Dneproghes, Mag- nitca, uzinele Cramatorsc şi Gorlovesc, combinatele chimice Uralmaşstroi, Bereznicovsc şi Solicamsc, uzina de tractoare din Stalingrad, sute şi mii de alte construcţii noi marcau, ca nişte jaloane, drumul victoriilor În muncă ale poporului sovietic. Aceasta era bucuria minunată şi măreaţă a muncii, o adevărată sărbătoare, pentrucă oamenii începuseră să privească altfel munca : ea devenise pentru ei o chestiune de

onoare, o chestiune de glorie, de vitejie şi de eroism. Ea împodobea, ridica şi Înnobila viaţa omenească. Oamenii sovietici adoptară lozinca „Planul cincinal în patru ani". În uzine, în colhozuri, ei calculau şi recalculau dacă nu e cu putinţă să-şi îndeplinească mal curând planurile lor, să ajungă mai repede la Înfăptuirea victorioasă a muncii eroice a cincinalului.

În anii aceştia fiecare dintre noi dădea un nou sens propriei sale vieţi. Dela sine, În faţa fiecăruia se ridica un îndemn: „După cum ai luptat pe fronturile războiului civil, aşa cum se cuvine unui bolşevic şi ai fost în primele rânduri ale luptătorilor, tot aşa şi acum, în anii măreţi ai construcţiei, trebue să fii din nou în primele rânduri l"

Trebuia să fim ! Ne aminteam de cuvintele tovarăşului Stalin — că bolşevicii trebue să cunoască tehnica — şi păstram în inimi ceeace ne spusese el : „Nu există fortăreaţă pe care bolşevicii să nu o poată cuceri".

Din Maicop am fost mutat la Rostov-pe-Don. Acolo am lucrat puţină vreme la combinatul Sevcavselprom care îr «.înea pe vremea aceea o serie de ramuri ale industriei alimentare şi de tutun.

La sfârşitul lunii Martie 1931, administratorul acestui combinat m'a chemat la el în birou şi mi-a spus :

— Du-te, tovarăşe Ignatov, la Crasnodar să iei În primire uzinele I Da, da I De ce mă priveşti aşa de mirat ? Pleacă, vei afla totul acolo dela organizaţiile locale de Partid.

Şi iată cum am nimerit la Crasnodar, în frumosul oraş din Sud, cu vegetaţia lui luxuriantă, în care multe străzi seamănă cu nişte alei umbroase, verzi. Din acea perioadă, cu toate că a trebuit de multe ori să plec pentru timp îndelungat din Crasnodar, m'am legat eu cu tot sufletul de acest oraş şi am Început să-l socotesc, la fel ca şi azi, ca pe un al doilea cămin al meu...

La Crasnodar am intrat de-a-dreptul În munca administrativă. Una din uzinele pe care trebuia să le iau în primire nu lucra. Instalaţia, care era bună, ruginea şi se distrugea. Cealaltă uzină lucra, însă nu cu întreaga sa capacitate de producţie. Era o iarnă caldă şi pe Cuban nu era ghiaţă. Nu se gândiseră s'o colecteze la vreme din lacuri, şi fără ghiaţă, uzina aceasta nu putea lucra. Situaţia era catastrofală, iar planul de producţie, numai al acestei uzine, reprezenta a cincea parte din planul întregului combinat.

Ce era de făcut ? Sfătuindu-mă cu lucrătorii vechi al uzinei, am hotărît să construim, în timp de o lună, o clădire şi să amenajăm în ea instalaţiunile frigorifere — aflate, ce-i drept, într'o stare foarte rea — la una din întreprinderile locale.

Am început construcţia cu trei echipe, după o metodă „ultra-modernă" : odată cu punerea temeliei pentru zidurile clădirii, am pus şi soclurile pentru maşini. Am început să ridicăm pereţii şi în acelaşi

timp montam maşinile şi compresoa- rele pe schele. Când acoperişul a fost terminat, s'au pus în funcţiune şi instalaţiile frigorifere.

Şi astfel, la 3 Mai avu loc inaugurarea festivă a instalaţiei frigorifere, care salvă uzina şi planul ei de muncă.

Deşi eram ocupat până peste cap cu chestiunile administrative, nu renunţasem la dorinţa mea de a învăţa.

La Crasnodar am reuşit să audiez timp de două ierni cursurile activului orăşenesc, unde se studia marxism-leninismul, economia politică, filosofia, materialismul dialectic şi istoric.

În afară de asta, cu începere din anul 1926 am căutat să- mi Însuşesc sistematic şi cunoştinţe militare. În fiecare iarnă învăţam la statul major al diviziilor şi corpurilor şi în fiecare vară petreceam câte o lună jumătate în tabere şi la manevre. Parcă presimţeam că aceste cunoştinţe îmi vor fi de folos mai târziu...

În anul 1932, Cubanul trecu printr'o grea Situaţie alimentară din cauza recoltei slabe. Am organizat în cantinele uzinelor o alimentaţie mai bună. Când se Întâmpla să vină câte cineva dela alte unităţi ale uzinelor şi să se uite în depozitele noastre, şi când vedea acolo. în afară de rezervele de materiale şi instrumente, alimente, şunci afumate, slănină, carne afumată, ne întreba întotdeauna mirat : „Ce vrăjitorii faceţi voi că trăiţi ca în sânul lui Avram ?"

Nu'făceam vrăjitorii, aveam însă în rândurile noastre gospodari buni, care nu se fereau de muncă.

Aveam un colectiv bun. Munceam între prieteni şi trăiam ca prietenii. În fiecare săptămână organizam în grădina mare a uzinei (unde se găseau scena şi locul de spectacole) „ziua politică", la care se adunau până la o mie cinci sute de oameni. Veneau nu numai muncitorii din uzinele noastre şi familiile lor, dar şi oaspeţi dela alte uzine ale oraşului, să vadă cum ne petrecem noi zilele de odihnă.

Unora dintre cititori li s'ar putea părea plictisitoare această descriere a muncii de organizare şi poate că le-ar fi plăcut mai mult să citească despre luptele cu bandiţii — dar eu pot spune, cu deplină sinceritate, că mă frământam şi mă îngrijoram în timp ce refăceam instalaţia frigoriferă, tot atât de mult ca şi atunci când plecam cu detaşamentul muncitorilor dela calea ferată, „împotriva bandelor". În lupta pentru îndeplinirea planului, în munca de reconstrucţie, observam la oamenii care mă Înconjurau, la muncitori, la muncitoare, la vechile cadre, ca şi la tineret — aceeaşi văpaie în suflet, acelaşi entuziasm, dacă vreţi, acelaşi eroism inalt, ca şi în anii de luptă cu arma în mână împotriva duşmanilor Ţării Sovietelor.

Aş dori foarte mult ca tinerii mei cititori să mă înţeleagă. Vreau să spun că mulţumirea vieţii, simţământul de plinătate şi de bucurie ni le pot da nu numai luptele, nu numai bătăliile eroice, dar şi munca de fiecare zi, dârză, creatoare, având ca ţel binele Patriei,

muncă uneori neobservată, dar în cele din urmă totdeauna pe deplin răsplătită. Cât de des mi s'a întâmplat să aud în anii aceea (şi chiar în cei următori) mai ales dela tineret, expresii ca acestea : „Dumneata eşti fericit, te-al luptat în anii războiului civil pentru Patrie ! Da' noi. ce facem? Muncim doar I..."

Da, desigur, este o mare fericire să lupţi pentru Patrie, dar eu nu mă simţeam mal puţin fericit în zilele acelea paşnice, când lucram în uzină şi când noi, colectivul de muncitori, reuşisem să repunem în funcţiune uzina, să organizăm prepararea sucurilor şi a extractelor din fructe şi poame de pădure, ştiind că ţara are nevoie de aceste produse.

V'am povestit despre entuziasmul cu care am început să lucrez la depoul din Ţariţîn, când am venit acolo din Petro- grad. Atunci am simţit pentru prima oară bucuria muncii libere, nu pentru patronul exploatator, ci pentru mine Însumi, pentru poporul meu, pentru Patria mea. Şi de atunci bucuria aceasta nu m'a mai părăsit niciodată. În bucuria aceasta, îmi pare că găsesc rostul de căpetenie şi conţinutul vieţii omeneşti, pentru care s'au luptat cele mai luminate minţi omeneşti. Vorbe de aur a sous în această privinţă M. I. Calinln şi nu pot să nu le amintesc aici :

„Cine vrea să trăiască pentru munca socialistă, acela cre- cază, schimbă viaţa, luptă, sfărâmă ce este vechi şi construeşte noul. Şi realitatea noastră sovietică dă posibilitate fiecărui muncitor, fiecărui lucrător tânăr şi fiecărui colhoznic să-şi manifeste şi să-şi desvolte pe deplin întreaga capacitate şi toate talentele sale. E limpede că o altă perioadă la fel de Interesantă nu a existat în istoria omenirii, deoarece până la Revoluţia din Octombrie se dădea lupta pentru o bucată de pâine, În condiţiunile dominaţiei unei clici de bogătaşi asupra milioanelor de muncitori..."

Să mă întorc insă la povestirea Întreruptă...

...Şi aşa trăiam noi la Crasnodar: munceam, Învăţam, creşteam copiii... Desigur, aveam câteodată şi mici necazuri cu el, dar de cele mai multe ori în familia noastră era bucurie şi înţelegere.

Fiul nostru cel mai mic, Ghenia, creştea sănătos şi sdravăn. Din frageda lui copilărie, el se deosebea de alţi copii printr'o drăgălăşenie rară. Cu părul său bălai, cârlionţat, semăna cu o fetiţă şi Ghelia, care dorise foarte mult să aibă o fată, îl Îmbrăca adesea în rochiţe pestriţe şi-i lega în păr o fundă albastră.

Şi la Ghenia se arătă de timpuriu interesul „ereditar" pentru maşini.

Când avea şase-şapte ani, ii plăcea să vină la uzina noastră, intra în ateliere, iscodea pe meşteri „ce face" fiecare maşină. Meşterii, văzând curiozitatea lui. ii dădeau explicaţii Iar atunci când vreunul, ca să scape de nenumăratele lui Întrebări plictisitoare :

„da'de ce ?" — îi dădea un răspuns neclar sau glumeţ, Ghenia îl spunea revoltat :

— Nu, nu spui drept I De ce mă minţi ? Când o să mă fac mare, o să mă fac muncitor, aşa că eu trebue să ştiu cum lucrează maşinile 1

La Crasnodar, Ghenia începu să meargă la şcoala de sub patronajul uzinei noastre.

Aproape nici nu-ţi dai seama cum cresc şi cum se desvoltă copiii 1 Numai văzându-i mari, vezi că ai îmbătrânit. Parcă nu e mult de când micuţul nostru Ghenia umbla cu funda alhastră în păr. şi iată îl văd acum stând în faţa mea cu cravata roşie de pionier legată de gât... Iată-l şi pe el. dupS pilda fraţilor lui mai mari, pornind pentru prima dată într'o tabără de pionieri, pe ţărmul Mării Negre, în împrejurimile Ghelengl- cului...

Firea neliniştită a lui Valentin se preciză cu anii într'o tendinţă avidă pentru noutăţi, pentru o viaţă liberă, plină de cercetări şi de evenimente bogate.

Până la sosirea noastră în Crasnodar, el învăţase la com- binatul Rostselmaş ; apoi lucrase ca lăcătuş de scule la o mare uzină. Acum însă Îşi petrecea zile Întregi pe malul Cubanului-Repede, se scălda, se înnegrea la soare, învăţase să înnoate minunat şi, În sfârşit, îmi spuse că s'a hotărît să se facă marinar. Cunoscând caracterul lui Valia, nu m'am împotrivit acestei dorinţe. L-am dus la Rostov-pe-Don şi l-am ajutat să intre ca marinar pe vaporul portuar „Talia".

Ghelia se supără pe mine, pentrucă i se părea că aş fi putut să îndrumez mai bine, şi pe o cale mai tihnită, soarta fiului nostru. Ştiam de sigur că pe Valentin îl aşteaptă o viaţă de muncă crea, dar socotisem că o şcoală aspră a vieţii 11 va fi de folos. Afară de asta, cunoscând voinţa puternică, rezistenţa şi perseverenţa băiatului, eram sigur că va şti să-şi croiască drum În viaţă.

Şi'nu m'am înşelat. Oricât i-ar fi fost de greu, el muncea cu tot entuziasmul în noua sa îndeletnicire... I Nu se da înapoi să facă munca cea mai aspră şi mal grea ; adesea lucra ca fochist, înlocuind pe vreun tovarăş. Cunoscând funcţionarea motoarelor vaporului şi fiind un lăcătuş iscusit, ajunsese să facă reparaţiile curente. Văzând acest lucru, mecanicul şef îl luă ca maşinist. Valentin se evidenţie şi în munca aceasta. Chiar în cursa următoare — deşi avea doar şaisprezece ani — el na- vigă ca al treilea mecanic,

Când venea la noi în permisii, povestirile lui nu se mai sfârseau. Gbenia nu se mai deslipea de lângă el.

Cum s'ar fi putut altfel, când Ghenia auzea atâtea peripeţii neobişnuite I Odată, într'o noapte, vaporul „Talia" pe care era îmbarcat era ancorat la mal. Pe râu naviga un vapor mare căruia, deodată, i se rupseră lanţurile cârmei... Abătându-se brusc spre

stânga, vaporul se năpusti cu toată viteza asupra micului „Talia"; din tot echipajul, pe bord rămăseseră pentru noapte doar Valentin cu încă doi marinari. într'o clipă „Talia" fu scufundat... Valentin se trezi când „Talia" zăcea pe fundul râului, din fericire într'un loc nu prea adânc. El reuşi să iasă la suprafaţă, dar în clipa aceea îşi aduse aminte că în cabina marinarilor rămăseseră cei doi tovarăşi. Se afundă de câteva ori sub apă până ajunse la ea : unul din marinari era mort, pe celălalt 11 scoase viu. Pentru această faptă curajoasă, Valentin fu mutat pe un vapor mare. Vedeam cu ce nelinişte ascunsă îşi privea Ghelia fiul, înnegrit de soare, maturizat şi simţeam cum pe de o parte era îngrijorată şi neliniştită, iar pe de alta, se mândrea cu el. Şi eu deasemeni mă făleam cu fiul meu mijlociu. îmi plăcea firea bărbătească, tare, cu care trecea Valentin prin viaţă.

Jenia era înalt, svelt, modest, respectuos, cu un zâmbet binevoitor ; semăna acum şi mai puţin decât în copilărie cu Valentin.

Dar ei aveau şi multe lucruri comune : voinţa fermă de a-şi atinge scopul, capacitatea de a se pasiona cu adevărat pentru munca preferată şi în fine, dragostea comună întregii familii pentru mecanică.

Jema avea simţul de sociabilitate foarte desvoltat. Mi-l a-mintesc întotdeauna în rolul de conducător al unui grup de pionieri, sau ca ajutor al instructorului de detaşament. Cu toată firea lui puţin posacă şi cu toate că se ferea în general de jocurile sgomotoase ale copiilor, el se bucura de dragostea tovarăşilor săi şi asta nu se datora numai faptului că-i ajuta cu plăcere pe cei rămaşi în urmă la învăţătură.

Nu odată Ghelia şi cu mine vedeam că cei de o vârstă cu Jenia — tovarăşii lui de şcoală şi din detaşamentul de pionieri — veneau la el cu felurite chestiuni de-ale lor, băieţeşti, care cereau „judecata onoarei", adică o judecată severă şi nepărtinitoare.

În timpul şederii noastre la Maicop, în anul 1930, Jenia Intră în Comsomol. La Crasnodar termină cele şapte clase. Pentru ca să nu piardă vremea „degeaba", spunea el, în timpul verii intră ca ucenic-lăcătuş în atelierul t*e sculărle al unei uzine. Dacă voiam să-l convingem să se odihnească vara ca să se întremeze, el răspundea cu zâmbetul său totdeauna bun că se simte minunat, că nu e obosit deloc şi că munca în atelier e atât de interesantă, încât el o preferă oricărei odihne.

Toamna, Jenia se înscrise la cursurile pregătitoare pentru Intrarea în învăţământul superior, care avea un program de z,ece luni. învăţând la aceste cursuri, el nu părăsi ucenicia din uzină şi nu refuză niciuna din sarcinile de Comsomol. Pe noi, părinţii, ne bucura dragostea lui conştientă şi profundă pentru muncă, şi principialitatea fermă faţă de îndatoririle sale, dar am fi dorit uneori ca să se cruţe

mai mult, atât pe sine cât şi sănătatea sa şi să ne aparţină întrucâtva nouă...

Privind pe băiatul acesta, modest, cufundat în sine, îmi puneam fără să vreau întrebarea : este el oare fericit, mulţumit de viaţa lui ? Copilăria lui n'ar putea fi nicidecum numită
0 epocă „de aur". Indurase destule lipsuri, trecuse prin războiul civil, nu odată văzuse căzând pe cei care îl încoi.jurau. Se desvoltase de timpuriu, se făcuse om serios înainte de vreme şi era exigent faţă de sine precum şi faţă de alţii. Dar toate neajunsurile copilăriei sale fragede nu i-au uscat şi nu i-au înrăit sufletul. Era un fiu bun, duios, binevoitor şi atent faţă de oameni...

Terminând cu succes cursurile pentru intrarea în învăţă-mântul superior, Jenia se găsi în faţa unei probleme serioase : să-şi aleagă specialitatea. Această problemă însă, era de mult rezolvată de el. Dorea să devină constructor de maşini, să intre la un institut tehnic.

În toamna anului 1931, Jenia fu primit la Institutul de Cazane şi Turbine din Rostov, la cursul seral. Ziua lucra ca mecanic la fabrica de tutun, ia*- seara urma cursurile. În Decembrie, institutul lui fu mutat din Rostov la Moscova. Jenia nu voia să plece departe de noi, de casa părintească. Se înapoie la Orasnodar şi intră în anul II al facultăţii de mecanică, cu obligaţia ca în timp de un an să dea examenele pentru anul
1 şi jumătate din cele ale anului II.

I-am propus lui Jenia să-i iau un meditator, dar el refuză: „Am să reusesc şi singur I" începu să înveţe. În camera lui mică lumina ardea adesea până în zori. Spre sfârşitul anului, Jenia dădu toate examenele, pentru amândoi anii. Felul acesta de a studia îl obişnui cu munca dârză, ordonată.

.Tenia era unul din cei mai tineri studenţi ai facultăţii de mecanică şi mai mult decât atât : el nici nu avea vârsta cerută pentru ca să fie student în anul II — de abia mergea pe 17 ani. Şi în institut Jenia se bucura de dragostea şi de stima colegilor.

Seara, cămăruţa lui era totdeauna plină de tineret. Până târziu în noapte se auzeau într'însa glasuri tinere, vesele, râsete şi glume. Aici stăteau şi discutau aprins şi pasionat, citeau cu glas tare, cântau. Sufletul acestui tineret era Jenia al nostru. Deşi întotdeauna politicos şi delicat, lucru ce te apropia de dânsul fără să vrei, simţeai în el o tărie care domina oamenii, puterea unei voinţe ferme şi disciplinate.

În anul 1934 mi s'a dat o nouă sarcină : aceea de director al unei uzine mari de placaj din Darniţa. În toamnă, Ghelia cu mine şi cu fiul nostru cel mic, Ghenia, ne-am mutat la Chiev.

începea o nouă pagină a vieţii noastre şi, desigur, era greu de prevăzut dela început ce vom înscrie pe această pagină : bine sau rău...

Uzina de placaj Darniţa era socotită pe vremea aceea o întreprindere destul de mare. În cuprinsul ei se găseau două linii de cale ferată şi uriaşe depozite de materiale lemnoase — aşa numitele „burse de curte" — unde lemnul se sorta şi se prelucra în dimensiunile cerute de producţie. Corpul uzinei era format dintr'o clădire lungă, de cărămidă, cu un singur cat, cu ferestre mari, înalte. Într'una din laturi se găseau clădirile atelierelor auxiliare. Aici se aflau atelierele de sculărie, atelierele mecanice, atelierele unde se ascuţeau cuţitele pentru maşinile de cojit şi fierăstraiele pentru maşinile tăietoare. În altă parte a corpului principal se găsea secţia de maşini, uzina electrică, şi secţia de cuptoare, cu patru cazane enorme.

Buştenii gata fasonaţi se aduceau din „bursa de curte" în camerele de aburi, unde se fierbeau. După aceea buştenii treceau la maşinile de cojit, unde li se jupuia coaja. Etapa următoare era fabricarea din buştenii curăţaţi a unui „şpan" [1] din care se făcea apoi placajul. La uzina Darniţa, placajul se fabrica prin lipire umedă (adică „şpanul" nu se usca în prealabil). Placajul se lipea în patru prese mari. Apoi era dus la presele de uscare, intra în alt atelier unde i se tăiau marginile, se sorta şi se împacheta.

Ştiam că uzina se găsea într'o stare foarte înapoiată, că maşinile-unelte erau de multă vreme nereparate şi că în mod sistematic, planul nu era îndeplinit. O parte a producţiei mergea la export — iar neindeplinirea de către uzină a normelor prevăzute în caietul de sarcini m ceeace priveşte calitatea împiedica planul de export. Toate acestea, repet, le cunoşteam, dar ceeace am văzut acolo întrecea cele mai pesimiste aşteptări.

Mi s'au muiat picioarele când am intrat pentru prima oară n uzină. Uzinele cu care avusesem de-aface la Crasnodar erau lupă cum am mai arătat, cam tot atât de părăginite, dar o >arte din ele nu lucraseră multă vreme şi de aceea aspectul or jalnic nu era ceva neaşteptat. Nu tot aşa sta cazul cu uzina)arniţa, care era în plină funcţionare şi a cărei situaţie putea i explicată numai printr'o neglijenţă criminală şi printr'o to- ;ală lipsă de spirit de administraţie a conducătorilor săi de)ână atunci. Am sosit la uzină seara târziu. Am făcut cunoş- inţă şi am stat de vorbă cu personalul tehnic şi cu inginerii, tf'a uimit indiferenţa şi nepăsarea lor faţă de muncă şi

1 *şp-m* — placă de lemn care se desprinde din buştean, prin rotirea acestuia în faţa unul cuţit. (N. T.)

aspec- ;ul abătut al oamenilor. Se simţea că aici totul fusese lăsat de mult în părăsire şi că soarta uzinei nu interesa pe nimeni. Fără să intru în ateliere, trecând doar prin curţile murdare, pline de junoaie, uitându-mă la clădirile părăsite^ întunecate, cu geamurile sparte, am înţeles că uzina se găsea în pragul unei •uine totale.

Mi-aduc aminte că stând în curte, uitându-mă desorien- tat în jurul meu şi ascultând uruitul maşinilor care răzbătea din ateliere, m'am simţit deodată cuprins de tristeţe şi îngrijorare. Se născu în mine o dorinţă laşă: să plec, înainte ca cei de aici să ştie cine sunt... Dar am alungat gândul acesta, m'am înfrânt pe mine însumi şi m'am îndreptat spre ateliere.

Primul lucru pe care l-am văzut când am intrat într'unul din ateliere, a fost un grup de muncitori desorientaţi, stând în jurul unei femei care gemea, culcată pe podea. Am aflat că această femeie, una din muncitoare, trecând prin atelier cu un „şpan" şi călcând pe o scândură putredă, aceasta se rupsese, iar femeia căzuse şi işi rupsese piciorul. Am dat dispoziţii ca să fie dusă imediat la dispensarul uzinei şi, nemulţumit, am continuat să cercetez şi celelalte ateliere.

Puţine din ele erau încălzite. Erau pline de un abur atât de des, încât muncitorii nu se vedeau nici la doi paşi. Becurile electrice de abia se zăreau, ca nişte pete de un galben turbure, undeva sus pe tavan. Maşinile şi uneltele zăceau îngropate sub mormane de resturi şi gunoaie.

La ora când am terminat vizitarea uzinei — după ce tre- cusem prin toate atelierele şi mă uitasem prin toate colţurile — începuse să se crape de ziuă. La lumina slabă a dimineţii, totul avea un aspect şi mai părăginit şi mai trist. Ne mai sim- ţindu-mi picioarele de oboseală, m'am întors acasă. Povestin- du-i Gheliei tot ce văzusem, nu i-am ascuns nici gândurile mele şi anume că cel mai bun lucru ar fi fost să refuz munca la această uzină şi să plecăm de acolo.

Ghelia mă asculta în tăcere. Mă obişnuisem să găsesc la dânsa o înţelegere deplină a gândurilor şi planurilor mele. De data asta, am simţit că ea, în sinea ei, nu e de acord cu mine într'o anumită privinţă. Aceasta mă întristă. mă duru chiar, deoarece numai pe înţelegerea ei mă puteam bizui în clipa a- ceasta grea pentru mine.

— Poate crezi că exagerez ? o întrebai pe Ghelia.

Ea tăcu.

Îi povestii din nou, cu şi mai mare convingere, tot ce văzu- sem la uzină: despre atelirele pline de resturi, despre femeia care îşi rupsese piciorul şi îi arătai din nou toate argumentele mele că, pentru oricine, a conduce o asemenea uzină înseamnă a-şi frânge gâtul.

— Bine că veni vorba, zise Ghelia, ca şi cum n'ar fi auzit ce-i povestisem până atunci, nu uita să te interesezi de sănătatea lucrătoarei aceleia şi să afli dacă n'are nevoie de ceva... Apoi, după ce tăcu o vreme, mă întrebă :

— Şi tu ai putea să repeţi toate argumentele acestea în faţa Comitetului Central, care te-a trimis acolo la uzină ?

Comitetului Central ? Parcă eu nu mă gândisem la asta ? Ca şi cum nu asta mă rodea ? I Ca şi cum mie, bolşevic vechi, muncitor din Leningrad, care văzusem destule în viaţă, mi-ar fi fost uşor să mă duc la Comitetul Central şi să recunosc că m'au speriat greutăţile ? Desigur că nu ! Dar în orice caz, asta ar fi fost mai cinstit decât să încurc treburile I

— De ce crezi tu c'o să încurci treburile ?

— Dar nici nu ştiu cu ce să încep în haosul acesta I răbufnii eu.

— începe cu ce e mai esenţial : cu oamenii I zise Ghelia.

Cu oamenii ?... A fost destul ca Ghelia să spună asta, c'am şi văzut în faţa ochilor pe acei oameni indiferenţi, descurajaţi, cu care mă întâlnisem şi vorbisem la uzină. De ce or fi ei ara ? Oare printre ei nu se găseşte niciunul care ar putea să mă susţină,' pe care m'a'' putea sprijini ?Uzina nu-şi îndeplinea planul, lucra în pierdere, avea datorii la bancă peste un milion de ruble... Uzina n'avea cu ce să plătească materia primă şi materialele. Muncitorii nu-şi primiseră salariul de mai bine de două luni... Atunci, ce era de mirare în faptul că aveau o înfăţişare tristă şi abătută ?... Trebuiau ajutaţi imediat...

M'am culcat să mă odihnesc, dar n'am putut... După ce m'am sucit pe o parte şi pe alta aproape un ceas, m'am ridicat şi... am plecat la uzină.

De data asta nu m'am dus în ateliere, ci de-a-dreptul spre locuinţele muncitorilor, spre barăcile cenuşii, neprietenoase, în care se afla căminul pentru cei peste o mie de muncitori necăsătoriţi.

însoţit de Intendentul uzinei, am început să vizitez barăcile. Am deschis uşa, am intrat şi, fără să vreau, am făcut un pas înapoi : încăperea lungă, îngustă, **a** barăcii era toată o fumăraie, un fum des ce făcea să-ţi lăcrămeze ochii şi să te usture Ln gât. Ce s'**a** întâmplat ? Ce e fumul ăsta ?... Intendentul căminului explică liniştit că nu este nimic de mirare : sobele nu sunt reparate. Nici uşi nu au. În horn au căzut căr'ă- mizi şi lemnele se vede treaba că sunt umede...

— Dar, spune intendentul, nu trebue să vă faceţi griji din cauza acestor nimicuri. Cei care locuesc aici sunt învăţaţi cb fumul. Ei înşişi fumează uneori atâta, că nici nu poţi respira I...

L-am întrebat pe intendent ce ar fi spus despre asemenea „nimicuri", dacă ele s'ar fi petrecut la el acasă ?

Intendentul ridică din umeri, nedumerit. Curioasă întrebare 1...

— Din păcate, nu se poate deschide uşa, în baracă e frig şi aşa I...

Da, în baracă nu numai că era fum, dar era şi foarte frig. Veniseră gerurile şi vântul sufla prin ferestre, prin crăpături, pe la colţuri... Dar în baracă nu era numai fum şi frig, în baracă era' şi o murdărie nesuferită, o totală lipsă de confort, într'un cuvânt, era un fel de cocină — nu o locuinţă omenească I

241

Lângă perete, pe o laviţă, culcat de-a-dreptul pe scândura goală, murdară, dormea un om, chircit de frig, cu un fel de sac pus sub cap. Era un muncitor din schimbul de zi. Dormea îmbrăcat, cu căciula în cap. Peretele de lemn, spre care era întors cu faţa, era îngheţat şi acoperit de chiciură. L-am atins încetişor pe umăr. El sări speriat. Căciula, îngheţată, îi rămase lipită de perete...

16. — Viaţa unul om simplu.

Nu l-am Întrebat nimic. M'am uitat în tăcere la Intendent. El lăsă ochii în jos şi faţa i se acoperi de pete roşii.

Dela cămin m'am dus la cantina muncitorilor. Chiar În clipa aceea suna sirena pentru masa schimbului de noapte. Până şi sirena uzinei răsuna trist, răguşit... În cantina întunecoasă şi rece era aproape tot atâta murdărie şi lipsă de confort ca şi în cămin. Muncitorilor, care şedeau în faţa meselor (pe care nu erau nici măcar muşamale) li se adusese în nişte străchini de metal o zeamă lungă, turbure, din care duhnea un miros greu de varză stricată...

Eram lămurit acum ! Intradevăr, trebuia să încep cu oamenii, adică să le creez condiţii normale şi omeneşti de viaţă şi de muncă şi de abia după aceea să cer dela ei să muncească.

Asta era 1... îndată ce am înţeles acest lucru, Îndată ce am găsit punctul de sprijin, cu care aş fi putut îndrepta lucrurile, mi-am recăpătat încrederea în mine ; gândul netrebnic de a da înapoi şi a fugi dela uzină nu mi-a mai trecut niciodată prin minte...

La început, mulţi dintre cei dela uzină au privit cu neîncredere planurile mele şi primii mei paşi. Unii din ei râdeau pe'nfundate în spatele meu şi spuneau că directorul cel nou, în loc să se îngrijească de îndeplinirea planului, scoate ploşniţele din cămin. Eu mă sinchiseam însă prea puţin de toate bârfelile acestea. După cum bănuisem, am găsit repede un mic grup de muncitori fruntaşi maiştri, brigadieri şi ingineri — care au Început să mă ajute cu plăcere. Am fost sprijinit mult şi de organizaţia de Partid din uzină, de sindicat şi, bineînţeles, de tinerii comsomolişti. Ce aş fi putut face fără ajutorul şi sprijinul colectivului uzinei ?

Treptat, pas cu pas, lărgind în fiecare zi cercul muncii noastre şi fără să dăm un singur pas înapoi, am dus o luptă îndârjită

şi necruţătoare împotriva inerţiei, a Îndărătniciei, a lipsei de cultură şi a indiferenţei care se încuibaseră în uzină. ŞI mulţi dintre cei care ne Împiedicau şi-au frânt gâtul...

Am început cu ce era mai simplu, cu ce nu suferea amânare : am reparat ferestrele şi uşile În încăperile şi căminele uzinei. După asta am trecut la reparaţia generală a întregului sistem de încălzire. Am pornit o „campanie" împotriva ploşniţelor şi păduchilor din barăci şi am organizat spălătoria uzinei. Cu părere de rău, a trebuit să renunţ pentru moment la planul de a Înlocui îndată paturile comune de lemn prin paturi individuale, să fac rost de saltele, de plăpumi, de perne şi de ru- fărie de pat: uzina nu avea niciun ban, iar credit nu i se mai acorda de mult.

După ce am făcut o curăţenie relativă în uzină, ne-am apucat de cantină. Într'una din clădirile auxiliare, la etajul al doilea, am amenajat o încăpere spaţioasă, ocupată înainte de servicii secundare. S'au spălat şi frecat podelele, s'au văruit pereţii şi tavanele. Tâmplarii uzinei făcură măsuţe şi taburete. Cu mare greutate am reuşit să ne procurăm din oraş farfurii, linguri, cuţite şi furculiţe. Cantina avea trei săli : prima, pentru personalul tehnic şi pentru ingineri, a doua pentru „udar- nici", a treia, pentru ceilalţi muncitori. Trebue să recunosc că sala a doua a stat multă vreme goală, dar peste câtva timp, am fost nevoiţi s'o lărgim...

M'am dus şi la gospodăriile auxiliare ale uzinei şi anume în colhozurile care erau sub patronajul ei. Am constatat că există mari posibilităţi pentru îmbunătăţirea alimentaţiei. încă înainte de asta izgonisem banda de pungaşi şi nemernici care se oploşise la cantină şi pe câţiva din ei îi dădusem chiar în judecată. În cele din urmă, cantina începu să funcţioneze în ritmul „cel nou". Pe măsuţe apărură muşamale, feţe de mese şi chiar flori. E greu de spus ce impresie a făcut această schimbare asupra muncitorilor. Multă vreme se vorbi numai de „noua" cantină a uzinei, de „menu-ul" cel nou, îmbunătăţit.

În fiecare zi ne apucam de câte o treabă nouă şi treburile acestea erau atât de multe, încât uneori mi se părea că n'o să ne ajungă o viaţă de om ca să le înfăptuim pe toate... Dar acum nu mă mai opream. Ardeam de dorinţa să înving inerţia uzinei şi îi molipsisem de această dorinţă arzătoare pe toţi cei care voiau sincer să mă ajute. Şi în fiecare zi, după fiecare succes, aceşti oameni deveneau tot mai numeroşi.

Terminând cu amenajarea cantinei şi cu îmbunătăţirea hranei, am început să ne ocupăm de club. Până acum nu se găsise niciun loc în uzină unde s'ar fi putut ţine măcar o şedinţă plenară a tuturor muncitorilor. Am amenajat clubul la etajul de jos, dedesubtul cantinei. Pentru asta am reparat o sală mare, luminoasă, am clădit o scenă, am construit bănci.

La toate lucrările acestea — în campania pentru curăţenie, pentru amenajarea cantinei şi a clubului, un foarte mare ajutor ne-au dat femeile noastre. În multe din realizările noastre ge simţea mâna lor grijulie.

În sala cea nouă a clubului am ţinut apoi o serie de şedinţe; în primul rând, şedinţa de Partid, apoi şedinţa comsomoliştl- tor, şedinţa inginerilor, a tehnicienilor, a maiştrilor, a brigadierilor. Şedinţele separate ale muncitorilor se ţinură în ateliere şi pe schimburi. Şi, în fine, în sala clubului se adunară toţi muncitorii şi funcţionarii uzinei. La aceste şedinţe se discuta o singură problemă : cum să punem în ordine uzina.

Era plăcut să observi cum se schimbau oamenii, văzând cu ochii : cum din indiferenţi sau nemulţumiţi, ei deveneau entuziaşti. Ghiaţa se spărsese, viaţa începuse să pulseze pretutindeni. Apărură iniţiative. Eram copleşit de propunerile muncitorilor asupra îmbunătăţirii muncii în uzină. Aceste propuneri erau aşa de numeroase, încât trebuia să le triem şi să le punem În practică numai pe cele mai Întemeiate şi absolut necesare.

Trebuia cu orice preţ să curăţim atelierele şi să le punem În ordine. Am fixat o zi de muncă voluntară pentru una din cele mai apropiate zile de odihnă. Dispoziţia oamenilor era de aşa natură încât la voscresnice [1] au venit toţi, afară de bolnavi. Ţi-era aproape groază să te apuci să cureţi resturile care se adunaseră de ani de zile pe lângă maşini şi pe lângă bancurile de lucru. Nu-ţi venea să crezi că toată murdăria şi gunoiul ăsta ar putea fi vreodată îndepărtate ! Însă începutul doar a fost greu I... Ne-am apucat de lucru cu nădejde şi — minune! — la apusul soarelui atelierele erau de nerecunoscut I Ele erau acum nu numai curate, dar deveniseră mai spaţioase, mal luminoase. Ferestrele enorme ale uzinei erau spălate, se scosese placajul şi se puseseră geamuri. Tâmplarii reparaseră podelele putrezite sub stratul de gunoi şi murdărie şi în-loculseră pragurile dela uşi. Fetele şi femeile frecaseră, curăr ţaseră şi spălaseră Iavabourile şi closetele. Prin uzină parcă trecuse un vârtej de curăţenie.

Seara târziu, după terminarea muncii voluntare, am trecut prin atelierele pustii. Mi-era sufletul plin de bucurie, ca înaintea unei sărbători. Primul schimb care veni a doua zi dimineaţa nu recunoscu atelierele. înainte de a începe lucrul, muncitorii, sub supravegherea meşterilor, curăţiră bine maşinile şi le unseră. Se întârzie bineînţeles începerea activităţii dar în acea zi uzina dădu deodată o producţie odată şi jumătate mal mare ca de obicei I În fiecare muncitor conştient se trezi dorinţa de a lucra mai mult şi mai bine. Am sesizat îndată această nouă dispoziţie şi am întreţinut-o, agăţând în ateliere

1 Voscresnice — duminicile În care se prestează muncă voluntară. (N.T.)

grafice, în care se indica producţia fiecărui schimb. Şi atunci cei mal buni dintre ei, muncitorii cei mai de frunte, au fost cuprinşi de spiritul Întrecerii socialiste.

Am izbutit să căpătăm o mică sumă de bani şi cu toate că aveam multe de făcut, am cheltuit-o în întregime pentru plata salariilor pe o lună.

Poate că nu realizasem prea multe, dar ceeace am reuşit a dat roade : pentru prima dată în Istoria uzinei — care funcţiona de mulţi ani — am îndeplinit planul lunar 1

Atunci am ridicat fruntea şi ne-am apucat de muncă cu o energie sporită.

A trebuit să muncim mult ca să curăţim şi să punem în ordine curţile, magaziile, depozitele şi liniile de cale ferată ale uzinei.

Căutam să nu lăsăm să treacă nicio zi în care să nu aducem o nouă îmbunătăţire. În căminul muncitorilor necăsătoriţi apărură însfârşit paturi de fler cu somieră, saltele şi aşternuturi. În căminul unde locuiau „udarnicil" adăugarăm în plus covoraşe pe jos, perdele albe la ferestre, portrete şi tablouri pe pereţi. În casa unde locuia personalul tehnic şi inginerii, se aduse dela fabrica de mobile, mobilier nou şi rrumos.

Mai erau desigur încă destui trântori şi leneşi, mai găseai şi nemulţumiţi şi nepăsători, dar majoritatea muncitorilor şi funcţionarilor uzinei se convinseseră că bunăstarea lor depinde în întregime de activitatea uzinei şi de aceea cel mai buni oameni ai uzinei lucrau fără răgaz, trăgându-l după ei şi pe ceilalţi şi tinzând nu numai să Îndeplinească planul, dar să-l şi depăşească.

Sosi vremea să ne apucăm de lucrări mult mai mari. înainte de toate, trebuia să punem la punct forţa motrice a uzinei. Dintre cele patru cazane puternice pe care le avea uzina, funcţionau numai două. De aproape nn an cazanul ai treilea nu putea fi montat, lipsind câteva piese simple. Cazanul al patrulea avea o spărtură într'o latură, după o explozie.

Ne-am apucat cu râvnă să reparăm cazanele şi În ma) puţin de două săptămâni, ele au fost puse În funcţiune.

Alt punct slab era uzina electrică a uzinei. Era veşnic stricată. În ateliere, din cauza izolaţiei învechite, se ardeau mereu firele. Pompierii uzinei dădeau în brânci tot stingând nenumăratele focare de incendiu, care, fiecare în parte, ar fi putut să scoată din funcţiune întreaga uzină.

În fine, am reuşit să căpătăm o aprobare pentru fire electrice. Cu această aprobare, am plecat la Chiev, la uzina de cabluri. Acolo, la început au refuzat să execute lucrarea şi numai cu ajutorul organizaţiei locale de Partid, căreia i-am explicat că uzina noastră este de o mare însemnătate pentru apărarea Patriei, am obţinut cablul şi firele.

Am început munca pentru înlocuirea instalaţiilor interioare şi exterioare stricate. Instalaţia nouă, bună, a uşurat mult încărcarea electrică a uzinei, energia electrică era acum nu numai suficientă, dar am putut acumula şi o rezervă, ceeace ne-a dat posibilitatea să punem În funcţiune motoare suplimentare şi astfel să mecanlzăm o serie de procese dificile.

După prelucrarea lemnului, rămânea în uzină o mare cantitate de deşeuri, care, de obicei, se aruncau pe maidanele şi În băltoacele din jurul uzinei. Am ţinut o şedinţă speciali pentru â rezolva problema folosirii acestor deşeuri. Am întrevăzut posibilitatea de a organiza ateliere' de utilitate specială. Am găsit pentru ele, prin inventarul vechi demontat, maşini- unelte pe care după ce le-am reparat, le-am repus în funcţiune. uzina electrică avea forţă suficientă ca să furnizeze energie electrică şi acestor noi ateliere. În ele se fabricau produse care au găsit imediat căutare : placaj gros, mobilă, jucării. Am încheiat multe contracte noi pentru plasarea acestor produse, ceeace a îmbunătăţit, bineînţeles, situaţia financiară a uzinei. Trecuse acum vremea când luni de zile nu se plăteau salariile muncitorilor şi funcţionarilor !

Dar lată că în faţa noastră se mai ridică încă o problemă, extrem de Importantă şi foarte spinoasă, care trebuia rezolvată cât mal urgent. Uzina începu să ducă lipsă de materie primă. Nu se putea spune că nu aveam materie primă : aceasta se găsea îndeajuns şi o aveam oarecum la îndemână. Dar. vorba ceea : „E cotul aproape, dar nu poţi să-l mişti I"

Materia primă — lemnul de calitatea cea mai bună — se fasona în pădurile de lângă afluenţii Niprului şi se aducea pe apă la uzina noastră. Pe vremea când am început să lucrez la uzină, lemnul acesta, adus pe apă, se adunase în cantităţi de câteva zeci de mii de metri cubi lângă malurile Niprului, la vreo patru kilometri de uzină. Dar Niprul îngheţase bocnă de mult, prinzând în el tot lemnul nostru. Părea că până în primăvară, la desgheţ, nu vom putea ajunge la el. Şi aveam tare nevoie de lemn ; fără el, uzina noastră ar fi trebuit curând să înceteze lucrul. Mai mult încă, la desgheţul apelor, lemnul ar fi fost târit la vale şi noi am fi rămas iarăşi fără materie primă.

Am obţinut dela direcţia drumurilor din Chiev o aşa numită „morişcă", compusă dintr'o locomotivă şi douăzeci de vagoane plâtformă. Uzina vecină de tăiere a lemnului ne-a aprobat să folosim căile lor de transport. Pe urmă am plecat la colhozurile care erau sub patronajul nostru. Am încărcat vreo zece autocamioane cu produse din atelierele noastre, pe care le-am dus ca daruri colhozurilor. La rugămintea noastră, colhozurile ne-au dat cu împrumut treizeci de perechi de bol, căruţe şi vreo trei sute de colhoznici. Cu aceste forţe puteam acum îndrăzni să atacăm „pădurea" de pe Nipru. Dar curând ne-am dat seama că şi forţele acestea erau neîndestulătoare.

Colhoznicii lucrau bine, dar cu toate acestea „morişca" se oprea în răstimpuri — atunci când ea ar fi trebuit să lucreze zi şi noapte fără încetare.

Ne-ar mai fi fost necesare forţe de muncă suplimentare, dar nu aveam de unde să le procurăm. Singura salvare era să apelăm la „resursele interne" proprii. Primii care şi-au oferit, serviciile au fost comsomoHştii noştri. El au început să lucreze pe malul Niprului, iar după dânşii au pornit şi ceilalţi.

Era o muncă foarte grea ! Şi se lăsaseră nişte geruri năpraznice, cu vânt puternic ; sufla un viscol care se prefăcea câteodată într'o adevărată vijelie. Iar pe malurile Niprului, deschise tuturor vânturilor, era deosebit de frig. ŞI totuşi oamenii lucrau acolo, zi după zi, sau mal bine zis, zi şi noapte, atât de entuziaşti deveniseră. După ce termina munca În ateliere, tot schimbul, în întregime, se urca În camioane şi pleca cântând spre Niprul peste care sufla vântul de ghlaţă şi răbufnea şi se învolbura viscolul.

Oamenii desprindeau buştenii din mijlocul gheţii, îl scoteau la mal şi ii încărcau pe platformele „moriştii", care acum făcea neîncetat naveta dela Nipru la uzină şi dela uzină la Nipru. Pe malul pustiu, acoperit de troiene, ardeau focuri uriaşe, se auzeau glasuri vioaie şi strigătele oamenilor, loviturile topoarelor şi ţapinelor, şuierul locomotivei ; pe scurt, clocotea munca năvalnică.

Ziua se mai putea lucra. Noaptea însă, când schimbul al doilea al uzinei, terminând munca, venea să lucreze pe malul Niprului, în Întuneric şi În frig — era neînchipuit de greu. Căutam să fiu întotdeauna cu muncitorii, În special cu schimbul acesta şi, mărturisesc, nu-mi venea deloc uşor.

Tocmai în vremea aceasta începusem să învăţ intens, urmând cursurile Institutului Silvico-tehnlc [1] din Moscova. Voiam să-mi însuşesc şi să adâncesc cât mai bine industria prelucrării lemnului, pe care nu o cunoşteam suficient şi puţinele mele ore libere le consacram studiului.

Câteodată, după munca de noapte pe Nipru, se Întâmpla să mă întorc acasă îngheţat şi frânt de oboseală. Venea profesorul care mă medita, deschideam cărţile şi caietele, dar eu picam de somn. Nu odată am adormit cu capul pe cărţi şi profesorul, zâmbind cu bunătate, pleca încetişor, în vârful picioarelor.

La uzină am căutat să dau o largă desvoltare studiilor tehnice. La noi, începând cu mine, directorul, Învăţa toată lumea.

1 În U.R.S.S. există multe şcoli superioare, care au secţii aşa zîse „scutite de frecvenţă", la care oamenii muncii pot studia prin corespondenţă, fără a părăsi locul de muncă. (N. T.).

învăţau meşterii, brigadierii şi muncitorii, bărbaţii şi femeile, bătrâni şi tineri. învăţătura începea cu cercurile de lichidare a analfabetismului. Afară de acestea, aveam cercuri pentru studierea unui minimum tehnic, după specialităţi. Mal târziu, am trimis pe elevii cei mal buni la cursurile de uzină, care dădeau calificarea de tehnician. învăţământul obligatoriu intră în felul de viaţă al uzinei noastre.

Sosi În fine sărbătoreasca şi binecuvântata zi (mai bine sis „noapte"), când plecă de pe Nipru spre uzină ultima „mo- rlşcă" cu lemne. Aceasta a fost pentru noi o mare bucurie !

Era o noapte geroasă,.

Noi, reprezentanţii administraţiei, ai muncitorilor, ai organizaţiilor de Partid, ai Comsomolului şi ai organizaţiilor de massă — stăteam lângă linii aşteptând să se ivească luminile locomotivei. În noaptea aceasta plecasem ceva mai devreme de pe mal la uzină, pentru ca să pregătesc primirea sărbătorească a ultimei „morişti". În fine, iat-o ! La început se auzi fluierul apoi prin zăpada învolburată, în întunericul rece, zărirăm două pete galbene : farurile locomotivei... „Morişca" sosi învăluită în aburi. Pe platforme erau încărcaţi ultimii buşteni poleiţi cu ghiaţă şi pe ei şedeau oamenii care păreau deasemenea acoperiţi de chiciură, învestmântaţi în zăpadă. Dar oamenii aceştia erau plini de viaţă I Ei săreau de pe platformă în mers, chiuiau, gesticulau bucuroşi. Orchestra uzinei ii întâmpină cu un marş sărbătoresc.

Odată cu sunetele muzicii, care se auzeau surd În pâcla albă a viscolului, ceva neobişnuit de turburător mi-a pătruns în suflet. Nu cunosc o satisfacţie mai mare decât munca îndeplinită cu succes.

Lacrimi de bucurie îmi curgeau pe obraz şi nu-mi era ruşine de ele, nu le ascundeam faţă de cei ce mă înconjurau.

Se făcuse aproape cinci dimineaţa, dar nimeni nu se gândea la somn. Veseli şi sgomotoşi, am năvălit cu toţii în cantina frumos pavoazată. Aici îi aştepta pe oamenii' obosiţi şi îngheţaţi o masă fierbinte. În faţa fiecărui tacâm se afla un pahar de vin. Am ridicat paharele, am băut vinul roşu, acrişor care se scurgea prin vine cu o căldură plăcută şi ne-am luat un angajament solemn : să dăm numai producţie de prima calitate şi să eliminăm rebuturile la prelucrarea lemnului pe care îl adusesem cu atâta greutate.

În timpul (comparativ scurt) de când lucram la fabrica de placaj din Darniţa am suferit atâta, am trecut prin atâtea, în fine, am căpătat atâta experienţă a vieţii, încât mi se părea uneori că lucram de ani îndelungaţi la uzina aceasta.

ŞI nu trecuse decât o jumătate de an 1 Iarna se sfârşise* Niprul, eliberat de cătuşele sale de ghiaţă, îşi rostogolea mă-reţ apele învolburate. Pădurile se îmbrăcau în verdeaţă

.Într'una din aceste zile frumoase şi însorite de început de vară, la marginea bătrânei păduri de brazi care se înălţa ca un zid întunecat nu departe de uzina noastră, a avut loc o festivitate neobişnuită : în camioane împodobite cu ghirlande şi cu steaguri roşii, sosiseră aici o mulţime de oameni veseli, îmbrăcaţi de sărbătoare. Pe pajiştea verde, pe fondul arămiu al trunchiurilor de brad, se zăreau ca nişte flori rochiile multicolore şi înflorate ale femeilor. Ici, unii cântau, colo un acor- deonist Iscusit înfiripa o melodie săltăreaţă şi câteva perechi de tineri porniseră chiar să joace vesel...' Şi deodată răsună fanfara, acoperind cântecele şi acordeonul...

Codrul secular — auster chiar în această zi însorită şi strălucitoare — poate că nu văzuse încă niciodată o mulţime atât de numeroasă şi de veselă. Aceştia eram noi, muncitorii şi funcţionarii delà fabrica de placaj din Darniţa, adunaţi cu toţii lângă bătrftna pădure ; noi eram cei care făceam gălăgie, cântam, jucam şi ne veseleam. Şi aveam un motiv serios să ne bucurăm şi să petrecem în cercul nostru tovărăşesc.

Motivul era că atunci când am întocmit raportul de activitate pe o jumătate de an şi l-am trimis la organul de conducere, acesta n'a vrut să-i dea crezare. Delà Moscova sosi o întreagă comisie, din care făcea parte chiar corespondentul unul mare ziar, ca să ne demaşte şi să ne dea în vileag... Totul se dovedi a fi însă aşa cum arăta raportul l...

Curând după înapoierea comisiei la Moscova, am primit o telegramă delà Comisariatul Poporului, prin care eram felicitaţi pentru succesul nostru, precum şi o decizie pentru decernarea unor mari premii muncitorilor fruntaşi ai uzinei.

Iată ce ne Îndreptăţise să organizăm această modestă sărbătoare, „în familie", care număra peste două mil de persoane.

Mi-aduc aminte şi astăzi cu bucurie de vremea petrecută la Darniţa. A fost o vreme grea, mi-am irosit aici multă energie şi sănătate, dar a fost vremea adevăratei munci creatoare şi fiecare om, care a trecut prin ceva asemănător şi a reuşit în munca sa, ştie cât de mult Însemnează acest simţământ În viaţa lui.

Locuiam cu Ghelia şi Ghenia Într'o căsuţă, chiar la marginea cartierului muncitoresc, aproape de liziera pădurii de brad. Căsuţa aceasta îmi amintea oarecum locuinţa noastră din Leningrad. Ea era tot atât de curată şi plăcuta »• prlr ferestrele deschise, vântul aducea aceleaşi miresme ale pădurii şi chiar petele de soare jucau la fel pe pereţii săi...

Numai noi am devenit, poate, alţii. Am învăţat multe şi poate am şi îmbătrânit în aceşti ani îndelungaţi...

Dar totuşi... ştiţi, dragii mei prieteni, la ce m'am gândit deseori în vremea aceea şi mărturisesc că mă gândesc şi acum ? „Oare ne-am schimbat noi atât de mult ? Ei, desigur, nu mai avem aceeaşi vârstă, nu mai avem aceleaşi puteri, uite, am şi albit, dar focul din inimă a rămas fierbinte, nu s'a stins !..."

„Dacă vrei să fii un *adevărat* comunist, atunci să fii tânăr până la sfârşitul zilelor tale", spunea M. I. Calinin, şi explica astfel gândul său : „De ce am spus adevărat comunist ? De ce comunismul dă o asemenea forţă oamenilor ? La un adevărat comunist, suferinţele personale au un *caracter secundar :* dacă ţi s'a întâmplat cumva vreo neplăcere familiară, lucrul e foarte trist, dar eu cred că din această cauză socialismul nu a suferit şi deci nici munca nu trebue să sufere. Sigur, dacă tu trăieşti numai pentru interesele tale, dacă te gândeşti tot timpul numai la tine sau la interesul tău, atunci nu vei putea. fi un adevărat comunist; dar dacă vel lucra cu adevărat intens, dacă vei lua parte activă la munca de construcţie, atunci de multe ori nici nu vei băga măcar de seamă cu ce rochie este ea gătită şi vel uita nimicurile de toate zilele şi neplăcerile personale..."

Căsuţa noastră era aşa de singuratică şi aşa de aproape de pădure încât eu, care stăteam uneori nopţi întregi la uzină, mă îngrijoram pentru Ghelia şi pentru copilul meu. La începutul verii sosi Jcnia din Crasnodar şi rămase la noi două săptămâni. La rugămintea mea, el adusese un câine cu dânsul. Era un căţeluş de şase luni, căruia îi spuneam Dax. Nu trebuia să fii mare cunoscător la câini pentru ca să-ţi dai seama că Dax va ajunge un dulău mare şi

deştept. Era un straşnic păzitor şi acum puteam fi pe deplin liniştit că nimeni nu va îndrăzni să se apropie de casa noastră.

Uzina lucra din plin. Părea că vom putea răsufla mal liniştit... dar într'o zi am fost chemat la organul de conducere unde mi s'a propus să plec Ia Smolensc, să organizez munca Într'o uzină de mare însemnătate pentru apărare : întreprinderea lucra pentru uzinele de aviaţie şi pentru cele de construcţie a submarinelor

.Nu voi ascunde că nu-mi venea uşor să mă despart de uzina din Darniţa, de colectivul ei prietenesc, care se învăţase să muncească. Cu inima strânsă am venit la Ghella şi i-am spus :

— Ei, ce să-i faci, dragă I Strânge lucrurile 1 Aşa ne e dat: să mai facem o călătorie lungă 1...

În primele zile ale lui Ianuarie 1936 am sosit la Smolensc. Chiar a doua zi m'am dus să vizitez uzina. Nici aici lucrurile nu stăteau mai bine ca la Darniţa. Am înţeles că şi aici o să trebuiască să o Iau dela capăt, adică să lupt pentru Instituirea anei ordine exemplare şi pentru îmbunătăţirea calităţii producţiei. ŞI aceasta din urmă era cu deosebire importantă, pen- trucă toată producţia uzinei din Smolensc alimenta de-a-drep- tul industria de război.

La Smolensc am continuat să mă instruesc intens în pro- blema producţiei. Furând cu greu ceasurile pentru studiu, am dat cu succes, prin corespondenţă, examen după examen la Institutul Sllvico-tehnic din Moscova.

Mai târziu, în Decembrie 1937, m'am dus la Moscova ca să-mi susţin proiectul de diplomă. Tema proiectului era reconstrucţia uzinei din Smolensc şi mărirea capacităţii sale de producţie. Proiectul obţinu nota „foarte bine", iar susţinerea lui orală „bine". Am căpătat calificarea de „Inginer organizator de producţie."

Să ne întoarcem puţin îndărăt. În noaptea de 31 August 1935, în regiunea Donbass, Alexei Stahanov, miner la mina „Ţentralnaia-Irmino" a extras într'un schimb 102 tone de cărbune, întrecând normele obişnuite de extragere a cărbunelui de patrusprezece ori. Prin această faptă eroică în muncă, Stahanov a dat naştere unei mişcări de massă a muncitorilor şi colhoznicilor pricepuţi şi entuziaşti în muncă, pentru depăşirea creatoare a normelor de producţie, pentru un nou avânt al productivităţii muncii. Fierarul Busîghin, de la uzina de automobile din Gorchi, muncitorul din Leningrad, Smetanln, din industria de încălţăminte, mecanicul Crivonos din transporturi, ţesătoarele din Vlclug, Dusla şi Maria Vinogradova din Industria textilă, Musinschl din Industria lemnului, Demcenco, An- ghelina, Covardac în agricultură, au urmat pilda lui Stahanov.

Se adevereau cuvintele lui Stalin, care spusese : „Tehnica În frunte cu oamenii care şi-au însuşit tehnica, poate şi trebue să facă minuni".

Da, acestea erau adevărate minuni, dar minuni realizate nu cu ajutorul unei baghete fermecate, ci Întemeiate pe succesele socialismului în ţara noastră, adică rezultatul luptei dârze şi îndelungate a poporului nostru pentru o viaţă nouă.

Iar eu, vechi muncitor în industrie, care cunoscusem bine şi munca grea dinainte de Revoluţie şi bucuria creatoare a muncii libere, care dă aripi sufletului omenesc — toate aceste evenimente

le simţeam ca pe un lucru deosebit de îmbucurător şi de sărbătoresc în viaţa noastră. Însă cuvintele tovarăşului Stalin, pronunţate la prima consfătuire unională a staha- noviştilor — şi anume că mişcarea stahanovistă poartă în sine germenele trecerii dela socialism spre comunism, germenul lichidării deosebirii dintre munca fizică şi cea intelectuală şi marchează începutul unui avânt cultural şi tehnic, încă necunoscut în istorie, al clasei muncitoare, răsunau pentru mine ca o previziune a noii înfloriri a Patriei noastre.

Cât erau de departe toate acestea de munca istovitoare pe care o cunoscuseră părinţii mei, pe care o cunoscusem eu însumi la începutul vieţii mele de muncitor şi care ne apăsa atâl de greu În trecut...

Avusesem stahanovişti şi în uzina din Darniţa : aici însă, la uzina din Smolensc, înainte de a ne putea gândi la depăşirea normelor, trebuia să obţinem îndeplinirea lor. Am mai spus că la această uzină calitatea placajului produs avea o mare Însemnătate. Am hotărît aşadar, după ce am pus ordine în uzină, să începem lupta pentru calitatea producţiei prin întemeierea acesteia pe o înaltă bază ştiinţifică, adică să facem muncă stahanovistă.

Am început modest — cu o maşină de cojit. Am format o brigadă de comsomolişti, am pus la punct maşina şi cuţitul care cojeşte butucii, ca să facă „şpanul" în aşa fel, ca şi cum s'ar desfăşura un rulou de hârtie şi am pregătit transportul rapid al butucilor. Şi într'o bună zi am început munca stahanovistă. Un tânăr brigadier era foarte îngrijorat şi cerea întruna ca această primă zi să nu fie încă socotită ca zi de muncă stahanovistă. Dar la un ceas numai după începerea muncii, nu mai rămase nici urmă din nesiguranţa lui. Spre sfârşitul schimbului.
brigada de comsomolişti dădu o producţie de trei ori mai mare şi de foarte bună calitate.

Această singură maşină de cojit atrase după sine toată uzina, începând dela „bursa de curte" până la presa de lipit şi ambalajul producţiei finite. Şi toate cele trei schimburi ale uzinei se luară la întrecere pentru a căpăta dreptul de a se numi stahanoviste.

La uzina din Smolensc lucrau mulţi specialişti cu o calificare înaltă şi rândurile lor se îngroşau mereu cu cadre noi. Deseori aveam de-aface cu un tineret, care de abia terminase Institutul de prelucrare a lemnului, cu tehnologi, chimişti, mecanici specialişti în energetică. Foarte puţini dintre aceştia erau obişnuiţi cu condiţiile destul de aspre ale muncii din uzină. Nimerind aici şi iovindu-se pentru prima dată de greutăţile producţiei, o parte din tineretul acesta, din lipsă de curaj, căuta să se aranjeze într'un locşor liniştit, în aparatul de conducere al uzinei. Eu, ca om cu multă practică, mă simţeam dator să le deschid ochii asupra vieţii de uzină şi de muncă. Repartizam pe fiecare inginer nou venit în uzină, pe timp de o lună,

la câte un şef de schimb experimentat, aşa ca tânărul să se familiarizeze cu munca de producţie. După o lună mă Interesam la „şeful" sau la „tutorele" lui,' cum se împacă tânărul Inginer cu meşteşugul acesta, nou pentru el, şi dacă dă dovadă de suficiente Însuşiri pentru a putea conduce independent. Dacă aceste calităţi existau, îi dădeam tânărului inginer sarcina de conducător al grupului de agregate, uneori chiar aceea de şef de schimb. În caz contrar, termenul de probă se mai prelungea pe timp de o lună şi jumătate, uneori chiar pe două luni. Dacă şi după acest răstimp tânărul inginer nu se evidenţia în întreprindere, 11 numeam doar brigadier al agregatului. Bine Înţeles că se Iveau şi nemulţumiri. Câte un tânăr înfumurat, care visase ca după terminarea institutului să primească Îndată o funcţie de conducere, se ambiţiona : — „Cum ? De asta am Învăţat eu atâţia ani, ca să devin simplu brigadier ? !" Eu îmi vedeam însă de treabă şi după două, trei luni „supăratul" asta începea să vadă cu alţi ochi întreprinderea şi locul său Într'însa.

Aici, la Smolensc, a venit să ne viziteze Valentin. Nu ne văzuserăm de mult. El voia să termine învăţământul tehnic şi să capete diploma de mecanic. Il ajutasem să Între la şcoala tehnică, de construcţie a maşinilor, de pe lângă uzina de maşini Lludinovsc.

După ce a terminat această şcoală, Valentin, la chemarea Comsomoiului, a plecat în Orientul Îndepărtat. Acolo a lucrat lângă Vladivostoc ca mecanic şef în mină ; dar s'a îmbolnăvit şi s'a înapoiat la Smolensc. Insănătoşindu-se după aceea, a început să lucreze ca şef al unei mari uzine electrice şi a trebuit să Înceapă cu montajul şi instalaţia acesteia.

Jenia Învăţa la Crasnodar, la institut, unde era În ultimul

După cum am spus, fiul nostru cel mai mic, Ghenia, ne însoţi şi la Chiev şi la Smolensc. Mergea pe 12 ani şi zâmbea oarecum stingherit, dând din umeri, când cineva dintre noi îi aducea aminte cum îi lega mama fundiţe albastre. Se socotea acum „mare" şi nu-i plăcea (după cum se exprima el) „să fie desmierdat ca un viţel" şi purta cu mândrie, tot aşa cum o purtaseră înainte fraţii lui, cravata roşie de pionier. Desvol- tat bine fiziceşte, el părea mal în vârstă decât era. Sub aspectul său serios, băieţesc, se ascundeau blândeţea şi gingăşia. Avea capul plin de planurile cele mai năstruşnice, mâinile sale îndemânatice erau totdeauna ocupate, totdeauna meşteреau ceva-

Se pasiona pentru sport : iarna pentru patinaj şi ski, vara pentru înnot, vâslit, pescuit — fapt la care a contribuit mult viaţa noastră pe malul Niprului. Se ocupa de aeromodelism, dar mai puternică decât toate aceste „pasiuni" era aceea „moştenită" : mecanica. Nimic de mirare în asta I Bunicul său fusese maşinist-mecanic, — tatăl, lăcătuş-mecanic, — fratele mal mare inginer

constructor, cel de al doilea frate, mecanic-ter- motehnic. Ghenia avea acasă un adevărat atelier. Sub masă adunase lăzi cu scule şi materiale. Pe masă avea menghine. Dacă intram la el, îl găseam stând aplecat deasupra menghinelor şi pilind ceva. Il întrebam :

— Ce faci tu aici, Gheniuşa ?

— Uite, mă gândeam să fac un lucru. Nu ştiu Însă dacă o să-mi iasă...

Din ambiţie, nu-i plăcea să-şi împărtăşească planurile altora, până când munca plănuită nu era terminată cu bine.

Toate uzinele pe unde am trecut aveau parcuri de macini destul de mari. În timpul liber pe care l-l lăsa învăţătura, Ghenia se tot învârtea pe lângă garaje. Era prieten cu toţi şoferii ; adesea II vedeai şezând lângă un şofer culcat sub maşină şi ascultând atent explicaţiile acestuia. Era mulţumit mai cu seamă atunci când şoferii 11 lăsau să facă singur o reparaţie simplă, să cureţe sau să ungă vreo piesă de motor.

pe când era băieţandru de zece ani numai, Ghenla s'a aşezat pentru prima dată la volanul unei maşini şi a condus-o singur pe şoseaua largă de lângă Chiev. Trebuia să-l fi văzut În clipa aceea cum îi sclipeau ochii de bucurie şi cum se înroşise la faţă. El îşi alegea şi tovarăşii numai dintre acei care se interesau de mecanică şi de tehnică. Uneori, Ghelia şi cu mine ascultam discuţiile aprinse ale băieţilor şi ne miram de unde ştiu el atâtea 1'

Ghenia citea foarte mult despre problemele tehnice şi mecanice. Ca ofiţer de rezervă aveam destule cărţi şi manuale despre maşinile militare, printre care şi despre tancuri. Ghenla le citi pe toate şi ajunsese să se descurce foarte bine în particularităţile de construcţie ale tancurilor.

Mama lui, care li urmărea cu grijă activitatea şcolară, 11 tntreba adesea :

— Ghenia, dece nu-ţi faci şi tu lecţiile ca toţi băieţii ?

— Ce-s eu, tocilar 1 răspundea Ghenia. Citesc odată şi ml-e deajuns I

Avea întradevăr o memorie bună. Dar Ghelia nu se mulţumea cu răspunsul acesta şi îl arătă că nu-l deajuns să frunzărească la repezeală materia. Ghenia, de acord cu aceste argumente juste, se aşeza la masă şi îşi deschidea manualele.

Totul părea că merge strună. Munca în uzină se desfăşura normal. Băieţii mal mari se pregăteau să-şi la sborul în viaţă Când, deodată, se întâmplă un fapt grav, neaşteptat...

Munca încordată şi nervoasă din ultimii ani se răzbună şi am căzut greu bolnav. Am zăcut în spital o lună şi jumătate, apoi am plecat să mă îngrijesc la Essentuchi. Şi chiar după tratament, sănătatea mea lăsa mult de dorit. Medicii nu-ml dădură voie să mă

mai întorc la munca de uzină şi mă sfătuir» să plec în Sud. A trebuit să predau lucrul... Apoi m'am hotărlt să mă întorc la Crasnodar.

CAPITOLUL AL NOUALEA I N F A M I L I E

Stăteam lângă fereastra vagonului şi ascultam cântecul roţilor, mă uitam fără voie, nerăbdător, Ia nisipul alburiu prin care îşi făceau drum apele repezi fei turburi ale Cubanului. încă puţin şi vor începe să se zărească casele scunde ale suburbiei şi clădirile înalte din cărămidă, cu hornurile roşii ale combinatului „Glavmargarin", apoi catedrala cu clopotele ei arglntii- cenuşii, bătrânii tei din grădina publică şi apoi trenul se va opri în gara din ...Crasnodar I Câtă vreme am trăit la Smolensc, Ghelia şi cu mine ne-am gândit adesea la Crasnodar ca la un liman liniştit. Făceam planuri să ne întoarcem la Crasnodar, să strângem toată fa-mllla laolaltă, să construim undeva, la marginea oraşului, o căsuţă albă, cu o grădină umbroasă, cu pomi fructiferi şi să trăim acolo liniştiţi, continuând a munci după puteri şi aju- tându-ne copiii să-şi clădească viaţa. Asta nu Înseamnă că noi voiam să ne îndepărtăm de problemele sociale şi să ne Închidem în lumea strâmtă a vieţii fericite de familie. Numai că timpurile îţi permiteau acum să te gândeşti la o rânduire mai stabilă a vieţii şi noi Înşine ajunsesem la vârsta când omul doreşte cu deosebire să trăiască printre ai săi. Rătăciserăm destulă vreme prin toată lumea, era timpul să acostăm la ţărm!... ŞI Iată că dorinţele noastre păreau a se împlini: ne înapoiam la Crasnodar. Dar în sufletul meu aveam îndoieli şi eram neliniştit : nu mă gândisem la o asemenea întoarcere. Mă simţeam bolnav şi încă prea slab pentru ritmul obişnuit al muncii. Asta trezea În mine o nesiguranţă apăsătoare şi o neîncredere în puterile mele şi mi se părea că pentru prima dată în viaţă mi-ar fi fost greu să răspund la întrebarea : „Ce va fi mâine?"

Trenul se oprise. Aproape îndată am văzut în mulţimea care ne întâmpina faţa îmbujorată şi emoţionată a lui Jenia. Iată că mă văzu şi el la fereastră :

— Ce bine Îmi pare, ce bine Îmi pare, dragii mei ! zicea el.

Jenia nu ne Întâmpina singur, avea lângă dânsul pe tânăra sa soţie, Maşa. Amândoi erau gătiţi tare frumos. Jenia purta costumul său cel bun, Maşa ţinea În mâini un buchet minunat de trandafiri roşii, pe care 11 intinse cu sfială şi cu bucurie Gheliei, tot aşa de emoţionată ca şi ea.

Iată-ne acum acasă... Ce copii buni am I Casa e curată, ne aşteaptă masa pusă, cu flori pe ea şi cu o sticlă de vin.

Sănătatea nu-mi -Îngăduia să încep acum o activitate în Crasnodar. Economii, bineînţeles, Ghelia şi cu mine nu aveam. De

două ori pe lună venea Maşa la noi şi ca să nu se vadă că-l fâstâcită, îmi şoptea pe un ton glumeţ, tainic :

— Dobândă pentru Jenia 1 Cu aceste cuvinte ea îmi băga în mâini un plic cu bani şi, râzând, fugea.

Dacă la scena aceasta asista şi jenia, căuta să ia o înfăţişare indiferentă, absentă — ca şi cum toate acestea nu-l priveau câtuşi de puţin. Dar trebue să mărturisesc că reuşea rar. De cele mai multe ori râdea şi el Împreună cu Maşa, mă îmbrăţişa prieteneşte şi îşi lipea obrazul de părul meu.

Cât mă mustram acum pentru faptul că în clipele acelea amare de scădere a forţelor şi a încrederii în mine, nu m'am gândit că am copiii, care îmi vor veni întotdeauna într'ajutor, aşa cum făcea Jenia.

Pe atunci el lucra la biroul de construcţii al combinatului „GlaVmargarin". Câţiva ani, în timp ce Ghe'lia şi cu mine fuseserăm la Chiev şi mal târziu la Smolensc, Jenia trăise singur la Crasnodar.

La 21 ani terminase institutul şi căpătase diploma de inginer mecanic. Iubea cărţile ca şi înainte, citea mult, se ocupa şi cu sportul, lucra în organizaţia Comsomolului, fiind secretarul organizaţiei comsomoliste din facultate.

De această perioadă a vieţii lui se leagă şi o altă pasiune nouă, căreia i se dedică cu aceeaşi seriozitate pe care o punea el ori de câte ori ceva îi stârnea interesul. Despre pasiunea a- ceasta a lui va trebui să vorbim mal amănunţit, pentrucă a avut multă însemnătate în formarea caracterului său.

A început încă pe vremea când eram la Maicop. Odată, într'o vară, a venit să stea la noi câteva zile un vechi tovarăş al meu, care În vremea aceea era Comisar al Poporului pentru afaceri interne în Cazahstan. Veni cu o namilă de câine, un dobberman-pinci de un negru splendid şi cu labele de culoarea şocolatei. Jenia se îndrăgosti pur şi simplu de acest dobber- man. Şi întradevăr, câinele era splendid. Avea o Înfăţişare fioroasă şi înspăimântătoare, încât ţi se făcea frică să te apropii de el, dar era de o inteligenţă ascuţită şi extrem de devotat stăpânului său.

Şi pe Jenia 11 cuprinse dorinţa să aibă un câine-prleten, la fel cu dobberman-ul negru şi să-l dreseze singur. Această dorinţă a lui Jenia se înfăptui de abia la Crasnodar. I-am dat bani, s'a dus la crescătoria de câini de pe lângă Osoaviahim >, a făcut cunoştinţă cu preşedintele şi şi-a cumpărat un dulău frumos şi tânăr cu numele de Vaps.

Jenia începu să participe cu sârgulnţă la lecţiile pentru dresajul câinilor poliţişti. Depuse atâta râvnă şi seriozitate în noua lui preocupare, încât atrase atenţia preşedintelui crescătoriei, Nicolae Pavlovici Sinenco, inginer de profesie, un om în etate, cu prestanţă. Jenia şi cu Nicolae Pavlovici se împriete-

[1] Osoavlahîm — societatea pentru sprijinirea apărării ţării, a aviaţiei şi a organizării apărării pasive. (N. T.) niră, în ciuda diferenţei de vârstă. La aceasta a contribuit dragostea lor comună pentru câini şi deasemenea faptul că în timpul acela Ghelia şi cu mine eram plecaţi la Chiev. Rămăsese singur, singurel la Crasnodar şi fiindu-i urit fără familie, Jenia simţea nevoia să se ataşeze de cineva.

în casa lui Nicolae l-avlovici el a găsit tocmai ce pierduse : atmosfera familiară, blândeţea şi comunitatea de gânduri şi pe deasupra o bibliotecă minunată. Într'însa erau adunate operele tuturor clasicilor ruşi şi ale celor mai mulţi dintre clasicii străini, erau cărţi de istorie, de filosofie, de artă, pe care Jenia le citea cu nesaţ ori de câte ori avea câte un ceas liber. Curând Jenia deveni un obişnuit „al casei" bătrânului inginer. Nicolae Pavloviéi şi soţia lui indrăgiră băiatul ca pe copilul lor. Bătrânul inginer vedea în Jenia o natură voluntară, integră, atrasă spre studii, spre ştiinţă şi împărtăşea cu plăcere tânărului cunoştinţele sale. La rândul său Jenia, preţuind mult cunoştinţele şi experienţa de viaţă a lui Nicolae Pavloviéi, îl răsplătea cu o încredere deplină Şi se ştie că încrederea unui suflet curat, tânăr, atrage.

Nicolae Pavlovici avea doi dulăi, minunat dresaţi, Barri şi Gold. Iar Jenia îl avea pe frumosul şi inteligentul Vaps.

În zilele de sărbătoare, cei doi prieteni, bătrânul şi tânărul, „Iubitorii de câini", erau văzuţi plimbându-se pe malul celălalt al Cubanului cu câinii lor şi cu aparate de fotografiat : Nicolae Pavlovici şi Jenia erau, pe lângă toate celelalte, şi fotografi amatori pasionaţi.

În timpul celor patru ani cât a studiat la Institut. Jenia îl lua în fiecare an pe Vaps al lui şi mergea la manevreŞi a- ceasta îi era de foarte mare folos pentru felul său de viaţă sedentară. Curând începu să Îndeplinească funcţia de instructor onorific al crescătoriei de câini şi nu arare ori participa cu „trupa" de câini la paza grădinilor colhozurilor.

Toţi prietenii lui Jenia îl cunoşteau pe Vaps. dar el se înfuria ori de câte ori îl rugau să demonstreze vreuna din figurile de dresaj ale câinelui.

— Vaps nu e „câine de circ" ; el este un câine „de serviciu" : serios, inteligent, care se respectă şi ştie ce înseamnă disciplina.

Merita să vezi cu câtă dragoste şi credinţă îl răsplătea [1] Manevre —

exerciţii cu câinii dresaţi. (N. T.)

Vaps pe tânărul său stăpân. Când acesta lucra nopţile la biroul său, inteligentul animal şedea ore întregi smirnă la picioarele lui.

Odată, Maşa, cu care Jenla începuse tocmai să lege priete-nie, ii spuse, prefăcându-se supărată :

— Dumneata susţii că te porţi frumos cu mine, că eu ocup un loc important în viaţa dumitaîe ; de ce atunci mă faci să fiu geloasă ?...

Jenia rămase contrariat auzind cuvintele acestea.

— Maşa, ce-i cu dumneata ? atât putu el să Îndruge în a- părarea sa.

— Da, da ! insistă Maşa, ascunzându-şi zâmbetul. Nici nu vreau să-ţi ascult apărarea. Uite, n'are să treacă mult şi am să ţi-o dovedesc !

Şi ea fugi, lăsându-l pe Jenia abătut şi năucit.

Nu trecu nici o zi şi ea îşi dovedi „dreptatea". Jenia şi Maşa se duseseră să se plimbe în renumita pădure de mesteceni a Crasnodarului. Vaps, bineînţeles, îi însoţea. De abia o luase Jenia pe Maşa de braţ, când Vaps îşi vârî îndată capul său inteligent şi serios între ei, cerând să i se dea şi lui cuvenita atenţie.

Maşa începu să râdă şi spuse :

— iată dovada I Şi dumneata mai încerci să negi 1

Jenia îl bătu uşor pe cap şi-i porunci lui Vaps să meargă pe partea cealaltă, alături de dânsul.

Mai târziu, când Maşa deveni soţia lui, ea se mai supăra adesea pe Vaps. Era destul ca tinerii căsătoriţi să se aşeze alăturea pe divan şi să înfiripe o convorbire mai duioasă, că apărea ca din pământ şi Vaps şi punând capul pe genunchii lui Jenia, îl privea cu ochii lui expresivi. Părea că ar fi fost gata să întrebe : „Da' ce ? Sau poate că eu sunt de prisos în societatea voastră?..."

Iată-ne, pe Ghelia şi pe mine, bunici : Jenia avea o fetiţă. Iute mai sboară timpul !... Dar prea am mers repede...

Care părinte nu cunoaşte simţământul acela de nelinişte, de bucurie, de vagă tristeţe, când bagă de seamă că fiul sau fiica lor sunt preocupaţi de o altă legătură sufletească ? Tre- bue să fii prea egoist ca' să nu te bucuri de asta, mai cu seamă dacă, vezi că acest ataşament este serios, curat şi adânc şi legat de o fiinţă care il merită şi care 11 va aduce fericire. Intradevăr, ce poate fi mai plăcut şi mai luminos decât prima dragoste a tinereţii Şi totuşi, odată cu bucuria, apare la părinţi, fără voia lor, şi un alt sentiment, uneori mal puternic decât acesta : acela de tristeţe, chiar de amărăciune. E greu să nu te gândeşti la faptul că fiul sau fiica ta pleacă, se în- depărtează de tine, iar tu, care ai pus atâta suflet şi viaţă pentru educarea copilului tău, treci pe planul al doilea, cedând primul loc unei fiinţe noi, până acum necunoscute. Îţi va veni mai uşor, însă, dacă ai fost prieten cu copiii tăi şi dacă ei iţi vor împărtăşi ca unui prieten fericirea lor cea nouă !

Aşa s'a petrecut şi cu Jenia când a întâlnit o fată şi a Început s'o iubească. Ghelia şi cu mine nu-l întrebam nimic, dar nici el nu ne ascundea nimic, nu tăinuia şi nu trecea sub tăcere noua sa fericire,

şi În asta consta mulţumirea noastră — a Gheliei şi a mea — că am ştiut să devenim prietenii copilului nostru.

Jenia o cunoscuse pe Maşa la Institut. Ea era cu doi ani mal tânără decât el. De câteva ori venise la noi, Împreună cu alţi tineri din institut, şi atât Ghelia, cât şi eu am remarcat-o dela început printre colegii lui Jenia care se adunau seara în camera lui. În afară de gingăşia exterioară, în afară de firea el veselă, plăcută, această fată vioaie şi sprinţară li atrăgea, fără să vrea, pe oameni prin însuşirile ei sufleteşti. Veselia ei exterioară ascundea o mare delicateţă şi sensibilitate. Maşa era un tovarăş bun ; prietenii şi prietenele ei o iubeau. Pe măsură ce-o cunoşteau mai bine, 11 descopereau noi calităţi. Fată serioasă, energică, ea Îşi croia drum în viaţă cu dârzenie şi perseverenţă. Tatăl ei, ţăran emigrat În Cuban, murise pe vremea când ea învăţa încă la şcoală. Maşa locuia cu mama el. Terminând facultatea muncitorească a industriei de marga- rină, ea reuşi să intre Ia institutul de tehnologie.

Ghelia şi cu mine am încuviinţat alegerea lui Jenia şi urmăream cu o atenţie plină de simpatie cum se desvoltau ra- porturile lor tinereşti, cum prietenia se transformă în simţământul timid şi ascuns al primei iubiri... Ne şi bucuram pentru Jenia, dar ne şi Întristam... Ne părăseşte băiatul nostru, gândeam noi, pleacă să-şi croiască viaţa lui proprie... Ghelia şi cu mine ne aminteam fără voie de anii tinereţii noastre... Da, da.
atunci totul era altfel. Jenia nu trecuse nici prin a zecea parte din toate greutăţile vieţii pe care le cunoscusem noi, cei ce toată viaţa luptasem, laolaltă cu tot poporul, pentru ca urmaşii noştri să fie liberi şi mal fericiţi decât noi I...

Observându-i pe Jenia şi pe Maşa, ne bucuram văzând că În raporturile lor nu este nimic „de ochii lumii", nesincer ; era o dragoste tânără, înflăcărată şi puternică, era o prietenie trainică, mai importantă decât oricare alt sentiment în raporturile dintre un tânăr şi o tânără care se pregătesc să-şi făurească pentru multă vreme o viaţă comună, trainică.

Curând, Ghelia cu mine şi fiul nostru cel mic, Ghenla, am plecat la Chiev ia uzina de placaj Darniţa. Astfel că ceeace a urmat între Jenia şi Maşa s'a desăvârşit în lipsa noastră. De aceea cred că e mai potrivit să dau cuvântul chiar MaşeL

„Venea ploaia. Un nor negru, uriaş acoperea oraşul şi cerul se întunecase ca într'un amurg. Un vânt puternic se stârni şi ridică praful. Uite, uite acum o să înceapă să toarne cu găleata. Ajung ori nu, înaintea ploii ? — îmi spuneam, grăbindu-mă spre institut Ia şedinţa de birou a comitetului de Comsomol, a cărui membră eram. Când am ajuns în „Cras- naia", au început să cadă primele picături grele de ploaie, iar când am sărit pe treptele institutului, ploaia se deslănţui de-a-binelea... încălzită de fugă, am alergat în camera încă

goală, unde trebuia să se adune biroul şi am făcut un tur de vals prin ea, cântând : „Cărămidă rea, dă, doamne, să stea..."

— El, şi ajută la ceva descântecul ăsta ? am auzit deodată o voce liniştită, ce mă făcu să mă opresc deodată şi să tac văzând că nu sunt singură. În umbră, lângă fereastră, cu o carte deschisă pe genunchi, şedea într'un fotoliu Ignatov, student în ultimul an. Mă privea atent şi serios şi numai în ochi îi străluceau luminiţele râsului. M'am înroşit până peste vârful urechilor şi primul meu gând a fost s'o sbughesc din odaie.

— încotro ? întrebă Ignatov. Şi la urma urmei, de ce nu-mi răspunzi ia Întrebare ? Asta nu e doar o simplă curiozitate; mă tem că ploaia o să împiedice ţinerea şedinţei de birou. Dacă dumneata cunoşti descântecul care opreşte ploaia, te-aş ruga foarte mult să-ţi pui în practică puterea dumitale vrăjitorească.

Am început să râd fără voia mea.

— Nu, descântecul meu n'o să ajute la nimic I M'am apropiat de fereastra deschisă prin care venea o răcoare umedă, şi am simţit mirosul de pământ reavăn şi de frunze spălate de ploaie.

— Păcat, zise tot atât de serios Ignatov, ce să-i faci, o să trebuiască să aşteptăm până va sta ploaia I...

Il cunoşteam pe Ignatov după activitatea sa din Comsomol : el era secretarul organizaţiei comsomoliste din facultatea de mecanică ; îmi plăcuseră întotdeauna simplitatea şi modestia lui care te cucereau. Era în ultimul an : anul de diplomă. Spre deosebire de colegii lui, Ignatov (după cum observasem de mult) nu avea nici umbră de atitudine dispreţuitoare sau măcar tutelară faţă de noi, „bobocii".

Nu trecură nici cinci minute, când, uitând cu desăvârşire orice timiditate, intrasem într'o discuţie aprinsă cu Ignatov despre cartea care era pe genunchii lui. Cartea aceasta era „Familia Forsyte" de John Galsworthy. Eu o apăram călduros pe favorita mea, Irena. El însă îmi spunea că în acest roman personajul integru şi complex este James Forsyte.

Către sfârşitul conversaţiei noastre despre „Forsyte", se adunase destul tineret care ne asculta cu interes. Nu ştiu de ce, dar îmi făcea mare plăcere faptul că Ignatov este la curent cu toate noutăţile literaturii sovietice şi străine şi că are părerea sa personală asupra fiecărei cărţi.

Mie îmi erau foarte dragi cărţile şi întâlnind aceeaşi dragoste pentru cărţi şi la alţi oameni, mi se părea întotdeauna că am găsit „un suflet geamăn"... Dela vârsta de patrusprezece ani, înainte de a intra la institut, lucrasem la bibliotecă : această muncă îmi plăcea foarte mult şi m'am despărţit cu regret de ea. Locuiam pe vremea aceea la o rudă, care conducea **o** mare bibliotecă ştiinţifică la Institutul de construcţii. Ea mi-a insuflat dragostea pentru cărţi şi

pentru lectură ; sub conducerea ei am învăţat munca de bibliotecară. Când am împlinit optsprezece ani, conduceam biblioteca şcolii sovietice de Partid din Cuban.

În Evghenie Ignatov am găsit un prieten. Era un om care iubea ca şi mine cărţile, un om căruia îi puteai împărtăşi părerile asupra oricărei lucrări citite şi care mă înţelegea întotdeauna, chiar dacă se întâmpla să nu fim uneori de acord. Mai mult decât atât : sub influenţa lui am invăţat să înţeleg mal bine cărţile, să le preţuiesc mai mult şi mai serios, să le privesc nu numai cu inima, ci şi cu mintea. Ne împrumutam mereu unul altuia cărţi. Eu ii aduceam lui Ignatov noutăţile din biblioteca pe care o conducea ruda mea, iar el îmi aducea cărţile lui preferate, foarte adesea operele clasicilor, din biblioteca bătrânului inginer Nicolae Pavlovici. Totdeauna îmi bătea inima de bucurie când vreunul din tovarăşii sau prietenii mei îmi striga : „Masa, du-te, că ţi-a venit „absolventul" 1

Primăvara era în toi: splendida, însorita şi calda primăvară din Cuban 1 Grădinile înfloreau năvalnic, pretutindeni aerul era îmbălsămat de mirezme gingaşe şi 'mbătătoare, iar pe străzi se scutura o ninsoare de petale albe şi trandafirii.

În zilele acestea trăiam ca într'un vis, cu presimţirea bucuriei şi a fericirii, când ai vrea parcă să rătăceşti nopţi întregi prin oraşul scăldat în lumina lunii, să asculţi privighetorile în grădină, în faţa ferestrei... Cu greu izbuteam să înfrânez în mine această pornire şi să mă apuc de muncă... Şi muncă era din plin : se apropia sesiunea examenelor de primăvară. În zilele acestea mă întâlneam cu Ignatov mai rar şi schimbul nostru de cărţi aproape că încetă. Ştiam că şi el lucrează mult, că îşi termină proectul de diplomă.

Odată, în toiul sesiunii de examene, în ajunul unei zile de sărbătoare, am auzit spre seară cum cineva striga în curte : „Veniţi repede, uitaţi-vă ce câine minunat 1"

M'am uitat pe geam şi l-am văzut în curtea institutului pe Ignatov cu un grup de studenţi. La picioarele lui stătea un dulău uriaş, care privea cu o demnitate liniştită tineretul din jurul său. Mi s'a părut că Ignatov slăbise de când nu-l mal văzusem şi că se uita în jurul său ca şi cum ar fi căutat pe cineva. Am ieşit repede în curte. Tocmai în clipa aceea unul din studenţi îl ruga pe Ignatov să-l pună pe câine să facă o „scamatorie". Ignatov îi răspunse că Vaps al lui nu e câine de circ. În clipa aceea el mă văzu, privirile noastre se întâlniră, imi zâmbi şi aplecându-se la urechea lui Vaps, îi şopti ceva... Vaps sări din loc şi am rămas uimiţi când l-am văzut urcându-se repede şi cu îndemânare pe scara de incendiu. Urmăream inteligentul animal cu sufletul la gură. Când ajunse la înălţimea etajului al doilea, Ignatov îi porunci : „înapoi I". Cu băgare de seamă şi fără grabă, Vaps cobor! înapoi pe scară şi după câteva clipe şedea din nou la picioarele stăpânului său, dând încetişor din coadă,

complet indiferent la aplauzele noastre entuziaste. Scurt timp după aceea,
Ignatov, însoţit de câinele lui minunat, plecă. Mai înainte însă îmi spuse :

— Dacă vrei să mai vezi de ce e în stare Vaps al meu, mergem mâine afară din oraş I

Eu am rămas o clipă pe gânduri.

— Hai să mergem, repetă Ignatov şi am simţit în vocea lui nesiguranţa şi teama că voi refuza. E atât de frumos acum afară din oraş şi... şi, zău aşa, ai nevoie de puţină odihnă după examene 1

— Bine, am răspuns eu repede, întinzându-l mâna la despărţire. El ml-o strânse tare cu degetele lui puternice.

Afară din oraş era Intradevăr minunat. Adia un vânt călduţ, pe cer se fugăreau nouraşi uşori, bucălaţi şi umbrele lor alergau lute pe câmpiile verzi. Eram cuprinsă de o nespusă bucurie şi îmi venea să sburd, să sar, să cânt şi să râd. La Început sfiala lui Ignatov m'a intimidat oarecum. Afară de asta, venise cu el şi bătrânul său prieten, inginerul Nicolae Pavlovici, cu cei doi câini şi eu mă simţeam totdeauna stingherită faţă de oamenii pe care nu-i cunoşteam bine. M'am obişnuit însă repede şi nu-ml amintesc să fi fost de multe ori atât de bucuroasă şi cu sufletul atât de uşor ca în timpul acestei plimbări afară din oraş. Priveam cu interes la ciudata pereche de prieteni, la tânărul plin de viaţă şi la liniştitul şi Înţeleptul bătrân. Dar cu şi mai mare interes mă uitam la tiăsdrăvăniile pe care le făceau, la porunca lor, cei trei câini. Acum de abia am înţeles ce înseamnă adevăratul dresaj şi câtă trudă şi răbdare îţi trebue pentru aceasta.

La întoarcere, după ce ne-am luat rămas bun dela Nicolae Pavlovici, pe când Jenia mă conducea spre casă, i-am spus râzând că : „nu pot să n'o plâng pe fata care îi va deveni soţie ; n'o să poată nici ea, săraca, evita dresajul"..

După ce se gândi, Ignatov răspunse foarte serios că În raporturile dintre oameni are mare Însemnătate o voinţă fermă şi îndreptată către un scop precis.

— Iată un exemplu concret, adăugă el. Poftindu-te ieri să ne plimbăm, eram convins că nu mă vel refuza I

Eu m'am supărat şi l-am răspuns că, în primul rând, a gândi şi a vorbi astfel este o îndrăzneală şi, în al doilea, că ieri, când m'a invitat, înfăţişarea sa nu era deloc aceea a unui dresor autoritar I El se întimidă, se Înroşi şi eu, bucu- rându-mă de Încurcătura lui, l-am mai luat puţin peste picior.
Trebue să, recunosc Însă că în cuvintele sale era mult adevăr. Mai târziu, în timpul vieţii noastre comune, eu mă supuneam aproape fără să vreau voinţei sale cu toate că niciodată nu am avut un caracter slab. El nu cerea niciodată nimic, nu insista asupra niciunui

lucru. Era destul să spună : „Maşenca, trebue ¿ă facem aşa" şi eu eram de acord...

Terminând cursurile, am trecut în anul al patrulea.

La 30 Iulie a avut loc susţinerea proectelor de diplomă.

Sala de festivităţi era impodobită cu flori şi drapele. Pe pereţi atârnau schiţele studenţilor absolvenţi. Acei ale căror schiţe, prinse pe planşete de lemn, erau în faţa catedrei acoperite cu pânză roşie, îşi sărbătoreau azi „onomastica". Ei purtau numele de „studenţi" pentru ultima oară în viaţa lor. Printre ei se număra şi Jenia. Da, acum eu nu-i mai spuneam tovarăşul Ignatov, sau Evghenie Petrovici, ci doar Jenia... Ca şi tovarăşii săi, era îmbrăcat ca de zile mari. Emoţionat, aştepta sunetul clopoţelului, care va vesti că membrii comisiei îşi vor ocupa locurile.' Clipa hotărîtoare sosi : preşedintele comisiei îl invită la catedră pe Evghenie Petrovici Ignatov, citi titlul proeemiui de diplomă : „Hidro-uzina cu o producţie de 217 tone grăsimi alimentare pe zi". Jenia nu părea neliniştit şi zâmbetul lui obişnuit, bun. nu-l părăsise nici acum. El vorbi simplu şi clar despre particularităţile proectului său, arătă sistemul, bine conceput, al dirijării şi distribuirii ; dădu răspunsuri amănunţite la întrebările comisiei. întregul său proect era gândit cu grijă şi cu dragoste dela început până ia sfârşit şi executat în amănunţime.

Membrii comisiei se consultară intre ei, zâmbiră mulţumiţi şi nu-i mai puseră nicio întrebare.

Cu faţa luminată de fericire, tânărul absolvent coborî de pe estradă.... ingineri În hotărîrea sa, Comisia de Stat de calificare spunea: „cetăţeanul E. P. Ignatov şi-a susţinut proectul de diplomă cu menţiunea „excepţional", pe baza celor de mai sus acordându-i-se titlul de inginer-mecanic".

Tovarăşii îl înconjurară pe Jenia. Felicitări, râsete, glume. Cineva ii oferi un buchet mare de flori. Acest buchet a stat multă vreme după aceea în camera mea, amintindu-mi de ziua solemnă a examenului.

După terminarea institutului, Jenia a plecat la părinţii săi la Smolensc. Apoi, întorcându-se la Crasnodar. a început **să** lucreze la biroul de construcţii al combinatului Glavmar- garin, ca inginer constructor. îşi iubea foarte mult meseria, lucra cu toată seriozitatea şi cu o mare pasiune ; doar asta era prima lui muncă de sine stătătoare şi era gata să-i sacrifice tot timpul său.

Locuiam în acea vreme fiecare într'alt oraş. În toamnă, când se începură studiile la institut şi eu trebuia să muncesc din răsputeri, ne vedeam destul de rar. În schimb, acum fiecare întâlnire a noastră era deosebit de preţioasă. Tot mai mult şi mai profund mi se desfăşura în faţă bogăţia sufletească a acestui tânăr modest şi reţinut şi mă puteam mândri cu prietenia şi încrederea lui. Câte seri frumoase n'am petrecut în iarna aceea în odăiţa mea cea mică,

citind cu glas tare şi discutând I Cât eram de fericită când, după toate muncile şi îndatoririle din timpul zilei, mă cuibăream cu un lucru de mână în vechiul şi confortabilul fotoliu şi-l ascultam pe Jenia, care îmi citea cu glas tare pagini din cărţile noastre preferate. Citea surprinzător de simplu, ca şi cum ar fi povestit ceva ce 1 s'ar fi petrecut chiar lui şi mă impresiona adânc vocea lui liniştită şi duioasă.

Multe cărţi frumoase am citit împreună în iarna aceea şi de multe din ele ne legau amintiri scumpe, ce ne făceau să ne simţim şi mai apropiaţi sufleteşte, şi mai strâns legaţi unul de altul. Puşchin, Turgheniev, Herzen, Stendhal, Byron, Dickens erau prietenii noştri, martorii apropierii noastre, al dragostei noastre...

Şi uneori, lăsând cartea la o parte, Jenia îmi povestea despre părinţii şi fraţii lui şi totdeauna punea în vorbele sale o deosebită gingăşie şi căldură. Eu îi cunoşteam prea puţin familia, deoarece fusesem acasă la Jenia doar de vreo trei, patru ori, împreună cu un grup mare de tineri. Alteori îmi povestea cu pasiune despre munca lui, împărtăşindu-mi planurile pe care şi le făurea, în ce priveşte reconstrucţia unor uzine ale combinatului. Mă uimea pasiunea creatoare cu care vorbea Jenia despre munca sa şi eram uneori chiar puţin geloasă : ml se părea că el este atât de pasionat de muncă, încât pentru mine rămânea prea puţin loc în viaţa lui. Mi- aduc aminte că mă încânta îmbinarea armonioasă a însuşirilor pe care le avea Jenia : dragostea de familie, de Patrie, de oameni, pasiunea pentru muncă, adânca convingere îtţ victoria marilor idei care formează cuprinsul vieţii noastre. Toate acestea laolaltă mă făceau nu numai să-l iubesc pe Jenia,
dar să-l şi stimez, să caut să merit prietenia şi dragostea lui.

Primăvara, în Mai, am plecat pentru două luni la Leningrad, pentru a face practică în producţie. Mă duceam pentru prima dată la Leningrad şi era tocmai pe vremea „nopţilor albe". Frumosul oraş mă încântă. Noutatea impresiilor mă copleşea, iar pentru început acest fapt îmi alină parcă şi amarul despărţirii de Jenia. Primeam aproape zilnic scrisori duioase, calde, pline de dor... Uneori găseam în ele versuri scurte, dar triste, izvorîte din adâncul inimii. Mi-era tot mai tare dor de Jenia şi acum nu mă mai atrăgeau nici frumuseţile Lenin- gradului ; mă simţeam atrasă cu tot sufletul acasă, la Cras- nodar. Când ne-am revăzut, ne-am dat amândoi bine seama cât de mult însemnăm unul pentru celălalt...

Jenia a deschis de mai multe ori vorba despre căsătorie, despre faptul că noi trebue să fim împreună, că trebue să ne clădim împreună viaţa. Eu îl rugam să aştepte. Mai aveam doar un singur an ca să termin institutul şi mă temeam ca viaţa de familie să nu influenţeze asupra studiilor mele.

Dar într'o zi de toamnă, el a venit la mine neliniştit şi îngândurat. La întrebarea mea îngrijorată : „Ce s'a întâmplat?" îşi scoase în tăcere şapca : era tuns scurt, cu maşina. Jenia îmi spuse că este luat la armată şi că peste câteva zile va pleca la unitate.

— Maşenca, spuse el, eu plec pentru un an... Vreau să plec convins că drumurile noastre nu se vor despărţi. Te rog, haidem mâine la Oficiul Stării Civile să ne căsătorim. Am toată încrederea În realitatea şi tăria sentimentelor tale pentru mine, dar e mai bine aşa. Şi, ca să-ţi spun drept, am să mă simt mai liniştit...

M'am zăpăcit puţin şi l-am întrebat : părinţii tăi vor fi de acord ? Nu mă cunosc deloc 1 îmi răspunse că în primul rând ei mă cunosc foarte bine din spusele lui şi din scrisori, şi în al doilea rând vor aproba oricând alegerea aceasta, pentru că an deplină încredere în el.

A doua zi ne-am căsătorit; am trimis o telegramă părinţilor lui Jenia la Smolensc şi seara am poftit câţiva din prietenii noştri să bea cu noi un pahar de vin dulce şi rubiniu de Cubari. numit romantic „Ochiri negru".

Trecură câteva zile şi Jenia îmi spuse că nu mai pleacă : obţinuse amânarea de încorporare, pentru vedere slabă

.Prietenii începură să glumească, spunându-mi că Jenia m'a păcălit straşnic şi că eu „am căzut în capcana ce mi-a întins**-o".** După **o** lună m'am mutat la dânsul, în locuinţa părinţilor săi, unde până atunci el locuise singur.

Aşa a început convieţuirea noastră şi de abia atunci l-am preţuit pe Jenia pe deplin. El era nu numai soţul meu, tatăl micuţei mele fetiţe, dar şi cel mai bun prieten al meu, „lumina şi bucuria vieţii mele..."

încă înainte de a termina institutul, Jenia venea în fiecare vacanţă la noi la Smolensc. Multă dragoste şi gingăşie ne dăruia el, mie şi Gheliel În zilele acelea rare când, eliberat de toate grijile, ne

aparţinea numai nouă, familiei I Cu această ocazie a început să vorbească cu noi de planurile sale de viitor. Se sfătuia cu noi întotdeauna înainte de a lua vreo hotărlre importantă.

— Sfătueşte-mă, tată, cum e mai bine să fac, îmi zice el odată. întrucât sunt unul din studenţii cei mai buni, mi se propun două posturi. Unul la Novosibirsc, un post de conducător tehnic, cu salariul de 750 ruble, iar altul la Crasnodar, de Inginer constructor, la combinatul Glavmargarin. cu salariul ia început numai de 300 ruble... Stau la indoială ce să aleg...

— Pentru mine problema e clară, am răspuns eu. Conducător tehnic poţi să fii oriunde şi oricând, să alergi insă după un salariu mare, la începutul vieţii tale de muncă, asta nu e bine. Desigur, lucrul de căpetenie este interesul pentru muncă, iar munca de inginer constructor poate să-ţi dea mai multă satisfacţie. În munca aceasta tu vei progresa, îţi vei îmbogăţi şi iţi vei adânci cunoştinţele. Acesta este, Jenia, drumul sigur ca să ajungi un inginer serios, pregătit din toate punctele de vedere. Iar în ce priveşte salariul mic, n'o să ne prăpădim 1... Uite, vezi, mama şi aşa ţi-a pregătit o şuncă şi o Ducată de slănină pentru drum 1 am încheiat, glumind.

Jenia îmi ascultă sfatul. Rămase la Crasnodar şi începu să lucreze la combinatul Glavmargarin ca inginer constructor. Mai târziu, Maşa îl tachina de multe ori :

— Ei, da' straşnic constructor al combinatului mai eşti I Eu lucrez la uzina de margarină şi tot primesc mai mult decât tine : 560 ruble !

— Bine, bine, nu te lăuda şi nu râde I Cine râde la urmă, râde mai bine I

Aceştia au fost primii paşi în viaţă ai copilului nostru cel mare. El se ţinea zdravăn pe picioarele sale şi părea curajos pe drumul ales. Curând după căsătorie avu o fetiţă; trăia dea- cum o viaţă independentă.,Dar în aceeaşi vreme, legăturile puternice de dragoste şi prietenie care 11 legau de Ghelia şi de mine nu slăbeau cu nimic. Pentru noi, el rămânea şi mai departe băieţelul nostru drag, iar noi pentru el eram ca şi înainte — fiinţele cele mai apropiate şi mai scumpe.

Pe Ghelia şi pe mine nu ne frământau probleme speciale în ce priveşte educaţia copiilor noştri.

După cum s'a putut vedea din povestirea mea, noi munceam întotdeauna mult, căutam să fim, în măsura puterilor noastre, membri folositori ai societăţii sovietice şi, la drept vorbind, nici nu aveam timpul să dăm o atenţie deosebită educaţiei copiilor. Totuşi nu mă sfiesc să cred că atât eu cât şi Ghelia am realizat mult în problema educaţiei copiilor noştri. În familia noastră ei au văzut dragoste, prietenie, respectul reciproc. Ei au crescut în dragostea

pentru muncă şi pentru oameni, în spiritul de participare la viaţa obştească şi la luptă. Ei au cunoscut în fine credinţa în marile şi nemuritoarele idei care ne călăuzeau viaţa.

Lui Evghenie şi lui Ghenia 11 s'a conferit înaltul titlu de Eroi ai Uniunii Sovietice. Ce înseamnă un erou ? În înţelesul nostru sovietic, e omul care îşi îndeplineşte cinstit, conştiincios şi cu abnegaţie datoria de fiu al Patriei sale. Iar pe oamenii a- ceştia îi educă nu numai familia, dar şi toată ţara noastră, întregul popor şi orânduirea noastră socială, Partidul, Comso- molul şi părintele şi învăţătorul nostru, Stalin.

Dovada acestui fapt este eroica epopee a luptei poporului sovietic împotriva duşmanului în zilele Războiului de Apărare a Patriei şi avântul eroic în muncă al poporului sovietic în zilele de reconstrucţie de după război.

îndată ce m'am simţit din nou în putere, m'am dus la co- mitetul de ţinut al Partidului şi am cerut să fiu repartizat în muncă.

Conducătorul Direcţiei Industriei Alimentare îmi propuse locul de ajutor al său, dar mie (care lucrasem mulţi ani în producţie, în uzine) mi-era groază de munca de birou şi am preferat să mă apuc de altă treabă : am primit postul de conducător al unui combinat în care intrau şi uzinele din Crasnodar al căror director fusesem cu câţiva ani în urmă.

În faţa mea se deschidea un vast câmp de activitate şi eu, care eram dornic de muncă, mă bucuram dinainte că mă voi putea dărui din nou muncii. Făcusem până atunci câteva călătorii în raioanele din jur pentru ca să-mi dau seama de situaţia materiei prime, fără care, bineînţeles, nu s; puteau obţine Intensitatea şi avântul în muncă pe care îl doreau.

i>ar un nou acces al boalei mele de ficat mă împiedică în planurile mele. Am fost din nou trimis la sanatoriu. Mă chinuiau gândurile cele mai negre. Am să ajung oare un invalid, va trebui să „ies din rânduri ?" N'aveam încă nici cincizeci de ani, eram plin de energie, de vlagă şi dacă n'ar fi fost boala asta blestemată, aş mal fl putut lucra mult în folosul Patriei...

Ieşind din sanatoriu, nu îndrăzneam să mă apuc de o muncă mai importantă şi am fost foarte mulţumit când mi s'a propus postul de director adjunct al institutului chimico-tehnic din Crasnodar (pe care îl absolvise Evghenie).

Mă uitam, fără voia mea, cu „invidie" la fiul meu cel mare, om tânăr, sănătos şi plin de putere, care trăia şi muncea cu pasiune.

Cu rât sarcinile erau mai complicate şi mal de răspundere, cu cât erau mai grele proectele şi schiţele pe care trebuia să le execute, cu atât Jenla se apuca de lucru cu mai multă plăcere şi tragere de inimă. Fericită tinereţe a avut băiatul meu I S'a putut

bucura din plin de cea mai mare fericire a omului : aceea de a putea munci cu dragoste şi bucurie.

Multe din maşinile şi aparatele din atelierele uzinelor combinatului erau executate după schitele şi calculele lui Evghenie.

Când trecea prin atelierele uzinelor, el se uita cu mândrie la ele şi nu odată îi spuse soţiei sale : i

— Maşenca, e plăcut să'ştii că munca ta capătă viaţă şi se întrupează în lucruri vizibile. Uite, vezi, macaraua asta, frezele acestea au să servească mult timp, până când vor fi înlo- cuitp cu altele mai bune, mai perfecţionate, pe care poate că le voi construi tot eu...

După un timp, Evghenie fu numit inginer şef constructor al secţiei tehnice a combinatului.

Pasiunea muncii productive se îmbina la el cu activitatea socială pe care nu o privea ca o simplă datorie obştească, ci punea tot sufletul Ia îndeplinirea ei.

Când Evghenie venise la combinat, era comsomolist. Membru al biroului de Comsomol, conducea şi cercul politic, se ocupa de instrucţia militară şi adesea trebuia să plece în raioane tot cu munca politică. îndeplinea toate sarcinile ce-i erau trasate şi nimeni nu I-a văzut vreodată obosit, enervat, sau vâitându-se de greutatea muncii.

În anul 1939, Evghenie a fost primit candidat de Partid, iar în anul următor a fost admis ca membru.

Pentru fiul meu cel mai mare, aceasta **a** fost o zi însemnată.

Spre sfârşitul unei zile de muncă, Jenia primi un telefon dela comitetul raional.

— Ignatov, eşti convocat astăzi la şase la birou...

Inima a început să-i bată puternic. A bănuit că este chemat pentru ca să i se înmâneze carnetul de membru. Toată viaţa lui aşteptase această clipă şi nu se îndoise de venirea ei. Dar acum il cuprinsese o asemenea emoţie, încât nu mai fu în stare să lucreze, se ridică dela masă şi umblă multă vreme încoace şi încolo prin birou. Apoi îi telefonă soţiei sale :

— Maşa, sunt chemat la ora şase la raion... De ce ?... Nu ştiu, ocoli el. Să mă aştepţi. Am să vin. să te iau, o să mergem împreună acasă... O să trecem pe la tata.

Maşa se ailarmă: „Ce s'a întâmplat? De ce îl cheamă pe Jenia la raion?... Oare va trebui să plece iarăşi undeva? Se uita întruna la ceas. În fine, laboranta îi spuse Maşei: „A venit I"

La uzina unde lucra Maşa, toţi îl cunoşteau bine pe Evghenie. Maşci îi fu destul să-şi arunce o singură privire asupra lui, ca să i se risipească orice urmă de îngrijorare : se întâmplase un eveniment important, însă plăcut. Ochii lui Evghenie străluceau şi el zâmbea. Tăcut şi cu un gest solemn, el scoase din buzunarul dela piept un

carnet mic, legat în piele „imitaţie de şopârlă" şi ii întinse Maşei, care îi sări de gât.

— Te felicit 1... Da' unde ai găsit o legătură aşa de frumoasă ?

— Am cumpărat-o de mult, recunoscu naiv Evghenie.

Viaţa îşi urma cursul...

Vă, aduceţi oare bine aminte de această viaţă ? Pentri? mulţi dintre tinerii mei cititori, anii dinaintea războiului au fost anii copilăriei şi ai tinereţii ; în perioada asta, omul priveşte rar spre trecut şi de cele mai multe ori consideră prezentul minunat, un lucru obişnuit, fără să se gândească la preţul cu care a fost el dobândit şi cu câtă strădanie a fost clădit.

Vă amintiţi cuvintele tovarăşului Stalin ? „E o plăcere şi o bucurie să ştii pentru ce au luptat oamenii noştri şi cum au obţinut ei această biruinţă istorică de importanţă mondială. E; o plăcere şi o bucurie să ştii că sângele vărsat din belşug de oamenii noştri n'a fost vărsat în zadar, că el şi-a dat rezultatele" '.

Pentru noi, oamenii din vechea generaţie, aceste cuvinte-cuprind preţuirea vieţii noastre, a muncii noastre.

Da, aceasta a fost o epocă fericită. Deasupra ţării noastre lumina soarele Constituţiei Staliniste şi la căldura lui, dătătoare de viaţă, omul creştea, se desvolta, Îşi Îndrepta umerii,, păşea curajos şi vesel înainte. Nu degeaba în anii aceştia ţara- noastră a devenit ţara recordurilor, ţara eroilor muncii paşnice, creatoare, a aviatorilor neînfricaţi şi viteji, a exploratorilor arctici, a savanţilor, a constructorilor, a maeştrilor artei.

ŞI viaţa noastră se desfăşura la fel cu viaţa întregii ţări...

Eu lucram la institut, Jenia şi Maşa la combinat, Ghenia-Învăţa, Ghelia gospodărea. Numai Valentin nu era cu noi : el locuia undeva spre apus; era tare ocupat şi, spre părerea noastră de rău, ne scria destul de rar.

Trăiam aşa cum trăiau probabil în anii aceia majoritatea-oamenilor sovietici : prietenoşi şi fericiţi, mulţumiţi de viaţă şi tinzând totodată să ne făurim prin munca noastră o existenţă mai fericită, mai plăcută şi mai utilă.

Acum, când după atâţia ani îmi amintesc de viaţa aceea, o simt plină de căldura bucuriilor de familie, însorită de razele muncii paşnice. Noi nu eram surzi şi orbi la ceeace se petrecea dincolo de graniţele noastre, în lumea frământată de răz-

1 Stalin: „Problemele leninismului", ed. II, P.M.R., pag. 846,. (N. R.)

boi, dar în ziiele acelea cred că nu ne dădeam limpede seama cât de mari vor fi încercările prin care aveam iarăşi să trecem şi că va trebui să punem la încercare ceeace formează temelia vieţii noastre paşnice şi fericite — măreaţa unitate a poporului sovietic.

În ziua de 22 Iunie 1941, deşi era duminică, m'am dus pe la ora opt dimineaţa la lucru, la institut. Era o minunată dimineaţă însorită. Nu se încălzise încă şi aerul era atât de curat şi de străveziu, încât trăgându-l în piept ţi se părea că sorbi apă de izvor. Aveam cugetul liniştit şi fericit...

Cum în dimineaţa aceea nu deschisesem încă aparatul de radio, de abia la institut am aflat că Germania a atacat în mod mârşav Uniunea Sovietică...

Şi ziua aceasta a marcat un hotar de neşters între viaţa paşnică de ieri şi viaţa aceea nouă, care se ridica din vâlvătaia şi din tunetul furtunii războiului, în faţa fiecăruia dintre noi

CAPITOLUL AL Z E C E L E A Î N C E R C A R E A

Război...

Aici la noi, soarele luminează paşnic şi liniştit, vântul foşneşte în frunzele castanilor din dreptul ferestrei, în timp ce acolo în apus, duşmanul calcă pe pământul nostru. Acolo curge acum sângele oamenilor noştri, oraşele noastre în flăcări se prefac în praf şi scrum...

Cum poate oare înţelege mintea toate acestea, cum pot ele încăpea în inima noastră ? Fireşte, noi eram totdeauna gata să înfruntăm furtuna războiului, eram pregătiţi, dar noi suntem oameni vii, plămădiţi din carne şi sânge, noi iubim viaţa, munca noastră, pământul nostru şi, oricât eram de pregătiţi, pri- mcjdia ce se abătuse asupra Patriei noastre, asupra soartei fiecăruia, nu putea şi nu trebuia să ne lase nepăsători.

În ziua aceasta, simţeai că nu poţi rămâne singur. Doreai să te găseşti printre oameni... Semenii tăi îţi deveniseră parcă mai apropiaţi, mai înrudiţi. Printre tovarăşi, fiecare căuta şi găsea sprijin, credinţa fermă (care exista de altfel şi fără asta) că unitatea şi frăţia poporului sovietic stau nezdruncinate în faţa celor mai grele încercări.

Seara se adună la noi toată familia. Venise Jenia cu Masa. Am vorbit puţin. Dar numai faptul că eram împreună ne-a liniştit. Mă uitam la fiinţele cele mai apropiate şi mai dragi pe care le aveam şi mă gândeam cum vor ieşi ele din încercările pe care războiul le punea în faţa noastră...

— Unde o fi Valia al nostru acum ? întrebă încet Ghelia.

Nimeni nu răspunse. Valentin lucra aproape de graniţă. El era mai aproape de duşman decât noi...

Mulţi ani în urmă, când hoardele vrăjmaşe atacaseră tânăra Republică a Sovietelor, Ghelia şi cu mine, tineri pe atunci, ne dusesem la comitetul raionaJ al Partidului şi cerusem să fim trimişi pe front.

Ni se părea atunci că singura cale d? urmat ora să apărăm ceeace cucerisem luptând în anii noştri de tinereţe. Iată că duşmanul ataca din nou înfăptuirile pentru care luptasem noi şi pe care le construisem zi de zi, până când ne-a albit părul. Şi acum să nu mă mai duc să mă bat din nou cu duşmanul ? Era natural ca primul meu pas, primul meu impuls să fie acela de a cere să fiu înrolat în rândurile Armatei Roşii ca să apăr pământul Patriei.

De data aceasta am intrat la cercul de recrutare al oraşului. cu „rândurile strânse" : aduceam cu mine doi fii. Unul, Evghenie, în plină tinereţe şi forţă, altul, Ghenia, în zorii tinereţii sale. Lipsea dintre noi Valentin. Dar eram sigur că nu va rămâne mai prejos, că îşi va găsi şi el locul printre apărătorii Patriei. Ghelia, din primele zile ale războiului, s'a dus să lucreze la spital.

Amândoi copiii erau emoţionaţi. Mă uitam cu duioşie şi cu mândrie la feţele lor grave şi îngândurate şi parcă niciodată până atunci nu i-am simţit atât de dragi şi apropiaţi ! Cât eram de bucuros să pot da Patriei, în afară de mine,'care nu mai eram tânăr, încă doi ostaşi I...

Desigur, Ghenia era încă băieţandru, dar când eu şi Evghenie am spus că mergem la cercul de recrutare, şi-a luat şi el şapca ; eu nu i-am spus niclun cuvânt. Nu puteam să-I împiedic să vină cu noi.

Nu vedeam niciun fel de eroism în faptul că eu şi fiii mei ne arătasem dorinţa de a lua arma în mână. Aşa făceau în zilele acelea milioane de oameni sovietici. Asta era doar manifestarea consecventă a dragostei faţă de Patria Socialistă, a credinţei faţă de popor, faţă de Partid şi faţă de conducătorul nostru^ Stalin. „Datoria e frumoasă când o plăteşti", spune un proverb popular şi iată, noi ne duceam să ne împlinim datoria. În afară de asta, înţelegeam limpede fiecare din noi că războiul acesta va fi un război aparte, că ne vom lupta nu numai să apărăm glia şi libertatea noastră, dar şi pentru marile idei care însufleţesc viaţa noastră, pentru comunism.

Dar care dintre cei ce-au trăit acele zile măreţe şi năpraznice n'a avut aceleaşi simţăminte şi aceleaşi gânduri ? Şi care din noi nu cunoaşte sentimentul de amărăciune ce l-ar fi cuprins dacă, dintr'o pricină sau alta, s'ar fi pomenit dat la o parte în ciocnirea cu duşmanul ?

Tocmai aşa s'a întâmplat la început cu noi toţi. Pe mine (care eram în categoria a treia ca situaţie militară, din cauza boalei şi a vârstei) mă lăsară în rezervă.Pe Evghenie refuzară să-l primească în rândurile Armatei Roşii, ca fiind unul din inginerii constructori cei mai calificaţi, care trebuia utilizat la crearea unei noi instalaţii la un combinat de mare însemnătate pentru apărare. Cât despre Ghenia, pe el nu l-au luat fiindcă era un copilandru, un şcolar de şaisprezece ani...

Toate insistenţele noastre au fost zadarnice. Atunci, eu ş) cu Evghenie ne-am înrolat în miliţia populară. Curând după asta am fost numit ajutor de comandant al regimentului orăşenesc al miliţiei populare, pentru instrucţia de luptă, iar Evghenie a fost numit comandantul companiei de miliţie populară a combinatului său. Ghelia lucra zi şi noapte la unul din spitalele oraşului, unde şi începuseră să sosească primii răniţi.

Despre Valentin nu aveam încă nicio ştire şi eram foarte neliniştiţi de soarta lui .

Cât de mult se schimbase totul în câteva zile I Toată viaţa devenise alta. Voiam să spun că se schimbase însuşi sensul şi esenţa vieţii, dar m'am gândit îndată că ar ff fost nedrept să spun asta. Sensul şi esenţa vieţii noastre a fost întotdeauna lupta pentru comunism şi aşa a şi rămas. Numai că în zilele războiului, această luptă a căpătat forme noi, aspre, severeţ combative, care dintr'odată au prefăcut şi felul nostru de viaţă, subordonându-l legilor războiului.

În dimineaţa zilei de 3 Iulie, în inimile oamenilor sovietici au pătruns cuvintele lui Stalin : „Tovarăşi I Cetăţeni ! Fraţi şi surori ! Ostaşi ai armatei şi flotei noastre I Vouă mă adresez, prietenii mei I..."

Părea că în zilele acestea nimic nu era cu neputinţă pentru inimile oamenilor sovietici, nu exista jertfă pe care flecare dintre noi n'ar fi făcut-o pe altarul Patriei. Lucram zi şi noapte, uitând de somn, de mâncare şi tot ce făceam ni se părea prea puţin.

Aproape din primele zile ale Războiului de Apărare a Patriei — traducând în fapt lozinca întregului popor „Totul pentru front" — am început, în institutul nostru chimico-tehnolo- gic din Crasnodar, să fabricăm medicamente. Apoi, în laboratoare speciale (pentru care am afectat nu numai clădirile noastre pentru studii, dar şi clădirile altor institute), am organizat fabricarea materialelor explozive : capse, detonatoare, explozivi pentru grenade şi mine şi amestecuri incendiare împotriva tancurilor.

Chiar înainte de începutul Războiului de Apărare a Patriei, directorul combinatului Glavmargarin, cunoscând experienţa mea în industria placajului, mi-a propus să Întocmesc proiectele pentru o uzină de placaj, necesară fabricării de ambalaje pentru produsele combinatului. Cu ajutorul efectiv al lui Evghenie, am îndeplinit destul de repede această lucrare. Proiectul a fost aprobat de Sovnarcom i, dar toată lucrarea a fost întreruptă de război.

În toiul luptelor din Crimeea şi Ucraina, combinatul Glavmargarin aproviziona frontul cu produsele sale. Se cerea o mare cantitate de ambalaje, dar materialele necesare puteau fi anevoie aduse din regiunile muntoase ale Caucazulul, din cauza greutăţilor de transport. Directorul combinatului mă rugă să întocmesc planurile pentru o altă uzină, de tip mai redus, destinată fabricării placajului de ambalaj.

Am plecat la locul unde se proiecta construirea acestei uzine. În drum m'am abătut pe la Maicop, ducându-mă la un mare combinat, unde am văzut nişte maşini vechi care fabricau

1 Sovnarcom — Consiliul comisarilor poporului. (N. T.) chibrituri. Acestea mă inspirară în ce fel s'ar putea face maşinile pentru noua producţie şi cum ar putea li construite prin propnile noastre mijloace în atelierele combinatului. Tot aci, la Maicop, am întocmit proiectul, şi în vreme ce eu şi cu constructorii dela Glavmargarin terminam proiectarea noilor maşini, directorul combinatului sburâ cu avionul la Moscova, cu proiectul meu ; şi acesta fu aprobat.

Toată această lucrare mi-a dat ocazia să cunosc mai îndeaproape colectivul uzinei combinatului Glavmargarin (ceea- ce ulterior s'a dovedit foarte necesar şi folositor).

De pe front veneau veşti îngrozitoare. Armata Roşie, ţinând în şah inamicul, se retrăgea. Duşmanul se apropia de Moscova.

În Noembric 1941, hitleriştii ocupară Rostov-pe-Don. Ei ajunseseră la porţile Cubanului şi ale Caucazului. Ameninţarea invaziei se apropia tot mai mult de noi...

Mi-aduc aminte că într'una din duminicile posomorite ale lui Noembrie, Evghenie veni la mine...

Slăbise, era tras la faţă şi preocupat de ceva. Fără să piardă nicio clipă, se închise cu mine în casă şi-mi spuse scopul vizitei sale. îmi relată că un mic grup de intelectuali — tehnicieni ai combinatului Glavmargarin — hotărîse să nu se evacueze în Asia Centrală sau în Siberia, ci să rămână pe loc, în Cuban, în locurile natale pe care le cunosc bine, pentru ca să ducă apoi Imp-otriva hitleriştilor lupta de partizani. Terminând de povestit, Evghenie tăcu şi se uită la mine aşteptându-mi răspunsul.

Şi eu tăceam, gândindu-mă ce trebue să fac. Condiţiunile luptei de partizani în Cuban — îmi dădeam seama — erau cu totul altele decât în Ucraina sau în Bieîorusia. La noi stepa era netedă, cu vizibilitate până la mari distanţe, pădurile fiind situate chiar la poalele munţilor, iar aşezările omeneşti rare. Toate acestea ar fi creat partizanilor greutăţi imense. Duşmanul putea să ocupe cu uşurinţă

staniţele mari de stepă cu garnizoane importante şi să blocheze pădurile şi munţii..

.Când i-am expus aceste considerente, fiul meu zâmbi şi îmi dădu toată dreptatea, spunând că şi el se gândise la fel şi că în numele grupei de iniţiativă a combinatului, îmi propune să iau comanda viitorului detaşament de partizani I Adăugă imediat că această hotărîre este luată de comun acord cu organizaţiile noastre de Partid din Cu'oan.

— Greutăţi sunt, tată, şi încă foarte mari. Dar există oare luptă fără greutăţi ? zise el, după o scurtă tăcere.

Mă uitai la Evghenie şi de abia acum observai la el o schimbare hotărîtoare : părea mai voluntar, mai decis şi mai puţin sfios ca înainte.

În camera de alături, Ghelia punea masa ; se auzea sgo-motul tacâmurilor. Sigur că nici în războiul acesta ea nu va rămâne la vatră. Mai era fiul nostru cel mic, Ghenia, de 16 ani. Cum s'ar fi putut să nu-l luăm cu noi, la lupta de partizani ? Trebuia să mergem cu toţii, toată familia I...

Am strâns mâna fiului meu cel mare şi am spus :

— Mergem cu toţii !... Toată familia I

El mă îmbrăţişă.

Gândindu-mă mai mult la propunerea lui Evghenie, am ajuns la concluzia că organizarea unui detaşament de partizani sau, mai bine zis, a nucleului acestuia la combinatul Glav- margarin, era o idee foarte bună. Aici se aflau oameni strâns legaţi prin muncă, mulţi din ei crescuseră şi învăţaseră împreună, trecuseră prin suferinţe şi bucurii comune,'se cunoşteau toţi îndeaproape unii pe alţii.

M'am dus cu Evghenie la comitetul orăşenesc de Partid, la secretarul Marc

Apcarovici Popov, fost inginer şef al combinatului Glavmargarin, să confirme numirea mea în calitate de comandant al detaşamentului. Popov îmi declară dela început că nu s'a îndoit nicio clipă că voi fi de acord. Şi că în chiar ziua aceea va cere confirmarea numirii mele şi la organele superioare de Partid. Am adăugat că pentru reuşită, principala condiţie este secretul absolut al organizării detaşamentului de

partizani, o alegere amănunţită a oamenilor ce-l vor compune şi o nu mai puţin amănunţită pregătire a partizanilor pentru viitoarele lupte

.În noaptea aceea n'am putut dormi aproape deloc : mă tot gândeam : „Am să fiu oare în stare, am să justific încrederea pe care şi-au pus-o în mine ?" Trebuia doar să apăr pământul Patriei nu ca un ostaş de rând, ci în calitate de comandant al detaşamentului de partizani — ceeace era mult mai complicat. Şi trecuse o bună bucată de vreme de când nu mai luasem arma în mână... Nu, eu nu şovăiam, nu mă temeam de greutăţi. La Ţariţîn întâmpinasem greutăţi mari, fusese greu şi la Arceda, şi la Malcop, şi În Darniţa, şi la Smo- lensc ; dar s'a văzut că toate pot fi Învinse. De ce ? Pentrucă simţeam întotdeauna total şi neprecupeţit alături de mine ajutorul Partidului. Partidul şi Stalin, iată forţa măreaţă care ne conduce în viaţă şi care pe noi, oamenii simpli, de rând, ne face puternici, neclintiţi. Ştiu, ei îmi vor da tot ajutorul şi în drumul acesta, nou pentru mine !...

Hitleriştii fură goniţi curând din Rostov, de către Armata Roşie, dar ameninţarea cotropirii Cubanului stăruia : ei se opriră şi se fortificară la şaizeci şi patru kilometri de Rostov şi era limpede că adunau forţe ca să Încerce încă odată să treacă la noi în Cuban.

În tot timpul acesta noi nu numai că nu am Întrerupt pregătirea detaşamentului nostru, dar dimpotrivă o înteţeam. Mă dedicasem în întregime acestei misiuni. O însuşire de bază, pe care o ceream viitorilor partizani, era cunoaşterea măcar a unei specialităţi militare şi, bineînţeles, a mânuirii armei, grenadei, pistolului, mitralierei.

Am organizat lecţii speciale pentru a ne Însuşi cât mai temeinic mânuirea armelor şi atrăgeam o atenţie deosebită asupra studierii armamentului inamic : ştiam că în condiţiile luptei de partizani, hitleriştii vor fi principalii noştri furnizori de arme. Trebuia

prevăzut fiecare lucru mărunt şi trebuia folosită fiecare posibilitate ce o aveam la Îndemână.

Printre viitorii partizani erau nouă oameni care vorbeau bine limba germană : le-am cerut s'o înveţe şi mai bine.

Mai târziu, când am plecat din oraş, în detaşamentul nostru erau cincizeci şi opt de oameni, printre care şapte femei. Acestea nu numai că mânuiau perfect arma, dar erau şi bune infirmiere. Practica o făcuseră în spitalele de campanie. Pe una din femeile partizane am trimis-o în armata care acţiona în Crimeea. Acolo, la retragerea unităţilor noastre din Cherci, ea de abia scăpă să n'o ia prizonieră şi se salvă trecând înot strâmtoarea, ţinându-se de o bucată de lemn.

Ghelia care avea o vastă experienţă şi o bună practică a războiului civil, era chirurgul nostru principal şi mai târziu, când luptam În munţi, toate detaşamentele vecine, lipsite adesea chiar de sanitare, se adresau Gheiiei pentru ajutor În cazurile mai grave.

Ne alegeam oamenii din detaşament cu multă chibzuinţă, pentru ca în viitor el să poată fi folosit la nevoie ca nucleu pentru crearea unei formaţiuni mai mari : batalion, regiment, brigadă. În detaşament, îri afară de mitraliori, radlotelegra- fişti, transmisionişti şi pionieri, aveam şi artileriştl, aviatori, mecanici de bord. Bineînţeles că pentru fiecare s'a găsit o muncă în detaşament...

În orice caz, aveam nevoie de un bun mecanic-şofer. Cunoscând patima lui Ghenia pentru maşini şi socotind că fiecărui partizan îi ceream în afară de cunoştinţe militare şi o bună cunoaştere a vreunei specialităţi civile, (ceeace ne-a fost de mare folos în munţi) am hotărit' să-l trimit pe Ghenia la cursul de şoferi mecanici de pe lângă comandamentul militar orăşenesc. Dar am pus condiţia ca, în acelaşi timp, să înveţe la şcoală şi să termine clasa a noua.

Desigur c'a trebuit să-i spun lui Ghenia pentru ce-l trimit la cursul de şoferi. Băiatul fu peste măsură de mândru de încrederea ce i se arăta şi bineînţeles, nu odată se şi văzu în visurile sale partizan luptând la poalele munţilor cu hitleriştii. I-am dat un ordin sever : „Să nu povesteşti nimănui pentru ce înveţi să conduci şi păstrează în taina cea mai mare tot ce ştii despre detaşament". Afară de asta, l-am sfătuit să se ocupe de perfecţionarea cunoştinţelor sale asupra limbii germane, ca mai târziu să poată culege informaţii. I-am angajat chiar o profesoară de limba germană, cu care Ghenia învăţa acasă, de trei ori pe săptămână.

Cunoşteam pasiunea lui Ghenia pentru tancuri şi dorinţa lui ca după terminarea a zece clase să intre în şcoala de ofiţeri tanchişti. Cu toate ocupaţiile sale, el nu ' dădu uitării această pasiune şi continuă să studieze numeroasele manuale pe care le

aveam şi să se ducă pe câmpul unde staţionau tancurile. Până la urmă, el începu să-şi neglijeze şcoala.

La „consiliul" de familie i se dădu un ultimatum : ori termină bine clasa a noua, ori n'are să fie partizan. Ghenia promise solemn că îşi va îndrepta situaţia şcolară.

Îi plăcea să doarmă mai mult, dar acum începu să se scoale cu noaptea'n cap, mânca la repezeală şi pleca.

— De ce pleci aşa dimineaţă la şcoală ?

— Ce să fac, mamă, sunt „responsabil" ! Trebuie să văd dacă totul e pregătit pentru ore...

Fugea dela o şcoală la alta.

Mai târziu ajunse să trebuiască să dea în acelaşi timp examenele şi la şcoala secundară şi la cursurile de şoferi- mecanici. Cu un aer triumfător, el aduse acasă două certificate : unul de absolvire a clasei a noua şi altul dc absolvire a cursurilor de şoferi. Evghenie, care asista la această scenă, îl bătu pe umeri pe fratele său mai mic şi spuse :

— Bravo 1 Totdeauna am fost sigur că Ghenia n'o să ne desamăgească !

Aceste cuvinte ale fratelui său mai mare — care nu era darnic cu laudele — îl făcură pe Ghenia să roşească de mulţumire. Şi plecă îndată în camera sa. Intrând peste câtva timp la el, 11 văzui dormind adânc, aşezat la masă, cu capul sburlit căzut pe o carte deschisă... M'arn apropiat tiptil de el. Cartea era o ediţie veche a cunoscutului „Jurnal al acţiunilor de partizani" ai lui Denis-Davîdov. M'am uitat câtva timp în tăcere la Ghenia. Părea foarte obosit: sub ochi, cearcăne albăstrii, pe frunte i se desenase clar o cută. Mâinile subţiri, de băieţandru, cu urme de ulei, erau sgâriate şi julite... Toată viaţa visasem că băieţii mei vor trăi iiberi şi fericiţi... Iar acum ei înşişi trebuiau să-şi apere dreptul la viaţă. Am trecut mâna prin părul lui Ghenia şi i-am spus încet :

— Culcă-te mai bine pe divan, Gheniuşa 1

El sări îndată în picioare şi se uită un timp buimăcit la mine. Apoi se apropie de divan şi se întinse pe el cu un zâmbet de mulţumire, fără să-şi scoată nici măcar cizmele...

— Dormi, băieţelule, dormi, partizanul meu drag...

În vremea aceasta, Crasnodarul şi Cubanul participau la apărarea eroică a Sevastopolului, nu numai trimiţându-şi acolo fiii şi fiicele lor neînfricate, dar şi trimiţând oraşului erou armament, muniţiuni şi rezerve de luptă.

La chemarea Patriei, fără să ne cruţăm puterile, într'un avânt unanim, făceam tot ce ne sta în putinţă, însufleţiţi toţi dc dorinţa de a ajuta Armata Roşie.

O serie de uzine din Crasnodar (printre care şi uzinele combinatului Glavmargarin) organizară fabricarea aruncătoarelor de

mine, de care avea atunci o deosebită nevoie Armata Roşie. Evghenie, folosind materialede ce se găseau în uzine, bune pentru fabricarea aruncătoarelor de mine de 82 milimetri, construi în biroul său de construcţii, al cărui şef ajunsese acum, o serie de piese pentru acest armament. Proba acestui aruncător, cfectuată cu succes pe poligon, îl făcu pe Evghenie să se gândească la faptul că noi, detaşamentul intelectualilor tehnicieni şi al muncitorilor cu calificare înaltă, nu trebue să fim un detaşament de partizani obişnuit. Noi va trebui să devenim partizani cu o specializare tehnică, dina- mitori-diversionişti, şi va trebui să ducem o acţiune eficace şi intensă de distrugere a căilor de comunicaţie ale vrăjmaşului. Acest plan fu aprobat de toţi. Trimirerâm pe doi din inginerii noştri la cursurile unionale de profesori-dinamitori, iar după aceea la practică : trebuiau să demonteze bombele de avion neexplodate pe care nemţii le aruncau cu nemiluita în Cras- nodar şi în împrejurimi. Nouă partizani începură să urmeze cursurile raionale, iar toţi ceilalţi, printre care şi eu cu fiii mei, luam lecţii la combinat, cu un renumit genist, căpitanul Grişln, trimis la noi de comandamentul superior, după înţele- legerea cu Evghenie.

Formând detaşamentul nostru, în care optzeci la sută eiau ingineri şi tehnicieni, Evghenie şi cu mine ne gândeam adeseori că toţi aceştia erau de fapt funcţionari de birou. Iar acolo în munţi vor exista cu totul alte condiţii de viaţă. „Ce fel de ostaşi vor fi aceştia" ? 1 ne gândeam noi cu oarecare îngrijorare.

Pasiunea lui Ghenia pentru automobile ne făcu să ne gândim că aproape fiece om are cunoştinţele sale preferate şi anumite înclinări către vreo meserie, pe care de multe ori aproape că le dau uitării. Aşa şi era : unii din viitori noştri partizani meştereau acasă aparate de radio, cunoşteau dul- gheria, tâmplăria, lăcătuşeria, unii ştiau să repare chiar încălţămintea. Toate acestea puteau să ne servească în munţi. Dar şi asta era puţin. Noi plecam în locuri sălbatice, în cine ştie ce coc'auri, şi neavând pregătirea necesară, ne va fi poate greu, nouă orăşenilor, să ne adaptăm vieţii din munţii păduroşi. Evghenie îl convinse pe Musiacenco — inginer cartograf, directorul comercial al combinatului, care condusese cincisprezece ani echipe de cercetări în munţii Caucazului — să organizeze nişte cursuri speciale ca să ne transmită şi nouă experienţa „vieţii de pădure".

Cu greu izbuti Evghenie să-i aducă la aceste cursuri, la aceste diferite „seminarii" care tratau despre „semnele pădurii", despre „viaţa de codru", pe inginerii noştri mereu ocupaţi. Dar perseverenţa lui blândă şi în acelaşi timp plină de voinţă învinse şi aceste obstacole.

Acordam o mare atenţie pregătirii gospodăreşti a detaşa- mentului. Eu cunoşteam bine condiţiile în care o să trăim în pădurile

dela poalele munţilor şi ştiam că nu vom putea obţine îndată dela hitlerişti tot ce ne era necesar.

Evghenie şi cu mine şedeam nopţi dearândul, gândindu- ne la tot ce are nevoie detaşamentul nostru. Căutam să folosesc experienţa mea de luptă din timpul războiului civil şi să mă familiarizez cu toată literatura pe care o aveam la îndemână asupra luptelor de partizani din trecut. Am găsit astfel numeroase exemple de lupte de partizani, Începând cu războaiele statelor Nord-americane împotriva celor din Sud, luptele din Pirinei şi din Alpi şi mal ales lupta partizanilor din 1812. Afară de acestea, am răsfoit o mulţime de cărţi vână- toreşti şi sportive, jurnale şi buletine informative şi am scos din ele o serie de note.

Toată pregătirea viitorului detaşament era strict secretă. Noi o îndeplineam sub forma unui comandament special, al apărării împotriva atacurilor aeriene, în cadrul combinatului nostru ; şeful comandamentului fusese numit Evghenie.

Pregătirile erau mari. În atelierele mecanice ale combinatului şi în secţia de aprovizionare de sub conducerea directorului comercial Musiacenco, viitorul meu locţiitor pentru aprovizionare, se făcea dotarea cu : instrumente chirurgicale, de geniu, de lăcătuşerie, de dulgherie, de cismărie, de armu- rărie şi cbiar... de frizerie şi de bucătărie. Se fabricau cuţite şi pumnale, se cumpărau busole, pasometre, hărţi, cartuşiere, centuri, rucksackuri, impermiabile. Se pregătea îmbrăcăminte de vară şi de iarnă, cojoace, haine căptuşite, pantaloni vătuiţi, pelerine de ploaie şi de camuflaj, lingerie, Încălţăminte, căciuli, şepci. Am făcut rost de plăpumi, de aţă şi de frânghie. Ne-am procurat şi piele specială pentru cisme ruseşti, care ne-au fost mai târziu foarte folositoare. Am pregătit medicamente, materiale de pansament, bandaje individuale. Trebuiau prevăzute mii de mărunţişuri. Nu-mi amintesc cine a ridicat problema pregătirii conservelor de sucuri din fructe. Problema era indiscutabil justă. Noi ştiam că în condiţiile luptei de partizani se ivesc cazuri de scorbut. Am început să organizăm pregătirea extraselor de fructe.

Nu era uşor pe vremea aceea să ne procurăm arme. Dar şi aici am găsit soluţia. Am hotărît să folosim armele neghintuite ale paznicilor combinatului, pentru care Evghenie, după sfatul meu, fabrică în atelierele mecanice o mare cantitate de cartuşe cu gloanţe speciale.

Unitatea militară de sub patronajul combinatului trimise ca dar lui Evghenie, o armă „Sneiper" şi un pistol automat rusesc. Mulţi dintre viitorii noştri partizani au început îndată să se antreneze cu această armă.

În sarcina mea căzu pregătirea conspirativă a partizanilor şi organizarea grupurilor ilegale ale celor ce rămâneau în oraş.

Pregătirăm acte pentru partizani şi pentru familiile lor care nu apucaseră să plece din oraş. Partizanii primiră ordine de chemare din partea comandantului militar orăşenesc, din care reieşea că sunt mobilizaţi în armată. Afară de asta, li se eliberă tuturor adeverinţe, că odată cu încetarea lucrului în întreprinderi ei sunt repartizaţi la dispoziţia comandamentului militar din Novorosiisc, iar familiile lor primiră adeverinţe la fel cu cele ce se eliberează pentru cei mobilizaţi în Armata Roşie.

Nouă ne erau necesare documentele mai ales pentru început, în caz de întâlnire cu hitleriştii. Ştiam că la hitlerişti existau aşa numitele detaşamente de lucru. Am pregătit la repezeală acte corespunzătoare. Eu eram „şeful" detaşamentului de cercetări geologice, Evghenie „inginer şef", toţi ceilalţi primiră şi ei acte după grad şi rang...

Când Îmi aduc aminte acum de toată munca de pregătire, îndeplinită de noi pentru organizarea detaşamentului — ca să vorbesc cinstit — sunt pur şi simplu uimit cum am putut învinge toate greutăţile. Toţi eram plini de avânt, toţi lucram din răsputeri, ajutându-ne unii pe alţii. Dădusem dovezi de puteri nesecate, pentrucă toţi tindeam spre un singur scop 1

La 1 Aprilie sosi pe neaşteptate Valentin. Nu ştiam nimic despre el dela începutul războiului. Suferinţa nu-l cruţase ; trecuse prin multe, dar important era doar faptul că-l vedeam teafăr, că era cu noi. Pentru multă vreme oare ? Despre acest lucru nu îndrăznirăm să-l întrebăm.

Când hitleriştii atacaseră Uniunea Sovietică, Valentin lucra ca mecanic-şef la o mare întreprindere în apusul ţării, nu departe de graniţă. Duşmanii se apropiau de locul unde lucra el. Valentin se angajă voluntar în Armata Roşie.

Fasciştii distruseseră întregul orăşel muncitoresc în carc trăise Valentin până în preajma războiului. El află că hitleriştii îi ucisescră soţia şi fetiţa. Şi el jură să se răzbune.

La început, Valentin nimeri într'o unitate de tancuri, apoi în aviaţie. Obţinu apoi să fie trimis într'o şcoală specială de diversionişti.

După terminarea acestei şcoli, el era lansat adesea împreună cu un grup de parar.utişti în spatele frontului fascist. În timpul îndeplinirii unei asemenea misiuni, pe când hitleriştii se găseau aproape de Moscova, Valentin fu grav rănit. Salvat de tovarăşi, fu ascuns de nişte localnici. Armata Roşie îi izgoni pe hitlerişti de lângă Moscova, şi Valentin a putut fi astfel trimis la spital. După însănătoşire, el se întoarse în armată.

În luptele de lângă Rostov a fost din nou rănit, iar acum, deşi neînsănătoşit pe deplin, el pleca în Grimeea, unde se dădeau lupte înverşunate...

împreună cu Ghelia, ne uitam la Valia şi ne gândeam : ăsta să iie băiatul nostru ? Suflul arzător al războiului ii atinsese pe el cel dintâi din familia noastră. În tânărul vesel, plin de viaţă, se încuibase o asprime mohorită şi noi înţelegeam că niciun cuvânt de mângâiere nu-l poate alina...

Nopţi întregi, Valentin povestea fraţilor săi despre întâmplările sale de război. Despre experienţa sa în războiul de dinamitare. O împărtăşea cu plăcere şi în chip amănunţit. El era acum un ostaş călit în lupte, un ostaş care trecuse graniţa ce-l despărţea de viaţa paşnică, pe care noi toţi ceilalţi trebuia s'o străbatem de acum înainte.

Ghelia căuta să-l înconjoare pe Valentin cu dragoste şi mângâieri. Simţeam că nu va rămâne mult timp cu noi.

Din cauza invalidităţii sale, Valentin ar fi putut cere să fie reformat, dar el nici nu voia să audă de asta. Numai gândul că, mai ales acum, în clipele acestea încordate, când se hotărăşte soarta Patriei, el n'are să se găsească Ia postul său, îl înfuria şi îl indigna. Valentin stărui pe lângă

autorităţile militare să fie trimis pe front

.— Chiar numai cu mâna dreaptă şi tot o să pot trage cu utomatul sau cu pistolul, zicea el. Şi nici grenada n'am s'o runc alături.

Comandantul îi satisfăcu cererea.

Timpul petrecut de Valentin la Crasnodar se scurse prea epede şi iată că veni ziua plecării. Eram în vremea aceea la laicop. La gară se duseră Ghelia, Evghenie şi Ghenia.

Trenul flueră... Stând pe platforma vagonului, Valentin lutură cu mâna mult timp, până când trenul se pierdu în epărtare...

întoarcerea acasă a fost tristă. Luând-o pe Ghelia la iraţ, Evghenie şi Ghenia căutau s'o distreze, aducându-I .minte de ştrengăriile de copil ale lui Vaiia.

Jenia şi Ghenia au vorbit multă vreme de vizita lui Valen- în. Chiar mai târziu, când erau în detaşament, adeseori îşi iduceau aminte de fratele lor, mai ales Ghenia. Nu odată 1 întrebă el pe Jenia : „Ce crezi, ce-ar fi făcut Valia, cum ar i procedat el în cazul acesta ?" sau zicea : „Eh, ce râu că nu-I :1 Valentin cu noi !"...

Din păcate, nu le-a fost dat fiilor mei să lupte cu toţii împreună...

Spre sfârşitul lui Iulie, biroul sovietic de informaţiunl ;ransmise prin radio comunicatul prin care anunţa că fasciştii ¡'au apropiat de Rostov, pe care, după lupte crunte, l-au ocupat. Trecând Donul, nemţii năvăliră în largul stepelor Cu- banului.

Ne zoream din răsputeri să pregătim detaşamentul nostru gândindu-ne ca nu cumva să fi uitat ceva. Ziua alergam împreună cu Evghenie pe la diferite organizaţii, procurând cele necesare. Iar nopţile stăteam aplecaţi asupra hărţilor, însemnând locurile unde va staţiona detaşamentul. Hotărîrăm să ne stabilim la încrucişarea liniilor de comunicaţie între Crasnodar şi Novorosiisc.

La 2 August, Evghenie trimise şase căruţe cu câte doi cal cu materiale de-ale partizanilor la staniţa Crepostnala, baza noastră de trecere cea mai apropiată. Curând, în urma acestor căruţe porniră şi altele. La 4 August, cu prima cursă, plecă pe un camion Ghenia. Cu el merse şi Ghelia şi dulăul nostru, Dax.

În ajunul plecării din oraş am luat dela uzina vecină tractorul cu remorcă. Voiam să scoatem din oraş tot ce pregătiserăm cu atâta trudă. Deşi frânţi de oboseală, încărcăm în remorcă pesmeţi, făină, crupe, sare şi zahăr, untură, conserve, şuncă, macaroane, orez, unt.

Luarăm cu noi ulei de uns, săpun, spirt denaturat, până şi sare de lămâie şi o mulţime de alte produse şi lucruri necesare.

Când nemţii intrară în oraş printr'o parte, noi ieşeam prin cealaltă...

Mi-a rămas Întipărită în minte pentru tot restul vieţii a-ceastă zi neagră 1 Mi se rupea inima de tristeţe şi de amărăciune şi sufletul mi-era plin de o ură de moarte aşa de cruntă Împotriva duşmanului, încât aş fi dorit să intrăm chiar în clipa aceea În luptă cu el.

Era greu, dureros de greu să priveşti de pe vârful dealului şi să vezi cum arde dragul nostru Crasnodar I... Rămăseseră acolo destul dintre ai noştri, o parte din familiile partizanilor ; nici chiar Evghenie nu-şi putuse evacua soţia, pe Maşa şi pe fetiţa lui. Maşa era grav bolnavă...

Stăteam alături de Evghenie. El era palid, tăcea şi îşi muşca buzele. Eu Înţelegeam ce se petrece În sufletul lui şi ştiam că nu sunt cuvinte care să poată să-l mângâie, să-l linişteascä... îşi trecu mâna peste ochii uscaţi, congestionaţi, ca şi cum ar fi vrut să îndepărteze ceva care îl Împiedica să vadă şi se întoarse cu spatele la oraş. îmi apucă mâna, mi-o strânse puternic... Şi pornirăm în tăcere, umăr la umăr, după detaşament.

Noaptea, la poalele munţilor, am primit jurământul parti-zanilor. Detaşamentul se aşeză În careu într'o poiană din pădure. Luptătorii veneau, unul câte unul, să Întărească prin semnătura lor jurământul că vor „trăi numai pentru lupta împotriva duşmanului" şi că vor „lupta Împotriva lui fără să-şi cruţe viaţa".

Acţiunea de partizani începuse...

Ne stabilirăm la postul nostru provizoriu dela poalele mun-ţilor. Mal târziu, unii m'au Învinuit că m'am ocupat În primul rând nu de operaţiunile de luptă, ci de amenajarea gospodărească a lagărului' nostru, de crearea bazelor, a staţiunilor noastre intermediare, de întărirea mijloacelor de transport prin alegerea cailor buni de călărie etc.

Ştiam insă că fără baze temeinice şi bine gospodărite, lupta împotriva duşmanului în regiuni muntoase este imposibilă. Dar onoarea primului atac împotriva hitleriştilor, când aceştia au încercat să găsească puncte de trecere peste munţi, ne-a revenit totuşi nouă.

După câtăva vreme am Înţeles limpede că e cu neputinţă să rămânem mai departe la primul punct de staţionare : locul era prea deschis. Hitleriştii se apropiaseră mult de tot de poalele munţilor şi asupra noastră plutea ameninţarea de a fi nimiciţi. Trebuia să găsim un adevărat „cuib de vulturi"rr încă dela Crasnodar studiasem experienţa lungului război al ruşilor împotriva muntenilor băştinaşi. Chiar aici, în munţii aceştia, eu şi cu Evghenie ştiam că se găsesc destule locuri unde băştinaşii au putut rezista ani îndelungaţi.

Evghenie pomi să caute una din aceste fortăreţe naturale. O asemenea fortăreaţă era muntele Strepet, abrupt şi foarte potrivit pentru scopurile noastre. Te puteai apropia de el numai prlntr'o singură parte, dinspre o trecătoare strâmtă, străbătută de un râu vijelios de munte. Dar şi prin partea aceasta urcuşul era posibil numai pe o cărare de capre, atât de abruptă şi de îngustă, încât chiar oamenii cei mai viteji nu s'ar fi putut căţăra acolo sus mai mult de cinci ori pe zi.

În creştetul muntelui Strepet, la intervale de cincizeci, până la şaptezeci de metri, am construit adevărate cazemate, adăposturi pentru plutoane, puncte de foc, care aveau ieşiri de rezervă.

Mai jos, lângă un Izvor cristalin, am amenajat o sală mare ae mese şi o bucătărie. Pentru mine se construi un post separat de comandă, legat telefonic cu santinelele, cu punctul receptor-dlstribuitor care se afla mai jos, cu locuinţele plutoanelor şi cu cantina.

Toate căile de acces spre munte, afară de cărările înguste pe care le cunoşteau numai partizanii noştri, au fost minate.

Locuinţele partizanilor aveau paturi de lemn comune, Iar comandanţii batalioanelor — paturi separate. Paturile comune aveau saltele, perne ; toţi aveam cearceafuri, plăpumi, iar la căpătâiul fiecăruia atârnau prosoape. Noi voiam ca în timpul odihnei În lagăr, partizanii să aibă maximum de confort şi prin aceasta să-şi refacă cât mai repede puterile fizice ţi morale.

încă dela primul popas, am început aprovizionarea pentru iarnă cu cartofi, ceapă, usturoi, porumb, orz, fân. E adevărat că am reuşit cu greutate ; adesea a trebuit siă folosim armele ; punctele populate, de unde se puteau procura toate acestea, fuseseră ocupate de hitlerişti.

La început locuitorii se uitau la noi oarecum bănuitori, chiar cu neîncredere. Dar mulţi din partizanii noştri aveau rude şi cunoştinţe În punctele populate din împrejurimi. Am făcut repede legătura cu ei şi aceasta l-a dat posibilitatea lui Evghenie să îmbunătăţească serviciul de informaţii, atrăgând în acţiune pe locuitorii stanlţelor şi ai cătunelor şi mai ales tineretul.

Ceva mai târziu, a început şi Ghelia să se ducă destul de des în punctele populate ocupate de hitlerişti: îngrijea femeile şi copiii, asista chiar la naşteri.

Am organizat popasuri intermediare, în locuri potrivite pentru acest scop. Aceste popasuri intermediare ne Îngăduiau să ne completăm armamentul când porneam la o operaţie, să ne aprovizionăm cu alimente, iar când ne înapoiam dela vreo acţiune, să căpătăm primul ajutor medical, să ne ascundem de urmăriri şi chiar să ne odihnim puţin, Înainte de a porni spre lagărul nostru, În creierul munţilor.

Punctul nostru de avangardă, de lângă stanlţa Crepost- nala. se găsea chiar sub nasul hitleriştîlor, la 12 kilometri de cantonamentul marilor lor unităţi. Hitleriştii au încercat de mal multe ori să distrugă acest punct, dar locul era atât de bun, încât era greu să te apropii măcar de el şi În acelaşi timp, o garnizoană mică putea să se apere uşor Împotriva forţelor duşmane, oricât ar fi fost ele de superioare numericeşte.

Punctul următor, situat mai aproape de lagăr, era la 26 kilometri de locul unde cantonau hitleriştii. Aici se găseau atelierele noastre : cel mecanic, unde se fabricau piese pentru mine, şi explozibili pentru detonatori şi unde se reparau armele noastre ; atelierul de dulgherie, în care se fabricau părţile lemnoase ale minelor ; „fabrica de salam", care prepara carne pentru iarna şi brutăria noastră, în care se cocea pâinea cu făină, luată adesea în luptă, dela hitlerişti.

În atelierul de fierărie reparam mijloacele noastre de transport şi ne potcoveam caii. Noi argăseam singuri pielea, făceam hamuri şi harnaşamente, ne reparam şeile.

în atelierul nostru de cismărie se făceau cisme noi şi se reparajj cele vechi. În general, după cum se vede, gospodări» noastră era întinsă şi variată.

Aijeyfiseirâm toate atelierele noastre departe de lagăr, ca scopul de a atrage cât mai puţin atenţia, atât a ocupanţilor cât şi populaţiei locale asupra lui. În lagăr erau admişi numai partizanii noştri, nimeni altcineva.

Multora li s'a părut la Început că eu am cărat din Crasno- dar o serie întreagă de lucruri şi alimente netrebuincioase şi nefolositoare, — dar foarte curând toţi s'au convins că procedasem just. De pildă, de ce mare folos ne-au fost, în timpul lungilor etape când fiecare gram de aliment avea însemnătate, icrele negre tescuite, pe care le luasem cu noi din Crasnodar. Pemmicanul ', preparat din carnea vitelor luate dela hitleriştl, preţuia greutatea lui în aur. Ghelia „născoci" nişte pesmeciorl speciali, uscaţi, foarte hrănitori, care conţineau untură, zahăr şi ouă, şi care erau uşori şi ocupau un volum mic.

Responsabilitatea severă a păstrării produselor, consumarea lor raţională, după norme strict stabilite şi împrospătarea la timp a rezervelor, au jucat un rol destul de mare în succesele noastre viitoare.

Partizanii din detaşamentele vecine şi localnicii ii recunoş- teau pe partizanii noştri după echipamentul lor bun şi după ţinută şi spuneau : „aceştia sunt din detaşamentul tătucului!" Porecla aceasta o căpătasem încă dela Crasnodar, oamenii hotărînd că şi Cubanul trebue să-şi aibă „tătucul" său.

Am început să ne pregătim pentru operaţiuni importante. Ne antrenam prin marşuri îndelungate, deprînzându-ne să consumăm apă în cantităţi raţionalizate. Ne desvăţam să vorbim tare, să tuşim sau să fumăm în timpul marşului.

Cu timpul partizanii se obişnuiră să Îndure tot felul de lipsuri, foamea şi frigul. Nu odată ni s'a întâmplat să rămânem săptămâni întregi uzi, să dormim în pădure pe pământul umed şi, lucru curios, partizanii nu se Îmbolnăveau de gripă, de an- ghine, de pneumonii — doar arareori răceau.

În timpul antrenamentului dădeam o deosebită atenţiune capacităţii de orientare în locurile necunoscute, desvoltărli obişnuinţei de a repera punctele necesare, de a cunoaşte bine potecile, 'făgaşele şi cărările bătătorite de mistreţi.

Grupa noastră de cercetaşi pentru distanţe mari era în întregime pe cai. Dar afară de aceasta, fiecare batalion, mal ales giupul de comandă, avea cal buni.

Pentru o operaţie de cavalerie la şes, căutam să folosim

■ Pemmlcan — carne uscată. (N. T.) cal de stepă ; În schimb, În munţi erau de neînlocuit micii dar rezistenţii căluţi de munte, care se căţărau pe stânci ca nişte capre şi coborau cele mai abrupte pripoare, lăsându-se pe picioarele dinapoi. În general Însă, noi preferam să mergem pe Jos, mai ales toamna când drumurile erau desfundate. E adevărat că pierdeam mai mult timp, dar câştigam prin faptul că ne ascundeam mai uşor urmele şi câ apăream prin surpriză în locurile în care duşmanul nici nu s'ar fi putut aştepta 1

Fregătindu-ne pentru efectuarea operaţiunilor, chiar a celor mai simple atacuri asupra coloanelor de autotransporturi pe drumuri, noi studiam amănunţit locul fixat pentru operaţiune şi îl puneam sub supraveghere.

După ce primeam informaţiile necesare dela aceşti observatori, confruntam ştirile aduse de informatori şi, la nevoie, mal făceam şi o cercetare generală. Această ordine a operaţiilor noastre de luptă, a fost stabilită de Evghenie. În acelaşi timp, grupa de partizani-dinamitori, desemnată să execute o operaţie, se pregătea deasemenea minuţios, studiind itinerariul, condiţiile, şi controlând materialul.

În detaşamentul nostru toţi eram voluntari, dar pentru fiecare operaţiune în parte, noi chemam numai pe acei care voiau să meargă. Grupa de partizani aleasă în felul acesta făcea înainte de fiecare operaţie o pregătire suplimentară în şcoala de dinamitare şi se antrena pe poligonul nostru de dinamitare, în vederea îndeplinirii sarcinei date. Căutam să insu flăm partizanilor încrederea în forţele şi cunoştinţele lor, pretindeam dela fiecare luptător să-şi îndeplinească' sarcina încredinţată.

În munca aceasta de conducere a detaşamentului, organizaţia de Partid şi cea comsomolistă îmi dădeau un mare ajutor.

Datorită acestui fel de pregătire, dinamltorii noştri se duceau la locul misiunii lor — după cum spunea Evghenie — „ca la ei acasă". Asta nu însemna, desigur, că noi ne duceam la operaţiuni ca la plimbare... Dimpotrivă, fiecare ştia ce muncă grea îl aşteaptă şi că ea ascunde primejdii de moarte. Şi noi 11 pregăteam pe partizanii noştri În aşa fel, încât să nu şovăe chiar dacă ar fi fost să se ducă la o moarte sigură, dacă aceasta era cerută de Patrie, pentru împlinirea misiunii sau pentru salvarea tovarăşilor...

Adesea noi spunem : „Se poartă ca un partizan I"...

Dar această expresie nu corespunde de loc modulul în care luptam noi. Totul era bazat pe o disciplină severă. Planul operaţiilor importante se hotăra de către comandamentul nostru superior.

Mi-aduc aminte că s'a întâmplat un caz când, controlând trupa care pleca noaptea în operaţie, am observat că oamenii priveau cu prea multă uşurinţă o misiune încredinţată. Am poruncit comandantului : .Această grupă nu pleacă în operaţie".

Comandantul grupei mi se adresă obidit :

— Dar noi am mers la asemenea operaţiuni de atâtea ori 1 Ia te uită 1 Un fleac de poduleţ... O să-l aruncăm în aer şi asta-i tot 1...

Dar eu, cu toate acestea, nu le-am dat voie să plece şi l-am sfătuit să cugete singuri de ce într'o asemenea dispoziţie nu le este îngăduit să meargă în acţiune.

Dimineaţa, comandantul acestei grupe veni la mine şi îmi spuse:

— Adevărat, tătucuie, tu ai avut dreptate I... Iar noi n'am avut... prea le-am luat toate în glumă 1...

Atrăgându-le băieţilor încă odată atenţia să fie prevăzăr tori, îi trimisei în misiune, şi ei o îndepliniră minunat.

Nu ni s'a întâmplat niciodată să nu ne reuşească vreo operaţie, deoarece le pregăteam întotdeauna amănunţit.

În tabăra noastră (care căpătă mai târziu numele lui Evghenie;, am putea spune că se făcea o „reevaluare a valorilor". Oamenii se schimbau văzând cu ochii: ceeace până ieri le era preţios în viaţă şi dacă le-ar fi lipsit, existenţa 11 s'ar fi părut fără rost, era acum dat la o parte. Oamenii se pătrundeau de conştiinţa datoriei de a lupta, de disciplina luptei, a- ceasta devenind ţelul principal şi călăuzitor al vieţii lor.

Când eram încă la Crasnodar şi hotărlsem să plecăm În detaşamentul de partizani cu întreaga familie, mă îngrijoram de felul cum se va simţi Ghenia în detaşament. Mă temeam că o să vrea să participe împreună cu cel mai mari la muncă, la recunoaşteri, la luptă, şi că va suferi văzând că cei din Jurul său se poartă cu el ca şi Cu un copil.

Dar Ghenia a ştiut din primele zile să-şi găsească foart« bine locul în detaşament. Era modest, nu plictisea pe nimeni, nu devenea prea familiar cu nimeni şi, în acelaşi timp, nu se dădea înlături dela niciun fel de muncă, oricât de plictisitoare şi de grea ar fi fost. În timpul operaţiunilor era curajos, dar prevăzător, liniştit şi calm. Şi foarte curând Ghenia legă prle- tenii chiar cu partizanii vârstnici. Iar băieţii tineri, nu numai din detaşamentul nostru, dar şi cei din detaşamentele vecine, 1] socoteau un bun conducător şi mergeau cu deosebită plăcere sub conducerea lui În recunoaşteri.

Evghenie — şi după exemplul său şi Ghenia — căuta întot-deauna, şi în relaţiile de viaţă şi în cele de luptă, să fie o pildă pentru toţi, să fie în fruntea tuturor. Din primele zile ale existenţei detaşamentului, Evghenie deveni, cum se spune, „sufletul" acestuia...

Il revăd aevea pe copiii mei... Văd feţele lor bune, deschise, le aud parcă vocile. Evghenie, şi mai ales Ghenia, ca de altfel noi toţi, se schimbaseră foarte mult din ziua când am părăsit oraşul nostru. înfăţişarea lor se asprise. începuseră să arate mai în vârstă, mai maturi, dar nu în aceasta consta schimbarea esenţială petrecută cu dânşii. Ei deveniseră mai serioşi, mal chibzuiţi, cum se întâmplă cu oamenii care au suferit şi au gândit mult. În acelaşi timp, ei nu-şi pierduseră nici gingăşia şi nici căldura sufletească. Nu. Inimile lor nu se Împietriseră din cauza vieţii aspre de campanie şi de luptă.

Cred că ori câtă vreme ar trece — nimic nu va şterge din amintirea mea zilele acestea petrecute în păduri. Iată, e destui să închid ochii şi le revăd în faţa mea :

... E dis-de-dimineaţă. Norii care au pirotit noaptea pe vârfurile munţilor şi au învăluit stelele, acum s'au împrăştiat, ori s'au topit ; a fost destul să-l atingă soarele cu razele lui.

Şi în zorii zilei, munţii acoperiţi de codri deşi, îmbrăcaţi În aurul şi purpura toamnei, sunt deosebit de frumoşi. Şi ce linişte de necrezut este împrejur. Ce curat şi străveziu e văzduhul 1 Ce uşor şi slobod răsufli I Cu toată ora timpurie, viaţa forfoteşte în lagăr. La cinci şi Jumătate dimineaţa se dă deşteptarea pentru toţi, chiar pentru cei întorşi târziu noaptea din recunoaşteri sau din misiuni ; doar cei grav răniţi şi bolnavii rămân culcaţi. Toţi se spală, îşi strâng paturile,' curăţă încăperile, se îmbracă şi înarmaţi complect, se rânduiesc la orele şase fix În unităţile lor în front.

În aceste momente toată viaţa din lagăr se oprea. Se adu-nau în front toţi, afară de caraule. Chiar bucătarii, scoţân- du-şi şorţurile şi Inarmându-se, îşi ocupau locurile.

Când eu, împreună cu comisarul şi cu şeful de stat majoi ne apropiam de partizanii În front, acela care era de serviri pt lagăr (de obicei unul din comandanţi), Îmi dădea raportul, co- municându-ml dacă unităţile sunt gata pentru inspecţie, adăugând câţi oameni

sunt în front, câţi sunt bolnăvi şi răniţi, cine este de santinelă şi cine lipseşte.

Eu dădeam bună ziua partizanilor, apoi, dacă erau de dat ordine pentru detaşament, şeful de stat major le comunica. Tovarăşul de servici pe lagăr citea ordinea de repartiţie a partizanilor, pentru pază şi pentru muncă până a doua zi de dimineaţă. Dacă nu erau alte comunicări, rupeam rândurile. Până la gustare — care de obicei se servea la orele şapte şi jumătate dimineaţa — toţi, (afară de bucătarul de servici) ne Îndeletniceam cu pregătirea militară, pe unităţi. La orele upt plecau cu toţii ia locurile desemnate după program : unii la muncă, alţii afară din lagăr.

Masa se lua la orele două. Masa de seară — la opt. Dela opt şi jumătate până la zece se făceau lecţii politice, şedinţe, lecturi.

La zece şi Jumătate, tot lagărul dormea tun ; vegheau numai santinelele şi responsabilul de servici pe lagăr, care controla posturile, sau şedea lângă telefon ,1a postul de comandă...

Am păstrat cu stricteţe această rânduială până în ultimele zile ale vieţii noastre în munţi.

Aveam un aparat de radio. Radiotelegrafistul nostru — inginerul Pricina — era întotdeauna la curent cu toate transmisiunile sovietice. El prindea şi transmisiunile fasciştilor şi mi le comunica. Zilnic, dimineaţa şi seara, el asculta radio-jurnalul şi ne transmitea comunicatele biroului sovietic de informaţiuni, iar la ora două transmisiunile pentru ziare. Noi le multiplicam, le trimeteam la vecini, la punctele noastre intermediare, la fiecare grupă operativă de recunoaştere şi partizanilor care plecau în misiune în punctele populate, ocupate de fascişti...

Cât timp am stat în lagăr, scriam zilnic însemnări scurte În carnet.

La 10 Octombrie 1942 am scris :

Copiii mei au murit..."

Despre aceasta am să vă povestesc aici. Detaşamentului nostru li reveni onoarea primei ciocniri cu ocupanţii din Cuban care voiau ca, ocolind Novorosiiscul, să pătrundă prin Tuapse până la Marea Neagră. Şi nouă ne-a fost
hărăzită aici în Sud, cinstea de a arunca în aer un tren hitle- rist şi de a-l asvârll în prăpastie. În acest tren se găsea o unitate de S.S.

Pentru această operaţiune ne-am pregătit cu deosebită grijă, cu atât mai mult cu cât nu aveam experienţă în executarea unor asemeni misiuni.

Evghenie avea dureri de dinţi, făcuse o sinuzită şi cu toate că avea şi temperatură mare, a luat parte totuşi la această operaţie, hotărîndu-se să mineze singur terasamentul căii ferate, cu o mină executată după calculele lui. Ghelia văzuse cum înainte de a pleca

din lagăr. Evghenie scosese din sacul său fotografiile soţiei şi fetiţei, le sărutase şi le pusese la loc cu grijă...

Eu nu voiam să-l iau pe Ghenla cu noi, cu toate că ştiam că intre el şi fratele său mai mare exista o convenţie, ca la o- peraţiile serioase să meargă împreună.

Am plecat din lagăr fără el. Ghenia era În timpul acesta În altă parte. Aveam un principiu ferm : când grupa pleacă la operaţie, să nu spunem nimănui unde mergem.. Numai comandantul grupei ştia asta, iar partizanii de rând aflau de locul acţiunii în ultimul moment. Aceasta se făcea în scopul păstrării absolute a secretului.

Când grupa de partizani de sub comanda mea ieşi din lagăr, Ghenia, după cum am mai spus, acţiona într'alt loc, la unul din posturile intermediare. Aflând că tatăl şi fratele său au plecat într'o operaţie de dinamitare, îşi dădu îndată seama ci aceasta nu este o acţiune obişnuită şi, târziu noaptea, ne ajunse... Păşind În întuneric alături de mine, mă rugă insistent să-l iau cu noi. Mi-aduc aminte cum ii tremura vocea de emoţie când îmi spuse că a venit aici nu ca să-şi scape pielea, ci ca să lupte.

Ce puteam să fac ? În cele din urmă, l-am dat voie să meargă cu noi...

Grupa noastră ajunse la locul dinamitării. Era o noapte neagră. Ghenia, împreună cu comandantul primului grup, Ia-nuchevici, mină terasamentul. Parcă văd în faţa ochilor silueta tinerească, sveltă, vioaie a lui Ghenia. Evghenie şi Chiricenco minau linia. Rămăseseră clipe numărate până la terminarea lucrului şi a plecării de pe terasamentul căii ferate. Dispusesem acum ca patrulele îndepărtate să fie ridicate, — deasrmenea şi grupele de acoperire să se retragă în stepa pustie şi întunecată. Trebuia să rămână numai un dlnamitor ca să scoată cu băgare de seamă acul ce servea drept siguranţă minei puse pe terasament. Ghenia şi Ianuchevici puneau ultimele două mine pe terasament.

Şi, deodată, în depărtare se auzi sgomotul trenului. Aproape în acelaşi timp auzirăm huruitul crescând al maşinilor care veneau nu numai pe terasament cum ne aşteptam, dar şi pe şoseaua veche, distrusă, pe care nici nu ne gândisem s'o minăm. Se creiase o situaţie critică. Chiar dacă unele maşini inamice ar fi sărit în aer pe terasament, o parte din ele puţeau totuşi să treacă pe şoseaua neminată. Pe lângă aceasta, şi trenul putea să treacă nevătămat peste mina care nu exploda atâta vreme cât nu avea siguranţa scoasă. Văzând exploziile de pe terasament hitlerlştii ar fi luminat stepa deschisă cu rachete şi ne-ar fi putut nimici foarte uşor. Şi n'aveam unde să ne refugiem, unde să ne ascundem : până în munţi erau douăzeci şi şapte de kilometri !...

Fiii mei îşi dădură seama de pericolul care ne ameninţa. Ghenia luă ultimele două mine de terasament, care nu fuseseră

acoperite cu pământ şi împreună cu Evghenie se aruncară înaintea maşinilor blindate care se apropiau pe şosea. Să pună minele în şanţurile din dreapta şi din stânga şoselii fu o ches- stiune de un minut, apoi amândoi fraţii se aruncară spre terasament... Trenul ajunsese la câţiva metri de mină. Cum puteai găsi în graba aceasta şi încă noaptea, micul şplint de siguranţă al minei de sub şină ? ŞI ei hotărîră să facă singurul lucru cu putinţă în această împrejurare : să provoace detonarea minei pusă sub tren prin aruncarea de grenade antitanc la distanţă de câţiva metri de terasament. Nu ştiu, şi-au dat ei oare atunci seama că hotărîrea luată îi ameninţa pe ei înşişi cu moartea ? Sunt convins că da, nu puteau să nu-şi fi dat seama...

Răsună o explozie de grenadă, apoi a doua. Unul din băieţii mei căzu lângă mină. Urmă un bubuit asurzitor... apoi o vâlvătaie lumină totul împrejur... locomotiva era cu botul ridicat spre cer. Nori de aburi ieşeau din cazanul plesnit. Prin aer sburau şuierând bucăţi din vagoanele care se rostogoleau pe pantă. Se auzeau strigătele sălbatice ale soldaţilor hitlerişti şi deodată... Una după alta răsunară alte explozii, maşinile blindate de pe şosea şi maşinile de pe terasament izbiseră minele. E cu neputinţă să descrii toate acestea şi recunosc eu însumi că îmi aduc cu groază aminte de cele petrecute În noaptea aceea. Eram asurzit şi orbit...

Dar totuşi aveam atâta stăpânire asupra mea, Încât luând cu mine câţiva partizani dinamitori, m'am indreptat spre tera- samentul căii ferate. Aproape îndată l-am văzut pe Evghenie care zăcea sub dărâmături şi puţin mai departe de ei, Ghenia. Amândoi erau morţi...

Ca să le aduc corpurile în munţi, în lagăr, era acum cu ne-putinţă : hitleriştii ne-ar fi urmărit şi n'am fi putut evita lupta. Am hotărît să-mi inmormântez copiii aici, în tufişurile de lângă drum. Am făcut în grabă o groapă puţin adâncă, am pus în ea trupurile copiilor mei, le-am acoperit cu pământ şi le-am mascat cu crengi... Nici nu-mi dau seama cum am reuşit să scăpăm de hitleriştii care ne urmăreau...

Am ajuns la primul popas. Acolo ne aştepta Ghelia. Se frământa, era îngrijorată, nu-şi găsea loc. Ea mă rugase s'o iau cu noi la operaţiunea aceasta, dar eu refuzasem...

Cum sâ-i spun acum că i-au murit copiii ? Ar fi fost mal bine dacă aş fi murit eu... Şi pentru prima dată în viaţă m'am hotărit s'o mint pe Ghelia, să-i spun un neadevăr. Adunându- mi toate puterile, i-am spus că băieţii noştri au fost grav răniţi În lupta cu maşinile blindate care ne urmăreau... Că am reuşit sâ-i trimit printr'o întâmplare fericită cu un avion, În spatele frontului...

— E adevărat ? întrebă Ghelia.

— E adevărat.

— Uită-te în ochii mei...

I-am înfruntat privirea şi Ghelia m'a crezut...

Dar trebuia să-i spun odată adevărul 1 Minciuna aceasta mă apăsa ca o piatră pe suflet. Mi-era greu, mi-era tare greu să sufăr singur, ascunzându-mă şi tăinuind Gheliei durerea mea Mi-era greu s'o înşel, mi-era greu s'o mint.

Şi i-am mărturisit Gheliei adevărul.

Cumplită i-a fost durerea. În primele timpuri ea se îndepărtă de mine, invinulndu-mă că nu am păzit copiii I... Mai târziu înţelese că nu sunt vinovat. Şi ne-am purtat împreună durerea, tot aşa cum am purtat împreună tot ce ne-a dat viaţa.

Au trecut dela noaptea aceea grozavă mai bine de cinci ani. Se spune că timpul vindecă toate rănile. Nu. Nu e adevărat I Se poate, şi trebue să te întorci la viaţă, să munceşti, să al relaţii cu oamenii, chiar să glumeşti şi să râzi — dar totdeauna va sângera rana nevindecată şi e cu neputinţă să uiţi că ţi-ai pierdut copiii.

Şi eu şi Ghelia eram înconjuraţi tot timpul de o atenţie prietenească, plină de grijă, din partea întregului detaşament.

Partizanii jurară să răzbune moartea fiilor mei. Cât de greu ne era să ne stăpânim I Şi doar altceva nu ne rămânea de făcut... Eram comandant, trebuia să înţeleg că starea mea de spirit se va resfrânge inevitabil asupra moralului întregului detaşament. De aceea mă ţineam tare.

Ştiam cât de mult îi iubea Ghelia pe copiii noştri şi ce însemna pentru ea pierderea lor şi eu, fără să vreau, mă înclinam în faţa bărbăţiei, în faţa acelui minunat şi surprinzător curaj al mamei sovietice, cu care Ghelia îşi suporta durerea. Ea îşi pierduse somnul, slăbise, dar muncea zi şi noapte, căutând să găsească cât de puţină uitare în muncă. Cu ce nu se ocupa I De ce nu se apuca I Procurându-şi nu ştiu de unde nişte lână, ea împletea ciorapi şi mănuşi calde pentru partizanii noştri, repara şi cosea lingeria, lucra echipamente noi. Tă- rându-ne prin mărăcinişul spinos, hainele ni se rupeau extraordinar de repede. Curând vecinii noştri începură mari operaţiuni de luptă. Ştiind că ei nu au infirmieră, Ghelia plecă la dânşii. Acolo făcea pansamente pe câmpul de luptă şi organiză în munţi un adevărat spital.

Lupta continua...

Veni iarna, o iarnă geroasă, umedă. Norii pluteau jos dea-supra munţilor, agăţându-se de vârfurile lor. Pădurea neagră, desfrunzită, gemea surd şi tânguitor sub răbufrelile vântului. Cădea o lapoviţă care se topea repede. Râurile de munte se umflară şi se rostogoleau urlând printre bolovani...

În Decembrie am aflat că Statul Major Central al mişcării partizanilor a propus ca lui Evghenie şi lui Ghenia să li se confere titlul de Eroi ai Uniunii Sovietice şi că detaşamentului ncstru i s'a dat numele „Detaşamentul Fraţii Ignatov."

În această zi i-am spus Gheliei:

— Trebue să înţelegem un singur lucru : pentru mine şi pentru tine este ca şi cum ar începe o nouă viaţă. Până acum am trăit îndeplinindu-ne datoria. Acum trebue'să luăm asu- pră-ne şi datoria fiilor noştri, să trăim şi să lucrăm şi pentru el. Aceste sarcini îndeplinite vor constitui dovada amintirii ce o purtăm băieţilor noştri.

ŞI viaţa îşi urmă calea... Detaşamentul nimicea pe hitlerişti şi în lupta crâncenă împotriva lor obţinu destule succese. La temelia acestor succese stătea alegerea minuţioasă a partizanilor, pregătirea lor morală şi tehnico-militară, buna noastră organizare gospodărească în munţi, stabilirea tacticii şi a metodei de luptă pe baza experienţei proprii.

Războiul dc dinamitare este cea mai grea din toate formele de luptă ale partizanior. Dinamitorii erau „fondul de aur" al partizanilor. Ei erau păziţi şi cruţaţi. Când trimeteam pe dinamitorii noştri la detaşamentele vecine, ei erau uneori salvaţi de la moarte sigură, În timp ce grupa de acoperire rămasă pe poziţie cădea până la unul în lupta cu duşmanul.

Se stabilise o regulă fermă : dinamitorii, ca specialişti puţini la număr, trebuiau salvaţi de către partizani cu orice preţ, chiar cu preţul distrugerii întregii grupe de acoperire.

Pregătirea minuţioasă a fiecărei operaţii explică şi pierderile noastre relativ mici.

Nici azi nu pot povesti totul în legătură cu experienţa noastră de luptă .Vreau să spun numai că ceeace caracteriza tactica noastră era surpriza, lovitura neaşteptată dată În locul unde duşmanul se aştepta mai puţin, deasemenea, surpriza şi În acelaşi timp o impetuozitate de nestăvilit — când toată puterea de foc era concentrată spre distrugerea duşmanului.

S'au întâmplat multe cazuri când ai noştri dădeau pe neaşteptate peste hitlerişti prin pădure. Hotărîrea trebuia luată fulgerător. Era necesar ca, luându-i duşmanului înainte ,să nu-l laşi să atace.

Era foarte important să ieşi din luptă la timp şi să ştii să-ţl ascunzi urmele, pentru ca hitleriştii, care ne urmăreau cu ajutorul câinilor, să nu le descopere.

Deobicei îi atacam pe hitlerişti În grupe de doisprezece, până la douăzeci de oameni. Dintre aceştia se alegea grupa care dădea lovitura directă şi grupa de acoperire, care intra În acţiune la ieşirea din luptă sau în caz de nereuşită a grupei principale.

Mijloacele de atac şi de luptă apropiată erau : grenadele, sticlele cu lichid inflamabil, automatele ruseşti, mitralierele de mână ale lui Degtlarev, carabinele.

Am folosit, desigur, şi armament hitlerist, dar îl preferam întotdeauna pe al nostru, sovietic... Automatele noastre a- veau bătae mai lungă şi erau mai precise decât cele hitleriste, iar în

discurile lor aveau mai multe cartuşe decât cele nemţeşti ; deci trebuiau încărcate mai rar, iar în toiul luptei acesta era un lucru foarte important I...

Noi toţi ne desvoltam şi învăţam chiar din desfăşurarea luptei, perfecţionând mijloacele de atac şi mai ales procedeele şi tehnica războiului nostru de dinamitare.

La întrecerile cu hitleriştii în iscusinţă, noi ieşeam întotdeauna învingători. Toate încercările nemţilor de a face să înceteze războiul de dinamitare — groaznic pentru ei — au rămas infructuoase.

Pasionaţi ai războiului de dinamitare — după moartea lui Evghenie — deveniră : prietenul lui cel mal bun, Vetlughin, a- poi Eremenco şi Chiricenco. Ultimii doi, care terminaseră la timpul lor cursurile unionale de profesori dinamitori, erau cu deosebire inovatori în această meserie. Mina pentru t-ren şi mina pentru şosea, mina împotriva tancurilor şi a maşinilor grele au fost inventate de Vetlughin.

Aruncarea în aer a primului tren în Cuban, executată de detaşamertul nostru, a constituit, în felul său, o cotitură în lupta partizanilor dela poalele munţilor. După exemplul nostru, şi alte detaşamente au început să întrebuinţeze acest gen, mai eficace, al luptei partizanilor împotriva ocupantului.

Dinamitorii noştri au acumulat o experienţă uriaşă şi noi înţelegeam că a venit vremea să se înfăptuiască visul lui Evghenie de a se organiza „Şcoala superioară de dinamitare".

Comandantul suprem dădu ordin detaşamentelor vecine de partizani să trimită în detaşamentul nostru pe cei mai buni şi mai curajoşi, mai calmi şi mai echilibraţi dintre partizani. Hotărirăm să înfiinţăm şcoala superioară de dinamitare la Plancescaia. Am găsit o clădire corespunzătoare, am amenajat-o, am pus în studiu programa lecţiilor. Inginerul Vetlughin preda teoria, Eremenco conducea practica pe câmpul de mine.

După terminarea cursului, „studenţii" noştri dădeau examen în faţa unei comisii speciale prezidată de mine şi primeau adeverinţele corespunzătoare.

Fână la examen, noi îi trimiteam obligatoriu pe „studenţi" la operaţiuni cu dlversionlştii noştri cei mai experimentaţi.

Hitleriştii împrăştiau svonul că în locurile unde ne aflam noi sunt concentraţi până la douăsprezece mii de partizani şi ţineau în staniţele mari din vecinătate forţe importante, superioare unui corp de armată... Impresia că în munţi activează forţe mari de partizani era creată de loviturile şi de atacurile noastre neîncetate, în locuri diferite, date concomitent cu toate grupele, şi totdeauna acolo unde hitleriştii nu se aşteptau.

După fiecare succes nou, mă adresam în gând fiilor mei căzuţi : „Asta e pentru voi, dragii mei, pentru voi curge sângele negru fascist I"...

Se apropia sfârşitul epopeii noastre de partizani : Armata Roşie trecu la ofensivă, începând cu distrugerea hitleriştilor lângă Stalingrad şi Mozdoc. Prin trecătorile munţilor Cauca- zului, pe acolo unde în acest anotimp nu călca nici piciorul caprei de munte — prin zăpadă, viforniţă şi ploaie — unităţile de avangardă ale Armatei Roşii străbătură locurile acelea pe unde luptam noi.

Dacă noi ne-am mirat de acest fapt, în schimb hitleriştii au rămas năuciţi de apariţia neaşteptată a Armatei Roşii în spatele frontului lor. începură lupte crâncene lângă masivul Lambin, cheia accesului în stepă şi înspre arterele de comunicaţie dela Crasnodar spre Taman şi Crimeea.

În aceste lupte, noi căutam să ajutăm Armata Roşie cum puteam. Când însă unităţile Armatei Roşii se apropiará de cealaltă parte a Cubanului — de Crasnodar — şi îl eliberară, noi am trecut, cu destulă greutate, printre liniile hitleriste şi am reintrat în oraşul nostru drag.

Viaţa de partizan se terminase. Oamenii simpli, paşnici, al ţării noastre, crescuţi şi educaţi de Puterea Sovietică şi de Partidul Bolşevic, au dovedit prin fapte credinţa lor faţă de pământul Patriei^ şi faţă de poporul ei.

Guvernul a preţuit mult lupta detaşamentului nostru : toţi partizanii au căpătat medalii şi ordine.

În manifestul către muncitorii, colhoznicii şi intelectualii Caucazului de Nord, Consiliul Militar al frontului Caucazului de Nord scria

:„... Partizanii şi partizanele — răzbunători ai poporului — au băgat spaima În cotropitorii fascişti în spatele frontului duşman. Mii de hitlerişti şi-au primit moartea din mâinile partizanilor, în munţi, În

trecători ,în pădurile seculare ale Cau- cazului, în apele tulburi ale Terecului, Cubanului, în mlaştinile de lângă marea Azovului.

Patria nu va uita niciodată vitejia eroică a fiilor Cubanului, fraţii Ignatov. Aceşti patrioţi sovietici şi-au jertfit viaţa, aruncând în aer trenul duşman care mergea la Novorosiisc. În explozie au fost nimiciţi peste cinci sute de soldaţi şi ofiţeri hitlerişti..."

În Martie 1943, prin decretul Prezidiului Sovietului Suprem, li s'a acordat, lui Evghenie şi lui Ghenia, titlul de Eroi ai Uniunii Sovietice. Osemintele lor au fost aduse în oraş şi reinhu- mate în cea mai frumoasă grădină din Crasnodar. Deasupra mormântului lor s'a ridicat un monument : un obelisc simplu, sever, din granit negru. Un al doilea monument, în formă de piatră funerară, a fost pus pe locul unde au căzut ei, lângă linia de cale ferată...

Am o fotografie făcută În ziua Întoarcerii noastre la Cras- nodar. Fotograful ne-a prins, pe Ghelia şi pe mine, lângă casa noastră. Eram încă echipaţi ca partizani : haină de piele, cis- me înalte, automatele, raniţa şi binoclul. În spatele nostru, pe perete, atârnau ca un simbol al părăsirii şi pustiului casei noastre, crengile goale ale viţei sălbatice...

De fiecare dată când mă uit la această fotografie, fără să vreau îmi îngheaţă inima : mi-aduc aminte cum în ziua aceea, Ghelia şi cu mine nu ne hotărâm să urcăm scările de piatră pe terasă, şi să intrăm în odăile goale, jefuite şi pângărite de hitlerişti...

305

Da, casa noastră era pustie... Iată-ne rămaşi singuri cu durerea noastră I Aşa ne gândeam în primele zile după întoarcere. Şi ar fi fost groaznic, nespus de dureros, dacă ar fi fost aşa. Curând însă, Ghelia şi cu mine am înţeles (şi am înţeles nu numai cu mintea, dar am simţit şi cu inima) — şi acesta era lucrul cel mai de preţ şi mai important — că nu suntem singuri. Nu, nu suntem singuri 1 Cu noi este întreg poporul nostru, bunul, duiosul popor sovietic, iar durerea noastră e şi durerea lui. Zeci, sute, chiar mii de oameni — uneori cu totul necunoscuţi — ne-au întins o mână de ajutor frăţesc şi prietenos, ne-au adresat cuvinte de dragoste şi bunătate Am găsit în aceasta

2». - Viaţa unul om simplu uh sprijin nespus, care mai mult ca orice ne- a readus, pe Ghe- iia şi pe mine, la viaţă.

Cu adâncă turburare în suflet mă gândeam cum îi vom comunica Maşei, soţia lui Evghenie, moartea soţului ei. În tot timpul ocupaţiei hitleriste a Crasnodarului, bolnavă şi slăbită, ea a stat mereu ascunsă împreună cu fetiţa, la rude şi cunoştinţe. Au trăit continuu sub ameninţarea că vor cădea în ghia- rele hitleriştilor. Ajunseseră svonuri până la ea că Evghenie este rănit grav. Dar despre moartea lui, Maşa nu ştia nimic. M'am hotărît s'o cruţ pe Ghelia de sarcina chinuitoare de a-l spune că Evghenie e mort. Dar Ghelia, la rândul ei, a hotărît că trebue să mă cruţe ea pe mine de

această obligaţie grea. În timp ce mă gândeam cum s'o pregătesc mai bine pe Maşa ca să primească vestea morţii soţului ei, Ghelia se dusese la ea şi îi povestise totul. Durerea comună ne apropie şi mai mult de Maşa. Ea venea des la noi cu Inocica — aşa o chema pe nepoţica mea — care a adus multă lumină şi bucurie în familia noastră văduvită.

Casa pustiită începu treptat să învie. Se întoarse de pe front Valentin, pe care îl socoteam de multă vreme mort. El de abia îşi revenise după rănile sale grave ; dar fără să se gândească la odihnă, credincios firii sale neastâmpărate, se apucă de muncă cu obişnuita sa energie năvalnică. Aveam cu noi şi pe fiul nostru adoptiv, Valerii, luptător din detaşamentul de partizani vecin, un tânăr rămas orfan de timpuriu, pe care Ghelia şi cu mine l-am adoptat la întoarcerea în Crasnodar.

întâmplările prin care a trecut acest nou membru al familiei noastre sunt ciudate şi merită să fie povestite. Valerii se născuse în staniţa Pavlovsc. El nu-şi aducea aminte de tatăl său, cazac din Cuban, care participase la războiul civil şi murise când Valerii avea doar un an şi jumătate. Mama lui se căsătorise a doua oară ; începu o viaţă nouă şi uită de copil... Băiatul creştea la o mătuşă în sat. Când a început războiul, el plecă din şcoală, unde urma clasa a zecea, şi se duse în detaşamentul de partizani, organizat de oamenii din Pavlovsc. Luă parte la câteva acţiuni de luptă; care s'au purtat împreună cu detaşamentul nostru, sub comanda lui Evghenie. Mai târziu, după moartea copiilor mei, partiaanii din Pavlovsc îl trimiseră pe Valerii la şcoala noastră superioară de dinamitare, ca pe unul din cei mai buni ostaşi ai lor. Valerii termină şcoala cu nota „excepţional" şi primi diploma de gradul I. În timpul pe care îl petrecu la noi în detaşament, Ghelia se ataşă de dânsul. Acest tânăr timid şi foarte sensibil, îi aducea în oarecare măsură aminte de Ghenia. De altfel, Ghenia şi cu el erau de aceeaşi vârstă. Valerii se întoarse la detaşamentul său, dar nu pentru mult timp, căci comandantul nostru îl repartiză la mine. Cu mare greutate, iarna, rătăcind mult prin munţi, prin viscol şi zăpadă, Valerii găsi detaşamentul nostru. Mai târziu, în una din scrisorile sale, el îmi scria :

„... De ce rătăcind iarna prin păduri, în munţi, am căutat eu cu atâta îndârjire detaşamentul vostru ? Eu căutam drumul spre dragostea de mamă. De ce nu m'am prăpădit, de ce n'anţ îngheţat în pădure ? Pentrucă mi-am găsit mama..."

Da, el şi-a găsit mama, şi-a găsit familia. Valerii se ataşă de noi şi ne îndrăgi sincer, desinteresat. Dar el n'a stat mult timp cu noi la Crasnodar. Războiul continua şi el dorea să se ducă pe front, dorea să răzbune moartea fraţilor săi adoptivi. El plecăMa şcoala de aviaţie. Prin muncă şi perseverenţă, ajunse comandantul unui bombardier greu, cu rază mare de acţiune.

Viaţa noastră sovietică este minunată prin aceea că nu lasă pe nimeni să se închidă în sine, în durerea sa, că întotdeauna, în fiece zi, în fiecare oră, ea te cheamă să participi în mod creator la viaţă. Aşa s'a petrecut şi cu mine. Cât mi-ar fi fost inima de îndurerată, eu nu mă puteam izola de viaţă, trebuia să-mi găsesc locul într'însa, trebuia să contopesc munca mea cu munca comună a oamenilor sovietici, care se apucaseră plini de avânt să reconstruiască distrugerile făcute de hoardele fasciste.

M'am întors din nou la munca din Institut : fusesem numit directorul acestuia. Totul trebuia refăcut aproape dela început : să adunăm elevii, profesorii, să refacem clădirile, laboratoarele chimice, să organizăm în mod rapid fabricarea de medicamente pentru nevoile frontului, care se găsea încă la câteva zeci de kilometri de Crasnodar.

Institutul îmi cerea desigur multă oboseală şi timp. Cu toate acestea, m'am apucat de un lucru complet nou pentru mine, în care nu aveam niciun fel de experienţă. După sfatul şi insistenţa prietenilor, am început să scriu, lucrând în timpul nopţilor, o carte despre partizani ,mai bine zis prelucrând acele scurte însemnări zilnice, pe care le făcusem în timpul cât am fost comandantul detaşamentului de partizani.

Prima mea carte, „însemnările unui partizan", a apărut în anul 1944, în editura „Molodaia Gvardia".

În Mai 1945 ne-a fost dat, Gheiiei şi mie, să mergem la Moscova. Tocmai în vremea aceea apăruse prima mea carte. Odată, într'o seară, m'am dus la bătrânul nostru scriitor, A. S. Serafimovici. I-am dăruit o carte de-a mea, în care introdusesem un pasagiu din volumul său „Torentul de fier", care descrie foarte amănunţit şi plin de viaţă natura din Cuban. Alexandr Serafimovici fu mişcat de modestul meu dar şi am stat de vorbă toată seara, aducându-ne aminte de Cubanul nostru drag.

înainte de a pleca la Moscova, căpătasem o sarcină dela comitetul de ţinut al Partidului, pentru îndeplinirea căreia era nevoie să mă adresez lui Mihail Ivanovici Calinin .

În discuţia cu Alexandr Serafimovici, i-am vorbit de această sarcină. El telefonă îndată la Cremlin, la biroul de primire al lui Calinin şi după puţină vreme îmi spuse că Mihail Ivanovici mă va primi, împreună cu Ghelia, a doua zi la ora unu.

A doua zi, după cum am aflat mai târziu, Mihail Ivanovici telefonase el însuşi lui Alexandr Serafimovici şi îl întrebase : „— Ignatovii sunt oameni punctuali ? N'am să le pot consacra mai mult de o oră..."

La ora fixată, Ghelia şi cu mine am intrat în cabinetul lui Calinin. Veneam pentru a doua oară la Cremlin şi nu-ml puteam stăpâni emoţia, pe care o simţeam numai la gândul că mă aflu în

locul acesta, sfânt pentru fiecare om sovietic. Prima dată fusesem aici în Noembrie 1943, când primisem din mâinile lui Mihail Ivanovici Calinin, în numele fiilor mei, ordinul Lenin şi diplomele cu titlul de „Eroi ai Uniunii Sovietice". A- tunci fusesem emoţionat de solemnitatea atmosferei şi copleşit de amintirile ce mă năpădiseră. Acum intram în cabinetul lui Mihail Ivanovici cu simţământul că mă duc la o fiinţă apropiată.

Când am intrat, Calinin vorbea cu Omsc-ul, printr'unul din nenumăratele telefoane care se găseau pe măsuţa de lângă biroul său. Sfârşind convorbirea, Mihail Ivanovici se ridică repede şi, zâmbind, veni în întâmpinarea noastră, ne ură bun venit, ne pofti să şedem şi se aşeză el tnsuşl alături de noi. S'a iegat îndată o convorbire cordială, al cărei farmec il cunoaşte îiecare om căruia i-a fost dat să-l întâlnească şi să discute cu Calinin. El ne întrebă amănunţit, pe mine şi pe Ghelia, despre viaţa noastră, despre munca noastră, despre fiecare dintre cei care ne erau apropiaţi, despre Maşa şi despre fetiţa ei, despre Valentin, despre Valerii. Şi asta nu era o simplă politeţe ; în întrebările lui Mihail Ivanovici se simţea un interes adevărat, izvorît din inimă, pentru viaţa noastră.

Apoi el îmi spuse :

— Ţi-am citit cartea...

Eu, fără să vreau, mă aplecai înainte.

— Socotesc că ai făcut un lucru bun. Da, un lucru necesar, folositor pentru educaţia tineretului nostru... Este foarte interesant şi foarte instructiv faptul că detaşamentul dumitale se compunea mai cu seamă din tehnicieni, din intelectuali. Erau muncitori dc birou — dar au luptat frumos !... Şi succesele detaşamentului dumitale se explică mai ales prin faptul că într'în- sul erau ingineri calificaţi, tehnicieni, muncitori. Un fapt foarte important... Da, tineretul nostru trebue să ştie, trebue să înţeleagă că numai sentimentele frumoase şi entuziaste nu sunt deajuns ; că pentru a-ţi servi bine Patria trebue să-i dai tot : calificare înaltă, cunoştinţe, desvoltare multilaterală şi inteligenţă...

Am plecat după convorbirea cu Mihail Ivanovici, purtând în inimă o recunoştinţă adâncă acestui om minunat, pentru atenţia sa blândă şi prietenească faţă de munca mea, pentru faptul că m'a încurajat şi m'a susţinut...

La începutul lui Ianuarie 1946 s'a petrecut în viaţa mea un alt eveniment important : am aflat că am fost propus ca deputat în Sovietul Suprem al Uniunii.

Curând după aceasta, am primit câteva telegrame, prin care viitorii mei alegători mă întrebau dacă accept să-mi pun candidatura în circumscripţia electorală Armavir. Cei dintâi care mi-au propus candidatura au fost feroviarii din Armavir.

Mulţi dintre ei (mai ales cei bătrâni) mă cunoşteau şi îşi aduceau bine aminte de activitatea mea de acolo. După feroviari, mi-au propus candidatura studenţii şi personalul didactic al şcolii orăşăneştl. Apoi lucrătoarele fabricii de confec- ţluni, lucrătorii fabricii de ulei şi cazacii din toate raioanele ce alcătuesc circumscripţia Armavir.

Mai trebue oare să spun cât am fost de mişcat de această înaltă onoare şi încredere pe care mi-o arăta poporul ?

Am sburat cu avionul la Armavir.

M'am întâlnit cu alegătorii la clubul muncitorilor dela calea ferată şi la cluburile muncitoreşti. Toate acestea s'au contopit pentru mine într'o singură sărbătoare, a întregului popor — ziua aceea măreaţă a victoriei, pentru care luptase eroic poporul nostru.

Mi s'a întipărit în minte mai ales o întâlnire cu alegătorii mei, sub cerul liber, în aceeaşi piaţă, unde cu douăzeci şi doi de ani în urmă, în ziua morţii lui Lenin, am stat cu arma pe umăr în rândurile muncitorilor din Armavir. Acum stăteam pe o es-> tradă, lângă monumentul lui Lenin, înconjurat de mulţimea poporului. Era destul de frig, pe alocuri zăpadă — dar lumea venea întruna...

Am început să vorbesc. Am povestit despre mine, despre viaţa mea şi totul îmi defila parcă prin faţa ochilor. Pas cu pas se desfăşura întregul drum al existenţei mele. Ce fel de drum a fost acesta şi prin ce putea el să-i intereseze ?... Toată viaţa mea s'a desfăşurat pe drumul construirii comunismului, pe care ne-a condus, pe mine şi întregul popor, marele Partid al lui Lenin şi Stalin. Am trăit aşa cum au trăit milioane de oameni simpli sovietici : am căutat să muncesc cinstit, să-ml îndeplinesc datoria, mi-am iubit şi îmi iubesc Patria, poportil. Am crezut şi cred în victoria cauzei noastre. înseamnă că acesta este drumul care ne duce spre tot ce e mai de preţ în viaţă: dragostea şi încrederea poporului I

Lacrimile îmi acoperiră vederea cu o perdea de ceaţă. Ci-neva îmi întinse un buchet de flori ; strângându-l neîndemânatic la pieptul meu, mă gândeam : „De unde or fi găsit iarna flori naturale ?..."

În clipa aceasta, mi-am adus aminte cu deosebită claritate cum mama îmi spunea cu tristeţe şi durere că pentru omul „nostru" nu există o soartă fericită.

Iată fericirea noastră : dacă aş fi avut posibilitatea să-mi trăiesc

încă odată viaţa, nu mi-aş fi dorit nici bogăţie, nici slavă, nici linişte, aş fi dorit un singur lucru : să-mi servesc cât mal bine şi mai cu folos Patria şi poporul

.... E o dimineaţă limpede, caldă, de primăvară. Grădinile îşi scutură florile şi pământul e presărat de petale albe, asemănătoare fulgilor de nea.

În fiecare zi Ghelia şi cu mine ne ducem la mormântul copiilor. Este alături de noi. Peste drum de casa noastră, Într'o grădină verde, umbroasă, se înalţă obeliscul de granit negru, înconjurat de palmieri şi de ghirlande de trandafiri. Acesta este mormântul copiilor noştri.

Când Ghelia şi cu mine ne apropiem de el, mă gândesc totdeauna că vremurile pentru care au murit copiii noştri şi alte mii dintre cei mai buni fii

ai Patriei noastre măreţe, s'au împlinit

.C U P R I N S U L

DRAGI CITITORI,

Vă rugăm să ne scrieţi impresiile voastre asupra cărţii „Viaţa unui om simplu" de P. Ignatov.

Deasemenea, vă rugăm să ne comunicaţi părerea voastră în legătură cu condiţiile grafice în care a apărut cartea.

EDITURA TINERETULUI Str, Cobălcescu Nr. 16 Bucureşt

1 Cuter — vas mic cu pânze cu un singur catarg. (N.T.)

1 *I. V. Stalin :* „Opere", voi. 3, Ed. P.M.R., pag. 1—2 şi 3 CN. R.)

' *I. V. Stalin:* „Opere', voi. 3, Ed. P.M.R., pag. 188. (N. R.)

9. — Viaţa urmi om simplu.

i Drujlnă — ceată. (N. T.)

[1] *Curgan* —movilă- În stepă, deasupra mormintelor străvechi. (N. T.)

[1] *Coburi* — pungi de piele, aşezate în părţile laterale ale şeii. (N. T.)

i *Depanare* — termen tehnic care înseamnă repunere în funcţiune. (N. T.)

11. — Viaţa unul om simplu.

[1] Octombrlştl — grupare În care se pregătesc copiii pentru pionierat. (N. T.)

[1] Caragace (sau caragan) — plnntă leguminoasă, în formă de nrbn«t, specifică regiunilor Himalaiei şi Siberiei, cu fructe comestibile şi lemnul utilizabil pentru lucrări de ornamentaţie. (N. T.)

[1] Aisorl — populaţia băştinaşă (N. T.)

[1] Horunjim, esaul. urladnlc — grade În armatele căzăceştl. (N. T.)

[4] Parttisicînic — o cotă de o mie de studentl care studiau pe cheltuiala Partidului. (N. T.)